

Achter de schermen

Hoe de cultuur van een middelbare school het succes van kunstprojecten beïnvloedt

5 augustus 2013

Masterthesis Kunst- en Cultuurwetenschappen

Eveline Bos

Studentnummer 369452

369452eb@student.eur.nl

Erasmus Universiteit

Erasmus School of History, Culture and Communication

Begeleidend docent: C.J. van den Dool MA

Tweede lezer: Prof. dr. C.J.M. van Eijck

Voorwoord

Deze thesis was zonder de medewerking van vier scholen niet tot stand gekomen. Ik wil daarom hierbij het Stedelijk Gymnasium Haarlem, de locatie Mariënpoelstraat van het Bonaventuracollege in Leiden, het Christelijk college de Populier in Den Haag en tot slot de locatie Hoogeland van de Interconfessionele Scholengroep Westland in Naaldwijk bedanken voor hun medewerking. Ik ben op iedere school zeer hartelijk ontvangen en de betrokken personeelsleden hebben mij in staat gesteld mijn onderzoek zo goed mogelijk uit te voeren. Daarnaast wil ik de geïnterviewde medewerkers van de scholen hartelijk danken voor hun openheid in onze gesprekken.

Ik ben in het bijzonder de docenten Linde van Tienen, Reiny Sterenborg, Petra van Beuningen en Nienke Deelstra zeer erkentelijk voor hun positieve opstelling ten aanzien van mijn aanwezigheid tijdens de productie van de kunstprojecten.

Eveline Bos

Rotterdam, 5 augustus 2013

Inhoud

Afkortingen

Inleiding

<i>Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie</i>	1
<i>Vraagstelling</i>	2
<i>Schoolcultuur</i>	2
<i>Kunstproject</i>	3
<i>Succes</i>	4
<i>Opbouw</i>	4

1 Theoretisch kader

1.1	<i>Definitie schoolcultuur</i>	5
1.2	<i>Methodes om een schoolcultuur te onderzoeken</i>	6
1.2.1	<i>Inhoud van cultuur</i>	8
1.2.1.1	<i>Organisatorische waarden en normen</i>	8
1.2.1.2	<i>Onderwijsinhoudelijke waarden en normen</i>	9
1.2.3	<i>Homogeniteit en sterkte</i>	10
1.3	<i>Relaties</i>	11
1.4	<i>Formele en informele organisatie</i>	13
1.5	<i>Netwerk</i>	14
1.5.1	<i>Subgroepen en openheid</i>	14
1.5.2	<i>Centraliteit</i>	15
1.5.3	<i>Dyades en reciprociteit</i>	16
1.5.4	<i>Meervoudige banden en rollen</i>	17
1.6	<i>Onderzoeksvraag</i>	18

2 Methode

2.1	<i>Scholen</i>	20
2.2	<i>Observaties en interviews</i>	21

3	Resultaten en analyse	
3.1	<i>Stedelijk Gymnasium Haarlem</i>	23
3.1.1	<i>Betrokken schoolleden</i>	23
3.1.2	<i>Informele organisatie</i>	24
3.1.3	<i>Relaties</i>	24
3.1.4	<i>Helden en mythen</i>	26
3.1.5	<i>Gewoonten, procedures en rituelen</i>	26
3.1.6	<i>Rol van de leerlingen</i>	27
3.1.7	<i>Doel van de productie</i>	28
3.1.8	<i>Waardering</i>	29
3.1.9	<i>Fysieke inrichting van het gebouw</i>	31
3.1.10	<i>Rollen en reciprociteit</i>	31
3.1.11	<i>Centraliteit en dyades</i>	33
3.1.12	<i>Openheid en subgroepen</i>	34
3.1.13	<i>Conclusie schoolcultuur</i>	
	<i>Stedelijk Gymnasium Haarlem</i>	36
3.2	<i>Bonaventuracollege Mariënpoolstraat Leiden</i>	36
3.2.1	<i>Betrokken schoolleden</i>	37
3.2.2	<i>Informele organisatie</i>	38
3.2.3	<i>Relaties</i>	38
3.2.4	<i>Helden en mythen</i>	40
3.2.5	<i>Gewoonten, procedures en rituelen</i>	41
3.2.6	<i>Rol van de leerlingen</i>	42
3.2.7	<i>Doel van de productie</i>	42
3.2.8	<i>Waardering</i>	44
3.2.9	<i>Fysieke inrichting van het gebouw</i>	46
3.2.10	<i>Rollen en reciprociteit</i>	46
3.2.11	<i>Centraliteit en dyades</i>	48
3.2.12	<i>Openheid en subgroepen</i>	49
3.2.13	<i>Conclusie schoolcultuur</i>	
	<i>Bonaventuracollege Mariënpoolstraat</i>	50
3.3	<i>De Populier Den Haag</i>	51

3.3.1	<i>Betrokken schoolleden</i>	51
3.3.2	<i>Informele organisatie</i>	52
3.3.3	<i>Relaties</i>	52
3.3.4	<i>Helden en mythen</i>	54
3.3.5	<i>Gewoonten, procedures en rituelen</i>	54
3.3.6	<i>Rol van de leerlingen</i>	55
3.3.7	<i>Doel van de productie</i>	55
3.3.8	<i>Waardering</i>	57
3.3.9	<i>Fysieke inrichting van het gebouw</i>	58
3.3.10	<i>Rollen en reciprociteit</i>	59
3.3.11	<i>Centraliteit en dyades</i>	60
3.3.12	<i>Openheid en subgroepen</i>	61
3.3.13	<i>Conclusie schoolcultuur de Populier</i>	62
3.4	<i>ISW Hoogeland Naaldwijk</i>	63
3.4.1	<i>Betrokken schoolleden</i>	64
3.4.2	<i>Informele organisatie</i>	65
3.4.3	<i>Relaties</i>	65
3.4.4	<i>Helden en mythen</i>	67
3.4.5	<i>Gewoonten, procedures en rituelen</i>	67
3.4.6	<i>Rol van de leerlingen</i>	68
3.4.7	<i>Doel van de productie</i>	68
3.4.8	<i>Waardering</i>	70
3.4.9	<i>Fysieke inrichting van het gebouw</i>	71
3.4.10	<i>Rollen en reciprociteit</i>	72
3.4.11	<i>Centraliteit en dyades</i>	73
3.4.12	<i>Openheid en subgroepen</i>	73
3.4.13	<i>Conclusie schoolcultuur ISW Hoogeland</i>	74
3.5	<i>Algemene analyse</i>	75
3.5.1	<i>Meervoudige banden</i>	76
3.5.2	<i>Intrinsieke motivatie</i>	76
3.5.3	<i>Waardering schoolleiding</i>	77

3.5.4	<i>Collegiale relaties</i>	77
3.5.5	<i>Informele organisatie</i>	77
3.5.6	<i>Gemeenschappelijke doelstelling</i>	78
3.5.7	<i>Sterkte en homogeniteit</i>	78
3.5.8	<i>Centraliteit, subgroepen en openheid</i>	79
3.5.9	<i>Reciprociteit</i>	80
3.5.10	<i>Zichtbare artefacten</i>	80
3.5.11	<i>Helden en mythen</i>	80
3.5.12	<i>Gewoonten, procedures en rituelen</i>	80
Conclusie		82
	<i>Verder onderzoek</i>	83
Bibliografie		84
Bijlagen		
	<i>Bijlage A: Observatieschema</i>	87
	<i>Bijlage B: Tabellen</i>	90
	<i>Bijlage C: Transcripties interviews</i>	
	<i>Stedelijk Gymnasium Haarlem</i>	
	<i>Interview Linde van Tienen</i>	98
	<i>Interview Sanne Toornstra</i>	113
	<i>Interview Dick de Jongh</i>	118
	<i>Interview Leander Strik</i>	127
	<i>Bonaventuracollege Mariënpoolstraat Leiden</i>	
	<i>Interview Heleen Matthijse</i>	134
	<i>Interview Coen Huisman</i>	143
	<i>Interview Reiny Sterenborg</i>	154
	<i>Interview Barbara Snel</i>	174
	<i>Interview Alice van Zandwijk</i>	184
	<i>Interview Tole Emmelot</i>	195
	<i>Interview Yvonne ten Kate</i>	206

<i>Interview René Akkerman</i>	215
<i>De Populier Den Haag</i>	
<i>Interview Jorina van Bergen</i>	228
<i>Interview Petra van Beuningen</i>	239
<i>Interview Annemieke Pronk</i>	251
<i>Interview Lisanne de Jong</i>	257
<i>Interview Danny Hoogerdijk</i>	260
<i>ISW Hoogeland Naaldwijk</i>	
<i>Interview Femke Boers</i>	271
<i>Interview Natasja den Broeder</i>	281
<i>Interview Nienke Deelstra</i>	293
<i>Interview Roy Harms</i>	308

Afkortingen

ISW = Interconfessionele Scholengroep Westland

LO = lichamelijke opvoeding

P.C. = persoonlijke communicatie

Inleiding

Een middelbare school en de individuen die deze school bevolken vormen een interessant onderzoeksveld. Er zijn immers veel verschillende culturen die binnen de muren van een schoolgebouw samenkomen: de cultuur van de docenten en die van de leerlingen, de cultuur van het onderwijsondersteunend personeel en de cultuur van de directie. Ook de netwerken die zich binnen deze verschillende culturen vormen zijn interessant om aan nader onderzoek te onderwerpen. Bij de leerlingen kan bijvoorbeeld worden gekeken naar groepsvorming en waarom bepaalde leerlingen juist buiten de groep vallen.

Netwerken zijn niet alleen te ontwaren binnen de leerlingenpopulatie, ook onder de docenten zijn er verschillende groepen te ontdekken. Er zijn bijvoorbeeld docenten die samen een excursie of werkweek begeleid hebben en hierdoor bevriend zijn geraakt, of wellicht heeft een verschil van mening er voor gezorgd dat bepaalde docenten juist geen toenadering tot elkaar zoeken. Het bestuderen van deze netwerken kan inzicht geven in de manier waarop docenten met elkaar omgaan.

Binnen een middelbare school wordt er door zowel de directie, de docenten als het onderwijsondersteunend personeel samengewerkt om de schoolloopbaan van iedere leerling tot een succes te maken. Eén van de manieren waarop dit kan worden gedaan is door het organiseren van een kunstproject, zoals een toneelstuk of een musical. In deze scriptie wordt ingegaan op de invloed van schoolcultuur op het succes van kunstprojecten op vier middelbare scholen.

Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

De cultuur van een school is regelmatig onderwerp van onderzoek geweest. Eerder onderzoek was onder andere gericht op het in kaart brengen welk effect een directeur op een schoolcultuur kan hebben (Peterson, 1988; Eilers & Camacho, 2007; Bolton, 2011). Ook de relatie tussen een schoolcultuur en de resultaten van de leerlingen is meerdere malen onderzocht (Pritchard et al., 2005; Scales, 2008; MacNeil et al., 2009; Rogers, 2009). De mate waarin de cultuur van een school van invloed is op de gang van zaken binnen die school is ook eerder bestudeerd (Angelides & Ainscow, 2000). De vraag of de schoolcultuur van een basisschool verschilt van die van een middelbare school is recent

onderwerp van onderzoek geweest (Galván et al., 2011). Ook de mate waarin de cultuur van een school van invloed is op het functioneren van docenten is onderzocht (Lee et al., 1991; Aubusson et al., 2005; Jurasaitė-Harbison & Rex, 2010).

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat regelmatig onderzoek is gedaan naar verschillende schoolculturen. Er is – voor zover uit dit onderzoek is gebleken – niet eerder wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de mate waarin een schoolcultuur belemmerend of bevorderend werkt bij de totstandkoming van een kunstproject. Daarin is de wetenschappelijke relevantie en toegevoegde waarde ten opzichte van de hiervoor genoemde eerdere onderzoeken van deze thesis gelegen. Naast een wetenschappelijk doel is ook getracht een maatschappelijke relevantie te creëren. Dit onderzoek naar de bevorderende en belemmerende aspecten van een schoolcultuur biedt mogelijk handvatten aan scholen bij de productie van een kunstproject.

Vraagstelling

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

Op welke wijze is de schoolcultuur van invloed op het succes van een kunstproject in het voortgezet onderwijs?

Voorafgaand aan het onderzoek dient een aantal begrippen in deze vraag nader te worden gedefinieerd en afgebakend, namelijk *schoolcultuur*, *kunstproject* en *succes*.

Schoolcultuur

Het begrip schoolcultuur is erg ruim en de betekenis hiervan kan op vele manieren worden ingevuld. Gaat het bijvoorbeeld om de cultuur van de leerlingen of juist om die van de docenten? In dit onderzoek wordt met schoolcultuur de cultuur van de bij het kunstproject betrokken medewerkers bedoeld. Onder de medewerkers vallen alle personeelsleden, te weten de docenten, het onderwijsondersteunend personeel en de schoolleiding. De cultuur van de leerlingen wordt in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten, aangezien een onderzoek hiernaar te omvangrijk is voor deze scriptie. Wel wordt onderzocht wat de personeelsleden de leerlingen willen meegeven door deel te nemen

aan het project, aangezien dit inzicht geeft in de normen en waarden van deze leden. Ook hun visie op de rol van de leerling in het project is om deze reden relevant.

De cultuur van een school kent verschillende aspecten. Zo wordt zij onder andere gevormd door de normen en waarden die de personeelsleden delen. Daarnaast maken procedures, rituelen en de geschiedenis van de school onderdeel uit van de cultuur. Tot slot behoort de fysieke omgeving waarin de school is gehuisvest tot de cultuur van een school.

Het is voor dit onderzoek van belang om te vermelden dat de cultuur van een school voortdurend in beweging is en geen statisch karakter vertoont. Alle genoemde aspecten van de schoolcultuur werken dan ook nooit puur belemmerend of alleen maar bevorderend voor het succes van een kunstproject. In dit onderzoek wordt tevens niet met dichotomieën als puur bevorderende of belemmerende aspecten gewerkt, maar zijn de aspecten fluïde en kennen deze gradaties. Daarnaast heeft de schoolcultuur het karakter van een continuüm waarin bepaalde aspecten soms als meer bevorderend worden gezien maar tegelijkertijd juist ook als belemmerende factor kunnen worden ervaren. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat de fysieke inrichting van een gebouw de repetities belemmert maar tijdens de uitvoering juist een bevorderende factor is.

De cultuur van een school bestaat naast de al genoemde aspecten uit de netwerken van de medewerkers en de interacties die er tussen hen plaatsvinden. In deze thesis worden de netwerken van de medewerkers die betrokken zijn bij de totstandkoming van het kunstproject in beeld gebracht en vervolgens geanalyseerd. Het analyseren van deze netwerken levert een beeld op van een schoolcultuur, waar in de interacties tussen het personeel voor een groot deel de normen en waarden binnen een school tot uiting komen.

Kunstproject

In dit onderzoek wordt met een kunstproject een schoolmusical of een schooltoneelstuk bedoeld. Deelname aan deze projecten is geen onderdeel van een schoolvak, de leerlingen nemen dan ook vrijwillig deel aan deze projecten.

Succes

Onder het succes van een kunstproject wordt zowel het eindresultaat als de voorbereidingen van het stuk verstaan. De mate waarin een project succesvol is wordt zowel vanuit het perspectief van de onderzoeker als door de betrokken personeelsleden bepaald.

Opbouw

De opbouw van deze thesis is als volgt. Allereerst wordt in het theoretisch kader ingegaan op de vraag welke personen en welke aspecten in dit onderzoek deel dienen uit te maken van een schoolcultuur en waarom. Daarna worden de verschillende manieren besproken waarop een schoolcultuur kan worden onderzocht en wordt aangegeven voor welke aanpak in deze thesis is gekozen. Tevens wordt behandeld hoe de netwerken van de personeelsleden zullen worden geanalyseerd. In hoofdstuk twee worden de methodes behandeld die zijn gebruikt om de schoolculturen te onderzoeken en wordt toegelicht waarom voor deze methodes is gekozen. In het daaropvolgende hoofdstuk worden de resultaten van de vier scholen getoond en besproken en wordt er een algemene analyse van de bestudeerde schoolculturen gegeven. In de conclusie volgt een samenvatting van de resultaten van het onderzoek en worden aanbevelingen voor verder onderzoek gedaan.

1 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke theorieën er over schoolcultuur bestaan en welke definitie van het begrip schoolcultuur in dit onderzoek wordt gehanteerd. De verschillende manieren waarop een schoolcultuur kan worden onderzocht komen hierna aan bod. Aansluitend wordt behandeld hoe de netwerken van de medewerkers van de scholen zullen worden onderzocht.

1.1 Definitie schoolcultuur

Bij het bestuderen van een schoolcultuur is het van belang om te weten wie en wat er precies deel uitmaakt van deze cultuur. Is het pand van een school bijvoorbeeld onderdeel van de cultuur en behoren de leerlingen hier ook toe of betreft het alleen docenten en ander personeel? Tot en met de jaren negentig van de twintigste eeuw was de holistische visie op schoolcultuur gangbaar. In deze visie vormen de medewerkers en de leerlingen samen één schoolcultuur (Van Houtte, 2005, p. 83 verwijzend naar Prosser, 1999). Sinds die tijd zijn de meeste onderzoekers het erover eens dat er binnen een school onderscheid gemaakt dient te worden tussen ten minste twee groepen, namelijk de leerlingen en het personeel. Deze twee groepen vertegenwoordigen twee verschillende culturen, die soms volstrekt tegenovergesteld zijn en zelden in één cultuur zijn verenigd (Van Houtte, 2005, pp. 83-84 verwijzend naar Bates 1987; Blakey & Heath, 1992; Deblois, Castonguay & Corriveau, 1997; Pérez Gómez, 1997). Hoewel de cultuur van de leerlingen zeker interessant is en een belangrijk deel van de cultuur van een school vormt, maakt deze cultuur geen deel uit van dit onderzoek. Een onderzoek naar zowel de cultuur van de medewerkers als die van de leerlingen is te omvangrijk voor deze thesis. Met de term schoolcultuur wordt de cultuur van de leerlingen dan ook buiten beschouwing gelaten.

In de literatuur wordt een schoolcultuur met diverse definities aangeduid. Zo wordt het bijvoorbeeld gezien als de sociale lijm van een schoolorganisatie en dit is wat de *schoolleden* – dit zijn alle personen die binnen een school werkzaam zijn – bindt tot een hecht team (Dietvorst & Mahieu, 1989, p. 10). Ook wordt gesteld dat het er in een sterke schoolcultuur om gaat dat het welzijn van de school een gedeelde

verantwoordelijkheid is (Pawlas, 1997, p. 119). Er is sprake van een school wanneer leden zich in enige mate gebonden voelen door een gemeenschappelijke doelstelling. De binding verwijst naar een individuele identificatie met de school waardoor de schoolleden intrinsiek gemotiveerd zijn om mee te werken aan de realisatie van de doelstellingen die de school voor ogen heeft (Dietvorst & Mahieu, 1989, p. 10). Maslowski en Dietvorst definiëren schoolcultuur als “de gemeenschappelijke vooronderstellingen, waarden en normen van de leden van de school, waardoor hun functioneren wordt beïnvloed” (Maslowski & Dietvorst, 2000, p. 26). Schoolcultuur wordt door Heyl omschreven als het geheel van waarden, collectieve normen en opvattingen over interactie en samenwerking (Heyl, 1996, p. 17).

Uit bovenstaande definities blijkt dat het er in een schoolcultuur met name om gaat dat de schoolleden waarden en normen met elkaar delen. Deze invulling van het begrip schoolcultuur is echter niet volledig genoeg. Schoolcultuur omvat ook de onderlinge interacties en reciprociteit tussen de leden en behalve de schoolleden maakt ook bijvoorbeeld de fysieke inrichting van het schoolgebouw deel uit van de cultuur. In de onderstaande paragraaf wordt geïllustreerd hoe een schoolcultuur in kaart kan worden gebracht. Aan de hand van de verschillende invalshoeken van waaruit een schoolcultuur kan worden onderzocht, wordt een voor dit onderzoek meer specifieke definitie van het begrip schoolcultuur geformuleerd.

1.2 Methodes om een schoolcultuur te onderzoeken

Er zijn verschillende manieren om de cultuur van een school te onderzoeken en in kaart te brengen. Het karakteristieke van een school kan pas goed worden begrepen wanneer de ontstaansgeschiedenis en de ontwikkeling van de school bekend is (Maslowski & Dietvorst, 2000, p. 55). Om de cultuur van de scholen in een breder kader te kunnen plaatsen wordt in dit onderzoek dan ook – voorafgaand aan de beschrijving van de vier schoolculturen – kort de ontstaansgeschiedenis van de scholen en de ontwikkeling op het gebied van kunstprojecten geschetst.

Voor het onderzoek naar een schoolcultuur kunnen verschillende aspecten van die school worden onderzocht. Zo kan onderzoek zich richten op de zichtbare artefacten of expressieve symbolen. De fysieke inrichting van het gebouw is een voorbeeld van een

zichtbare artefact (Van Houtte, 2005, p. 77 verwijzend naar Parsons, 1951, 1952; Rousseau, 1990; Schein, 1984, 1985). De indeling van het pand van een school is vaak van invloed op de mate waarin docenten met elkaar omgaan (Maslowski & Dietvorst, 2000, p. 51). Wanneer er bijvoorbeeld twee docentenkamers zijn kan dit ertoe leiden dat er een tweedeling ontstaat tussen het personeel. In deze thesis is gekeken op welke wijze de fysieke inrichting van het schoolgebouw van invloed is op het succes van het kunstproject.

In de definities die in paragraaf 1.1 aan bod zijn gekomen werden gedeelde normen en waarden als onderdeel van een schoolcultuur genoemd. Waarden drukken uit wat docenten als goed en nastrevenswaardig beschouwen. Maslowski en Dietvorst betrekken waarden met name op de relatie tussen docenten onderling en tussen docenten en de schoolleiding. Voelen de leden zich bijvoorbeeld gewaardeerd door hun collega's en is die waardering er ook vanuit de schoolleiding?

Normen zijn ongeschreven regels waaraan iedereen zich geacht wordt te houden. Zij weerspiegelen de verwachtingen die docenten hebben ten opzichte van het handelen van anderen binnen de school, bijvoorbeeld leerlingen, andere docenten en de schoolleiding (Maslowski & Dietvorst, 2000, p. 28). Is het bijvoorbeeld gebruikelijk dat ieder schoollid zich volledig inzet voor het project, ook al betekent dit dat hij het aantal uren dat door de school beschikbaar is gesteld overschrijdt? In dit onderzoek wordt behandeld op welke wijze de waarden en normen die de bij het kunstproject betrokken schoolleden hanteren het succes van het kunstproject beïnvloeden. Hiervoor worden de waarden en normen met betrekking tot de waardering vanuit de schoolleiding en door overige collega's die niet bij het project betrokken zijn onderzocht, evenals die met betrekking tot de rol van de leerlingen en wat de schoolleden de leerlingen met een productie willen meegeven (Maslowski & Dietvorst, 2000, p. 27).

Helden en mythen vormen een ander aspect van een schoolcultuur. Mythen zijn gebeurtenissen uit het verleden die voor de leden van de school belangrijk zijn geweest en daarom vaak verteld worden (Maslowski & Dietvorst, 2000, p. 29). Het vertellen van mythen vormt een onderdeel van een effectieve schoolcultuur. Met behulp van deze verhalen worden de historische kenmerken van de school onder woorden gebracht. Deze verhalen dienen onder andere als middel om banden te creëren tussen de leden van de

school (Pawlas, 1997, p. 119). Helden zijn vaak oud-docenten of -leerlingen van een school die als rolmodel voor de huidige docenten en leerlingen fungeren (Maslowski & Dietvorst, 2000, p. 29). Wordt er bijvoorbeeld vaak gerefereerd aan een toneelstuk uit het verleden of is de manier waarop een oud-docent de musical produceerde regelmatig onderwerp van gesprek? In dit onderzoek wordt bij de vier scholen vastgesteld in hoeverre mythen en helden onderdeel zijn van de schoolcultuur en op welke wijze zij van invloed zijn op het succes van het project.

Ook de gewoonten, procedures en rituelen – oftewel de gedragswijzen waarin waarden en normen tot uitdrukking komen – zijn een onderdeel van schoolcultuur. Gewoonten hebben een belangrijke culturele lading en verwijzen naar de werkwijze die karakteristiek is voor de groep medewerkers binnen een school. Zij zorgen voor vertrouwdsheid, een gevoel van veiligheid en geborgenheid en hebben daardoor een belangrijke bindende waarde. Procedures weerspiegelen de handelingen die in het verleden waardevol gebleken zijn en op grond daarvan geïstitutionaliseerd zijn. Uit procedures valt af te lezen wat binnen een school als een juiste aanpak wordt gezien. Deze kunnen tot in detail vastgelegd zijn of juist ruimte voor keuzes laten. Rituelen verwijzen naar de sociale gewoonten rondom een bepaalde handeling die voor de schoolleden van betekenis is (Maslowski & Dietvorst, 2000, pp. 30-31). Op welke manier de gewoonten, procedures en rituelen van invloed zijn op het succes van het project wordt in deze thesis onderzocht.

1.2.1 Inhoud van cultuur

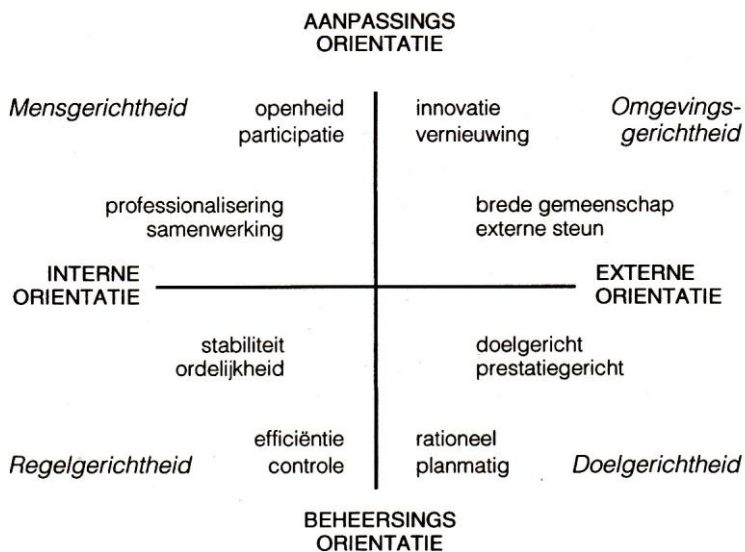
Binnen een schoolcultuur spelen de inhoud, homogeniteit en de sterkte van de cultuur een grote rol. De inhoud van een cultuur geeft aan welke normen en waarden door de leden van een school worden gedeeld. Dit eerste aspect van schoolcultuur kan worden onderverdeeld in organisatorische en onderwijsinhoudelijke waarden en normen.

1.2.1.1 Organisatorische waarden en normen

De organisatorische waarden en normen hebben betrekking op de manier waarop zaken binnen de school geregeld zijn. Maslowski en Dietvorst hanteren onderstaand kwadrant

(figuur I) om de organisatorische waarden en normen binnen een school in beeld te brengen.

Figuur I. *Organisatorische waarden en normen. Uit: Maslowski & Dietvorst, 2000, p. 42.*

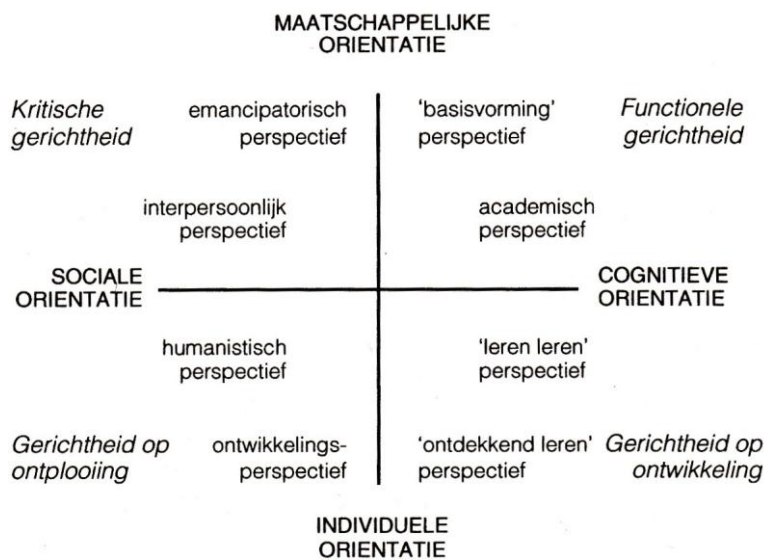
Een school kan intern of extern georiënteerd zijn en kan gericht zijn op beheersing of juist op flexibiliteit. Aan de hand van dit kwadrant onderscheiden Maslowski en Dietvorst vier mogelijke gerichtheden van een school: mensgericht, omgevingsgericht, doelgericht en tot slot regelgericht. De waarden die bij deze gerichtheden passen zijn niet uitputtend, zo kan mensgericht ook betekenen dat er veel aandacht is voor een prettige werksfeer en het persoonlijk welzijn van collega's (Maslowski & Dietvorst, 2000, pp. 41-43).

1.2.1.2 *Onderwijsinhoudelijke waarden en normen*

Onderwijsinhoudelijke normen en waarden hebben betrekking op de manier waarop het onderwijsproces door de docenten en de schoolleiding wordt gezien. Doelen van het onderwijs, de rol van de leerkracht bij het behalen van die doelen en het creëren van een leeromgeving zijn een aantal voorbeelden van deze normen en waarden. Maslowski en Dietvorst hanteren onderstaand kwadrant (figuur II) om de onderwijsinhoudelijke waarden en normen binnen een school in beeld te brengen. In dit kwadrant is te zien dat een school maatschappijgericht kan zijn of zich juist richt op de individuele leerling. De doelen die een school voor ogen heeft kunnen meer cognitief of meer sociaal van aard

zijn. In dit model worden vier verschillende gerichtheden onderscheiden: de kritische gerichtheid, de functionele gerichtheid, de gerichtheid op ontwikkeling en tot slot de gerichtheid op ontplooiing (Maslowski & Dietvorst, 2000, pp. 43-44).

Voor dit onderzoek naar de invloed van schoolcultuur op het succes van kunstprojecten op middelbare scholen is het in kaart brengen van de organisatorische en onderwijsinhoudelijke normen en waarden te omvangrijk. Bovendien kent een kunstproject een ander karakter dan de reguliere onderwijstaken en om die reden is plaatsing van de schoolculturen in deze modellen dan ook niet geschikt. Deze manier van inzichtelijk maken van een schoolcultuur verdient echter wel te worden genoemd, aangezien het voor verder onderzoek zeer relevant kan zijn om deze modellen te hanteren.

Figuur II. Onderwijsinhoudelijke waarden en normen. Uit: Maslowski & Dietvorst, 2000, p. 44.

1.2.3 Homogeniteit en sterkte

De homogeniteit van een schoolcultuur heeft betrekking op de mate waarin de waarden en normen door de medewerkers van een school worden gedeeld. Er is sprake van een homogene schoolcultuur wanneer vrijwel alle leden van een school de normen en waarden delen. De cultuur van een school is echter nooit volledig homogeen; er zijn altijd docenten die zich niet in de waarden en normen kunnen vinden of hier minder belang aan hechten. Wanneer dit het geval is spreekt men van een heterogene cultuur. De

cultuur van een school is niet uitsluitend homogeen of heterogeen maar moet worden geplaatst op een schaal van homogeen tot heterogeen (Maslowski & Dietvorst, 2000, p. 36, 45). Voor alle vier de schoolculturen die in dit onderzoek zijn bestudeerd wordt aangegeven op welke wijze een meer homogene of heterogene cultuur het succes van het kunstproject beïnvloedt.

Het derde aspect van cultuur heeft betrekking op de sterkte van de waarden en normen binnen een school. Het element sterkte verwijst naar de mate waarin de cultuur het gedrag van docenten reguleert. Dit hangt samen met de mate van sociale controle op het naleven van de waarden en normen die door de schoolleden worden gedeeld. In scholen met een sterke cultuur wordt een docent er bijvoorbeeld door een collega impliciet of expliciet op aangesproken dat hij geen bijscholingscursus heeft gevolgd. In sterke culturen komen docenten die zich niet aanpassen aan de gangbare cultuur vaak in een geïsoleerde positie terecht. Zwakke culturen bieden docenten slechts een leidraad voor hoe zij zich zouden moeten gedragen en in deze culturen is de sociale controle gering. Er kan niet worden gesproken van een school met een volledig zwakke of sterke cultuur. Sommige waarden en normen binnen een school kunnen sterk zijn, terwijl anderen juist zwak zijn (Maslowski & Dietvorst, 2000, pp. 46-47). In deze thesis wordt besproken op welke manier de sterkte van een schoolcultuur van invloed is op het succes van een kunstproject.

Door de homogeniteit en de sterkte van de culturen van de scholen te vergelijken kan worden aangegeven welke normen en waarden er binnen een school moeten worden gedeeld om het project tot een succes te maken. Voor zowel de homogeniteit als de sterkte van de cultuur is het overigens belangrijk te onthouden dat een schoolcultuur het karakter van een continuüm kent waarin normen en waarden per individu en per situatie verschillen.

1.3 Relaties

De aard van de relaties tussen de volwassenen die een school bevolken zegt meer over de kwaliteit en het karakter van de school dan enig andere factor. Het versterken van de relaties tussen de medewerkers van een school verbetert volgens Barth de beroepspraktijk. Men kan vier typen relaties tussen schoolleden onderscheiden, namelijk

parallel play, een vijandige relatie, een aangename relatie en tot slot een collegiale relatie. Parallel play houdt in dat een medewerker los van zijn collega werkt. Een lokaal waarvan het raam naast de deur is beplakt zodat andere medewerkers niet kunnen zien wat zich binnen het lokaal afspeelt, is een voorbeeld van een parallel play relatie. Het tweede type relatie is een vijandige relatie en deze kan zich overduidelijk manifesteren. Zo kunnen collega's elkaar bijvoorbeeld zwart maken tegenover de ouders van de leerlingen. De relatie kan ook op een subtielere wijze tot uiting komen, bijvoorbeeld door het achterhouden van vakkennis. Het derde type relatie is de aangename relatie. Deze is interactief en positief en draait vaak om eten en drinken, zo kunnen collega's bijvoorbeeld koffie voor elkaar inschenken. Een ander voorbeeld van deze relatie is wanneer een collega een lift geeft aan een andere collega. Een aangename relatie is een voorwaarde voor de vierde relatie, namelijk de collegiale relatie (Barth, 2006, pp. 8-10). Collegialiteit is een belangrijk onderdeel van een sterke, effectieve schoolcultuur (Pawlas, 1997, pp. 119-120). De collegiale relatie is het moeilijkste om op te bouwen en is aan vier punten te herkennen. Ten eerste praten docenten met elkaar over de praktijk van het lesgeven en ten tweede delen zij elkaars vakkennis. Ten derde observeren zij elkaar wanneer zij lesgeven en tot slot staan zij positief ten opzichte van elkaars succes (Barth, 2006, p. 10). Deze positieve houding ten opzichte van elkaars succes wordt in dit onderzoek gemeten door de schoolleden te vragen of zij zich gewaardeerd voelen door de collega's met wie zij het stuk hebben gemaakt.

De omschrijvingen van de categorieën zoals Barth die onderscheidt zijn voor wat betreft dit onderzoek te beperkt: zo is alleen het feit dat iemand koffie haalt voor een collega of deze een lift geeft te summier om een relatie als aangenaam te omschrijven. Bovendien zou dit ook een teken kunnen zijn van een collegiale relatie. In deze thesis wordt de categorie collegiale relatie zoals Barth die hanteert dan ook aangevuld met een aantal criteria. Er kunnen uiteraard zaken misgaan tijdens de productie van een musical of toneelstuk en dit kan de samenwerking tussen de schoolleden voor wat betreft het project negatief beïnvloeden. Wanneer een dergelijke situatie geen invloed heeft op de relatie of deze juist versterkt, is er sprake van een collegiale relatie. Daarnaast wordt een relatie als collegiaal gezien wanneer schoolleden elkaar helpen met hun taak. In dit onderzoek wordt dan ook gekeken of de leden meer werkzaamheden verrichten dan voor

hun rol bij de productie noodzakelijk is. Een aangename relatie verschilt van een collegiale relatie, bij de eerste helpen de *actoren* – met deze term worden personen binnen een sociaal netwerk aangeduid (Prell, 2012, p. 8) – elkaar namelijk niet bij hun taak. Ieder lid houdt zich aan de taken die bij zijn rol horen, maar dit betekent niet dat er sprake is van parallel play, aangezien de leden hun werkzaamheden niet afschermen van hun collega's. Wanneer een stresssituatie een negatieve invloed heeft op de relatie is deze niet collegiaal, maar kan deze nog steeds aangenaam zijn.

Een aangename en met name een collegiale relatie kunnen een positieve invloed hebben op het succes van de productie. Wanneer stress geen invloed heeft op de relatie en de schoolleden elkaar ondersteunen in hun werkzaamheden wanneer dat nodig is, zorgt dit ervoor dat de productie van het kunstproject voorspoedig zal verlopen.

1.4 Formele en informele organisatie

Het personeel van een school onderhoudt op verschillende momenten contact met elkaar. Niet alleen tijdens vergaderingen en werkoverleggen maar ook gedurende de pauzes en buiten schooltijd zijn er interacties tussen hen. De interacties tijdens vergaderingen en werkoverleggen vinden plaats binnen de formele organisatie. Deze omvat de structuur binnen een school zoals die aanwezig is volgens de schoolleider. De interacties die buiten de formele organisatie plaatsvinden – bijvoorbeeld in de pauzes – vallen onder de informele organisatie van een school. De cultuur van een school wordt door zowel de formele als de informele organisatie bepaald (Heyl, 1996, p. 17).

Communicatie binnen de informele organisatie kan bevorderlijk werken tijdens de productie van een kunstproject. De contacten tussen de schoolleden zijn dan niet beperkt tot de vergaderingen. Hierdoor kunnen bepaalde zaken tussen de officiële vergaderingen door worden besproken en dit heeft tot gevolg dat eerder tot actie kan worden overgegaan. Voor iedere school zal dan ook worden onderzocht of de contacten tussen de schoolleden met betrekking tot het kunstproject meer binnen de formele of de informele organisatie plaatsvinden.

1.5 *Netwerk*

Het netwerk van de bij de totstandkoming van het kunstproject betrokken schoolleden wordt in deze thesis op zowel het netwerkniveau als op het niveau van de actor onderzocht. De mate waarin een netwerk open is en het onderscheiden van subgroepen vindt net als het meten van de centraliteit plaats op het niveau van het netwerk. *Dyades* – dit zijn groepen van twee actoren waarin de relaties die er tussen hen zijn worden bestudeerd – en de reciprociteit binnen de dyades worden onderzocht op het niveau van de actor. Ook het onderzoeken van meervoudige banden en rolrelaties vindt plaats op dit niveau. Om alle relaties tussen de schoolleden die bij de productie van het stuk betrokken zijn in beeld te brengen wordt het netwerk van deze leden in een diagram verwerkt.

1.5.1 *Subgroepen en openheid*

Binnen een netwerk kunnen subgroepen worden onderscheiden. Een subgroep is een eenheid binnen een groter netwerk die zich onderscheidt omdat de mensen binnen deze groep sterker met elkaar verbonden zijn vergeleken met andere leden van het netwerk (Trotter, 1999, p. 7). Binnen een subgroep wordt gekeken naar de cohesie tussen de leden van de groep (Wasserman & Faust, 1994, p. 251). De onderlinge band is niet alleen sterker maar ook direct, wederzijds, frequent of positief van aard (Prell, 2012, p. 151 verwijzend naar Wasserman & Faust, 1994). In deze thesis wordt onderzocht of er binnen de netwerken van de vier scholen subgroepen te identificeren zijn en op welke manier de aanwezigheid van deze groepen van invloed is op de totstandkoming van het project. Ook hierbij moet worden opgemerkt dat de schoolcultuur het karakter van een continuüm kent en dat ook een subgroep niet uitsluitend bevorderend of belemmerend kan werken.

De netwerken van de scholen kunnen open of gesloten zijn. De openheid of geslotenheid van een netwerk verwijst naar het aantal nieuwe leden dat gedurende een bepaalde periode wordt verworven. Een open netwerk kent een hoog percentage recent verworven leden. Een gesloten netwerk staat niet toe dat nieuwe leden toetreden tot het netwerk (Trotter, 1999, p. 11). Er wordt per netwerk aangegeven welke factoren van invloed zijn op de openheid van de onderzochte netwerken.

1.5.2 Centraliteit

De posities die personen binnen een netwerk innemen kunnen van invloed zijn op de manier waarop de communicatie binnen een netwerk verloopt. Een actor die centraal is gepositioneerd is vaak beter zichtbaar, kent meer andere actoren en veel andere actoren kennen hem. Ook heeft hij meestal de controle over de informatie binnen het netwerk (Trotter, 1999, p. 32 verwijzend naar Stephenson & Zelen, 1991; Prell, 2012, p. 97). In het volgende illustratieve voorbeeld is de muzikdocent centraal gepositioneerd binnen het netwerk. Hij begeleidt de band en heeft nauw contact met zowel de CKV docent die de acteurs begeleidt, als met de conciërge die de techniek verzorgt. De CKV docent heeft geen contact met de conciërge en dit heeft tot gevolg dat zowel de CKV docent als de conciërge voor het doorgeven van informatie afhankelijk zijn van de muzikdocent. Wanneer de CKV docent bijvoorbeeld een extra lamp nodig heeft op het podium dan dient hij dit aan de muzikdocent door te geven, die het op zijn beurt weer moet melden aan de conciërge. De positie van de muzikdocent in het netwerk geeft hem macht, aangezien hij ervoor kan kiezen om de informatie wel of niet door te spelen. In dit voorbeeld is de muzikdocent de brug of *cut-point* tussen de conciërge en de CKV docent, hij vormt namelijk de verbinding tussen de twee actoren (Prell, 2012, p. 104; Trotter, 1999, pp. 7-8).

Er zijn verschillende manieren om de centraliteit van een actor in het netwerk te bepalen, bijvoorbeeld door het meten van de *degree centraliteit* en de *closeness centraliteit*. De *degree centraliteit* geeft het aantal directe contacten weer dat een actor in een netwerk heeft. Dit wordt meetbaar gemaakt door alle actoren te tellen die met de actor verbonden zijn. De richting van de interacties tussen de actor en de verbonden actoren is niet relevant voor de *degree centraliteit*, er wordt namelijk alleen gemeten hoe betrokken of actief de actor is, niet hoe invloedrijk die persoon is. Een actor met een hoge *degree centraliteit* wordt gezien als een belangrijk kanaal voor het doorgeven van informatie. Deze persoon spreekt met vele andere actoren en hoort en verspreidt daarom snel informatie (Prell, 2012, p. 97).

Door de richting van de interacties te meten kunnen interessante inzichten worden geboden in de structuur van de groep en de plaats van individuen binnen deze structuur (Prell, 2012, p. 98). De *degree centraliteit* wordt om deze reden gespecificeerd

in de *indegree centraliteit* en de *outdegree centraliteit*. De *indegree centraliteit* is het aantal banden dat gericht is aan de actor en wordt gebruikt om te meten in welke mate de actor ontvangt. De mate waarin een actor geeft is te zien aan de *outdegree centraliteit*, dit is het aantal banden dat een actor aan anderen richt (Prell, 2012, p. 99).

Bij het berekenen van de *closeness centraliteit* wordt het gehele netwerk onderzocht. Het gaat bij deze vorm van centraliteit om de onafhankelijkheid van een actor binnen het netwerk. Wanneer deze direct met andere actoren is verbonden is hij niet afhankelijk van tussenpersonen. Bij *closeness centraliteit* gaat het om de afstand tussen actoren en bezit de actor met de kortste afstand ten opzichte van andere actoren de meeste *closeness centraliteit* (Prell, 2012, p. 107). In het eerder genoemde voorbeeld bezit de muziekdocent de meeste *closeness centraliteit*, aangezien hij de andere twee actoren in twee stappen kan bereiken. De conciërge en de CKV docent hebben hier drie stappen voor nodig, omdat ze alleen via een tussenpersoon – de muziekdocent – elkaar kunnen bereiken. Voor dit onderzoek is het relevant om alle vormen van centraliteit zoals deze hierboven zijn beschreven te meten. Op die manier kunnen de belangrijkste actoren binnen de netwerken worden onderscheiden en kan worden aangegeven op welke manier de centraliteit van het netwerk van invloed is op het succes van het kunstproject.

1.5.3 *Dyades en reciprociteit*

Een *dyade* bestaat uit twee actoren en de banden die er tussen hen bestaan. Bij het bestuderen van een *dyade* wordt onderzocht of er reciprociteit tussen de actoren is (Prell, 2012, p. 134). Er is sprake van reciprociteit wanneer actor A bijvoorbeeld een cadeau geeft aan actor B en actor B een cadeau geeft aan actor A (Prell, 2012, pp. 14-15). Mauss richt zich op reciprociteit in culturen waar uitwisselingen en overeenkomsten plaatsvinden in de vorm van geschenken. In theorie is het geven van deze geschenken vrijwillig, maar in de praktijk worden ze verplicht wederzijds gegeven (Mauss, 1925 [1990], p. 3). Een aanzienlijk deel van onze moraliteit en onze levens is nog steeds doordrongen met de sfeer van het geschenk, waar verplichting en vrijheid door elkaar lopen. Het niet wederzijdse geschenk maakt de persoon die het ontvangen heeft ondergeschikt, vooral wanneer het is aangenomen zonder de gedachte een geschenk terug te geven (Mauss, 1925 [1990], p. 65). De macht en invloed van een persoon in een

netwerk is te zien aan de mate waarin deze persoon informatie en andere middelen geeft en ontvangt (Trotter, 1999, p. 30). In de dyades binnen de netwerken van de vier onderzochte scholen wordt dan ook gekeken naar de mate waarin reciprociteit aan- of afwezig is. Hierbij zal vanuit zowel het perspectief van de schoolleden als vanuit het gezichtspunt van de onderzoeker worden aangegeven in hoeverre het 'fair' of 'unfair' is dat actor A iets voor actor B doet, maar dat dit andersom niet het geval is. De uitspraken van de schoolleden zijn gedaan vanuit het *emic* perspectief. De uitspraken van de onderzoeker zijn gedaan vanuit het *etic* gezichtspunt (Pike, 1967, p. 37). Wanneer er tussen actoren sprake is van unfair reciprociteit heeft dit invloed op de relatie tussen hen. De balans in de relatie is verstoord en dit kan een negatieve invloed hebben op de samenwerking. Het is voor dit onderzoek dan ook relevant om de reciprociteit tussen de schoolleden te bestuderen, aangezien een slechte samenwerking het succes van een kunstproject negatief kan beïnvloeden.

De dyades binnen een netwerk kunnen worden verdeeld in drie categorieën, namelijk wederzijdse, asymmetrische en nul dyades. Wanneer er geen banden zijn tussen twee actoren is er sprake van een nul dyade. Bij een asymmetrische dyade is persoon A een band aangegaan met persoon B, of andersom. Wanneer een dyade wederzijds is gaan beide actoren een band met elkaar aan (Prell, 2012, p. 136). Netwerken waarin veel uitwisseling plaatsvindt kennen vaak asymmetrische dyades omdat macht, kennis en deskundigheid binnen een netwerk vaak ongelijk verdeeld zijn. Dit leidt ertoe dat bepaalde actoren vaker worden benaderd dan anderen (Prell, 2012, p. 137 verwijzend naar Knoke & Burt, 1983). Dit wordt in deze thesis gemeten aan de hand van degree centraliteit.

1.5.4 Meervoudige banden en rollen

In een netwerk zijn er nog twee aspecten interessant om te onderzoeken, namelijk de aan- of afwezigheid van meervoudige banden en de relaties die horen bij de rollen die de leden in het netwerk vervullen. Wanneer er tussen actoren meervoudige banden bestaan betekent dit dat zij door middel van meer dan één band met elkaar verbonden zijn. Een collega kan bijvoorbeeld ook een vriend zijn (Prell, 2012, p. 138 verwijzend naar Kapferer, 1969). In de netwerken van de vier scholen wordt de aan- of afwezigheid van

meervoudige banden onderzocht en wordt aangegeven op welke wijze dit van invloed is op de totstandkoming van het kunstproject.

Binnen de netwerken van de bij de productie van het stuk betrokken schoolleden zijn verschillende rollen te onderscheiden. Zo kan een medewerker acteurs begeleiden. Een andere collega begeleidt bijvoorbeeld het orkest en neemt de dans voor zijn rekening. Trotter noemt de banden die bij een rol horen *rolrelaties*: dit zijn die relaties die worden geassocieerd met een bijzondere plek of positie in een sociaal netwerk (Trotter, 1999, p. 30). Wanneer een actor een band aangaat met een actor die niet bij zijn rol hoort kan dit een teken zijn van een collegiale relatie. Bij deze relatie kan het immers voorkomen dat een actor een ander lid uit het netwerk ondersteunt bij zijn taken.

1.6 Onderzoeksvraag

In dit onderzoek worden de culturen van de vier scholen geanalyseerd en met elkaar vergeleken. Allereerst wordt de ontstaansgeschiedenis en de ontwikkeling van de scholen op het gebied van kunstprojecten kort geschetst. Vervolgens worden de schoolleden geïntroduceerd die betrokken zijn bij de productie en wordt hun rol bij de productie omschreven. De relaties tussen de leden worden hierna besproken. Hierbij wordt ingegaan op de mate waarin de contacten meer binnen de formele of meer binnen de informele organisatie van de school plaatsvinden en hoe hun relaties kunnen worden getypeerd. Ook wordt de aan- of afwezigheid van meervoudige banden onderzocht en wordt er besproken in hoeverre de schoolleden zicht hebben op elkaars werkzaamheden. Hierna worden helden en mythen voor wat betreft het kunstproject onderscheiden en worden de gewoonten, procedures en rituelen omtrent de productie besproken. Hierbij wordt vermeld op welke wijze deze aspecten van de schoolcultuur van invloed zijn op het succes van het project.

De rol van de leerlingen bij de productie komt daarna aan bod, gevolgd door wat de schoolleden als doel voor de leerlingen voor ogen hebben met de productie van het stuk. Vervolgens wordt besproken in hoeverre de schoolleden zich gewaardeerd voelen door overige collega's en door de schoolleiding. De factoren die volgens de schoolleden belemmerend en bevorderend werken bij de totstandkoming van het stuk worden in de volgende paragraaf besproken, hier wordt andere ingegaan op de manier waarop de

fysieke inrichting van het gebouw van invloed is op het succes van het project. Hierna worden de rollen van de schoolleden en de aanwezigheid van fair of unfair reciprociteit tussen hen behandeld. Dan wordt er verder ingegaan op het netwerk van de schoolleden door de centraliteit van de actoren en de dyades binnen het netwerk te analyseren.

De vraag welke factoren van invloed zijn op de openheid van het netwerk en of er subgroepen binnen het netwerk te ontdekken zijn wordt in de volgende paragraaf behandeld. Tevens wordt aangegeven op welke wijze dit van invloed is op het succes van het kunstproject. Tot slot volgt na iedere bespreking een korte conclusie van die schoolcultuur.

Nadat de schoolculturen – inclusief de netwerken van de schoolleden – zijn geanalyseerd worden deze in de algemene analyse met elkaar vergeleken en is het mogelijk om vast te stellen op welke manier de aspecten van een schoolcultuur bevorderend werken of juist een belemmering vormen bij de totstandkoming en uitvoering van het kunstproject. Aan de hand van de resultaten van dit onderzoek kan dan ook de volgende onderzoeksvraag worden beantwoord: op welke wijze is de schoolcultuur van invloed op het succes van een kunstproject in het voortgezet onderwijs?

2 Methode

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de scholen voor dit onderzoek zijn benaderd en voor welke twee methodes is gekozen om de schoolculturen te analyseren. Dit onderzoek naar schoolcultuur is etnografisch van aard, dit is een vorm van kwalitatief onderzoek waarin verschillende methodes zoals interviewen en observeren worden gecombineerd (Fielding, 2008, p. 267). De onderzoeksdata voor dit onderzoek zijn verkregen door middel van observaties en semigestructureerde interviews. Door deze twee onderzoeksmethodes te combineren is het mogelijk om wederzijdse acties te onderscheiden die in theorie kunnen plaatsvinden tussen de leden van het netwerk (Trotter, 1999, p. 6). Tevens kunnen door middel van interviews en observaties de primaire bronnen van macht, invloed en communicatie in een netwerk worden beschreven (Trotter, 1999, p. 7).

Een onderzoek naar het in kaart brengen van netwerken kan op verschillende manieren worden ingevuld. Wanneer een netwerk met een groot aantal actoren in kaart gebracht moet worden, is het afnemen van een enquête een goed middel (Kiesner et al., 2003). Dit onderzoek richt zich echter niet alleen op het in kaart brengen van de netwerken, er worden tevens uitspraken gedaan over de relaties tussen de leden van het netwerk. Om deze uitspraken te kunnen doen is kwalitatief onderzoek vereist.

Om de grenzen van het netwerk aan te geven is gekozen voor de nominalistische benadering (Prell, 2012, pp. 66-67). Deze werkwijze heeft tot gevolg dat alleen die medewerkers die bij de productie van het stuk betrokken zijn deel uitmaken van het netwerk.

2.1 Scholen

Voor dit onderzoek zijn veertien willekeurige middelbare scholen benaderd die een kunstproject produceren. Van deze scholen gaf één school aan niet mee te willen werken aan het onderzoek, van negen scholen is geen reactie ontvangen en vier scholen zegden hun medewerking toe. Het onderzoek is afgenomen op het Stedelijk Gymnasium in Haarlem, het Christelijk college de Populier in Den Haag, de locatie Hoogeland van de

Interconfessionele Scholengroep Westland (ISW) in Naaldwijk en de locatie Mariënpoelstraat van het Bonaventuracollege in Leiden.

2.2 *Observaties en interviews*

Als gevolg van het observeren van de repetities, de uitvoeringen en de overleggen die plaatsvonden gedurende de voorbereidingen van het stuk werd er een beeld gevormd van de betrokken actoren. Ook werd duidelijk hoe de interacties tussen hen verliepen. Aangezien de actoren zich geregeld verspreidden over meerdere ruimtes was het voor de onderzoeker niet mogelijk om alle interacties tussen hen te observeren. Tijdens het observeren zijn veldnotities gemaakt (Fielding, 2008, p. 273). De observaties zijn tevens vastgelegd op video en daarnaast zijn de overleggen met behulp van een audiorecorder opgenomen. Bij de observaties is onder andere gelet op de ruimtes waar de schoolleden zich bevonden en waar bijvoorbeeld de repetities plaatsvonden. De interacties tussen de betrokken personen tijdens de overleggen en repetities zijn geturfd en vervolgens is per interactie aangegeven wie deze initieerde. Tot slot is vastgelegd of er sprake is van reciprociteit. Indien dit het geval was werd aangegeven of dit vanuit het perspectief van de schoolleden en vanuit de onderzoeker fair of unfair was. De mate van aangegeven unfair reciprociteit zou een negatieve invloed kunnen hebben op de samenwerking tussen de schoolleden en daarmee ook op het succes van het kunstproject. In bijlage A is te zien waar tijdens de observaties naar gekeken is.

Voorafgaand aan de observaties heeft de onderzoeker kennis gemaakt met de betrokken schoolleden en werd hen verteld wat het onderzoek inhoudt. Tevens is zowel aan de schoolleden als aan de school als geheel volledige anonimiteit in de thesis aangeboden en is vermeld dat gemaakte video-opnames niet zouden worden gepubliceerd. Dit alles was er op gericht optimaal vertrouwen bij de schoolleden te bewerkstelligen. Op alle vier de scholen nam de onderzoeker in eerste instantie de rol van niet-participerende observant aan. Gedurende de observatieperiode is bij alle scholen die rol echter geleidelijk verschoven naar die van participerende observant. De onderzoeker heeft de schoolleden ondersteund bij kleine werkzaamheden als het opruimen van de aula na de repetitie. Tijdens de participerende observatie ging de onderzoeker informele contacten aan met een aantal van de schoolleden.

De analyse van de schoolculturen is – naast de observaties – gedaan op basis van de uitspraken van de bij de productie van het stuk betrokken schoolleden. Door zowel te observeren als interviews af te nemen is het mogelijk om aan te geven welke uitspraken gedaan zijn vanuit het emic perspectief en welke uitspraken er vanuit het etic gezichtspunt zijn gedaan.

De uitspraken van de schoolleden zijn zowel tijdens de productie als achteraf in interviews gedaan. In totaal zijn 21 schoolleden geïnterviewd: 4 van het Stedelijk Gymnasium Haarlem, 8 van het Bonaventuracollege, 5 van de Populier en 4 schoolleden van het ISW Hoogeland. De vragen in de interviews waren open van aard, dit om spontaniteit in de reacties te bevorderen. Tevens waren de vragen in de interviews erop gericht om de respondenten aan te moedigen hun onderliggende opvattingen te uiten (Fielding & Thomas, 2008, p. 249). De interviews waren daarnaast semigestructureerd, zodat bij eventuele onduidelijkheden doorgevraagd kon worden. Voorafgaand aan ieder interview is aan de respondenten toestemming gevraagd of het gesprek op een audiorecorder mocht worden opgenomen. Alle respondenten zijn hiermee akkoord gegaan. Hierna werd verteld dat dit onderzoek plaatsvond in het kader van de masteropleiding Kunst- en Cultuurwetenschappen aan de Erasmus Universiteit. Vervolgens is de inhoud van het onderzoek toegelicht en werd verteld dat het interview ongeveer dertig minuten zou duren. Hierna werd de opbouw van het interview geschetst. De eerste twee vragen in het interview waren erop gericht de respondent op zijn gemak te stellen. Aan het eind van het gesprek werden de respondenten bedankt voor hun tijd en hun openheid. Tot slot is hen anonimiteit in de thesis aangeboden. Alle respondenten hebben evenwel aangegeven met hun naam in het onderzoek te willen verschijnen.

Er is niet met ieder schoollid dat bij de productie betrokken was een interview afgenomen. Met de meeste niet-geïnterviewde leden is er informeel contact geweest tijdens de observaties. Helaas heeft ook een aantal schoolleden aangegeven geen tijd te hebben voor een interview. Ondanks dat is zeer aannemelijk dat de afgenomen interviews in combinatie met de informele gesprekken tijdens de observaties voldoende weerspiegelen hoe er door de schoolleden over het kunstproject wordt gedacht. De transcripties van de interviews zijn opgenomen in bijlage C.

3 Resultaten en analyse

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd en geanalyseerd. Eerst worden de schoolculturen van het Stedelijk Gymnasium Haarlem, het Christelijk college de Populier, het Bonaventuracollege Mariënpoelstraat en tot slot het ISW Hoogeland besproken en geanalyseerd. In de analyse komt aan bod welke aspecten van de schoolculturen op welke manier van invloed zijn op het succes van het kunstproject. Aan het einde van iedere bespreking van de schoolcultuur worden kort de belangrijkste punten in de analyse benadrukt. Tot slot worden in de algemene analyse de scholen vergeleken en wordt de onderzoeksvraag beantwoordt.

3.1 *Stedelijk Gymnasium Haarlem*

Het Stedelijk Gymnasium Haarlem dateert uit 1389 en is de enige school in dit onderzoek die alleen onderwijs op gymnasium niveau aanbiedt. Tevens is het de oudste school die in dit onderzoek is bestudeerd. Het gymnasium kent een rijke traditie op het gebied van toneelstukken, deze worden al minimaal 25 jaar geproduceerd. De school telt ruim 800 leerlingen van wie er 40 bij de productie van het onderbouwtoneel waren betrokken. De voorstelling *Lang en Gelukkig* is opgevoerd op vrijdag 31 mei en zaterdag 1 juni.

3.1.1 *Betrokken schoolleden*

Bij de totstandkoming van het toneelstuk zijn in totaal zes schoolleden betrokken. Docente Drama Linde van Tienen is de regisseuse en verzorgde daarnaast de kostuums, rekwisieten en de promotie van het stuk. Hoofdconciërge Dick de Jongh verrichte de logistieke werkzaamheden rondom de productie en was verantwoordelijk voor het decor. De techniek gedurende de laatste repetities en tijdens de voorstellingen was in handen van conciërge Leander Strik. Daarnaast is het stuk tot stand gekomen met medewerking van muziekdocent Frans Moussault, hij heeft Linde geadviseerd welke leerlingen geschikt zouden zijn om de band te begeleiden en welke leerlingen zij moest vragen om te zingen in het stuk. Docente klassieke talen en KCV Sanne Toornstra was vooral aanwezig tijdens de laatste weken voor de uitvoering, zij ondersteunde Linde tijdens de generale repetitie en op de dagen van de voorstellingen. Tot slot was Nicole Sol betrokken bij de productie

van het toneelstuk, zij is coördinator van de eerste en tweede klassen. Linde is bij haar te rade gegaan welke leerlingen geschikt zouden zijn voor welke rol. In het netwerkdiagram van het Stedelijk Gymnasium Haarlem (figuur 1) zijn de betrokken schoolleden opgenomen en zijn de relaties tussen hen weergegeven.

De ervaring die de schoolleden hadden met betrekking tot het organiseren van toneelstukken op deze school verschilde. Zo regisseerde Linde voor het tweede jaar het onderbouwtoneelstuk en assisteerde Sanne dit jaar voor het eerst bij de productie. Dick daarentegen speelt al twintig jaar een rol bij de toneelproducties. Leander werkt ruim vier jaar op deze school en verzorgt sinds het begin de techniek tijdens de voorstellingen. In de twee jaar dat Linde de regie van het stuk in handen heeft is de samenstelling van het team niet erg veranderd, vorig jaar was één docente betrokken bij de vormgeving en de kostuums maar zij was dit jaar afwezig in verband met zwangerschapsverlof.

3.1.2 Informele organisatie

De contacten tussen de schoolleden die bij de totstandkoming van het stuk betrokken waren vonden het meeste plaats binnen de informele organisatie van de school. Er zijn geen vergaderingen geweest waar alle betrokken schoolleden aanwezig waren, Linde heeft wel af en toe met één schoollid rond de tafel gezeten. Vanwege haar andere bezigheden buiten de school verliep een deel van de communicatie via email: “Ik heb wel aparte gesprekmomenten gehad met Dick, dat we even gingen zitten en een paar punten afwerken hoe we dat gingen doen. (...) met Leander heb ik dat ook meer in de wandelgangen gedaan. En mailtjes af en toe tussendoor, over kan die datum, kan ik op de zondag daar repeteren, dat soort dingen” (Linde van Tienen, P.C., 2 juli 2013).

De contacten binnen de informele organisatie zijn binnen deze school belangrijk, aangezien bijna iedere interactie omtrent het project binnen deze organisatie plaatsvond. Vanuit etic perspectief werkt de informele organisatie dan ook bevorderend bij de totstandkoming van het toneelstuk.

3.1.3 Relaties

In de observaties werd de band tussen Linde en Sanne als vriendschappelijk gezien, dit werd in de interviews met hen bevestigd. Van alle bij de productie betrokken schoolleden

hebben zij als enige een meervoudige band. Deze vriendschap zorgde er volgens Sanne voor dat een stresssituatie geen invloed had op hun relatie: “Nee, Linde en ik kunnen heel goed met elkaar. We hebben wel andere dingen ook samen gedaan waarbij het nodig was dat we dan snel een besluit namen of zo, wij denken ook wel heel gelijk. Dan is het altijd van jij doet dat, ik doe dit, klaar” (Sanne Toornstra, P.C., 2 juli 2013).

Linde voelt zich gewaardeerd door de schoolleden die betrokken waren bij de productie: “Zelfs door een Dick met wie ik eigenlijk alleen maar zakelijk te maken heb, heb ik wel het idee van nou, ook hij vindt het oké”. Ook Leander en Dick voelen zich in het algemeen gewaardeerd door de collega’s die betrokken waren bij de productie. Sanne voelt zich gewaardeerd door Linde en dat is volgens haar voldoende, aangezien de andere betrokken schoolleden niet door hebben gehad dat zij assisteerde bij de productie.

De relaties tussen de schoolleden kan veranderen in een stresssituatie. Volgens Dick heeft een dergelijke situatie zeker invloed op zijn band met Leander: “Het is weleens lastig ja, en dat zakt dan meestal weer na een dag weg of zo en dan kun je er daarna wel weer redelijk met elkaar over praten” (Dick de Jongh, P.C., 2 juli 2013). Leander stelt dat de relatie tussen Linde en hem niet verandert in een stresssituatie, zij kent hem inmiddels goed genoeg om te weten hoe hij in elkaar zit: “Ze weet dat ik af en toe een tikkeltje opgefokt kan raken en dan krijgt er iets een schop of een zwieper en vijf minuten later is het weer voorbij, dus dat zit wel goed [lacht]” (Leander Strik, P.C., 2 juli 2013). Linde stelt ook dat Leander soms sterk kan reageren in bepaalde situaties, maar ook zij geeft aan dat dit niet voor problemen zorgt: “Leander (...) kan weleens onwijs heftig zijn en vaak denk ik dan oh ja, dat is Leander”.

Behalve het verzorgen van de techniek heeft Leander meer werkzaamheden verricht dan bij zijn taak hoorden, zo heeft hij ook bijvoorbeeld een kapot rekwisiet gerepareerd. Ook Sanne heeft meer gedaan dan alleen assisteren bij de praktische kant van de productie, zij heeft ook ideeën met betrekking tot het stuk aangedragen. Zowel Leander als Sanne hebben drinken gehaald voor Linde.

De relatie tussen Linde en Sanne is collegiaal omdat zij aangeven elkaar te waarderen en stress geen negatieve invloed heeft op de relatie. De band tussen Linde en Leander is ondanks de ietwat negatieve invloed van stress op de relatie ook collegiaal. De reden dat de band toch als collegiaal wordt gezien is dat Linde als blijk van waardering

een cadeau aan Leander heeft gegeven. De band tussen Dick en Linde is aangenaam, net als de relatie tussen Dick en Leander. Deze relaties zijn niet collegiaal omdat zij elkaar niet ondersteunen bij hun taken en het feit dat stress de relatie tussen Dick en Leander negatief beïnvloedt. De relaties tussen Linde en Frans en Linde en Nicole zijn niet geobserveerd en zijn in het interview met Linde niet uitgebreid besproken. Het is voor de onderzoeker dan ook niet mogelijk deze relaties in één van de categorieën in te delen.

Sanne en Leander hebben beiden zicht op de werkzaamheden van Linde voor wat betreft de regie maar dit is alleen in de laatste weken voor de voorstelling het geval. De ideeën die zij hebben aangedragen zijn door Linde positief ontvangen. Dit gegeven is vanuit de onderzoeker echter te summier om alleen op basis van deze informatie de sociale controle als bevorderende factor te beschouwen.

3.1.4 Helden en mythen

In de ruim twee decennia dat er op deze school toneelstukken worden opgevoerd zijn er helden en mythen ontstaan. Tien tot vijftien jaar geleden leefde het toneel binnen de school, zo wordt er volgens Linde nog steeds gesproken over een bovenbouwdocent die ooit prachtige stukken maakte. Dick herinnert zich dat er vroeger grote voorstellingen werden opgevoerd waar tribunes en een steiger boven het toneel werden opgebouwd. Uiteindelijk vervulden docenten steeds vaker de hoofdrollen en haakten de leerlingen rond die tijd af omdat er geen grote rollen meer vrij waren. Docenten spreken volgens Linde nu nog steeds over hoe zij vroeger een glansrol hadden in het stuk: “Die vonden het natuurlijk geweldig omdat zij dan de grote Julius Caesar speelden”. Volgens Leander wordt er binnen school echter niet met heimwee over vroeger gesproken: “Ze zijn niet van, vroeger was het zo goed, helemaal niet”. De aanwezigheid van helden en mythen binnen deze schoolcultuur hebben vanuit het perspectief van de onderzoeker dan ook geen duidelijk positieve of negatieve invloed op het succes van het project.

3.1.5 Gewoonten, procedures en rituelen

Linde is nog zoekende naar wat de beste manier is om een toneelstuk op deze school te organiseren, echt vaste gewoonten heeft zij dan ook nog niet ontwikkeld. Desondanks zijn er wel al vaste rituelen te onderscheiden, zo doet Linde voorafgaand aan de repetities en

de voorstellingen stemoefeningen met de leerlingen. Ook krijgen zij van haar voorafgaand aan de première zogenaamde toi-toi'tjes – kleine cadeaus met een briefje erbij – om hen succes te wensen. In de samenwerking tussen Leander en Dick zijn er in de loop der tijd wel vaste procedures ontstaan voor wat betreft de taakverdeling. Voorheen was Dick verantwoordelijk voor zowel de techniek als de logistiek maar deze taken zijn nu gescheiden: Leander verzorgt tegenwoordig de techniek en Dick regelt alle logistieke zaken rondom de productie. Door de bij de productie betrokken schoolleden wordt er pragmatisch gedacht over deze vaste gewoonten en procedures, zo werd de taakverdeling tussen Leander en Dick aangepast omdat het op die manier beter werkte. Ook voor Linde ligt het bijvoorbeeld niet vast dat er een vast team van schoolleden bij de productie betrokken is, voor volgend jaar wordt het team namelijk uitgebreid.

Vanuit etic perspectief is het opvallend dat er ondanks de lange traditie van toneelstukken op deze school nog niet echt vaste procedures en gewoonten zijn ontstaan. Dit komt doordat de regisseuse op deze school vrij onervaren is en er vanuit de school geen overdracht van informatie is geweest. Vanuit het perspectief van de onderzoeker werkt het dan ook niet bevorderend dat Linde moet pionieren terwijl het produceren van een toneelstuk al jaren wordt gedaan op deze school. Vanuit emic perspectief wordt het ontbreken van vaste gewoonten en procedures ook als een belemmerende factor ervaren, zo geeft Linde aan dat zij lange tijd niet wist welke personen zij binnen de school moest benaderen en hierdoor verliep haar planning niet goed. Dit had ook zijn weerslag op andere leden, zo geeft Dick aan zich te storen aan het feit dat alles op het laatste moment gebeurt: “Het meeste ergert mij aan dit soort producties dat het heel erg laat ingezet wordt, dat de plannings gewoon een beetje erg laat door komen”.

3.1.6 Rol van de leerlingen

Behalve de rol die leerlingen speelden in het stuk hadden zij nog meer taken bij de productie. Zo waren zij verantwoordelijk voor de verkoop van de toegangskarten en hebben zij geholpen met de promotie van het stuk door in kostuums langs de klassen te gaan. Daarnaast hebben zij tot op zekere hoogte invloed op de inhoud van het toneelstuk, zo is de choreografie door Linde samen met de dansers gemaakt. Niet alleen de dansers

maar ook de acteurs konden suggesties doen ten aanzien van het stuk. Discussie over een scène was dan ook zeker mogelijk maar leidde niet altijd tot een wijziging van het stuk. De begeleiding van de band was geheel in handen van een leerling en tot slot zijn de voorstellingen gefilmd door een leerling.

Na afloop van de voorstelling hebben de leerlingen niet meegeholpen om de aula en de lokalen op te ruimen. Linde vindt het feit dat zij, Dick en Leander dit nu hebben gedaan niet belangrijk genoeg om daar een oplossing voor te bedenken: “Anders dan zou ik zeggen nee, ik eis van ze (de leerlingen, *EB*) dat ze allemaal helpen, dat zou ook kunnen en dat zou ook goed zijn, maar dat zit niet zo in mij, eisen”. Ook Leander ziet het niet als een probleem om zonder hulp van de leerlingen op te ruimen. Dick geeft echter aan het opruimen met de hulp van leerlingen wel belangrijk te vinden: “Zeker na zo’n laatste voorstelling dan moet alles opgeruimd worden en dan is het altijd een beetje lastig als je zo’n boeman als ik rond heb lopen die wil dat alle puntjes op de i gezet worden [lacht]”. De waarde die Linde en Dick aan het opruimen hechten lopen uiteen maar dit zorgt niet voor problemen in de relatie tussen hen.

3.1.7 Doel van de productie

Het doel van de productie voor wat betreft de leerlingen is volgens Linde zowel sociaal als artistiek. Zij vindt dat alle leerlingen mee zouden moeten kunnen doen: “(...) ook als je iets minder goed bent of als je misschien zelf best wel lastig bent, maar je bent wel gemotiveerd, dan wil ik graag dat je meedoet. Dat betekent natuurlijk niet dat je gelijk een hele grote rol krijgt, maar dat je in ieder geval de kans hebt om op het toneel te staan”. Het meegeven van spelplezier vindt zij ook een belangrijk aspect van het toneelstuk, Dick is deze mening ook toegedaan. Daarnaast probeert Linde er altijd voor te zorgen dat de leerlingen een groep met elkaar vormen en dat ze binnen die groep ook steun bij elkaar vinden.

Naast dit sociale aspect is ook het artistieke aspect relevant, Linde vindt het namelijk belangrijk dat de leerlingen leren spelen en leren hoe ze met een tekst om moeten gaan. Zij heeft heel veel doelen die ook weer per leerling kunnen verschillen; soms moet er nog met een leerling aan de beleving van een liedtekst gewerkt worden of een andere leerling moet misschien zijn angst om op het podium te staan overwinnen.

Het gevoel verantwoordelijk te zijn is iets dat Linde de leerlingen ook probeert mee te geven. Dit kwam tot uiting in haar afwezigheid achter de schermen, tijdens de voorstelling zat Linde in de zaal en was zij dus niet achter de schermen aanwezig om de leerlingen aan te sturen. Dit heeft ertoe geleid dat er een scène werd overgeslagen waardoor een leerlinge geen rol meer had. Ondanks dit voorval zegt Linde volgend jaar weer in de zaal te zitten en niet achter de schermen aanwezig te zijn. De leerlingen moeten volgens haar zelf die verantwoordelijkheid voelen. Dit is ook de reden dat Linde tijdens de voorstellingen niet de tekst souffleert.

Het feit dat de schoolleden geen conflicterende doeleinden voor ogen hadden voor wat betreft de leerlingen werkt vanuit etic oogpunt bevorderend bij de productie van het stuk. De gedeelde normen en waarden zijn hebben een positieve uitwerking op het succes van het project.

3.1.8 Waardering

In deze paragraaf wordt behandeld in hoeverre de musical binnen de school gewaardeerd wordt door collega's die niet bij de productie betrokken zijn. Daarnaast wordt onderzocht of de betrokken schoolleden zich gewaardeerd voelen door de schoolleiding. Hierbij wordt gekeken of er vanuit school uren beschikbaar zijn gesteld en hoe er wordt omgegaan met een eventuele overschrijding van dat aantal.

Volgens Linde is een derde van het docententeam naar de voorstelling komen kijken, een derde wilde wel graag komen maar was verhinderd. De rest van de docenten is volgens haar niet zo met het toneelstuk bezig. Sanne en Leander hebben alleen maar positieve reacties gehoord van de collega's die de voorstelling hebben gezien. Tijdens de repetities heeft één docent geklaagd over geluidsoverlast van de band, zo zegt Linde: "Er kwam op dat moment een docent naar buiten om te zeggen, dit kan echt niet, ik kan nu geen les geven, het moet zachter (...) hij had ook gelijk, vind ik". Leander vond dat er juist met harde muziek gerepeteerd moest worden, dat hoort er volgens hem bij. De norm van Leander dat harde muziek onderdeel is van een repetitie werd niet door Linde gedeeld. Dit heeft echter niet geleid tot een botsing tussen de twee actoren.

Vanuit de school is er een aantal uren beschikbaar gesteld voor de productie van *Lang en Gelukkig*. Linde heeft uren gekregen maar dat aantal was niet toereikend om de

gehele productie te omvatten. Zij ziet dit echter niet als een probleem: “Het voelt niet onrechtvaardig, laat ik het zo zeggen. Ik weet dat ik er iets meer uren in steek, maar het is niet dat het niet is te overzien”. Volgens Sanne heeft de schoolleiding niet door gehad dat zij geholpen heeft bij het toneelstuk en zij heeft vanuit school dan ook geen uren voor het stuk: “Dit is echt gewoon omdat ik bevriend ben met Linde. Het is totaal niet officieel gegaan of wat dan ook”. Er zijn volgens Dick voor de conciërges alleen uren beschikbaar gesteld voor licht en techniek. Leander heeft echter aangegeven geen uren voor het stuk te hebben gekregen: “Nee, het zit gewoon een beetje bij mijn normale uren in”.

De schoolleiding was volgens Sanne niet op de hoogte dat zij bij de productie betrokken was en het uitspreken van waardering door de leiding is volgens haar dan ook niet nodig: “Als ik meer had gedaan, oké, maar ik heb echt niet zoveel gedaan dus prima”. De waardering vanuit de schoolleiding is er wat Linde betreft zeker, zij heeft nu een vast contract gekregen en dit ziet zij als blijk van waardering. Dick geeft daarentegen aan niet veel waardering te krijgen vanuit de leiding: “De schoolleiding is sowieso hier wat minder toegeeflijk in, maar dat is nooit geweest hoor dus [lacht]. Daar ben ik wel aan gewend. (...) ik vind het nog steeds leuk om dit soort dingen te doen. Als het binnen mijn tijd past”. Hij geeft aan dat waardering echter niet het enige is dat vanuit de schoolleiding zou moeten worden gegeven: “(...) er spelen natuurlijk een heleboel aspecten mee. Een tijdsaspect speelt er mee, een salarisaspect speelt mee, we worden als OOP (onderwijsondersteunend personeel, *EB*) niet echt lekker betaald zullen we maar zeggen in verhouding tot een docent”. Leander geeft aan zich gewaardeerd te voelen door de schoolleiding, dit wordt geuit in functioneringsgesprekken. Hij geeft aan buiten die momenten om niet constant bedankt te hoeven worden. Wel zou hij graag waardering vanuit de schoolleiding willen in de vorm van het aantal uren dat hij krijgt voor zijn werkzaamheden voor het project. Nu is het zo dat Leander in het weekend de school opent en sluit, maar hij geeft aan dit niet fijn te vinden: “(...) daar heb ik niet zo heel veel zin meer in”. Hierbij speelt ook een rol dat hij geen extra uren vanuit school krijgt om op zaterdag te werken: “Ja, daar gaan we het volgend jaar maar eens over hebben, maar dit jaar waren ze nog vrijwillig”.

Vanuit het perspectief van de onderzoeker is de motivatie van de schoolleden om mee te werken aan de productie een bevorderende factor bij de totstandkoming van het

project. Ook zonder de waardering van de leiding en bij een overschrijding van het uren aantal zetten de leden zich namelijk in voor het project, hoewel waardering in de vorm van uren wel zou worden gewaardeerd.

3.1.9 Fysieke inrichting van het gebouw

De aula als voorstellingslocatie werkte volgens de schoolleden belemmerend voor het succes van het toneelstuk. Zo stelt Linde dat de akoestiek van de aula niet goed is: “Het is leuk voor de eerste tien rijen maar voor de laatste tien rijen is het gewoon echt moeilijk te verstaan”. Ook Sanne ziet het als een gemis dat het stuk niet voor de gehele zaal goed te verstaan was: “Eén van de dingen waarvan ik heb gezegd Linde, ga daar over nadenken is microfoons, gewoon van die plakmicrofoons. Want dat haalt het stuk zo naar beneden, als je iets niet kunt verstaan. Dat is zo’n drogreden om het niet leuk te vinden”. Het idee om zendermicrofoons te gebruiken werd ook aangedragen door Leander. Volgens hem is de aula als voorstellingslocatie niet ongeschikt, maar is de grens aan wat kan worden gedaan met betrekking tot het decor en de techniek bereikt. Ook nemen de technische voorbereidingen voor de voorstellingen volgens hem te veel werk in beslag. De aula als repetitielocatie werd door Linde juist als bevorderende factor genoemd: “Juist omdat dat ook de plek is waar we gaan spelen. Dan zijn ze aan de ruimte gewend en hard praten”. Voor de komende productie wordt waarschijnlijk als voorstellingslocatie uitgeweken naar een theater in de buurt.

Wat opvalt aan de uitspraken van de schoolleden is dat de fysieke inrichting van het gebouw tijdens de voorstellingen volgens hen belemmerend werkt maar als locatie voor de repetities juist als bevorderende factor wordt gezien. Binnen het continuüm van deze schoolcultuur werkt de fysieke inrichting van het pand dan ook niet als puur belemmerende of bevorderende factor maar is het afhankelijk van de functie die het gebouw vervult. Vanuit het perspectief van de onderzoeker werkte de inrichting van het gebouw ook zowel bevorderend als belemmerend.

3.1.10 Rollen en reciprociteit

Binnen het netwerk van het Stedelijk Gymnasium Haarlem heeft ieder schoollid een bepaalde rol. Zo hebben de conciërges bijvoorbeeld de taak om Linde te ondersteunen op

technisch en logistiek gebied. Sanne ondersteunt Linde bij de kleinere werkzaamheden kort voor de voorstelling en Nicole en Frans tot slot adviseren Linde op het gebied van het talent van de leerlingen. Bij deze rollen in het netwerk horen bepaalde werkzaamheden.

De conciërges verrichten handelingen om ervoor te zorgen dat Linde een goede voorstelling kan maken, maar Linde geeft hier niets voor terug. Zo opent Leander op zijn vrije dag de school voor Linde. Dit zou wellicht kunnen worden gezien als unfair reciprociteit, aangezien de relatie tussen Linde en Leander uit balans is. Vanuit een emic perspectief is er echter geen unfair reciprociteit tussen de leden. Zelfs toen Leander extra werkzaamheden moest verrichten omdat Linde besloot het podium te verplaatsen naar de andere kant van de aula, gaf hij aan hier geen problemen mee te hebben: "Ik vind alles goed altijd. Ik ga toch niet zeggen nee, hier heb ik geen zin in, doe het maar anders. Het is Linde's toneelstuk, ik ben er om haar te helpen, niet om haar te dwarsbomen". Deze uitspraak vanuit het emic perspectief geeft aan dat er fair reciprociteit is. Leander geeft daarnaast aan dat hij het leuk vindt om betrokken te zijn bij de productie van het toneelstuk. De motivatie van de schoolleden draagt er aan bij dat er vanuit emic oogpunt sprake is van fair reciprociteit.

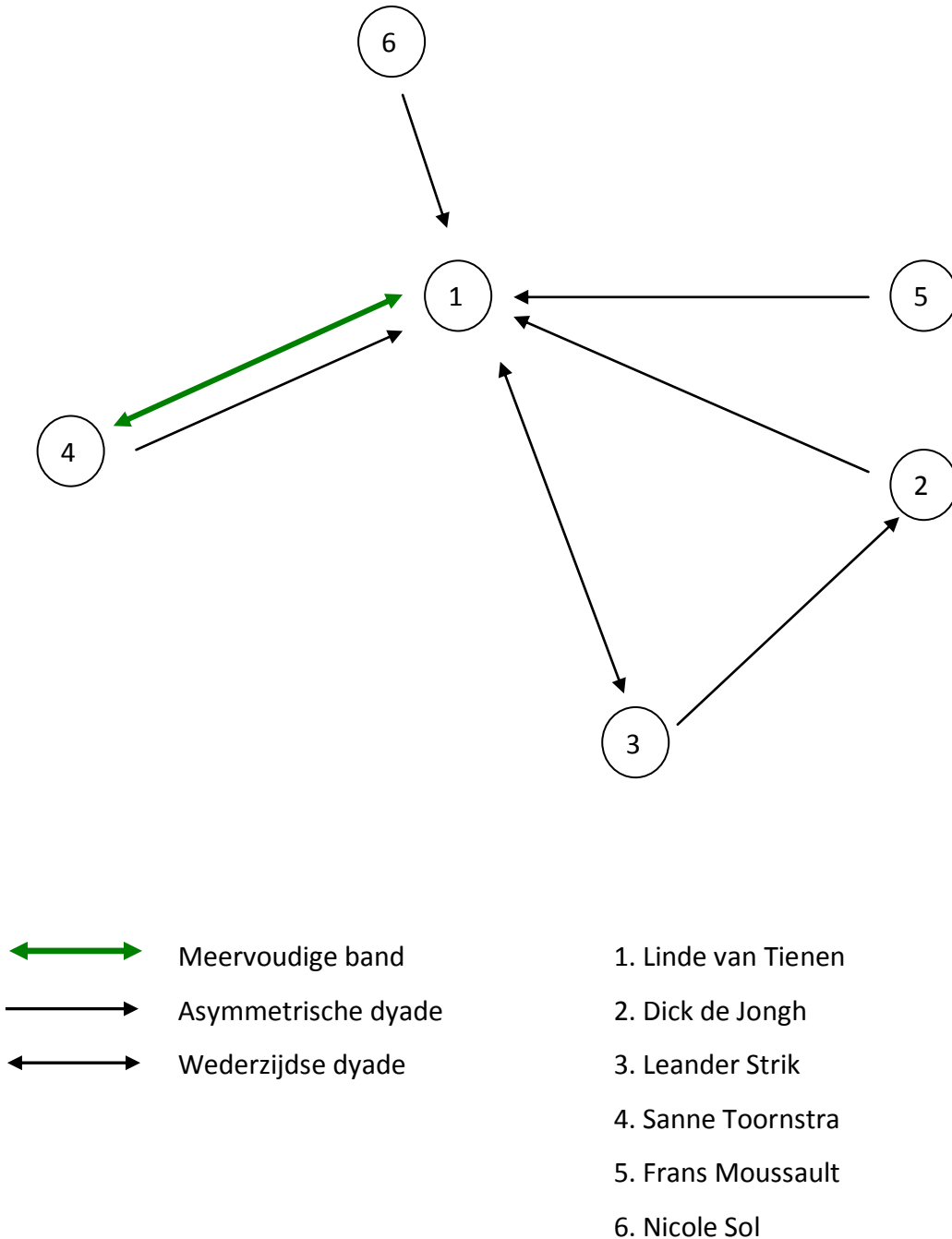
Vanuit het etic gezichtspunt is echter op het eerste gezicht sprake van unfair reciprociteit, aangezien Leander op zijn vrije dag naar school ging om voor Linde de school te openen. De reciprociteit was niet langer fair omdat Leander meer werkzaamheden voor Linde verrichtte dan voor zijn rol vereist was. Dit veranderde echter toen Linde na afloop van de laatste voorstelling een cadeau aan Leander gaf om hem te bedanken voor de verrichte werkzaamheden. Om deze reden is er vanuit het etic perspectief toch sprake van fair reciprociteit.

Voor de overige schoolleden geldt dat er vanuit het etic perspectief fair reciprociteit is, aangezien de werkzaamheden die zij voor Linde verrichten bij hun rol die zij vervullen horen. De aanwezigheid van fair reciprociteit werkt volgens de onderzoeker bevorderend bij de productie, aangezien de samenwerking hierdoor goed verliep.

3.1.11 Centraliteit en dyades

De vier vormen van centraliteit zijn voor ieder lid van het netwerk van het Stedelijk Gymnasium Haarlem weergegeven in bijlage B (tabel B1 tot en met B4). Aangezien Linde het hoogste aantal directe contacten heeft is haar degree centraliteit (tabel B1) het hoogst. Zij is dan ook een belangrijk kanaal voor het doorgeven van informatie. Linde

Figuur I. Netwerkdigram Stedelijk Gymnasium Haarlem (naar Trotter, 1999, p. 35; Van den Dool, 2013).

bezit tevens de hoogste indegree centraliteit (tabel B2), dit wil zeggen dat de meeste banden in dit netwerk aan haar zijn gericht. Zij ontvangt het meeste van alle actoren en dit is niet verwonderlijk aangezien zij als regisseuse bij ieder onderdeel van het stuk betrokken is. Het verschil tussen de outdegree centraliteit (tabel B3) en de indegree centraliteit is groot wat Linde betreft. Uit de vergelijking van deze twee centraliteiten blijkt dat zij in dit netwerk meer ontvangt dan dat zij geeft. Anderen geven meer aan haar dan andersom het geval is, ook dit is een logisch gevolg van haar rol binnen het netwerk.

Het valt op dat Linde de meeste closeness centraliteit (tabel B4) bezit, zij is niet afhankelijk van tussenpersonen. Sanne, Frans en Nicole hebben de minste closeness centraliteit, aangezien zij de meeste stappen nodig hebben om alle andere actoren in het netwerk te bereiken. In het diagram is te zien dat Sanne, Frans en Nicole alleen een band hebben met Linde. Zij krijgt hierdoor een belangrijke functie voor zowel Sanne, Frans en Nicole als Leander en Dick. Linde vormt namelijk een brug tussen deze twee groepen en kan informatie voor de beide groepen actoren achterhouden of verdraaien.

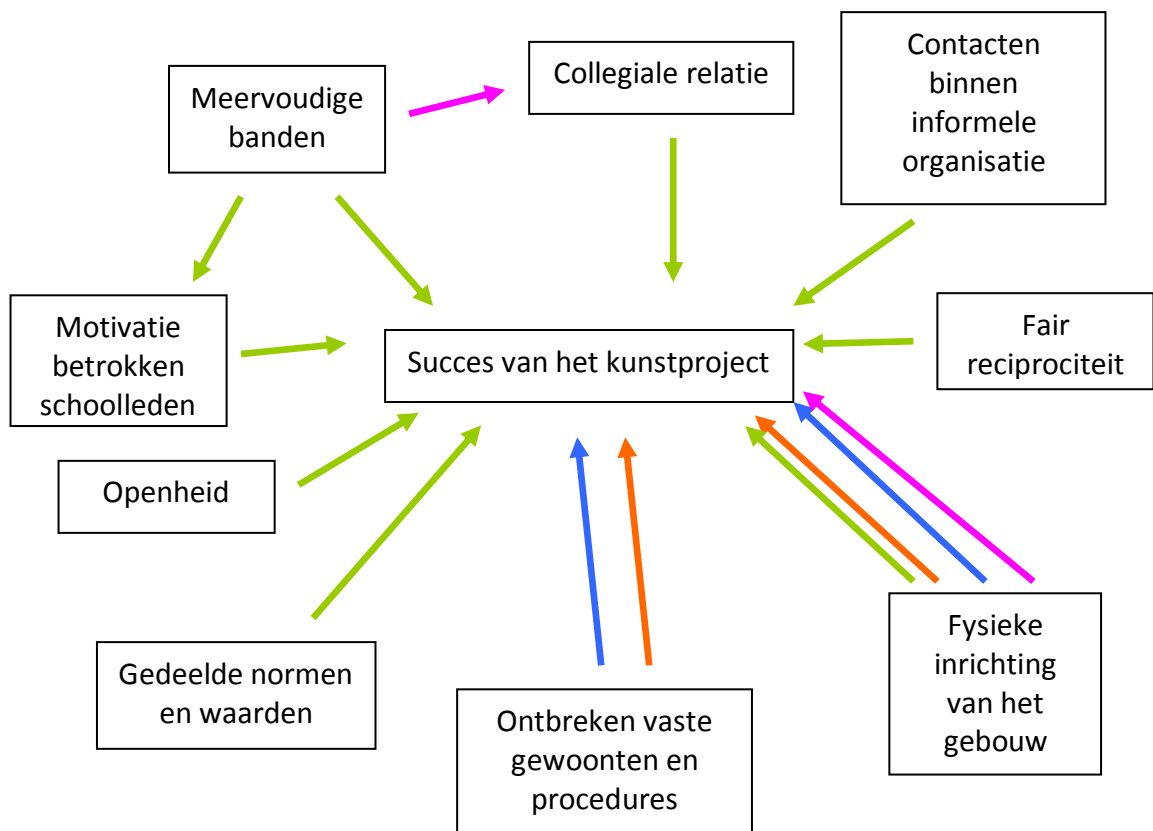
In het diagram van het Stedelijk Gymnasium Haarlem is te zien dat alleen de dyade tussen Linde en Leander wederzijds is, alle overige dyades zijn asymmetrisch van aard. Linde bezit binnen dit netwerk als regisseuse de meeste kennis en deskundigheid over het toneelstuk en om deze reden is het dan ook niet verwonderlijk dat de meeste dyades aan haar gericht zijn.

Vanuit etic perspectief zou het feit dat er in dit netwerk slechts één centrale actor is belemmerend kunnen werken. Het gehele netwerk hangt namelijk af van één actor en wanneer deze wegvalt valt ook het netwerk uit elkaar, aangezien zij de brug vormt tussen meerdere actoren. Op dit moment werkt de centraliteit van Linde niet belemmerend. Het verdient echter wel te worden genoemd als mogelijke zwakke plek van het netwerk.

3.1.12 Openheid en subgroepen

Het netwerk van bij het toneelstuk betrokken schoolleden staat volgens de leden open voor nieuwe leden. Zo geeft Linde aan het fijn te vinden wanneer collega's zouden komen helpen. Voor de productie van *Lang en Gelukkig* heeft zij een docent gevraagd om haar te assisteren bij de grime, dit jaar kwam het niet goed uit voor hem maar volgend jaar komt hij Linde assisteren met het grimeren. Sanne kon dit jaar wel

helpen en heeft dit ook gedaan. Ook wordt het team volgend jaar versterkt met twee docenten.

- Belemmerende factor (etic)
- Belemmerende factor (emic)
- Bevorderende factor (etic)
- Bevorderende factor (emic)

Figuur II.
 Overzicht schoolcultuur Stedelijk Gymnasium Haarlem (naar Van den Dool, 2013).

Dit netwerk kent een zeer kleine subgroep bestaande uit Linde, Leander en Dick. Deze drie actoren zijn als enige drie leden van het netwerk met elkaar verbonden, de

overige actoren in het netwerk hebben namelijk alleen een band met Linde. Leander verzorgt de techniek voor Linde en koppelt terug aan Dick hoe het daarmee gaat. Dick verzorgt de logistieke zaken rondom de productie voor Linde en zij onderhoudt weer contact met Leander omtrent de techniek. De contacten binnen deze subgroep verlopen goed.

Vanuit het perspectief van de onderzoeker is de openheid van het netwerk een bevorderende factor binnen de schoolcultuur, aangezien op deze manier meer taken verdeeld kunnen worden en dit een positieve uitwerking heeft op Linde. De aanwezigheid van de subgroep werkt vanuit etic oogpunt belemmerend noch bevorderend.

3.1.13 Conclusie schoolcultuur Stedelijk Gymnasium Haarlem

In het overzicht van de schoolcultuur van het Stedelijk Gymnasium Haarlem (figuur II) zijn alle bevorderende en belemmerende aspecten voor het succes van het stuk zowel vanuit etic perspectief als vanuit emic oogpunt opgenomen. Bij het onderzoeken van de schoolcultuur van het Stedelijk Gymnasium Haarlem valt een aantal zaken op. Zo werkt het ontbreken van vaste procedures vanuit zowel emic als etic oogpunt belemmerend voor de productie aangezien Linde moet pionieren. Contacten binnen de informele organisatie zijn zeer van belang bij de productie. Daarnaast is de aanwezigheid van een meervoudige band cruciaal bij de totstandkoming van het stuk en heeft deze ook een bevorderende invloed op de motivatie van de schoolleden. Deze motivatie van de schoolleden werkt ook bevorderend bij de productie, zo zet Sanne zich zelfs in terwijl zij hiervoor geen uren krijgt vanuit de school. De fysieke inrichting van het gebouw werkt zowel vanuit etic als vanuit emic oogpunt bevorderend maar ook belemmerend. De normen en waarden met betrekking tot de leerlingen wisselen wel maar botsen niet. De aanwezigheid van één centrale actor werkt niet belemmerend maar moet wel worden gezien als een factor die mogelijk in de toekomst als belemmering zou kunnen werken.

3.2 Bonaventuracollege Mariënpoolstraat Leiden

In 1993 is het Bonaventuracollege in Leiden de verzamelnaam geworden van vier scholen. Wanneer er in dit onderzoek wordt gesproken over de school wordt alleen de locatie Mariënpoolstraat bedoeld. Deze locatie biedt onderwijs op havo, vwo en gymnasium

niveau (Bonaventura Mariënpoelstraat, 2012, pp. 2, 5). De school telt ruim 700 leerlingen van wie er dit jaar 135 betrokken waren bij de productie van de musical. De school kent een lange traditie van toneelstukken en musicals, deze worden al minimaal dertig jaar opgevoerd. De musical vormt volgens docente Nederlands en hoofd toneel en regie Barbara Snel op dit moment nog steeds een onderdeel van de cultuur van de school: “We zijn nu bezig met bezuinigingen en niemand vond het echt een optie dat er bezuinigd zou gaan worden op de musical” (Barbara Snel, P.C., 8 juli 2013). Ook docente wiskunde en lid van het productieteam Heleen Matthijssse is van mening dat de musical leeft binnen de school. Volgens haar zou promotie voor het stuk zelfs misschien niet eens nodig zijn: “Ik denk dat als je het niet zou doen, dat het net zo goed zou lopen omdat het zo’n begrip is” (Heleen Matthijssse, P.C., 8 juli 2013). De musical *Zeven dagen zoet* is opgevoerd door leerlingen uit alle leerjaren en leerniveaus. De voorstellingen vonden plaats op woensdag 24 en donderdag 25 april 2013. De uitvoering op dinsdag 23 april is geannuleerd nadat er op internet gedreigd werd met een schietpartij op een Leidse school.

3.2.1 *Betrokken schoolleden*

Bij de productie van *Zeven dagen zoet* zijn in totaal 12 schoolleden betrokken geweest, namelijk 11 docenten en de directeur. Daarnaast heeft een oud-docente bij de grime geassisteerd. Bij dit project was er een productieteam gevormd dat werd voorgezeten door docente Engels Reiny Sterenborg. Heleen ondersteunde haar binnen het team. Barbara maakte het eerste half jaar deel uit van het productieteam aangezien Reiny in die periode met zwangerschapsverlof was. Het tweede half jaar heeft Barbara zich volledig gericht op het toneel en de algemene regie. De muzikale leiding, het maken van arrangementen en het coördineren van de geheel uit leerlingen bestaande Technische Commissie (TC) was in handen van muziekdocent Coen Huisman. Zijn collega van muziek Tole Emmelot begeleidde de TC op de avond van de voorstelling, daarnaast heeft hij arrangementen aangeleverd. Muziekdocent Anne Punt heeft één arrangement aangeleverd en was verder niet bij de productie betrokken. Docente muziek Janneke Klompenhouwer begeleidde het koor. De kleding en grime werden verzorgd door de docentes lichamelijke opvoeding Alice van Zandwijk en Yvonne ten Kate en door tekendocente Inge van den Brink. Alice had hierbij een leidende rol en werd door Yvonne

en in mindere mate door Inge ondersteund. Het decor werd begeleid door tekendocent René Akkerman. Diana Binnendijk is een oud-docente die ieder jaar de grime verzorgt en de leerlingen instrueert hoe zij zichzelf moeten grimeren. Directeur Marlies Otte heeft met name een rol gespeeld bij de beslissing de première in verband met de dreigende schietpartij al dan niet af te gelasten. In het netwerkdiagram (figuur III) zijn alle actoren opgenomen en zijn de banden tussen hen weergegeven.

Het team van de bij de musical betrokken docenten is zeer ervaren, de helft van de leden heeft minimaal vijf keer een musical geproduceerd. Alice is het meest ervaren in het produceren van musicals, zij is bij 25 toneelstukken en musicals onderdeel van de productie geweest. Voor Heleen en Yvonne was dit de eerste keer dat zij bij de productie van de musical waren betrokken. De samenstelling van de groep wisselt niet vaak, af en toe wordt de groep uitgebreid maar er is een vaste kern van betrokken docenten.

3.2.2 Informele organisatie

Er is regelmatig met alle betrokken schoolleden vergaderd, maar volgens alle leden vond er ook binnen de informele organisatie van de school overleg plaats. Volgens Heleen zijn die overlegmomenten zeer belangrijk: “Je hebt vergaderingen, meer om iedereen even bij elkaar te krijgen en knopen door te kunnen hakken, maar eigenlijk wordt het meeste gewoon in de wandelgangen bedisselt en beslist en bepraat”. Volgens Yvonne is dit typerend voor werken in het onderwijs. Zowel vanuit emic perspectief als vanuit etic oogpunt werken de contacten binnen de informele organisatie bevorderend voor het succes van het project. Er kan immers snel tot actie worden overgegaan en er hoeft niet te worden gewacht totdat er weer een overleg binnen de formele organisatie plaatsvindt.

3.2.3 Relaties

Alle geïnterviewde schoolleden omschrijven de relaties onderling in positieve bewoordingen als goed, plezierig, vriendelijk, collegiaal en professioneel. In het netwerkdiagram van het Bonaventuracollege (figuur III) is onder andere aangegeven welke leden van het netwerk een meervoudige band hebben. Bijna alle betrokken docenten gaven aan dat de omgang met collega's bevorderend werkt bij de totstandkoming van het stuk. Wat vooral opviel was dat de leden die bevriend met elkaar

zijn lieten weten dat dit prettig werkt. Zo stelt Barbara dat haar samenwerking met Reiny goed verloopt omdat zij bevriend met elkaar zijn: “Dat is heel lekker, dat werkt ontzettend makkelijk, want op een gegeven moment hoef je eigenlijk bijna niet te overleggen”. Ook Tole benadrukt dat het prettig is om collega’s goed te kennen: “Ik weet hoe ze reageren op situaties. Dus als er iets voorvalt en collega’s reageren daar heftig op, wat weleens gebeurt, dan ben ik daar op berekend en dan weet ik ook hoe ik daarmee moet omgaan”.

Alle geïnterviewde schoolleden voelen zich gewaardeerd door de collega’s met wie ze het stuk maken en die waardering wordt ook geuit. De meeste schoolleden gaven in de interviews aan dat een stresssituatie geen invloed heeft op de relaties. Volgens Coen zijn de contacten in tijden van stress niet kortaf, maar wordt er wel heel direct naar elkaar gereageerd. Reiny stelt dat de relaties juist beter worden in stresssituaties omdat iedereen elkaar probeert te helpen. René merkt wel dat de sfeer tussen de leden verandert wanneer de première nadert: “(...) zo’n doorloop en die generale is niet altijd even vriendelijk, qua sfeer, vind ik. Het is wel heel professioneel en iedereen is enorm betrokken, maar ik vind het soms wel een beetje heftig (...) Daar moet ik zelf wel heel erg aan wennen (...) de harde toon” (René Akkerman, P.C., 10 juli 2013). Deze botsende normen en waarden hebben echter niet geleid tot problemen tijdens de productie.

De schoolleden zijn ook bij andere aspecten van de productie betrokken en hun werkzaamheden zijn dan ook niet gelimiteerd tot hun rol. Zo geeft Janneke bijvoorbeeld ook haar mening over wat er op het toneel gebeurt en is Alice bij bijna ieder aspect van de productie betrokken: “(...) ik voel me ook wel de moeder van het geheel, ik probeer met iedereen contact te leggen en de boel bij elkaar te houden”. Ook Reiny en Yvonne doen meer dan voor hun rol is vereist, zo geeft Reiny soms toneelaanwijzingen en draagt Yvonne voorwerpen bij Barbara aan die als decorstuk kunnen dienen. Alice vindt het prettig wanneer de schoolleden ook betrokken zijn bij andere facetten van de productie: “(...) het leuke is dat Coen ook meedenkt in de andere dingen. Reiny doet dat sowieso want die denkt over alle geleidingen na en Barbara heeft natuurlijk ook haar eigen ideeën” (Alice van Zandwijk, P.C., 9 juli 2013).

Iedere docent is betrokken bij de werkzaamheden van zijn collega en zou hem of haar er ook op aanspreken indien dit nodig wordt geacht. De betrokken schoolleden

hebben in de interviews aangegeven deze vorm van positieve sociale controle prettig te vinden. Het eindresultaat werd als hoogste doel gesteld en men vond het juist fijn wanneer anderen meedachten over hun werkzaamheden. Soms gaat die vorm van positieve sociale controle niet ver genoeg en beseffen collega's niet hoeveel werk een docent heeft aan een bepaalde taak. Zo meent Tole dat de meeste van zijn collega's niet beseffen wat het behelst om een orkestarrangement te maken: "Dat is ook iets wat mensen niet zien, dat doe je thuis en op een gegeven moment gaat de printer draaien en dan komt alles er uit" (Tole Emmelot, P.C., 9 juli 2013).

De relaties tussen de leden kunnen worden omschreven als collegiaal, aangezien stress hun relatie niet negatief beïnvloedt. Ook geven zij aan elkaar te waarderen en verrichten zij meer werkzaamheden dan voor hun rol is vereist. De gemeenschappelijke doelstelling van de leden om een goede productie neer te zetten is zowel vanuit etic als emic perspectief in deze schoolcultuur van belang. De gemeenschappelijke doelstelling heeft invloed op de sterkte van de cultuur. De leden spreken elkaar aan op hun werkzaamheden omdat ze allen hetzelfde doel voor ogen hebben. Deze vorm van sociale controle wordt door de schoolleden dan ook als positief ervaren, aangezien de sociale controle een positieve uitwerking heeft op het resultaat van de musical.

3.2.4 *Helden en mythen*

Uit de interviews met de betrokken schoolleden kwam naar voren dat zij oud-docent Gerard Schelvis als held beschouwen voor wat betreft de productie van musicals en toneelstukken. Schelvis heeft meerdere stukken geregisseerd en ging vorig jaar met pensioen. Dit jaar heeft hij nog wel het script voor het stuk geschreven. Producties uit het verleden die door de betrokken schoolleden om een bepaalde reden als mijlpalen worden gezien zijn de voorstellingen *Blues Brothers* uit 2007 en *Don Giovanni* uit 2012. Het stuk uit 2007 wordt genoemd omdat bij deze productie voor het eerst een productieteam werd geïntroduceerd. In dit team hebben leerlingen een grote rol en zijn zij medeverantwoordelijk voor de productie. Het stuk uit 2012 is volgens de betrokken schoolleden belangrijk geweest omdat het een combinatie was van zowel klassieke als moderne muziek. Ook werd de voorstelling als mijlpaal genoemd omdat de muziek en de

dramaturgie een eenheid vormden. Tot slot was het feit dat dit stuk de laatste productie van Schelvis was voor de schoolleden reden om dit stuk als mijlpaal te beschouwen.

De aanwezigheid van helden en mythen binnen de school zorgt voor binding tussen de leden. Vanuit het etic oogpunt zorgt de aanwezigheid van meervoudige banden echter meer voor de binding tussen de leden. De aanwezigheid van helden en mythen binnen de schoolcultuur wordt dan ook wel gezien als een bevorderende of belemmerende factor, maar speelt een kleinere rol dan de vriendschapsbanden tussen de leden.

3.2.5 Gewoonten, procedures en rituelen

Het ligt voor de hand dat er in de loop van de dertig jaar dat er musicals en toneelstukken zijn opgevoerd, vaste rituelen en procedures zijn ontstaan. Zo zijn de data vastgelegd waarop de audities en de doorlopen plaatsvinden. Daarnaast is het gebruikelijk dat iedere discipline in het begin los van elkaar repeteert en pas aan het einde wordt samengevoegd tot één geheel. Tevens is het traditie dat na afloop van de laatste voorstelling er voor zowel de leerlingen die aan het stuk hebben meegewerkt als de betrokken schoolleden een feest in de docentenkamer wordt georganiseerd. De aanwezigheid van het productieteam is inmiddels ook een vast onderdeel geworden van de productie. Er wordt tevens sinds lange tijd een tribune voor het publiek opgebouwd. Een vast ritueel dat voor aanvang van de voorstelling plaatsvindt is een concentratieoefening met alle betrokken leerlingen en schoolleden.

Hoewel de productie een groot aantal van dit soort vaste procedures en rituelen kent is er volgens de betrokken schoolleden wel ruimte om hier van af te wijken. Zo stelt Tole: "We zijn zeker niet star hierin. Er wordt altijd heel pragmatisch gedacht, van als dat nu de beste oplossing is, dan doen we het zo".

Vanuit etic perspectief is het feit dat er vaste gewoonten, procedures en rituelen zijn een bevorderende factor bij de totstandkoming van het stuk. Het is prettig dat uit ervaring is gebleken dat een aanpak positief werkt en dat over bepaalde zaken niet lang hoeft te worden nagedacht.

3.2.6 Rol van de leerlingen

Het aantal leerlingen dat betrokken was bij de productie van *Zeven dagen zoet* is zowel absoluut als relatief gezien de grootste leerlingengroep van de in dit onderzoek bestudeerde scholen. De groep wordt bewust zo groot mogelijk gemaakt, zo stelt Reiny: “Je kunt ook zeggen iedereen die acteert die zingt ook en die danst ook, want dat is natuurlijk een echte musical dat je alles moet doen. Maar dan kun je dus niet iedereen laten meedoen en dat is wel ons doel. Dat iedereen kan meedoen, of je nu heel goed bent of iets minder goed” (Reiny Sterenborg, P.C., 8 juli 2013). Ook van de andere schoolleden zijn alleen positieve geluiden te horen over het grote aantal leerlingen dat betrokken is bij de productie.

Niet alleen het aantal maar ook de rol van de leerlingen was bij de productie van het stuk zeer omvangrijk, zo stelt Coen: “Eigenlijk zou je kunnen zeggen dat de artistieke leiding bij docenten ligt, maar alles wat daaromheen aan leerlingen uitbesteed kan worden, dat wordt uitbesteed aan leerlingen” (Coen Huisman, P.C., 8 juli 2013). Soms kunnen zij ook op het artistieke deel van de productie invloed hebben, zo heeft een leerling een orkestarrangement gemaakt en hebben de leerlingen met name bij de dans en het decor invloed op de artistieke kant van de productie. De choreografie is dit jaar volledig door de leerlingen bedacht en werd slechts summier begeleid door Alice. Bij het maken van het decor is de inbreng van leerlingen al wel aanwezig, maar dit mag volgend jaar nog meer worden volgens René: “Ik heb zelf het gevoel dat het heel erg mijn decor is geworden”.

De normen en waarden van de schoolleden met betrekking tot de rol van de leerlingen komen overeen. Dit heeft te maken met de gemeenschappelijke doelstelling van de leden dat er een mooie musical moet worden neergezet waaraan zoveel mogelijk leerlingen hebben meegewerkt. De gedeelde normen en waarden werken vanuit etic perspectief dan ook bevorderend voor het succes van het project.

3.2.7 Doel van de productie

In de interviews werd aan de betrokken schoolleden gevraagd wat zij de leerlingen graag wilden meegeven bij de productie. Het opdoen van organisatie-ervaring werd door de helft van de schoolleden als belangrijk aspect genoemd. Zelfstandigheid en het dragen van verantwoordelijkheid zijn ook vaker genoemd als belangrijke aspecten. Ook

samenwerken werd door de helft van hen als belangrijk onderdeel van de productie gezien. Behalve dit sociale aspect is volgens de schoolleden de artistieke kant van de productie ook van belang.

De nadruk op dit kunstzinnige aspect komt onder andere naar voren in het feit dat de toneelspelers een acteerworkshop hebben gevolgd. Ook wordt – indien nodig – de tekst tijdens de voorstellingen gesouffleerd. Tole en Coen benadrukken de artistieke kwaliteit van het stuk, hoewel ook zij van mening zijn dat het uiteindelijk om de leerlingen draait, zo stelt Coen: “Als je iets wil wat leerlingen niet leuk vinden dan moet je het niet doen, ook al is het artistiek nog zo geweldig. (...) Je moet ze niet proberen iets door de strot te drukken wat ze niet willen, maar je zoekt wel naar de grens”. Volgens Tole gaat het met name om het stuk op zich, maar ook hij beseft wat het voor een leerling kan betekenen om een rol te spelen bij de productie: “Het laatste stuk (muziek, *EB*) is door een leerling gemaakt. (...) Hij kreeg ook credits en zo, een jongen die je nooit echt zag lachen in de klas maar die dan toch glunderend achter die piano zat toen zijn stuk werd gespeeld, schitterend”.

Barbara ziet het ontplooiën van talent als een belangrijk aspect van het meedraaien in een productie: “Je hebt leerlingen die echt opbloeien doordat ze binnen dit schoolgebouw kunnen laten zien wat ze kunnen, ook al halen ze misschien met heel veel moeite zesjes in de klas. Je merkt (...) dat ze zich dus zekerder en gelukkiger voelen”. Volgens Alice vinden zowel de school als de docenten het heel belangrijk dat leerlingen dit soort dingen meemaken in hun groei naar volwassenheid: “Hier vorm je kinderen mee. Het gaat helemaal niet om dat dansje, maar het gaat wel om in een groep en samenwerken en iets voor elkaar over hebben en lachen en huilen met elkaar”. Het plezier in school is tot slot iets wat zowel Reiny als Barbara benadrukken.

Over het algemeen vinden de betrokken schoolleden dezelfde waarden belangrijk met betrekking tot wat de leerlingen mee moeten krijgen van het meedraaien bij een productie. Het zwaartepunt verschilt soms wel, zo ziet Heleen het stuk in de eerste plaats als een manier om leerlingen enthousiast te maken en komt de artistieke kwaliteit op de tweede plaats. Tole ziet daarentegen het stuk zelf als hoofddoel maar stelt dat de productie een aantal belangrijke neveneffecten heeft. Zo verandert het de relatie tussen de docent en de leerling en de manier waarop leerlingen in de school staan. Zowel de

artistieke als de sociale waarden worden dus door de schoolleden onderschreven, alleen op welke van de twee waarden de nadruk ligt verschilt per docent.

3.2.8 *Waardering*

In de interviews met de betrokken schoolleden kwam naar voren dat zij het gevoel hebben dat de musical gewaardeerd wordt door overige collega's. Veel van hen komen kijken naar de voorstelling en er zijn volgens de betrokken schoolleden nauwelijks klachten van collega's over de lesuitval van leerlingen, geluidsoverlast tijdens repetities of het gebruik van lokalen tijdens de voorstellingsweek.

De schoolleden die bij de productie van het stuk betrokken zijn voelen zich gewaardeerd door de schoolleiding. Dit wordt echter niet altijd expliciet uitgesproken maar dat hoeft volgens de betrokken schoolleden ook niet altijd. De waardering kan ook blijken door bijvoorbeeld een docent wat betreft lessen te ontlasten. Barbara zegt zich wel gewaardeerd te voelen door de schoolleiding, maar voegt hier aan toe dat het nog meer zou mogen: "Het is heel stom maar het is zo'n groot ding waar je naartoe werkt dat het bijna niet genoeg kan zijn wat je van de schoolleiding kan krijgen. Ik vind het heel belangrijk dat de schoolleiding er oog voor heeft en er tenminste iets over zegt of over laat blijken". Tole voelt zich zelf wel gewaardeerd door de schoolleiding, maar zegt dat de waardering voor het stuk nog meer kan worden geuit, zeker omdat de musical volgens hem door de school als uithangbord wordt gebruikt. Als voorbeeld van een manier waarop de schoolleiding haar waardering zou kunnen uiten, noemt hij het ter beschikking stellen van meer uren en geld. Ook is hij van mening dat collega's die aanmerkingen hebben op bijvoorbeeld geluidsoverlast tijdens repetities door de schoolleiding aangepakt zouden kunnen worden.

Geen van de geïnterviewde schoolleden heeft zijn taak kunnen volbrengen binnen het vanuit de school gegeven aantal uren. Volgens zowel Alice als René komt dit vooral omdat de bij de productie betrokken schoolleden een hoge standaard hebben wat betreft de kwaliteit van het stuk. Zo stelt Alice: "Het is maar een school, we zijn geen professionele theatergroep. Misschien moeten we de lat dan niet altijd even hoog hoeven leggen. Dat je zegt, dit is goed genoeg voor wat wij kunnen en wat wij doen".

Volgens Tole en Heleen kan een school niet voor elke taak het daadwerkelijk gewerkte aantal uren geven. Alice stelt dat het ook een hobby is van de schoolleden zelf en dat de drijfveer om er meer uren aan te besteden ook komt omdat haar collega's dat ook doen: "(...) je doet het omdat iedereen er veel tijd en werk aan besteedt. Dus dan zeg je niet van mijn uren zijn op, zoek het maar uit. Je zorgt gewoon dat je het met elkaar goed doet, dat is eigenlijk de drive achter alle betrokkenen".

Zowel Heleen als Alice vinden het geen probleem om het aantal uren te overschrijden. Yvonne krijgt zelfs helemaal geen uren vanuit de school, dit vindt zij echter niet erg: "Ik vind het gewoon leuk om te doen" (Yvonne ten Kate, P.C., 10 juli 2013). Zowel Yvonne als Heleen waren dit jaar voor de eerste keer betrokken bij de productie van de musical en hadden allebei een ondersteunende rol. Heleen vindt dat de productie als een trein loopt en roemt de flexibiliteit van haar collega's op het moment dat de première werd afgelast. Zij heeft tot nu toe geen belemmerende factoren bij de productie ontdekt en ook Yvonne zegt geen zaken te hebben gezien die belemmerend werkten bij de totstandkoming van de musical. Alice ziet de tijdsdruk als een belemmering bij de productie maar geeft aan verder geen aspecten te zien die de productie tegenwerken.

Ook Barbara en Coen zien de overschrijding van het aantal uren niet als een probleem, zolang er maar iets tegenover wordt gesteld. Zo wil Coen bijvoorbeeld niet nog extra uren moeten surveilleren omdat hij zijn uren niet gehaald zou hebben. Reiny, Tole en René hebben het er ook alle drie voor over om extra uren te maken, maar vinden dit wel lastig. Reiny vraagt ieder jaar om meer uren bij de schoolleiding maar dit verzoek wordt tot op heden niet gehonoreerd. Dit is voor haar echter geen reden om te stoppen met de productie: "Ik krijg er meer voor terug dan dat het me kost. Het kost me uren en tijd en meer tijd dan ik eigenlijk heb, maar ik heb het er wel voor over". Ondanks het feit dat alle geïnterviewde schoolleden hun urenaantal hebben overschreden of zelfs helemaal geen uren vanuit de school hebben gekregen, hebben zij aangegeven volgend jaar weer mee te doen met de productie.

Vanuit etic perspectief is de waardering vanuit de schoolleiding belangrijk voor de schoolleden. Dit hoeft echter niet altijd te worden uitgesproken maar kan ook kenbaar worden gemaakt door de leden tegemoet te komen op andere gebieden. De belangrijkste bevorderende factor bij de productie van het project is echter de gemeenschappelijke

doelstelling van de leden om het stuk tot een succes te maken. Zo is Yvonne bijvoorbeeld betrokken terwijl zij geen uren heeft gekregen vanuit de schoolleiding. Ze doet het alleen omdat ze het leuk vindt om samen met haar collega's een mooie productie neer te zetten. Alle leden delen dus de normen en waarden met betrekking tot het resultaat van de musical en dit werkt zowel vanuit etic als emic oogpunt zeer bevorderend voor het succes van het project.

3.2.9 Fysieke inrichting van het gebouw

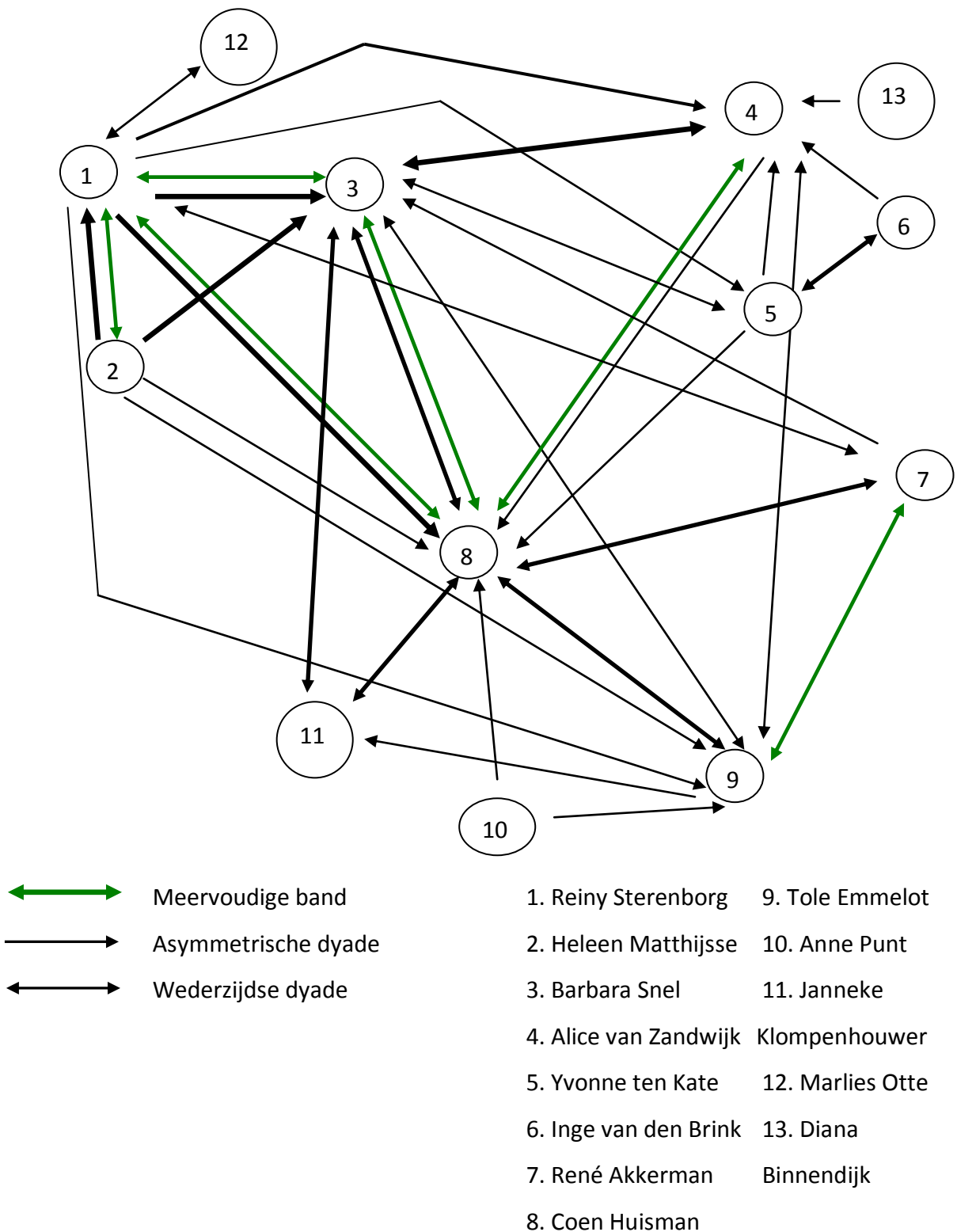
Voor de voorstellingen hoeft volgens Reiny niet te worden uitgeweken naar een andere zaal in bijvoorbeeld een schouwburg: "(...) we hebben gewoon een heel mooi theater eigenlijk hier. En alle faciliteiten zijn hier, je moet mensen ook laten reizen (...) voor iets wat we eigenlijk hier in school hebben". De fysieke inrichting van het gebouw werkt vanuit zowel emic als vanuit het etic perspectief bevorderend voor het succes van de musical.

3.2.10 Rollen en reciprociteit

Binnen het netwerk van de schoolleden is er reciprociteit tussen de leden die misschien op het oog unfair is. Zo doen Heleen en Reiny veel voor anderen in het netwerk maar krijgen zij van hen niets retour. De rollen van de leden zijn echter de reden dat er vanuit etic perspectief toch sprake is van fair reciprociteit. Het is namelijk de rol van Reiny en Heleen om de andere leden te ondersteunen. Ook vanuit emic perspectief is er sprake van fair reciprociteit.

De relaties tussen de schoolleden zijn vaak het logische gevolg van de rollen die de leden hebben. Het ligt voor de hand dat de docenten die zich bezig houden met de muziek meer contact hebben met elkaar dan met de andere leden in het netwerk. De rollen zijn echter niet altijd strikt van elkaar gescheiden, zo doen zowel Reiny, Janneke, Coen als Alice suggesties aan Barbara voor wat betreft de regie. Zowel vanuit etic als emic oogpunt is de gemeenschappelijke doelstelling van de leden de reden dat zij eventuele unfair reciprociteit toch als fair beschouwen. Ieder lid wil namelijk een mooie musical neerzetten en wanneer dat betekent dat een lid veel werk moet verzetten voor een ander lid, dan zal dit door beide leden niet als unfair reciprociteit worden ervaren. De leden

hebben immers hetzelfde hogere doel voor ogen en zij zien de balans in hun relatie ondergeschikt aan dat doel.

Figuur III.

Netwerkdigram Bonaventuracollege Mariënpoolstraat (naar Trotter, 1999, p. 35; Van den Dool, 2013).

3.2.11 Centraliteit en dyades

De vier vormen van centraliteit voor ieder lid van het netwerk zijn aangegeven in de tabellen in bijlage B (tabel B5 tot en met B8). Coen bezit de hoogste degree centraliteit, dit houdt in dat hij de meest betrokken actor in dit netwerk is. Hij vormt een belangrijk kanaal voor het doorgeven van informatie aangezien hij met veel actoren spreekt en aan veel actoren informatie geeft. Het verschil met Reiny en Barbara is echter niet groot, ook zij hebben met veel andere actoren in het netwerk contact. Voor het netwerk betekent dit dat het niet een onoverkomelijk probleem zou zijn als Coen zou uitvallen, aangezien Reiny en Barbara ook een hoge degree centraliteit hebben en zij ook verbonden zijn met veel andere actoren binnen het netwerk.

Coen en Barbara bezitten de hoogste indegree centraliteit, dit betekent dat zij een centrale positie binnen het netwerk innemen en veel actoren banden aan hen richten. Reiny is de actor met de hoogste outdegree centraliteit en dit wil zeggen dat zij veel banden richt aan andere actoren. Aangezien zij als voorzitter van het productieteam een ondersteunende functie vervult is het niet verwonderlijk dat haar outdegree centraliteit hoger is dan die van de andere actoren.

Coen bezit de meeste closeness centraliteit, op de voet gevolgd door Reiny, Barbara en Alice. Dit houdt in dat zij alle andere actoren in het netwerk snel kunnen bereiken. Hierdoor zijn zij nauwelijks afhankelijk van tussenpersonen en dit is bevorderlijk voor de communicatie.

Binnen het netwerkdiagram van het Bonaventuracollege is te zien dat in een asymmetrische dyade de banden lopen van de ondersteunende actor naar de actor die verantwoordelijk is voor een deel van de productie. Yvonne die bij de kleding ondersteunt richt bijvoorbeeld haar interacties aan Alice die hoofdverantwoordelijk is voor de kleding. De band tussen Yvonne en Inge is daarentegen wederzijds aangezien zij beiden een ondersteunende functie vervullen.

Vanuit etic perspectief is het bevorderend voor het succes van het kunstproject dat er in dit netwerk veel leden zijn met een hoge degree centraliteit. Dit houdt namelijk in dat het geen onoverkomelijk probleem zou zijn wanneer een lid in dit netwerk uitvalt. De overige actoren kunnen elkaar dan immers nog steeds bereiken.

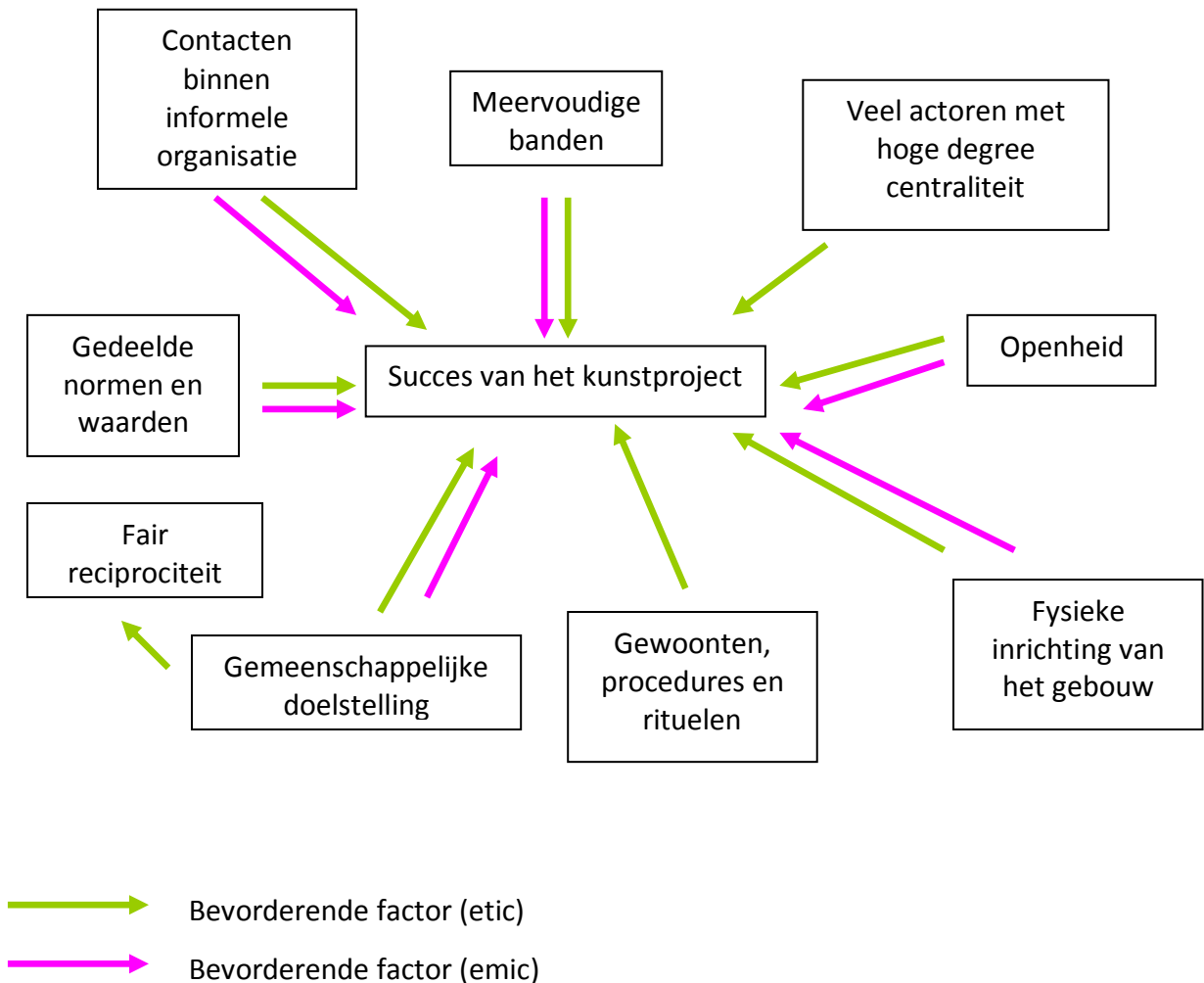
3.2.12 Openheid en subgroepen

De meeste betrokken schoolleden geven aan dat zij open staan voor nieuwe leden in hun musicalteam, zo stelt Barbara dat zij meer dan van harte welkom zijn: “Iedereen die wil helpen en zin heeft om te helpen nemen wij echt met open armen, graag, kom maar”. Het hangt er wat René betreft wel vanaf of de schoolleiding extra uren beschikbaar wil stellen: “De school moet natuurlijk behoorlijk wat van die taakuren uitgeven om de musical te kunnen realiseren. Ze zitten daar bovenop, het is een krappe boel. En als ze even kunnen dan zullen ze willen bezuinigen daarop”. René is geen centrale actor binnen het netwerk, dit blijkt uit zijn in- en outdegree centraliteit. Zijn closeness centraliteit laat zien dat hij ver van andere actoren af staat. Deze positie binnen het netwerk kan erop duiden dat hij geen zicht heeft op het aantal uren dat de schoolleiding ter beschikking stelt.

Binnen het netwerk zijn drie subgroepen te onderscheiden. De eerste groep wordt gevormd door het productieteam, namelijk Reiny, Heleen en Barbara. De tweede groep bestaat uit de muzieksectie en wordt gevormd door Coen, Tole, Janneke en Anne. De kledinggroep vormt de derde subgroep en deze bestaat uit Alice, Yvonne en Inge. Binnen deze drie groepen is er vaker contact en het voordeel van deze subgroepen is dat zaken kunnen worden besproken zonder dat daar alle leden van het netwerk bij aanwezig hoeven te zijn. Dit heeft tot gevolg dat de plenaire vergaderingen efficiënter verlopen. Het gevaar van subgroepen is dat de leden die geen onderdeel van een dergelijke groep zijn, zich buitengesloten kunnen voelen. Binnen dit netwerk was hier geen sprake van, maar uit de uitspraak van René blijkt vanuit het perspectief van de onderzoeker dat hier wel voor moet worden gewaakt: “Ik heb wel vaak het gevoel dat ik op een heel ander soort spoor zit, of een soort eigen spoor of zo”. Wanneer René dit gevoel blijft houden zou dit er toe kunnen leiden dat hij de binding met de rest van het netwerk verliest. Daarnaast gaf hij aan de normen en waarden met betrekking tot de toon naar de leerlingen niet te delen. Dit kan tot gevolg hebben dat hij zijn taak neerlegt, Zoals eerder gesteld is hier op het moment geen sprake van maar vanuit etic oogpunt moet hier voor worden gewaakt.

3.2.13 Conclusie schoolcultuur Bonaventuracollege Mariënpoolstraat

In het overzicht van de schoolcultuur van het Bonaventuracollege Mariënpoolstraat (figuur IV) zijn alle bevorderende en belemmerende aspecten voor het succes van het stuk zowel vanuit etic perspectief als vanuit emic oogpunt weergegeven.

Figuur IV.

Overzicht schoolcultuur Bonaventuracollege Mariënpoolstraat (naar Van den Dool, 2013).

Zoals ook uit dit overzicht blijkt kent de schoolcultuur van het Bonaventuracollege zowel vanuit etic als emic oogpunt geen belemmerende factoren. Het enige aspect dat wellicht in theorie ervoor zou kunnen zorgen dat een actor het netwerk verlaat, is de aanwezigheid van veel subgroepen binnen het netwerk. Wanneer een actor hier buiten valt kan dit ertoe leiden dat hij of zij minder binding voelt met de rest van het netwerk en

uit het netwerk stapt. Dit is echter hypothetisch en is dan ook niet aan de orde binnen dit netwerk van het Bonaventuracollege.

De aspecten die het meeste het succes van het kunstproject bevorderen zijn de gemeenschappelijke doelstelling van de leden en de invloed die deze doelstelling heeft op het als fair beschouwen van reciprociteit, de aanwezigheid van meervoudige banden, vaste gewoonten, procedures en rituelen en tot slot de openheid van het netwerk.

3.3 *De Populier Den Haag*

Christelijk college de Populier begon in september 1912 als de 'Eerste Christelijke Hogere Burgerschool' van Den Haag en is uitgegroeid tot een christelijk college voor mavo, havo, atheneum en gymnasium (De Populier, 2012, p. 5). De school kent een lange traditie van musicals en toneelstukken, deze worden al minimaal twintig jaar georganiseerd. Zowel onder- als bovenbouw leerlingen deden mee aan de musical. De school telt in totaal 800 leerlingen, waarvan er 42 betrokken waren bij de productie van de musical *Richard*. De voorstellingen vonden plaats op woensdag 24, donderdag 25 en vrijdag 26 april 2013.

3.3.1 *Betrokken schoolleden*

Bij de voorbereidingen en uitvoeringen van de musical van de Populier zijn behalve de administratie in totaal tien schoolleden betrokken: Docente CKV Petra van Beuningen is behalve voor de regie ook verantwoordelijk voor de vormgeving van het stuk.

Muziekdocente Jorina van Bergen arrangeert de muziek en begeleidt tevens het schoolorkest en de zangers. Daarnaast ondersteunt zij Petra bij de regie.

Wiskundedocenten Annemieke Pronk en Lianne de Jong zijn verantwoordelijk voor de productie, zij verzorgen onder andere de kaartverkoop. Annemieke onderhoudt het contact met de administratie voor wat betreft het geld voor de kaartverkoop. Het maken van het decor wordt begeleid door scheikundedocent Danny Hoogerdijk. De conciërges Cees Jan van Dalen en Frank de Haan geven de sleutel van de school aan Rick zodat er in het weekend in de school kan worden gerepeteerd. Verder voorzien zij Annemieke en Lianne van informatie voor wat betreft de capaciteit van de aula. De techniek wordt verzorgd door de twee oud-leerlingen Rick Eck en Joël Plas, oud-leerling Ivar Lingen maakt

de filmpjes voor in het stuk. Zowel Rick, Joël als Ivar zijn ingehuurd voor deze productie. In het netwerkdiagram van Christelijk college de Populier (figuur V) is het netwerk van de betrokken schoolleden in kaart gebracht.

Dit is de tweede keer dat het team in deze samenstelling een musical produceert. Binnen de groep heeft Jorina de meeste ervaring met betrekking tot schoolmusicals, zij is al 17 jaar betrokken bij de productie ervan. Haar rol is in de loop van de jaren groter geworden aangezien zij zich tegenwoordig niet alleen richt op de muziek maar ook steeds meer betrokken is bij de regie. De overige schoolleden hebben minder ervaring, zo regisseert Petra nu voor de tweede keer een stuk, daarvoor was zij twee jaar verantwoordelijk voor het decor. Voor Danny en Lianne is het de tweede keer dat zij betrokken zijn bij de productie van de musical. Annemieke speelt al drie jaar een rol bij de totstandkoming van het stuk.

3.3.2 Informele organisatie

Het overleg rondom de productie vond zowel binnen de formele als de informele organisatie van de school plaats. Volgens Petra bespraken zij en Jorina iedere keer wanneer zij elkaar zagen wel de musical. Danny overlegde vaak kort met Petra tijdens de repetities, buiten de vergaderingen om. Het contact binnen de informele organisatie van de school is dan ook erg belangrijk bij de totstandkoming van de musical.

3.3.3 Relaties

Volgens Jorina is haar relatie met Petra goed, zij kunnen veel tegen elkaar zeggen en stimuleren elkaar. Met Danny, Annemieke en Lianne is de relatie minder intensief maar deze omschrijft Jorina ook als goed. Tevens geeft zij aan dat het goed is dat voor Lianne en Annemieke niet snel iets te veel is. Jorina vindt het prettig dat zij nu voor het tweede jaar de productie van de musical verzorgen: "(...) dan bouw je ook een beetje wat op met elkaar" (Jorina van Bergen, P.C., 11 juli 2013). Petra zegt met alle betrokken schoolleden informeel en vriendschappelijk om te gaan. De relatie met Jorina is volgens haar hecht. Annemieke, Lianne en Danny omschrijven de relaties tussen de schoolleden als goed.

Tussen sommige leden van het netwerk bestaan meervoudige banden. Het feit dat Jorina en Petra bevriend zijn werkte goed volgens hen. Ook de vriendschap tussen

Annemieke en Lianne werkt bevorderend, zo stelt Lianne: “Je kent elkaar dus je weet waar je aan toe bent” (Lianne de Jong, P.C., 11 juli 2013). Annemieke stelt dat de communicatie binnen het netwerk heel open is: “(...) dat is heel prettig omdat we gewoon best wel goed met elkaar allemaal kunnen opschieten. Ook denk ik wel door gewoon alles te zeggen tegen elkaar. En dat maakt het wel gewoon dat het allemaal goed loopt denk ik” (Annemieke Pronk, P.C., 11 juli 2013).

Alle schoolleden voelen zich door elkaar gewaardeerd en zij uiten hun waardering ook naar elkaar. Jorina heeft Petra bijvoorbeeld als blijk van waardering een cadeau gegeven. Petra was daar erg blij mee maar ze vraagt zich af of ze door haar collega's gewaardeerd zou moeten worden. Zij vindt het belangrijker dat de musical door de leerlingen en de schoolleiding wordt gewaardeerd.

Petra was als enige van de geïnterviewde schoolleden bang dat de relatie in een stresssituatie zou veranderen. Een decorstuk dat Danny had gemaakt was volgens haar niet geschikt om in de voorstelling te gebruiken. Petra was bang om dit tegen hem te zeggen, omdat ze vreesde dat de relatie hierdoor zou veranderen. Nadat ze dit echter tegen hem had gezegd merkte ze dat er eigenlijk niets veranderd was. Bij Danny had deze opmerking ook geen effect op de band tussen hem en Petra: “Ik kan dat wel hebben, dat verandert bij mij in ieder geval niet de relatie” (Danny Hoogerdijk, P.C. 12 juli 2013). Lianne en Annemieke nemen volgens Petra juist heel veel op zich in een stresssituatie, die relatie verandert volgens haar dan ook niet op een negatieve manier. Ook Lianne geeft aan dat de relatie tussen haar en de overige schoolleden niet verandert in een stresssituatie: “Het is nooit echt afsnauwen of je moet dat nu regelen”.

De schoolleden verrichten soms meer werkzaamheden dan voor hun rol noodzakelijk is. Dit kan positief werken maar dit kan ook een negatieve uitwerking hebben. In de paragraaf waarin reciprociteit wordt behandeld komt dit uitgebreider aan bod.

Er is binnen dit netwerk een vorm van sociale controle die de schoolleden over het algemeen als prettig ervaren. Jorina vindt het echter lastig om haar collega's aan te spreken op hun werkzaamheden omdat dat volgens haar de relatie negatief zou kunnen beïnvloeden. Petra vindt het juist alleen maar fijn wanneer haar collega's haar zouden

aanspreken op haar werkzaamheden en zij geeft aan dit misschien zelfs nog meer te willen. Ook Annemieke, Lisanne en Danny geven aan dit prettig te vinden.

Alle relaties tussen de betrokken leden zijn collegiaal aangezien zij elkaar waarderen en stress geen negatieve invloed heeft op de relaties. Daarnaast helpen zij elkaar soms.

3.3.4 Helden en mythen

In de school wordt nog vaak gesproken over de tijd toen de regie van de producties in handen was van docent Nederlands Bert Leeuwen, het stuk leefde toen binnen de school. Er werd destijds ook meegedaan aan theaterfestivals, iets wat Petra van plan is weer te gaan doen. In die tijd bezetten docenten ook vaak een rol in het stuk. Nadat Bert niet langer de regie verzorgde is de musical een beetje weggezakt omdat geen enkele docent de productie op zich wilde nemen. Petra heeft wel het gevoel dat de musical de afgelopen drie jaar weer meer is gaan leven binnen de school, Jorina is deze mening ook toegedaan. De productie van vier jaar geleden was een mijlpaal omdat er toen voor het eerst docenten verantwoordelijk waren voor de productie en het decor.

Jorina geeft aan dat zij de samenwerking met Petra erg waardeert en stelt dat de samenwerking met Petra's voorganger niet goed verliep. Vanuit emic perspectief hebben de helden en mythen dan ook geen duidelijk positieve of negatieve invloed op het succes van het kunstproject. Dit is ook het geval vanuit emic oogpunt.

3.3.5 Gewoonten, procedures en rituelen

Bij de productie van de musical liggen er langzamerhand steeds meer dingen vast, zo zegt Jorina: "We zijn het wel steeds professioneler gaan aanpakken door ook met een draaiboek te gaan werken en dingen meer te evalueren en meer te plannen". De afgelopen vier jaar is het altijd zo gegaan dat de docent die de regie doet en de muziekdocent samen het stuk uitkiezen en dat samen uitvoeren. Ook is het inmiddels een vaste gewoonte geworden dat er audities worden gehouden en dat alle leerlingen die auditie doen worden toegelaten. Ook de planning voor wat betreft de repetities en de voorstellingen ligt vast. Een vast ritueel is dat de betrokken schoolleden de leerlingen

voorafgaand aan de première een toi-toi'tje geven. Ook het feest voor de leerlingen na afloop van de laatste voorstelling in de kantine is een vaste gewoonte geworden.

De betrokken schoolleden geven aan dat er wel van de vaste procedures afgeweken kan worden, zo stelt Petra: “Wat vast ligt hebben wij bedacht (...) als Jorina en ik wat willen veranderen (...) dan is daar alle vrijheid voor” (Petra van Beuningen, P.C., 11 juli 2013).

Zowel vanuit het etic als het emic perspectief werken de gewoonten, procedures en rituelen bevorderend op het succes van de productie. Het werkt volgens de schoolleden prettig wanneer zaken volgens een min of meer vast stramien worden gedaan. Het is bevorderend dat de energie van de schoolleden niet eerst in het pionieren hoeft te worden gestoken.

3.3.6 Rol van de leerlingen

De leerlingen hebben enige invloed op het stuk zelf maar hun rol is daarin volgens Petra gering. “Hun rol is eigenlijk wel erg consumerend (...) daar zijn we heel erg mee bezig van hoe kun je nou de leerling meer verantwoordelijkheid geven en meer dat hij zelf bepaalt wat hij leert. Ik heb het idee dat er op andere scholen ook wel zelfs leerlingen zijn die de regie in handen nemen, of die dat helemaal zelf doen. Bij ons (...) zijn (de leerlingen, EB) vooral deel van het orkest, ze zijn speler of ze helpen mee met de decorgroep”. Jorina stelt dat de leerlingen tot op zekere hoogte invloed kunnen uitoefenen op de inhoud van het stuk, zo kunnen leerlingen bijvoorbeeld meebeslissen over de keuze van de liedjes: “(...) in deze opzet zoals we het nu hebben aangepakt kunnen leerlingen daar ook wel een stem in hebben”. De leerlingen spelen daarnaast een rol bij de promotie van het stuk en assisteren bij de kaartverkoop.

De normen en waarden van de schoolleden met betrekking tot de rol van de leerlingen werkt vanuit het etic oogpunt bevorderend, aangezien dit de samenwerking tussen de leden niet in de weg staat.

3.3.7 Doel van de productie

De betrokken schoolleden hebben allen één of meerdere doelen voor wat betreft de leerlingen voor ogen bij de productie van het stuk. Jorina, Petra, Lianne en Danny vinden

dat het bij het maken van een musical in eerste instantie gaat om het hebben van plezier, zo stelt Petra: “Wat ik wil dat ze leren of meekrijgen is dat ze ontzettend veel plezier hebben met elkaar en niet met de leerlingen met wie ze altijd in de klas omgaan, maar gewoon met een andere groep”. Ook Jorina benadrukt dat het belangrijk is om leerlingen uit verschillende leerjaren met elkaar te laten samenwerken.

Petra vindt het belangrijk om de leerlingen ook het artistieke aspect van de musical mee te geven: “(...) ik hoop ze bij te brengen hoe mooi theater is en hoe fijn het is om op een podium te staan, een rol te spelen en dat je gek mag doen, dat het niet allemaal binnen de perken hoeft te blijven”. Jorina probeert ook het artistieke aspect te benadrukken door de leerlingen in aanraking te laten komen met klassieke muziek, ze gaat namelijk op zoek naar een combinatie van popmuziek die de leerlingen aanspreekt en klassieke muziek: “Ik merk dat het ook wel belangrijk is dat ze het leuk vinden, die muziekjes, dat ze daar enthousiast voor zijn. Ik heb nu heel duidelijk gemikt op een mengeling, ook wel twee stukken van Purcell erin omdat ik dat gewoon zelf heel mooie muziek vond en heel goed vond passen. Maar daar tegenover dan ook een paar van die echte hits waar ze echt wel warm voor lopen. Ik denk dat dat wel heel leuk is, als je inderdaad tot een soort combi kan komen”.

Het feit dat leerlingen op een andere manier met school en docenten bezig zijn is iets wat zowel Jorina, Annemieke, Lianne als Danny noemen als belangrijk aspect van de productie. Annemieke benadrukt daarnaast dat het belangrijk is dat de leerlingen leren wat er allemaal bij een productie van een musical komt kijken: “Ik denk dat het wel goed is dat ze weten wat het maken van zo’n stuk inhoudt, dat het niet alleen maar het spelen is, dat er ook wel hard aan gewerkt wordt en dat ze dat waarderen”. Het ontwikkelen van zelfvertrouwen noemen Jorina en Danny als doel van de musical. Ook het stimuleren van talent noemt Jorina ook als positief gevolg van het meedoen aan een musical: “(...) je ziet ze ook vaak groeien, als ze dan heel bedeesd in klas één iets staan te doen en als ze mee blijven doen in klas vijf echt de sterren van de hemel spelen. (...) Dat is wel heel leuk. Natuurlijk niet alleen dankzij de musical, maar ze groeien toch wel elke keer verder”. Ook voor wat betreft het doel van de productie worden de normen en waarden door de schoolleden gedeeld.

3.3.8 Waardering

Collega's die niet bij het stuk betrokken zijn reageerden overwegend positief op de musical. Toch is niet iedereen aanwezig bij de voorstelling, iets wat Petra betreurt: "Er zijn ook heel veel collega's niet, terwijl je eigenlijk denkt, zoiets groots daar moet bijna iedereen bij zijn. Maar zo voelt niet iedereen dat en daarvan denk ik wel eens dat is jammer. Maar ik heb ook wel weer het idee dat net zo goed daar ook een soort stijgende lijn in zit". Ook Jorina is van mening dat het enthousiasme van collega's in de loop der jaren steeds meer toeneemt.

Petra heeft niet het idee dat de collega's klagen: "(...) het was weleens moeilijk toen we eerder begonnen met repeteren op vrijdag, dus dat er lessen uitvielen. Dat begrijp ik ook wel, dat doen we nu niet meer. Dan merkte je wel vaak dat mensen er meteen negatief tegenover stonden". Ook op het afsluiten van de aula zijn geen negatieve reacties gekomen, dit heeft er volgens Petra mee te maken dat het al jaren zo gaat en dat haar collega's eraan gewend zijn.

Alle betrokken schoolleden die geïnterviewd zijn hebben het aantal uren dat vanuit school beschikbaar is gesteld overschreden. Geen van hen ziet dat als een probleem, zo zegt Petra: "Prima [lacht]. Ja dat vind ik in het onderwijs altijd, je gaat overal overheen. Ik vind de musical het leukste eigenlijk van alles, dus het is logisch dat je daar dan heel veel tijd in steekt en misschien meer dan ervoor staat. (...) Natuurlijk heb ik er meer tijd aan besteed, maar dat komt ook wel door mijzelf denk ik". Jorina geeft aan het soms wel vervelend te vinden dat het uren aantal niet toereikend is, maar zegt het leuk te vinden om te doen dus dan is een overschrijding van dat aantal volgens haar niet zo erg.

Alle schoolleden die betrokken waren bij de musical voelen zich gewaardeerd door de schoolleiding, al heeft Jorina het idee dat de leiding niet goed op de hoogte is van haar werkzaamheden: "Ik heb niet altijd het idee dat de schoolleiding het door heeft dat daar zoveel tijd en energie ook aan mijn kant zit. Toch een beetje van Petra doet de musical". Behalve een bos bloemen en een cadeaubon laat de leiding ook op een andere manier haar waardering blijken. Zo merkt Annemieke dat de schoolleiding haar tegemoet komt bij haar musicaltaken: "Het kwam (voorheen, EB) weleens voor dat dat precies viel in de vergaderweek van de rapporten. Als ik dan er niet was omdat ik ook dingen moest doen voor de musical dan kon dat niet altijd. Ik merk wel dat het steeds meer gewaardeerd

wordt en dat ze er steeds meer ook rekening mee houden dat als je dat vraagt, dat het dan wel oké is”. Lisanne ziet de waardering van de schoolleiding in het feit dat zij uren voor de musical heeft gekregen: “Want als ze denken, het is eigenlijk niks wat je aan het doen bent, waarom zou je er dan uren voor geven”. Petra ziet de waardering van de schoolleiding ook in het feit dat bij de diploma-uitreiking specifiek werd genoemd dat de leiding heel blij is dat de school naast prestaties ook aandacht besteedt aan andere zaken, zoals de musical: “(...) dat was het enige wat ze noemden, dus toen dacht ik wel dat is leuk, dat het dus blijkbaar wel een groot ding in het jaar is”.

De waardering vanuit de schoolleiding is belangrijk voor de schoolleden maar is niet het hoofddoel om bij de musical betrokken te zijn. Het gaat namelijk vooral om de gemeenschappelijke doelstelling en de motivatie van de leden. Zij zetten zich ook in hun vrije tijd in voor het project, wanneer het aantal beschikbaar gestelde uren reeds verbruikt is.

3.3.9 Fysieke inrichting van het gebouw

Volgens de schoolleden zijn er zaken die bij de totstandkoming van de productie van *Richard* belemmerend werkten. Jorina ziet de fysieke inrichting van het pand en in het bijzonder de locatie van de kunstlokalen binnen het gebouw als een belemmerende factor: “We zitten nu in alle uithoeken van het gebouw. Er zit daar een tekenlokaal, daar een kunstlokaal en dan op de begane grond het muzieklokaal. Dus als we elkaar nodig hebben tussen de lessen door, om dingen te bespreken of kort te sluiten, dan moet je echt kilometers maken om elkaar te bereiken. Dat is wel vervelend”. Behalve de indeling van het pand wordt ook de aula als locatie voor de voorstelling als belemmering gezien. Volgens Jorina is de aula als voorstellingslocatie zeker niet ideaal, dit komt door de vide die in de zaal is gebouwd. Ook de locatie van de band tijdens de voorstelling is niet optimaal volgens Jorina. Petra is het met haar eens en vindt het pand als locatie voor de voorstelling niet goed: “Ik ben altijd heel verdrietig over de zaal waar we in spelen. Dat zou echt beter mogen omdat ze die ooit aangepast hebben en daardoor eigenlijk niet zo bruikbaar meer is voor een voorstelling, omdat je er geen tribune in kan zetten, daar zit ik wel mee. Het aantal mensen dat wil komen kijken groeit, maar we kunnen niet meer mensen in die zaal kwijt. En nu ook al vind ik dat de achterste rijen te weinig zien van wat

je allemaal in elkaar hebt gezet". Petra zou uit willen wijken naar een andere locatie maar de schoolleiding is niet enthousiast over dit idee, aangezien zij van mening zijn dat het project op school thuis hoort.

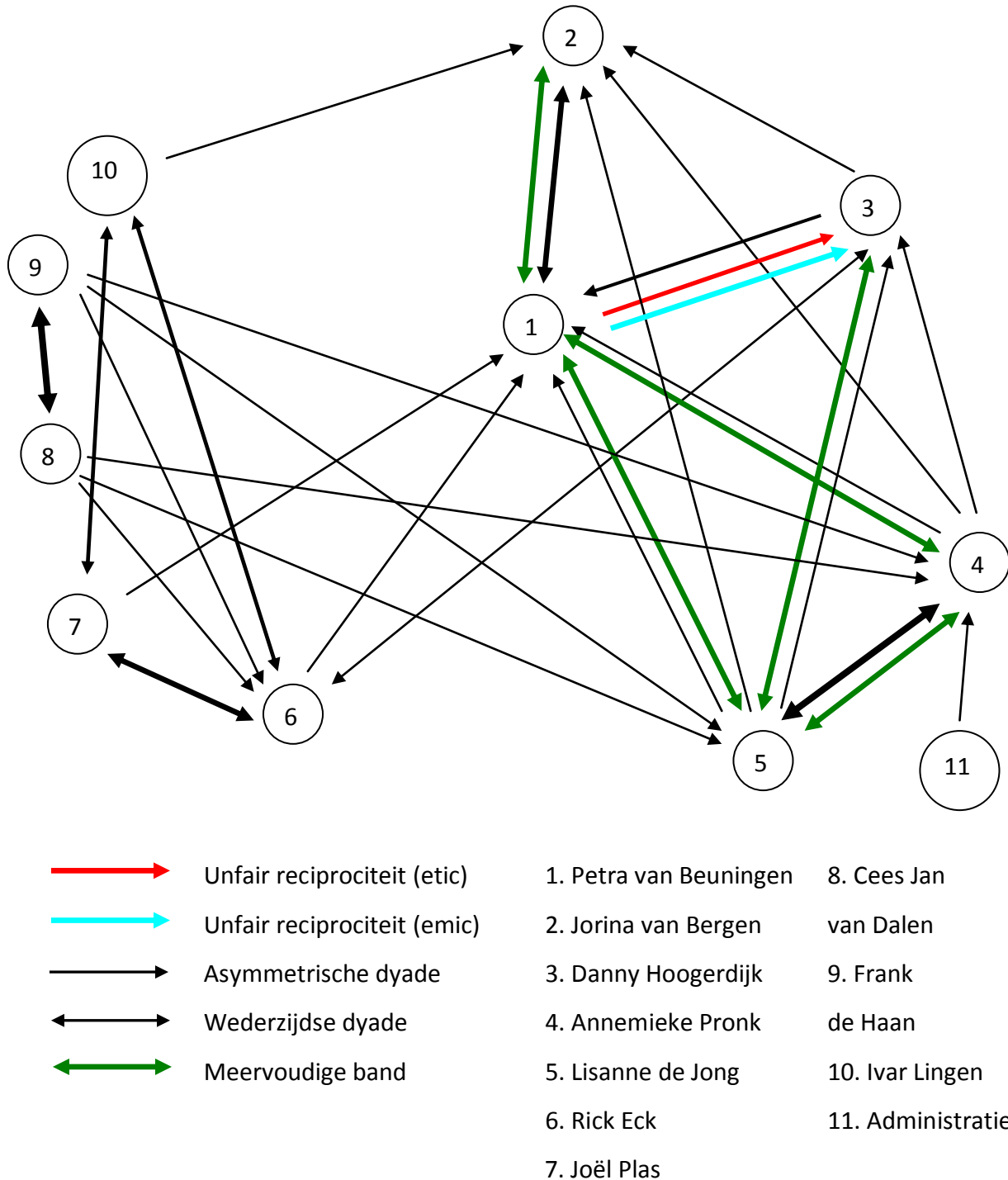
De fysieke inrichting van het gebouw vormt vanuit het emic perspectief een belemmerende factor voor het succes van het project. Vanuit het oogpunt van de onderzoeker was de inrichting van het gebouw juist een bevorderende factor, aangezien het muzieklokaal vlakbij de aula is gelegen en er tijdens de repetities snel gewisseld kan worden tussen het oefenen van het spel in de aula en het repeteren van de zang in het muzieklokaal.

3.3.10 Rollen en reciprociteit

Ook bij het netwerk van de schoolleden van de Populier is de verdeling van de rollen de oorzaak dat er vanuit een etic perspectief sprake is van fair reciprociteit. Alleen in de relatie tussen Petra en Danny was er vanuit zowel etic als emic oogpunt sprake van unfair reciprociteit. Danny was verantwoordelijk voor het decor en hij had de taak om een decorstuk – een kast – te gaan halen. Hij had echter geen auto tot zijn beschikking en daarom is Petra zelf de kast gaan halen. Danny geeft aan dit niet fijn te vinden: "Ja, daar voel ik me wel schuldig over, ik neem die taak dan op mij en dan kan ik dat niet honderd procent waarmaken". Vanuit het perspectief van de onderzoeker is hier sprake van unfair reciprociteit omdat deze taak bij de rol van Danny hoorde. Het feit dat Petra nu zelf de kast moest gaan halen terwijl zij dit juist had uitbesteed aan Danny is vanuit de onderzoeker gezien niet fair. Het feit dat er unfair reciprociteit is heeft geen directe gevolgen aangezien het geen negatieve invloed heeft gehad op de relatie tussen Danny en Petra. Het is wel een punt van aandacht waar Petra bij een volgende productie meer op gaat letten. Vanuit het perspectief van de onderzoeker werkt de unfair reciprociteit tussen Danny en Petra niet belemmerend bij de productie maar is het wel een punt van aandacht voor een volgend project.

3.3.11 Centraliteit en dyades

De vier vormen van centraliteit voor ieder lid van het netwerk weergegeven (tabel B9 tot en met B12). Annemieke bezit de meeste degree centraliteit, dit houdt in dat zij de meest betrokken actor in dit netwerk is en een belangrijk kanaal vormt voor het doorgeven van

Figuur V. Netwerkdigram de Populier (naar Trotter, 1999, p. 35; Van den Dool, 2013).

informatie. Zij spreekt immers met veel actoren en geeft aan veel actoren informatie. Aangezien zij verantwoordelijk is voor de productiekant van het stuk en om die reden met veel verschillende actoren relaties onderhoudt, is het niet verwonderlijk dat zij de hoogste degree centraliteit bezit. Het betekent wel dat de andere actoren in het netwerk van haar afhankelijk zijn voor het ontvangen van informatie. Het verschil in degree centraliteit met de andere actoren is echter niet groot.

Petra bezit de hoogste indegree centraliteit, dit betekent dat de meeste banden in dit netwerk aan haar gericht zijn. Zij neemt dus een centrale positie in binnen het netwerk. Annemieke, Lianne, Rick en de twee conciërges zijn in dit netwerk de actoren met de hoogste outdegree centraliteit. Dit betekent dat zij veel banden richten aan andere actoren. Aangezien zij een ondersteunende functie hebben is het niet verwonderlijk dat hun outdegree centraliteit hoger is dan die van de andere actoren.

Annemieke is de actor met de minste closeness centraliteit, dit houdt in dat zij alle andere actoren in het netwerk snel kan bereiken. Hierdoor is zij nauwelijks afhankelijk van tussenpersonen en dit is bevorderlijk voor de communicatie, aangezien de communicatie niet verstoord zou kunnen worden door een tussenpersoon. De overige actoren verschillen echter niet veel met Annemieke voor wat betreft closeness centraliteit.

Vanuit etic oogpunt is het bevorderend dat het netwerk veel actoren kent met een hoge degree centraliteit. Op deze manier is het niet onoverkomelijk wanneer een lid van het netwerk uitvalt.

3.3.12 Openheid en subgroepen

Het netwerk van de betrokken schoolleden staat in principe open voor nieuwe leden, zolang het overzicht maar behouden blijft. Zo stelt Petra: "(...) het kan alleen maar weer minder helder worden als je bijvoorbeeld twee regisseurs neer gaat zetten". Dit betekent echter niet dat zij van mening is dat alleen zij de regie van het stuk zou mogen voeren: "(...) helemaal niet. Misschien is het juist ook wel fris om daar iemand anders neer te zetten, dus om iets nieuws in te zetten". Twee regisseurs voor één stuk ziet zij echter niet zitten, maar om het jaar wisselen van regisseur zou wat haar betreft geen probleem zijn. Daarnaast is het volgens Petra belangrijk dat een nieuw lid dezelfde instelling heeft met

betrekking tot de leerlingen: “We hebben ook weleens gehad dat iemand dan kwam helpen met schmink en die vond dan dat de groep veel te druk was of zo. Ja, wij weten dat allemaal, want wij werken daar dan de hele tijd mee. Dan is het eigenlijk makkelijker om dan niet zo iemand erbij te hebben”. Volgens Jorina zou het vooral in de laatste fase voor de voorstelling prettig zijn om extra mankracht te hebben. Danny geeft aan open te staan voor extra leden die hem met het decor zouden helpen.

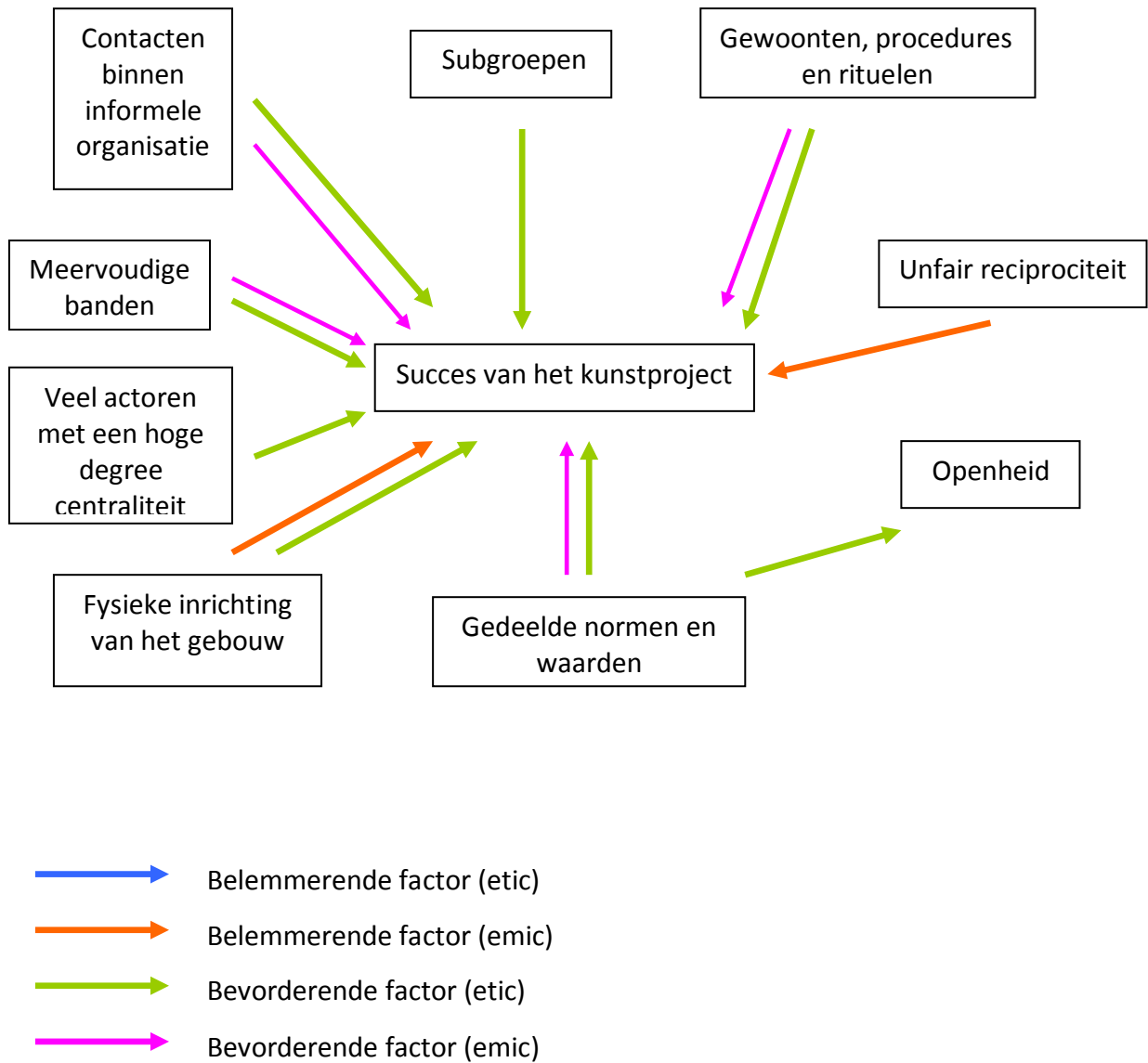
Vanuit etic en emic oogpunt is de mate waarin normen en waarden worden gedeeld van invloed op de openheid van een netwerk. Zoals Petra aangeeft blijkt het netwerk zich niet open te stellen voor actoren die niet de normen en waarden delen die in de rest van het netwerk bestaan. Andersom geldt dat het delen van normen en waarden van positieve invloed is op de openheid van het netwerk.

Binnen het netwerk van de Populier zijn er drie subgroepen te onderscheiden. De eerste groep wordt gevormd door Petra en Jorina die samen de regie verzorgen. De tweede groep bestaat uit Annemieke en Lianne die de productie verzorgen. Rick, Joël en Ivar vormen de derde groep, zij zijn verantwoordelijk voor de techniek. Binnen deze drie groepen is er vaker contact en het voordeel van deze subgroepen is dat zaken kunnen worden besproken zonder dat daar alle leden van het netwerk bij aanwezig hoeven te zijn. Dit heeft tot gevolg dat de plenaire vergaderingen efficiënter verlopen. Het gevaar van subgroepen is dat de leden die geen onderdeel van een dergelijke groep zijn, zich buitengesloten kunnen voelen. Dat was bij dit netwerk niet het geval. Vanuit het etic perspectief is de aanwezigheid van subgroepen dan ook een bevorderende factor voor het succes van het project.

3.3.13 Conclusie schoolcultuur de Populier

In het overzicht van de schoolcultuur van de Populier (figuur VI) is aangegeven welke factoren een belemmerende of meer bevorderende invloed hebben op het succes van het kunstproject. De belangrijkste bevorderende aspecten binnen deze schoolcultuur zijn de vaste gewoonten, rituelen en procedures, de aanwezigheid van meervoudige banden binnen het netwerk en de subgroepen die er binnen het netwerk zijn. Ook is de aanwezigheid van meerdere actoren met een hoge degree centraliteit van invloed op het

succes van het project. Als belangrijkste belemmerende factoren worden de fysieke inrichting van het gebouw en de aanwezigheid van unfair reciprociteit gezien.

Figuur VI.

Overzicht schoolcultuur Christelijk college de Populier (naar Van den Dool, 2013).

3.4 ISW Hoogeland Naaldwijk

De locatie Hoogeland van het ISW is vier jaar geleden ontstaan uit een fusie van twee locaties en de school is vanaf toen gevestigd in een nieuw pand in Naaldwijk. De school biedt onderwijs op mavo, havo, vwo en gymnasium niveau en telt ruim 1600 leerlingen. In

totaal zijn er bij de productie van de musical 42 onder- en bovenbouwleerlingen betrokken. De voorstellingen van de musical *Mamma Mia!* vonden plaats op woensdag 17, donderdag 18 en vrijdag 19 april 2013. Aangezien deze locatie nog vrij nieuw is kent de school nog niet een lange traditie van musicals. Op één van de twee locaties waar Hoogeland uit voort is gekomen werd wel aan cabaret en docententoneel gedaan.

3.4.1 Betrokken schoolleden

In totaal zijn er bij de totstandkoming van de musical 11 schoolleden betrokken. Bijzonder bij deze school is dat het stuk werd geregisseerd door drie personen, namelijk docente CKV Nienke Deelstra, docente Nederlands Natasja den Broeder en maatschappijleerdocente Femke Boers. Naast hun taak als regisseur waren zij ieder verantwoordelijk voor een eigen gebied: Nienke richtte zich met name op het acteren en de vormgeving van de grafische uitingen omtrent de productie, Natasja coachte de zang voor wat betreft de beleving van de tekst en richtte zich daarnaast op de organisatorische kant van de productie. Tevens verzorgde zij samen met Biologiedocente Sascha Montauban de grime. Femke was verantwoordelijk voor de choreografie. Oud-leerling Roy Harms werkt sinds kort als muziekdocent op het ISW Hoogeland en hij heeft de schoolband gevormd en dirigeert deze ook. Daarnaast maakte hij de arrangementen voor in de musical en tot slot begeleidde hij samen met Natasja de zangrepetities, waarbij zijn punt van aandacht de zangtechniek betrof.

Het licht en geluid tijdens de voorstellingen wordt verzorgd door technisch onderwijsassistent Frans Killian. Avondconciërge Nel van Adrichem assisteerde bij de voorstellingen voor wat betreft de catering en stuurde de leerlingen aan die haar daarbij hielpen. Conciërge Erik van den Akker zorgde er onder andere voor dat de aula in orde werd gemaakt voor de voorstelling, bijvoorbeeld voor wat betreft het aantal stoelen. Natasja gaf bij de administratie door welke leerlingen er bij welke lessen afwezig zouden zijn vanwege de musical. Met teamleider Geert Schuurman bespraken de regisseuses onder andere welke kleur de bloemen moesten zijn die zij na afloop van het stuk op het podium overhandigd zouden krijgen. Daarnaast controleerde Natasja bij hem of de afwezigheid van de leerlingen door de administratie correct was verwerkt. De catering verschaftte de drank in de pauze van de voorstelling. Docent Beeldende Vorming Johan

van Wijk van Brievingh hield toezicht op de leerlingen die het decor maakten. Tot slot was directeur Han Versloot het aanspreekpunt voor wat betreft het budget en het aantal uren dat beschikbaar werd gesteld. In het netwerkdiagram van het ISW Hoogeland (figuur VII) zijn alle betrokken schoolleden en de relaties tussen hen weergegeven.

Gezien het feit dat het ISW Hoogeland een vrij jonge locatie is en er voor de derde keer een musical werd geproduceerd zijn de schoolleden die bij de productie van de musical betrokken waren vrij onervaren in het samen maken van een stuk. De samenstelling is inmiddels al drie jaar vrij constant. Roy was dit jaar voor het eerst als docent betrokken bij de productie, voorheen maakte hij als leerling deel uit van de band.

3.4.2 Informele organisatie

Het contact tussen de betrokken schoolleden vond zowel binnen de formele als de informele organisatie van de school plaats. Iedere week werd er voorafgaand aan de repetitie vergaderd met de regisseuses en Roy. Het contact bleef echter niet beperkt tot die momenten, zo stelt Femke: “Als we elkaar zagen praatten we negen van de tien keer wel over de musical. Van we moeten dit nog even regelen of wat zullen we die maandag doen, dat soort zaken. Ook in de vakanties trouwens, we hebben eigenlijk iedere vakantie wel een keer afgesproken om nog dingen door te bespreken” (Femke Boers, P.C., 9 juli 2013).

Bij deze school was er een balans tussen de contacten binnen de formele en de informele organisatie, maar bij deze productie kwam naar voren dat de interacties binnen de informele organisatie van belang zijn.

3.4.3 Relaties

Nienke ziet de relatie met de andere regisseuses als vriendschappelijk maar ook professioneel als het moet. De banden met de andere betrokken leden ziet zij als collegiaal. Natasja omschrijft de relaties met de betrokken schoolleden als fijn en positief. Volgens Femke zijn de relaties tussen haar en de schoolleden met wie ze het stuk maakt vriendschappelijk.

Het feit dat er tussen de drie regisseuses meervoudige banden bestaan heeft volgens hen zeker aan de goede samenwerking bijgedragen: “Dan kun je ook wel

makkelijker met elkaar omgaan, als je iets niet leuk vindt of zo, dan zeg je dat ook wel eerder tegen elkaar”, aldus Femke. Natasja vindt het prettig dat je elkaar meer aanvoelt als je elkaar beter kent: “(...) dat als je gewoon even zo doet, dat ze dan weet van oh ja. (...) Dat is zo fijn” (Natasja den Broeder, P.C., 12 juli 2013).

Nienke, Natasja, Femke en Roy geven allen aan zich gewaardeerd te voelen door de collega's met wie ze het stuk geproduceerd hebben. De regisseuses hebben elkaar bijvoorbeeld een briefje gestuurd om elkaar te bedanken. Roy heeft van hen een kaart en geld gekregen.

Volgens de regisseuses verandert er in een stresssituatie niets in de relaties, zo zegt Femke: “Het is niet dat we gaan schelden of zo [lacht]. Of dat we heel boos worden of iets. Meestal kan het toch wel in harmonie opgelost worden of besproken worden”. Roy vindt dat er tijdens het stressmoment zelf wel iets veranderd in de relatie maar dat dat daarna weer wordt hersteld: “Dan ben je (...) aan het opruimen en dan kijk je elkaar eventjes niet aan, of je geeft elkaar nog een boze blik bij wijze van spreken, maar dan ga je het daarna erover hebben en nu is het weer hetzelfde of nog beter dan eerst. Onze relatie kan dat wel hebben” (Roy Harms, P.C. 12 juli 2013).

Hoewel de regisseuses ieder hun eigen aandachtsgebied binnen de productie hebben, helpen ze elkaar met hun werkzaamheden. Volgens Natasja zijn de taken uit praktisch oogpunt onderling verdeeld maar is die scheiding in de praktijk niet strikt: “(...) het is niet zo van, Nienke doet het spel en als er dan iemand verkeerd speelt dan is dat haar pakkie aan, nee dat zeggen wij ook”. Die hulp vanuit de regisseuses is er niet naar Roy toe, maar dit heeft volgens hem te maken met het feit dat zij niet precies weten wat hij doet. Hij geeft aan dit graag anders te willen zien.

Femke en Natasja hebben het idee dat de collega's met wie ze de musical maken zicht hebben op wat zij doen en zij zouden het ook fijn vinden wanneer collega's eventuele kritiek op hun werkzaamheden zouden uiten. Nienke denkt dat de regisseuses nog niet zover zijn en dat dingen nog niet tegen elkaar gezegd worden. Ze geeft wel aan het fijn te vinden als dit wel zou gebeuren. Volgens Roy is er geen zicht op de werkzaamheden die hij verricht, hij geeft aan dit wel graag te willen.

De band tussen de drie regisseuses is collegiaal aangezien zij positief staan ten opzichte van elkaars succes en zij hun waardering naar elkaar uitspreken. Verder geven zij

aan dat stress geen negatieve invloed heeft op hun relatie. Ook ondersteunen zij elkaar in hun werkzaamheden. De relatie tussen Roy en Nienke, Natasja en Femke is nog niet als collegiaal te omschrijven om twee redenen. Ten eerste verandert de relatie tussen hen tijdens een stresssituatie en wordt de relatie pas nadat de situatie voorbij is weer hersteld. Dit is niet het geval bij een collegiale relatie, daar heeft een stresssituatie namelijk geen negatieve invloed op de band. Ten tweede ondersteunen de regisseuses hem niet bij zijn werkzaamheden. De relatie is als aangenaam te omschrijven. Aangezien dit het eerste jaar was dat Roy als docent bij de productie van de musical betrokken was kan de relatie in de loop der tijd uitgroeien tot een collegiale relatie.

3.4.4 Helden en mythen

Drie jaar geleden is er op de locatie Hoogeland begonnen met korte toneelstukjes. Een jaar later werd er voor het eerst een musical georganiseerd. Gezien de korte geschiedenis van het produceren van schoolmusicals zijn er nog niet echt duidelijk helden en mythen te onderscheiden. Wel werd in de interviews duidelijk dat *Mamma Mia!* volgens de regisseuses de beste productie tot nu toe is geweest. Nienke ziet de musical van dit jaar dan ook als een mijlpaal: “Daar ging gewoon eigenlijk alles goed, het decor was mooi, de zang, de muziek, de band deed het heel goed maar ook het toneelspel wordt steeds beter” (Nienke Deelstra, P.C., 12 juli 2013). Daarnaast was het voor de eerste keer dat de regisseuses de musical gedrieën hebben afgemaakt, aangezien Nienke vorig jaar met zwangerschapsverlof was.

3.4.5 Gewoonten, procedures en rituelen

Aangezien er op het ISW Hoogeland nog niet lang een musical wordt georganiseerd liggen er nog niet veel gewoonten, procedures en rituelen vast. Ieder jaar wordt door de regisseuses onderzocht welke zaken beter georganiseerd zouden kunnen worden, zo worden de audities voor de komende musical op een andere manier vormgegeven. Wat volgens de schoolleden prettig werkt blijft behouden, zo wordt sinds twee jaar dezelfde planning voor de productie gevolgd. Het geven van toi-toi'tjes aan de leerlingen voor de première is inmiddels wel een vast ritueel geworden, net als het feest in de docentenkamer met de leerlingen na afloop van de laatste voorstelling. Ook de

concentratieoefening met de leerlingen voor de voorstellingen is iets dat vaker wordt gedaan. De vergadering voorafgaand aan de maandagmiddagrepititie tot slot is ook een vaste gewoonte.

De schoolleden geven aan het fijn te vinden om bij een goede ervaring een vaste procedure aan te houden. Dit werkt vanuit zowel het emic als het etic perspectief bevorderend voor het succes van het project.

3.4.6 Rol van de leerlingen

De leerlingen waren tijdens de productie van het stuk vooral acteur, bandlid, zanger, decormaker of hadden een ondersteunende rol bij de techniek. Daarnaast assisteerden een aantal leerlingen bij de grime en hielpen zij met het klaarmaken van de docentenkamer voor het avondeten. Volgens Natasja pakken sommige leerlingen bepaalde dingen op: “Dat was dit jaar heel erg en dat laten we dan ook zo. (...) Het jaar daarvoor deden we dat nog zelf, de tafels dekken bijvoorbeeld. Nu hadden we zoiets van oké, ga maar doen, helemaal goed. We gaan dat ook steeds meer een beetje loslaten”.

Artistieke inbreng vanuit de leerlingen is niet standaard maar het is wel mogelijk, zo stelt Femke: “Ze mogen ook altijd opties geven of dingen van kunnen we het zo aanpakken of zo. Daar staan we open voor, niet dat we er altijd in meegaan, maar [lacht] ze kunnen het wel inbrengen”.

Binnen het netwerk van de schoolleden zijn zowel vanuit het oogpunt van de onderzoeker als vanuit het perspectief van de schoolleden geen botsende normen en waarden te onderscheiden. Het feit dat deze gedeeld worden is vanuit emic perspectief een bevorderende factor voor het succes van het kunstproject, aangezien botsende waarden en normen kunnen leiden tot een verminderde samenwerking. Dit kan er weer voor zorgen dat leden bijvoorbeeld niet langer deelnemen aan de organisatie van het kunstproject.

3.4.7 Doel van de productie

De nadruk bij de productie ligt wat betreft de regisseuses op zowel het artistieke als het sociale aspect, maar de nadruk komt volgens Natasja wel steeds meer op de kwaliteit van het stuk te liggen: “In het eerste jaar hadden we zoiets van, kom allemaal, we willen een

grote groep, we willen dat het leuk wordt gevonden onder leerlingen en zijn misschien niet zo selectief geweest. Dat worden we nu ook steeds meer”. De nadruk op het artistieke aspect komt ook naar voren doordat de leerlingen workshops hebben gevolgd. Volgens Femke ligt de nadruk op het hebben van plezier en het vormen van een groep. Ook Nienke stelt dat het belangrijkste bij de productie is dat de leerlingen begrijpen dat ze het met elkaar doen en dat ze ook inzet moeten tonen. Aan het niet tonen van die inzet werden ook consequenties verbonden, zo was er dit jaar een leerling die vaak onaangekondigd afwezig was bij repetities. Toen hebben Nienke, Femke en Natasja besloten deze leerling niet langer te laten meespelen in het stuk. Nienke legt uit waarom hiervoor is gekozen: “Zo geef je wel een boodschap aan de andere leerlingen, van je doet het met z’n allen en je kan niet iedere keer er niet zijn”.

Roy geeft aan dat het hoofddoel voor de leerlingen wat hem betreft is gelegen in het feit dat ze echt iets moeten leren, maar daarnaast wil hij ook graag een band met veel leden waarin de leerlingen plezier hebben. Frans denkt hier anders over en vindt dat Roy een paar leerlingen moet afwijzen: “Het is voor de leerling niet leuk die het eigenlijk net niet kan. Je kan dan beter zeggen tegen zo iemand die in de brugklas zit van wacht nog maar een jaartje” (Frans Killian, P.C., 12 juli 2013). Dit verschil in mening veroorzaakt geen spanningen tussen de twee leden.

Hoewel de nadruk bij de productie aan het verschuiven is van het sociale naar het artistieke aspect blijft het volgens Natasja toch een schoolmusical en is het ook niet erg als het artistiek gezien niet van topkwaliteit is: “Wij vinden het ook wel de charme van de musical dat er dan precies eentje net uit de maat danst, of zo, ja dat hoort er ook gewoon een beetje bij. Ons motto is ook geworden, we zijn geen Broadway, maar ISW”. Ook Nienke geeft aan dat het voor minder talentvolle leerlingen belangrijk is om mee te spelen in de musical: “(...) die wil je er wel bij hebben om te laten zien dat je door iets te maken toch zekerder kan worden”. Het is volgens Natasja belangrijk om te beseffen dat een school ook voor een klein stukje een sociale instelling is. Het kan zijn dat leerlingen hun draai niet vinden in een klas, maar juist wel in een musicalgroep op hun plek zijn en het is volgens Natasja belangrijk dat daar rekening mee gehouden wordt. Iedere leerling die auditeert voor de musical wordt dan ook aangenomen.

Tijdens de productie was er op enig moment sprake van tegengestelde normen en waarden van de leden. Het zwaartepunt bij de productie ligt wat Roy betreft bij de muziek terwijl de regisseuses juist de nadruk leggen op het toneel, zo stelt Nienke: “Wij zien dat iets op een bepaalde manier moet gebeuren, terwijl Roy denkt ja maar, ik vind dit veel belangrijker want de muziek moet goed naar voren komen, terwijl ik denk nee, deze tekst moet goed naar voren komen. Dus dat is altijd een punt van discussie”. De eerste keer dat Nienke de musical produceerde is het ook op dit punt misgelopen met haar collega van muziek. Hij had niet naar haar gecommuniceerd wat hem dwars zat en toen hij zijn gevoelens ten slotte uitte bleek dat voor hem het kwaad al was geschied. Sindsdien vindt Nienke het belangrijk om goed te communiceren en direct naar elkaar te uiten wat niet goed gaat.

De tegengestelde normen en waarden zouden vanuit etic perspectief een negatieve invloed kunnen hebben op het succes van het project. Dit is echter niet het geval aangezien deze conflicten tussen de leden worden uitgesproken. Goede communicatie is zowel vanuit etic als emic oogpunt dan ook cruciaal op het succes van de musical. Het hoeft dan geen probleem te zijn dat bepaalde normen en waarden niet door ieder schoollid worden gedeeld, zo lang de leden maar hierover blijven communiceren.

3.4.8 Waardering

Bij de productie van de eerste musical merkte Nienke dat ze tegen “een negatief iets” moest opboksen, maar dat is volgens haar inmiddels voorbij. Ook Natasja geeft aan dat ze wel het idee heeft dat die negativiteit wegebt: “De acceptatie van de musical wordt steeds breder”. Over het algemeen zijn de collega’s die niet bij het stuk betrokken zijn volgens Roy en de regisseuses dan ook positief over het stuk. Sommige docenten zijn wel vrij kritisch over de kwaliteit van de voorstelling, maar dat ligt volgens Natasja ook aan de verwachtingen die een docent misschien heeft: “Je gaat niet naar een Joop van den Ende productie”.

Zowel de drie regisseuses als Roy overschrijden het aantal uren dat vanuit school voor het stuk beschikbaar is gesteld, ze geven echter allen aan dit geen probleem te vinden. Zo stelt Roy: “Het feit dat ik er uren voor krijg vind ik al heel wat eigenlijk, terwijl ik het vrijwillig heb gedaan kwamen ze naar me toe, van jij verdient ook uren”. Femke en

Natasja geven aan dat het overschrijden van uren aantallen bij bijna alle activiteiten in het onderwijs het geval is. Femke zegt energie te krijgen van het produceren van de musical en zowel Nienke als Natasja geven aan dat ze het leuk vinden om te doen dus dat het overschrijden van het uren aantal hierdoor geen probleem is. Volgens Nienke is het niet erg dat het aantal gegeven uren niet toereikend is, maar zou het aantal uren niet moeten worden verminderd: “Ik denk dat ik dan wel zou gaan twijfelen, maar met die honderdtwintig voel ik me wel gewoon gewaardeerd”.

De waardering vanuit de schoolleiding wordt zeker gevoeld door de regisseuses en Roy. De leiding spreekt dit naar hen uit en laat dit ook blijken door bijvoorbeeld geld beschikbaar te stellen voor een uitje met de leerlingen die aan de musical mee hebben gedaan. Ook mogen de regisseuses alle drie een workshop naar keuze volgen. Bij een enkele klacht van een collega over bijvoorbeeld het gebruik van de docentenkamer maakte de schoolleiding direct duidelijk dat dit echt nodig was voor de musical, Femke geeft aan zich hierdoor gesteund te voelen door de directie.

Hetgeen waardoor Nienke zich nog meer gewaardeerd voelde was dat de musical nu label twee heeft en daarmee uit de gevarezone is voor wat betreft bezuinigingen: “Één is de hoogste prioriteit, die moet blijven. Twee is belangrijk voor school omdat je je daarmee uitstraalt naar buiten toe. Drie is minder belangrijk, vier mag weg. Wij stonden met de musical op de derde plek. (...) Nu staan we op twee, dus we zijn belangrijk, dus dat is wel heel fijn”.

De intrinsieke motivatie is vanuit etic oogpunt belangrijk maar de waardering vanuit de schoolleiding vinden de regisseuses ook belangrijk.

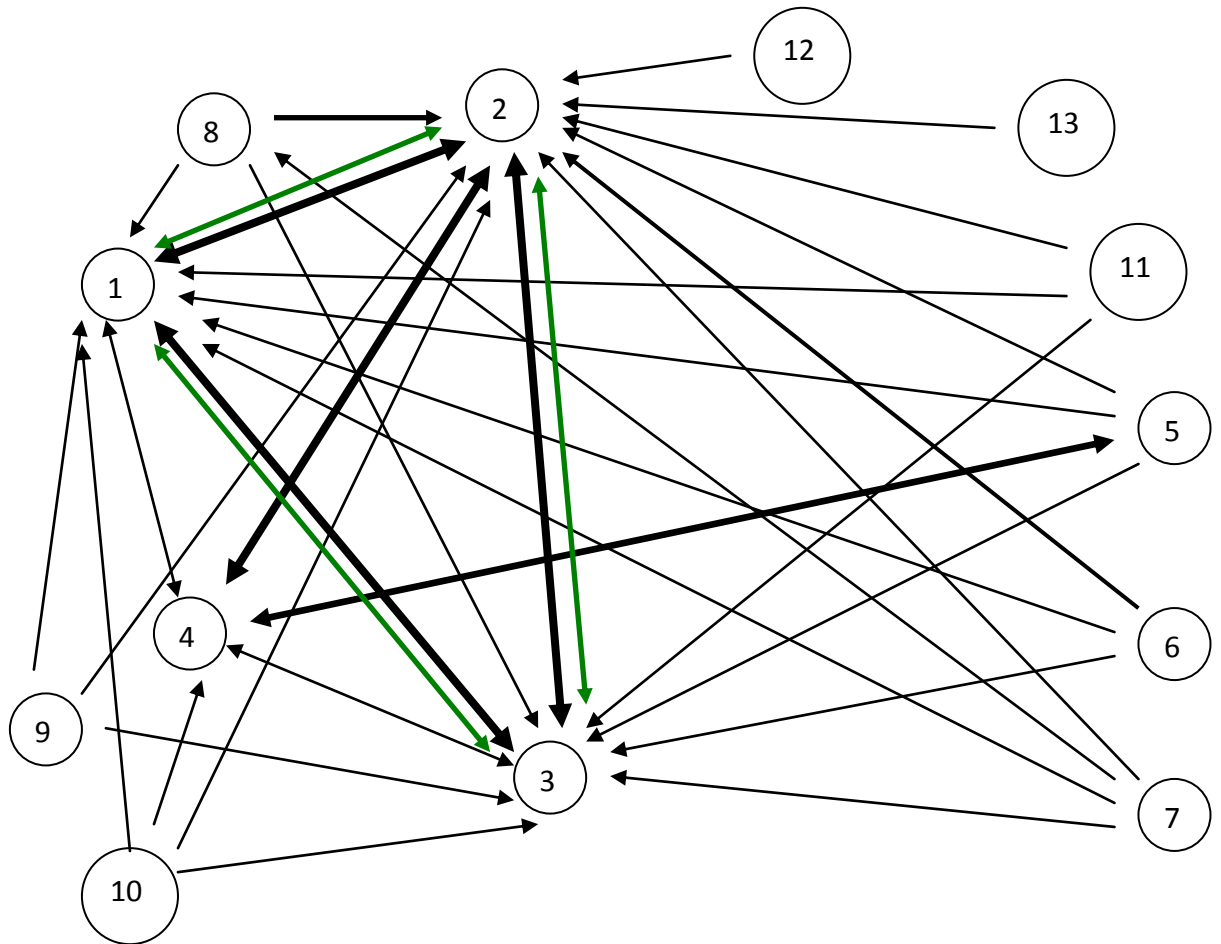
3.4.9 Fysieke inrichting van het gebouw

De schoolleden geven aan dat de fysieke inrichting van het gebouw positief werkt op het succes van het project. Zo geeft Femke aan het prettig te vinden dat de aula beschikbaar is om in te repeteren en dat het kooklokaal gebruikt kan worden om het avondeten voor de leerlingen te bereiden.

Vanuit etic oogpunt is de fysieke inrichting van het pand ook een bevorderende factor bij de productie van de musical.

3.4.10 Rollen en reciprociteit

Ook bij het netwerk van de schoolleden van het ISW Hoogeland is de verdeling van de rollen de oorzaak dat er vanuit een etic perspectief sprake is van fair reciprociteit. Ook de

- Meervoudige band
- Asymmetrische dyade
- Wederzijdse dyade

1. Nienke Deelstra	9. Geert Schuurman
2. Natasja den Broeder	10. Han Versloot
3. Femke Boers	11. Johan van Wijk van Brievingh
4. Roy Harms	12. Administratie
5. Frans Killian	13. Catering
6. Sascha Montauban	
7. Nel van Adrichem	
8. Erik van den Akker	

Figuur VII. Netwerkdigram ISW Hoogeland (naar Trotter, 1999, p. 35; Van den Dool, 2013).

aanwezigheid van meervoudige banden dragen er aan bij dat de schoolleden geen unfair reciprociteit ervaren. Daarnaast speelt het gemeenschappelijke hogere doel van het project een rol bij fair of unfair reciprociteit. Nel en Erik ondersteunen bijvoorbeeld de regisseuses terwijl zij hier niets voor terug krijgen. Vanuit etic oogpunt is hier echter toch sprake van fair reciprociteit, omdat voor Nel en Erik het slagen van de musical het hogere doel is. De gemeenschappelijke doelstelling van de schoolleden speelt ook in deze schoolcultuur een rol bij de afwezigheid van unfair reciprociteit.

3.4.11 Centraliteit en dyades

In bijlage B zijn de verschillende vormen van centraliteit per persoon af te lezen (tabel B13 tot en met B16). Aangezien zowel Nienke, Femke als Natasja de regisseur zijn van het stuk is het niet verrassend dat de degree centraliteit van hen het hoogste is (tabel B13). Natasja is iets actiever binnen het netwerk dan Femke en Nienke, dit komt omdat zij de contacten met de catering en de administratie onderhoudt. Haar indegree centraliteit (tabel B14) is dan ook iets hoger. De drie regisseuses zijn belangrijke kanalen voor het doorgeven van informatie.

Alle banden in het netwerk zijn gericht aan Natasja en zij bezit dan ook de minste closeness centraliteit (tabel B16). Dit betekent dat wanneer zij uit zou vallen dit gevolgen heeft voor de band tussen de administratie en de catering en de rest van het netwerk. Natasja vormt namelijk een brug tussen deze twee actoren en de rest van het netwerk. Wanneer Natasja uit zou vallen is het contact tussen hen en de administratie en de catering verbroken. Er is binnen het team van de schoolleden niet één actor die boven de rest van het netwerk uitsteekt voor wat betreft outdegree centraliteit (tabel B15).

Het feit dat meerdere actoren binnen het netwerk een hoge degree centraliteit hebben is gunstig voor het succes van het project. In dit netwerk is het namelijk niet onoverkomelijk wanneer één van de regisseuses uitvalt, aangezien alle drie de regisseuses contact hebben met bijna alle actoren.

3.4.12 Openheid en subgroepen

Er zijn docenten die hebben aangegeven graag te willen helpen bij de productie van de musical. Het team staat volgens de regisseuses open voor nieuwe leden. Nienke bedenkt

zich hierbij wel dat één van de docenten die de workshops aan de leerlingen gaf zich met het stuk ging bemoeien en dat dit niet goed werd ontvangen door de regisseuses: “Daar merkten we dat we er dus helemaal niet open voor stonden, omdat je je bijna bekritiseert voelt. Wat eigenlijk wel goed is, maar het is een beetje dubbel”.

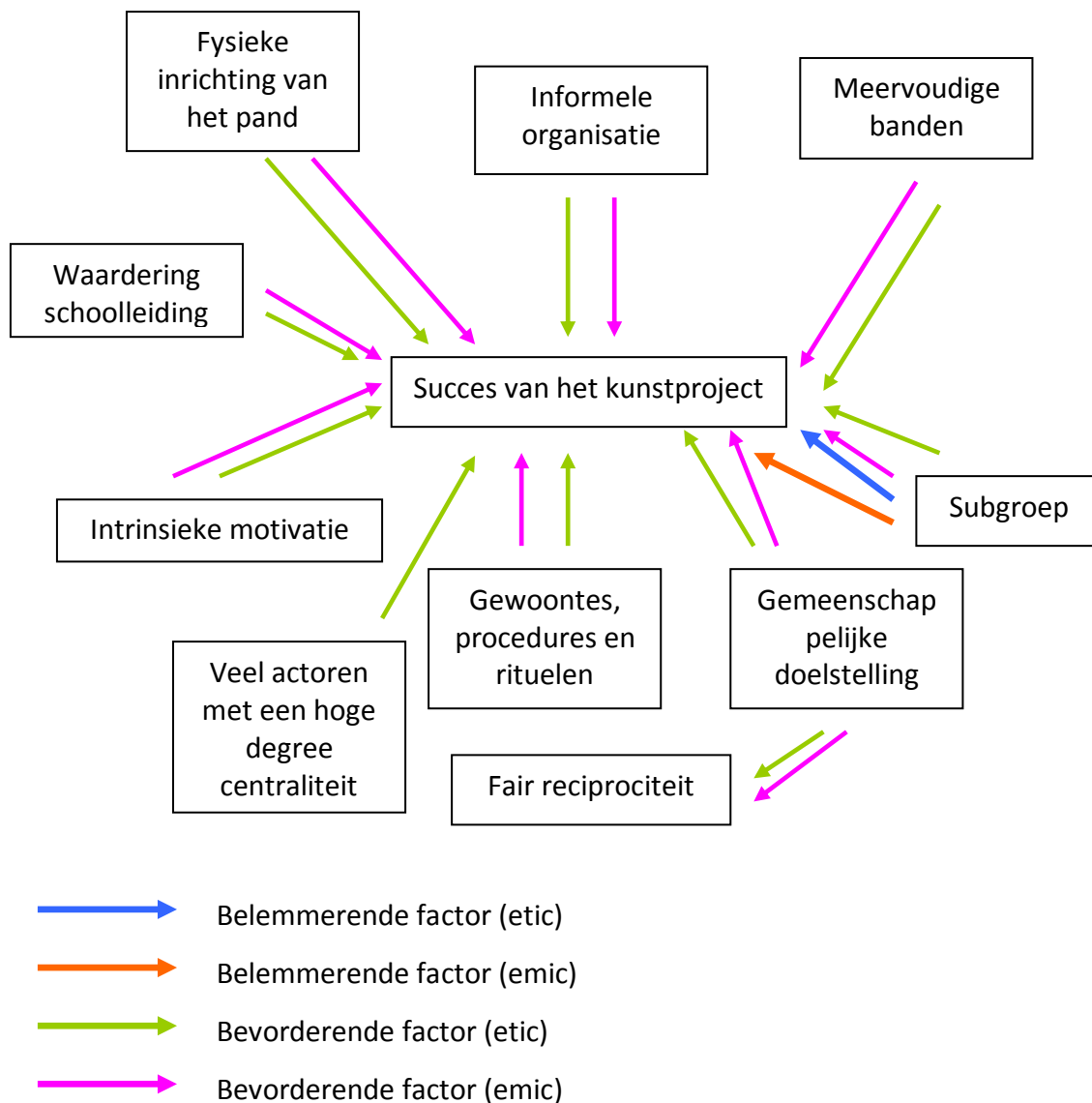
De drie regisseuses vormen binnen dit netwerk een subgroep aangezien er tussen hen meer interacties plaatsvinden dan tussen de overige leden in het netwerk. Hun band is tevens vriendschappelijk en dit versterkt de relatie tussen hen. De aanwezigheid van deze subgroep binnen dit netwerk kan volgens zowel Nienke als Roy een negatieve invloed hebben op de openheid van het netwerk als geheel. Zo durft Roy niet met zekerheid te zeggen hoe de regisseuses zouden reageren als iemand zijn hulp aanbodt: “(...) het is wel echt een vriendinnengroep, gezelligheid met elkaar. Het lijkt mij wel moeilijk om daarbij te komen”.

Vanuit etic perspectief is de vorming van de subgroep met name positief, maar er dient inderdaad voor te worden gezorgd dat de openheid van het netwerk hierdoor niet in gevaar komt.

3.4.13 Conclusie schoolcultuur ISW Hoogeland

In het overzicht van de schoolcultuur van het ISW Hoogeland (figuur VIII) zijn alle bevorderende en belemmerende aspecten voor het succes van het stuk zowel vanuit etic perspectief als vanuit emic oogpunt opgenomen. De belangrijkste bevorderende aspecten binnen deze schoolcultuur zijn de meervoudige banden tussen de leden, de waardering vanuit de schoolleiding en de intrinsieke motivatie van de leden.

Er is een punt van aandacht binnen de schoolculturen, de communicatie tussen de leden moet goed blijven, aangezien er in sommige situaties tegengestelde normen en waarden gelden. Tevens kan de sterke subgroep binnen het netwerk de openheid van het netwerk negatief beïnvloeden.

Figuur VIII.

Overzicht schoolcultuur ISW Hoogeland (naar Van den Dool, 2013).

3.5 Algemene analyse

Door de vier schoolculturen te vergelijken is het mogelijk om meer algemene uitspraken te doen over de manier waarop een schoolcultuur van invloed is op het succes van een kunstproject. De vergelijking gebeurt aan de hand van de aspecten van een schoolcultuur zoals deze in het theoretisch kader zijn onderscheiden en in de analyse van de vier scholen zijn behandeld. De algemene conclusie naar aanleiding van de analyses van de vier schoolculturen is weergegeven in een diagram (figuur IX).

In deze analyse wordt gekeken naar de verbanden, overeenkomsten en verschillen die er tussen de vier schoolculturen bestaan. Daarnaast wordt aangegeven wat de oorzaak is van deze verschillen.

3.5.1 Meervoudige banden

Binnen alle vier de schoolculturen vormen vriendenrelaties de kern van de productie en werken zij bevorderend voor het succes hiervan. De samenwerking tussen de schoolleden verloopt beter wanneer zij een meervoudige band hebben. Deze band versterkt ook de collegiale relatie tussen de schoolleden. De aanwezigheid van een meervoudige band is bij één school voor een betrokken schoollid zelfs de motivatie om zich in te zetten voor de productie. Waardering vanuit de schoolleiding speelt bij de keuze van dit lid geen enkele rol van betekenis. Bij de vorming van subgroepen spelen meervoudige banden vaak een rol. Ook bij de mate waarin volgens de schoolleden sprake is van fair of unfair reciprociteit wordt een meervoudige band als reden gegeven. Zij beschouwen reciprociteit tussen vrienden eerder als fair, ook al zou het vanuit het etic perspectief eerder neigen naar unfair reciprociteit.

3.5.2 Intrinsieke motivatie

De motivatie van de schoolleden om mee te werken aan de productie is van groot belang voor de totstandkoming ervan. Dit speelt een grotere rol dan bijvoorbeeld het aantal uren dat door de schoolleiding beschikbaar wordt gesteld. Het is opvallend dat alle leden van de vier scholen dit aantal uren – als ze al uren hadden gekregen – hebben overschreden en daarbij hebben aangegeven dit niet als een onoverkomelijk probleem te beschouwen. De reden waarom zij dit niet als problematisch ervaren is omdat ze aangeven er veel voor terug te krijgen.

Intrinsieke motivatie lijkt voor het succes van een kunstproject van onschatbare waarde te zijn, het project kan namelijk – zo blijkt uit dit onderzoek – alleen tot stand komen wanneer zowel docenten als onderwijsondersteunend personeel bereid zijn om zich ook buiten schooltijd in te spannen voor de productie.

3.5.3 Waardering schoolleiding

Schoolleidingen hebben de mogelijkheid positief bij te dragen aan het bereiken van de doelstellingen van de betrokken schoolleden. Dit kan onder andere door vermelding van de productie bij de uitreiking van de diploma's en het beschikbaar stellen van budget voor workshops voor de regisseurs. Daarnaast kunnen zij op een positieve wijze bijdragen door collega's die klachten hebben over de productie aan te spreken. Tot slot kan de schoolleiding het kunstproject ontzien voor wat betreft bezuinigingen. De uitgesproken waardering vanuit de schoolleiding kan de motivatie van de schoolleden versterken, maar de producties van de projecten komen ook tot stand wanneer deze bijdrage vanuit de schoolleiding ontbreekt. De intrinsieke motivatie is in die situaties van groter belang dan de waardering vanuit de schoolleiding.

3.5.4 Collegiale relaties

De aanwezigheid van collegiale relaties binnen het netwerk werkt bevorderend voor het succes van het kunstproject. Het lijkt er zelfs op dat collegiale banden en meervoudige banden noodzakelijk zijn om het project tot een succesvol einde te brengen. Waardering van elkaars inzet is minder urgent. Die waardering is volgens de leden van ondergeschikt belang omdat het volgens hen gaat om het bereiken van een hoger doel, namelijk een mooie productie neerzetten.

In geen van de onderzochte scholen zijn vijandige banden of parallel play relaties aangetroffen. Wellicht voelen schoolleden die op deze manier verbonden zijn met hun collega's zich niet geroepen om aan een kunstproject te werken. Hierbij gaat het immers juist niet om de individuele taak van een schoollid, maar om het met elkaar creëren van een voorstelling. De gemeenschappelijke doelstelling en het collectieve belang van het project heeft voorrang boven individuele prestaties.

3.5.5 Informele organisatie

De contacten binnen de informele organisatie werken bij alle vier de scholen bevorderend voor het succes van het project. Hierbij dient te worden vermeld dat het karakter van de productie van een kunstproject met zich meebrengt dat het geen deel

uitmaakt van de formele besluitvormingsprocedures binnen een school. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de interacties binnen de informele organisatie waardevol zijn.

3.5.6 Gemeenschappelijke doelstelling

De productie van een kunstproject kent een gemeenschappelijk einddoel, hierin wijkt het af van de dagelijkse klassituatie en gewone onderwijstaken. Dit einddoel neemt een bijzondere en over het algemeen gewaardeerde plaats in binnen de school. De aangetroffen sterke motivatie komt voort uit het feit dat de producerende groep iets bijzonders beleeft met elkaar. Het toewerken naar een gezamenlijk doel geeft de betrokken leden ook energie en motiveert hen zich meer in te spannen dan vanuit de schoolleiding is vereist: alle leden van de vier scholen hebben immers het vanuit de schoolleiding beschikbaar gestelde uren aantal overschreden.

De bindende factor tussen de schoolleden is het feit dat er andere normen gelden binnen deze groep dan bij het uitvoeren van onderwijstaken. Het team werkt toe naar iets waar het schoollid zelf, het team en de school trots op kunnen zijn.

3.5.7 Sterkte en homogeniteit

Op drie van de vier scholen werden de meeste normen en waarden met betrekking tot de productie van het kunstproject duidelijk gehanteerd. Een sterke cultuur waarin de leden zicht hebben op elkaars werkzaamheden en elkaar feedback geven werd over het algemeen door de schoolleden als positief ervaren. In bepaalde gevallen ontbreekt echter het zicht op tijdrovende werkzaamheden van individuele leden, zoals het maken van arrangementen voor het orkest.

Op één van de scholen is er sprake van wrijving tussen de normen en waarden van enkele leden. Eén van deze leden is geen centrale actor binnen het netwerk en maakt geen deel uit van een subgroep. Daarnaast heeft het lid niet veel meervoudige banden met andere leden. De betrokkene onderhoudt echter zeker geen parallel play relatie met de overige schoolleden. De dominante subgroep stelt hoge eisen op het gebied van het nakomen van afspraken en heeft hoge verwachtingen van de leerlingen. Zowel vanuit het etic als het emic perspectief worden deze verwachtingen vertaald naar zeer duidelijke aanwijzingen aan leerlingen en het aanspreken van collega's. Het gevolg van de positie

binnen het netwerk in combinatie met de sterkte van de botsende normen en waarden zouden ertoe kunnen leiden dat een lid in een geïsoleerde positie terecht komt.

De sterkte van de cultuur wordt in meerdere situaties op de proef gesteld. Dit wordt veroorzaakt door de verschillen van inzicht onder de schoolleden over onderwerpen als het op juiste waarde schatten van de door de schoolleden gepleegde inzet die door andere schoolleden niet zichtbaar is.

Binnen de scholen zijn er bepaalde normen en waarden die door alle betrokken schoolleden worden onderschreven. Op het gebied van de doelstelling van de productie zijn de normen en waarden homogeen. Er zijn bepaalde situaties waarin naar voren komt dat bepaalde normen en waarden niet door ieder lid worden gepraktiseerd en hier is dan sprake van heterogene cultuur. Dit belemmert het succes van het project echter niet.

3.5.8 Centraliteit, subgroepen en openheid

Binnen de netwerken zijn er over het algemeen meerdere actoren te onderscheiden met een hoge degree centraliteit. Dit werkt positief op de totstandkoming van het project, aangezien bij uitval van een actor het netwerk niet direct uiteen valt. Bij één school was er slechts één actor met een hoge degree centraliteit, dit hangt samen met de bescheiden omvang van dit netwerk.

Centraliteit kent een valkuil, het kan namelijk doorslaan in het uitvoeren van zeer gedetailleerde taken die ook goed door anderen gedaan kunnen worden. Het risico van een lage outdegree centraliteit is dat het zou kunnen neigen naar de vorming van een subgroep. Binnen een dergelijke groep bestaat de kans dat de leden taken liever zelf uitvoeren en lopen de andere actoren in het netwerk het risico buitengesloten te worden. Dit hangt ook samen met de mate van openheid van het netwerk. Wanneer een netwerk niet open staat voor nieuwe leden is dit niet per se belemmerend of bevorderend, de reden waarom een netwerk echter niet open staat voor een netwerk geeft veel informatie over dit team. Als het goed werkt is begrijpelijk dat het netwerk niet verder wordt uitgebreid. Daarbij speelt het aantal uren dat door de schoolleiding beschikbaar gesteld wordt een rol. Wanneer er bijvoorbeeld een hechte subgroep is die eigenlijk liever geen buitenstaanders tot de groep wil toelaten kan dit een indicatie zijn voor meervoudige banden en gedeelde waarden en normen.

3.5.9 Reciprociteit

Bij de vier scholen valt op dat de mate waarin de schoolleden reciprociteit als fair of unfair zien samenhangt met de rollen die de leden binnen dit netwerk vervullen.

Daarnaast is het type relatie van invloed op hoe reciprociteit wordt ervaren. Wanneer er tussen actoren een meervoudige band bestaat is de kans kleiner dat zij reciprociteit als unfair zullen beschouwen. Ook hier speelt de gemeenschappelijke doelstelling van het team en het hogere doel dat wordt gediend een rol.

3.5.10 Zichtbare artefacten

Binnen de culturen van de vier scholen was de fysieke inrichting van het gebouw in twee gevallen van negatieve invloed op het succes van het project. Eén van deze scholen besloot hierop de volgende keer uit te wijken naar een externe locatie, de schoolleiding van de andere school is echter van mening dat het kunstproject op school uitgevoerd dient te worden. Het project vormt op deze school een deel van de cultuur, ook al heeft dit tot gevolg dat de kwaliteit van het stuk minder is bij uitvoering in het schoolpand.

Het is niet verwonderlijk dat de schoolleden die gehuisvest zijn in het modernste en nieuwste pand dat in dit onderzoek is betrokken, de fysieke inrichting van het pand als positieve factor zagen voor wat betreft het kunstproject.

3.5.11 Helden en mythen

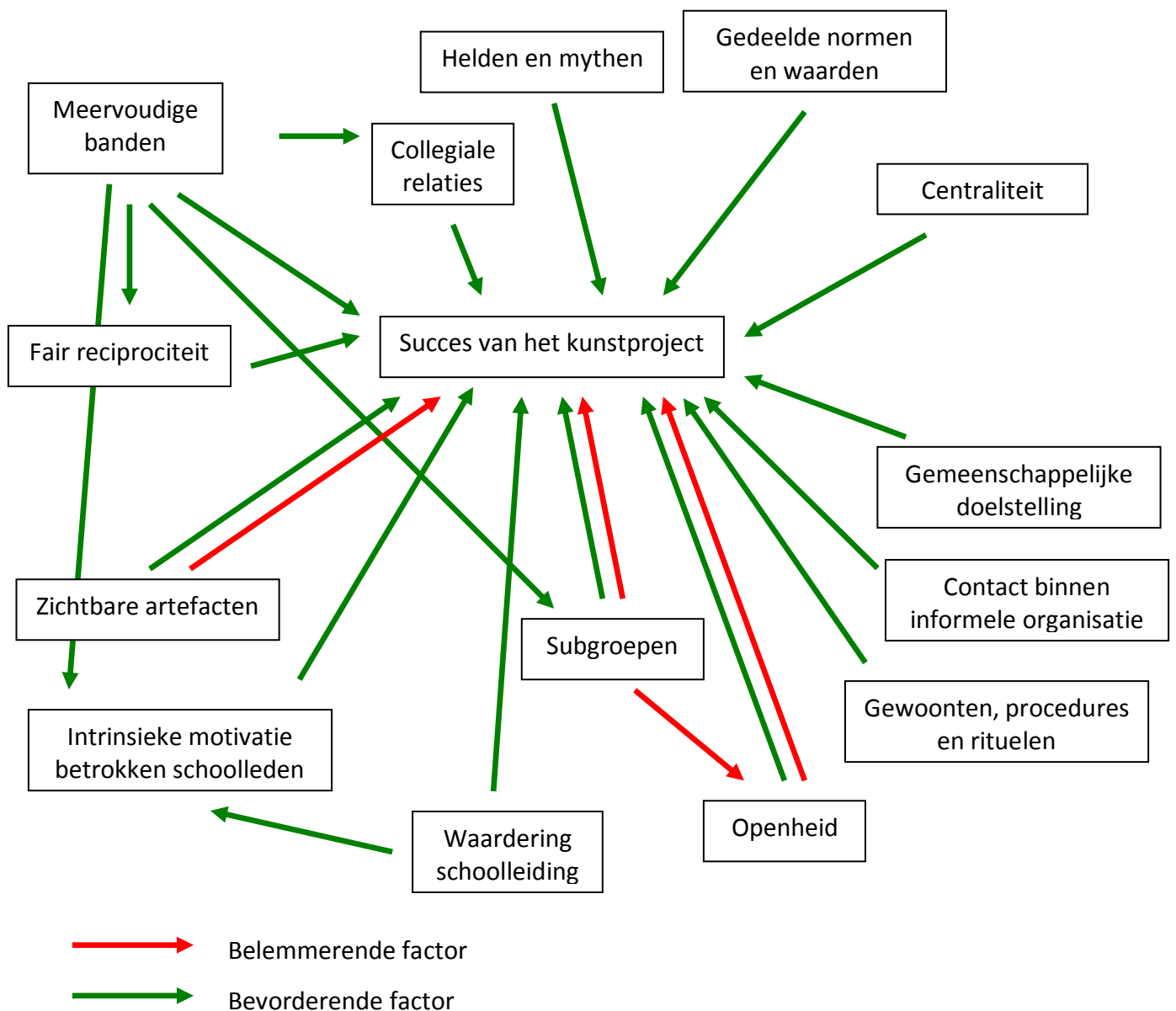
De aanwezigheid van helden en mythen binnen een schoolcultuur hoeft niet altijd te duiden op een binding tussen de leden of een gevoel van heimwee naar de tijd dat de held nog actief was. Op twee scholen zijn er duidelijke helden te onderscheiden. Vanuit het perspectief van de onderzoeker heeft de aanwezigheid van deze helden op deze scholen niet een duidelijke positieve of negatieve invloed op het succes van het project.

3.5.12 Gewoonten, procedures en rituelen

De aanwezigheid van gewoonten, procedures en rituelen hangt samen met de ervaring van de schoolleden en de school als geheel op het gebied van het produceren van een kunstproject. Het is opvallend dat een school met een rijke traditie op het gebied van kunstprojecten niet per se vaste gewoonten, procedures en rituelen hoeft te kennen. In

de oudste school die in dit onderzoek is bestudeerd moest het schoollid zelf uitvinden hoe de zaken met betrekking tot het kunstproject het beste konden worden geregeld. Binnen deze school was dan ook geen overdracht tussen de schoolleden. Op de jongste school die in deze thesis is bestudeerd liggen vanzelfsprekend nog niet veel gewoonten, procedures en rituelen vast maar hier wordt wel direct mee aangevangen. Het is opvallend dat op alle vier de scholen aangegeven werd dat het werken met min of meer vastgelegde handswijzen aangenaam werkt.

Figuur IX. Diagram algemene conclusie (naar Van den Dool, 2013).

Conclusie

In dit onderzoek is een blik geworpen achter de schermen van de productie van een kunstproject op middelbare scholen. De analyse van vier schoolculturen heeft inzichtelijk gemaakt op welke wijze een schoolcultuur van invloed is op het succes van het project.

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

Op welke wijze is de schoolcultuur van invloed op het succes van een kunstproject in het voortgezet onderwijs?

Schoolcultuur bestaat uit diverse facetten die elk van invloed kunnen zijn op het succes van een kunstproject. Contacten binnen de informele organisatie werken bevorderlijk voor het succes, net als collegiale relaties tussen de schoolleden. Belangrijke factoren die bevorderend werken voor het succes van het project zijn de aanwezigheid van meervoudige banden en de intrinsieke motivatie van de schoolleden om zich in te zetten voor het project. Gewoonten, procedures en rituelen werken bevorderlijk door houvast te bieden aan de schoolleden. De waarden en normen die door de schoolleden worden gedeeld zorgen voor harmonie binnen een team en dit heeft een positieve uitwerking op de samenwerking tussen de leden van het team. Waardering vanuit de schoolleiding in de vorm van uren of andere tegemoetkomingen wordt zeker gewaardeerd maar is geen cruciaal aspect of een vereiste bij de productie van een project. De fysieke inrichting van het schoolgebouw kan zowel een belemmerende als een bevorderende factor zijn voor het succes van het stuk. Een rustige ruimte om te kunnen repeteren met de leerlingen is zeer bevorderend voor de productie. Een ruimte met een goede akoestiek en voldoende ruimte om toeschouwers te kunnen laten plaatsnemen is ook bevorderlijk gebleken. Een vorm van positieve sociale controle voor wat betreft de werkzaamheden rondom de productie van een musical of toneelstuk werkt volgens de schoolleden prettig. Zij vinden het belangrijk om feedback te krijgen op hun werkzaamheden en staan hier vaak voor open. Het eindresultaat – de kwaliteit van het stuk – wordt gezien als het hoogste doel en dat wordt beter wanneer meerdere leden zicht hebben op de voorbereidingen. Tot slot is het netwerk – waaronder de aan- of afwezigheid van reciprociteit – van de betrokken schoolleden van invloed op het succes van het kunstproject.

De verscheidene theorieën die in deze thesis zijn gebruikt bleken allen zeer bruikbaar. De theorie van Barth over de typen relaties die er tussen docenten kunnen bestaan bleek echter onvolledig en diende om in deze thesis gehanteerd te worden dan ook te worden aangevuld met een aantal criteria.

De gebruikte methodes – observeren en interviewen - waren geschikt om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. De data verkregen uit de observaties bleek soms af te wijken van die verkregen in de interviews en door deze data te combineren is geprobeerd een zo volledig mogelijk beeld te schetsen van op welke wijze schoolcultuur van invloed is op het succes van een kunstproject.

Verder onderzoek

Verder onderzoek naar aanleiding van deze scriptie is zeker gewenst. Dit zou zich bijvoorbeeld meer kunnen toespitsen op de relaties tussen de schoolleden. Tijdens dit onderzoek is gebleken dat alleen observeren niet voldoende is om echt tot de kern van de relaties tussen de schoolleden te komen. Zeker wanneer het een niet-participerende observatie betreft – zoals in het begin van dit onderzoek – is alleen al een praktisch probleem als de verstaanbaarheid van de schoolleden aanleiding om dit in een eventueel vervolgonderzoek anders te benaderen.

Tevens is het interessant om de leerlingen in het onderzoek naar een schoolcultuur te betrekken. Zoals in deze scriptie is aangegeven was het gezien de omvang van het stuk niet mogelijk om de opvattingen van de leerlingen voor wat betreft de cultuur van de school mee te nemen in de analyse van een schoolcultuur. Het zou echter wel een holistische visie opleveren van een schoolcultuur waarin bijvoorbeeld de discrepanties tussen de visies van het personeel zouden kunnen worden afgezet tegen die van de leerlingen.

Vervolgonderzoek zou zich ook kunnen richten op een fenomeen dat gedurende dit onderzoek is ontdekt, de teams die verantwoordelijk zijn voor de productie van het project bestaan voor een groot gedeelte uit vrouwen. Wellicht zou nader onderzoek gericht kunnen zijn op de vraag of en indien dit het geval is waarom er in verhouding zoveel vrouwen betrokken zijn bij de productie van een kunstproject op een middelbare school.

Bibliografie

- Angelides, P. & M. Ainscow (2000). Making Sense of the Role of Culture in School Improvement. *School Effectiveness and School Improvement*, 11:2, 145-163.
- Aubusson, P., K. Watson, L. Vozzo & F. Steele (2005). Retrained Teachers and School Culture: complex interactions. *Teacher Development*, 9:1, 59-77.
- Barth, R.S. (2006). Improving Relationships Within the Schoolhouse. *Improving Professional Practice*, 63:6, 8-13.
- Bonaventura Mariënpoelstraat (2012). *Schoolgids 2012-2013*.
- Bolton, D.A. (2011). *The Relationship Between Principals' Transformational Leadership Behaviors and School Culture*. (Proefschrift). Widener University: UMI Dissertations Publishing.
- De Populier, (2012). *Schoolgids 2012-2013*.
- Dietvorst, C. & P. Mahieu (red.) (1989). *Organisatiecultuur van scholen*. Alphen aan den Rijn: Samsom H.D. Tjeenk Willink.
- Dool, C.J. van den (2013). *Shaping intermusicality in Kathmandu*. Ongepubliceerd manuscript, Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Eilers, A.M. & A. Camacho (2007). School Culture Change in the Making: Leadership Factors That Matter. *Urban Education*, 42:6, 616-637.
- Fielding, N., 'Ethnography' in N. Gilbert (ed.) (2008). *Researching Social Life*. Los Angeles: Sage, 266-284.

- Fielding, N. & H. Thomas, 'Qualitative Interviewing' in N. Gilbert (ed.) (2008). *Researching Social Life*. Los Angeles: Sage, 245-265.
- Galván, A., A. Spatzier & J. Juvonen (2011). Perceived norms and social values to capture school culture in elementary and middle school. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 32, 346-353.
- Heyl, E. (1996). *Het docentennetwerk, structuur en invloed van collegiale contacten binnen scholen*. (Proefschrift). Enschede: Ipskamp.
- Houtte, M. van (2005). Climate or Culture? A Plea for Conceptual Clarity in School Effectiveness Research. *School Effectiveness and School Improvement*, 16:1, 71-89.
- Jurasaitė-Harbison, E. & L.A. Rex (2010). School culture as contexts for informal teacher learning. *Teaching and Teacher Education*, 26, 267-277.
- Kiesner, J., F. Poulin & E. Nicotra (2003). Individual-Network Homophily and Network Inclusion in and after school. *Child Development*, 74:5, 1328-1343.
- Lee, V.E., R.F. Dedrick & J.B. Smith (1991). The Effect of the Social Organization of Schools on Teachers' Efficacy and Satisfaction. *Sociology of Education*, 64:3, 190-208.
- MacNeil, A.J., D.L. Prater & S. Busch (2009). The effects of school culture and climate on student achievement. *International Journal of Leadership in Education: Theory and Practice*, 12:1, 73-84.
- Maslowski, R. & C. Dietvorst (2000). *Schoolcultuur: het hart van de organisatie*. Alphen aan den Rijn: Samsom H.D. Tjeenk Willink.
- Mauss, M. (1925[1990]). *The gift: the form and reason for exchange in archaic societies*. Londen: Routledge.

- Pawlas, G.E. (1997). Vision and School Culture. *National Association of Secondary School Principals Bulletin*, 81:587, 118-120.
- Peterson, K.D. (1988). Mechanisms of Culture Building and Principals' Work. *Education and Urban Society*, 20:3, 250-261.
- Pike, K.L. (1967). *Language in Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behavior*. Den Haag: Mouton.
- Prell, C. (2012). *Social Network Analysis: history, theory & methodology*. Londen: Sage.
- Pritchard, R.J., D. Morrow & J.C. Marshall (2005). School and District Culture as Reflected in Student Voices and Student Achievement. *School Effectiveness and School Improvement*, 16:2, 153-177.
- Rogers, J.K. (2009). *The relationship between school culture and student academic achievement*. (Proefschrift). University of Kentucky: UMI Dissertations Publishing.
- Sailes, J. (2008). School culture audits: making a difference in school improvement plans. *Improving Schools*, 11:1, 74-82.
- Trotter, R.T. (1999). 'Friends, Relatives, and Relevant Others: Conducting Ethnographic Network Studies' in Jean J. Schensul & Margaret D. LeCompte (eds.) *Mapping Social Networks, Spatial Data, and Hidden Populations* (pp. 1-50). Plymouth: AltaMira Press.
- Wasserman, S. & K. Faust (1994). *Social Network Analysis: Methods and Applications*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bijlagen

Bijlage A: Observatieschema

Theoretisch concept	Omschrijving	Observaties
1. Zichtbare artefacten of expressieve symbolen	fysieke inrichting en indeling van het gebouw	
2. Relatie tot de leerlingen	<i>Invloed op de inhoud van het stuk</i>	
	<i>Tijdens repetitie en uitvoering</i>	
	<i>Invloed op de productie van het stuk (promotie, kleding, decor en rekwisieten, kaartverkoop)</i>	
	<i>Relatie tijdens de repetities en de uitvoering (souffleren, backstage aanwezig)</i>	
3. Waarden en normen	(relatie tussen docenten onderling en docenten en de schoolleiding, bijv. veel samenwerking of juist autonomie?) Normen zijn ongeschreven regels en weerspiegelen de verwachtingen die docenten t.o.v. elkaar en leerlingen hebben.	
4. Homogeniteit	De mate waarin de waarden en normen worden gedeeld.	
5. Sterkte	In hoeverre reguleert de cultuur het gedrag van de docenten. Sociale controle van andere docenten.	
6. Mythen en helden Mythen:	gebeurtenissen uit het verleden met betrekking tot het kunstproject die belangrijk zijn voor de leden en vaak verteld worden. Historische kenmerken van de school op het gebied van	

	het kunstproject.	
<i>Helden:</i>	oud-docenten of oud-leerlingen die als rolmodel fungeren.	
7. Gewoonten, procedures en rituelen		
<i>Gewoonten:</i>	werkwijze karakteristiek voor de medewerkers	
<i>Procedures:</i>	Wat wordt als goede aanpak gezien, in het verleden waardevol en daarom geïstitutionaliseerd. Tot in detail vastgelegd of ruimte voor keuzes laten.	
<i>Rituelen:</i>	sociale gewoonten rondom een bepaalde handeling, vinden plaats rond gebeurtenissen die voor de schoolleden van grote betekenis zijn.	
8. Relaties		
<i>Parallel play:</i>	iedere medewerker werkt los van elkaar	
<i>Vijandige relatie:</i>	bijvoorbeeld het achterhouden van kennis of informatie	
<i>Aangename relatie:</i>	interactief en positief, eten (bijvoorbeeld koffie inschenken) lift geven	
<i>Collegiale relatie:</i>	praten over de praktijk van het lesgeven, delen vakkennis, observeren elkaar tijdens lesgeven, positief t.o.v. elkaars succes, geen negatieve invloed van stress, helpen met elkaars taak	

9. Netwerk <i>Reciprociteit:</i>	fair of unfair dat A iets voor B doet, maar niet andersom. Macht en invloed is te zien aan de mate waarin personen informatie en andere middelen geven en ontvangen	
<i>Subgroepen:</i>	sterker met elkaar verbonden dan met de rest van het netwerk, cohesie	
<i>Centraliteit:</i>	Degree Indegree Outdegree Closeness	
<i>Dyades:</i>	bronnen uitgewisseld, reciprociteit, richting van de interacties.	
<i>Meervoudige banden:</i>	Naast collega ook vriend?	
<i>Rollen:</i>	rol binnen het netwerk (acteurs begeleiden, orkest begeleiden)	
10. Interacties		

Bijlage B: Tabellen

Tabel B1. *Degree centraliteit van het netwerk van het Stedelijk Gymnasium Haarlem.*

Lid van het netwerk	Degree centraliteit
Linde	5
Dick	2
Leander	2
Sanne	1
Frans	1
Nicole	1

Tabel B2. *Indegree centraliteit van het netwerk van het Stedelijk Gymnasium Haarlem.*

Lid van het netwerk	Indegree centraliteit
Linde	5
Dick	1
Leander	1
Sanne	0
Frans	0
Nicole	0

Tabel B3. *Outdegree centraliteit van het netwerk van het Stedelijk Gymnasium Haarlem.*

Lid van het netwerk	Outdegree centraliteit
Linde	1
Dick	1
Leander	2
Sanne	1
Frans	1
Nicole	1

Tabel B4. *Closeness centraliteit van het netwerk van het Stedelijk Gymnasium Haarlem.*

Lid van het netwerk	Closeness centraliteit
Linde	5
Dick	8
Leander	8
Sanne	9
Frans	9
Nicole	9

Tabel B5. *Degree centraliteit van het netwerk van Bonaventuracollege Mariënpoolstraat.*

Lid van het netwerk	Degree centraliteit
Reiny	8
Heleen	4
Barbara	8
Alice	7
Yvonne	5
Inge	2
René	3
Coen	9
Tole	7
Anne	2
Janneke	3
Marlies	1
Diana	1

Tabel B6. *Indegree centraliteit van het netwerk van Bonaventuracollege Mariënpoolstraat.*

Lid van het netwerk	Indegree centraliteit
Reiny	3
Heleen	0

Barbara	8
Alice	6
Yvonne	3
Inge	1
René	2
Coen	9
Tole	6
Anne	0
Janneke	3
Marlies	1
Diana	0

Tabel B7. *Outdegree centraliteit van het netwerk van Bonaventuracollege Mariënpoolstraat.*

Lid van het netwerk	Outdegree centraliteit
Reiny	6
Heleen	4
Barbara	5
Alice	3
Yvonne	3
Inge	2
René	3
Coen	4
Tole	4
Anne	2
Janneke	2
Marlies	1
Diana	1

Tabel B8. *Closeness centraliteit van het netwerk van Bonaventuracollege Mariënpoolstraat.*

Lid van het netwerk	Closeness centraliteit
Reiny	16
Heleen	22
Barbara	16
Alice	17
Yvonne	19
Inge	27
René	23
Coen	15
Tole	18
Anne	25
Janneke	25
Marlies	26
Diana	28

Tabel B9. *Degree centraliteit van het netwerk van de Populier.*

Lid van het netwerk	Degree centraliteit
Petra	6
Jorina	5
Danny	5
Annemieke	7
Lisanne	6
Rick	6
Joël	3
Cees Jan	4
Frank	4
Ivar	3
Administratie	1

Tabel B10. *Indegree centraliteit van het netwerk van de Populier.*

Lid van het netwerk	Indegree centraliteit
Petra	6
Jorina	5
Danny	3
Annemieke	4
Lisanne	3
Rick	5
Joël	2
Cees Jan	1
Frank	1
Ivar	2
Administratie	0

Tabel B11. *Outdegree centraliteit van het netwerk van de Populier.*

Lid van het netwerk	Outdegree centraliteit
Petra	1
Jorina	1
Danny	3
Annemieke	4
Lisanne	4
Rick	4
Joël	3
Cees Jan	4
Frank	4
Ivar	3
Administratie	1

Tabel B12. *Closeness centraliteit van het netwerk van de Populier.*

Lid van het netwerk	Closeness centraliteit
Petra	14
Jorina	15
Danny	15
Annemieke	13
Lisanne	14
Rick	15
Joël	19
Cees Jan	16
Frank	16
Ivar	18
Administratie	22

Tabel B13. *Degree centraliteit van het netwerk van ISW Hoogeland.*

Lid van het netwerk	Degree centraliteit
Nienke	10
Natasja	12
Femke	10
Roy	5
Frans	4
Sascha	3
Nel	4
Erik	4
Geert	3
Han	4
Johan	3
Administratie	1
Catering	1

Tabel B14. *Indegree centraliteit van het netwerk van ISW Hoogeland.*

Lid van het netwerk	Indegree centraliteit
Nienke	10
Natasja	12
Femke	10
Roy	5
Frans	1
Sascha	0
Nel	0
Erik	1
Geert	0
Han	0
Johan	0
Administratie	0
Catering	0

Tabel B15. *Outdegree centraliteit van het netwerk van ISW Hoogeland.*

Lid van het netwerk	Outdegree centraliteit
Nienke	3
Natasja	3
Femke	3
Roy	4
Frans	4
Sascha	3
Nel	4
Erik	3
Geert	3
Han	4
Johan	3
Administratie	1
Catering	1

Tabel B16. *Closeness centraliteit van het netwerk van ISW Hoogeland.*

Lid van het netwerk	Closeness centraliteit
Nienke	14
Natasja	12
Femke	14
Roy	19
Frans	20
Sascha	21
Nel	20
Erik	20
Geert	21
Han	20
Johan	21
Administratie	23
Catering	23

Stedelijk Gymnasium Haarlem

Interview Linde van Tienen

Het interview is afgenomen op 2 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je hier al?

Linde: Bijna twee jaar.

E: Waarom heb je gekozen voor deze school?

L: Omdat ik afgestudeerd was en op zoek was naar een baan en ik eigenlijk alles aan wilde grijpen wat er op mijn pad kwam. Dat heb ik toen ook gedaan maar ik heb zelf ook op een atheneum gezeten, op een school waar alleen maar atheneum was, dus dat vond ik toen wel fijn dus dat spreekt me sowieso wel aan. Dus ik heb hier niet bewust voor gekozen maar ik heb er wel bewust voor gekozen om hier te blijven. Omdat ik op andere plekken het minder leuk vond ben ik gestopt en ik vond het hier wel zo leuk dat ik gewoon door ben gegaan met hier lesgeven en dat doe ik met liefde nog de komende acht jaar, zeg maar.

E: En waarom vond je het hier juist wel leuk?

L: Leerlingen, ja, gemotiveerdheid van leerlingen vooral. En dat de school dit überhaupt aanbiedt, want op andere scholen waar ik werk wordt dit niet gedaan.

E: Het vak drama bedoel je?

L: Meer de buitenschoolse, het stuk erbij. Dat ik dus echt zelf met leerlingen een stuk mag maken dat is wel het leukst.

E: Wat was precies jouw rol binnen de productie van dit stuk?

L: Het kiezen van het stuk, de audities doen, het regisseren, de kostuums regelen, zorgen dat de rekvisieten er zijn, ik heb ze niet allemaal gemaakt, maar ik moet wel zorgen dat ik weet wat ik wil en dat ze er dan dus ook zijn. Ja, zorgen dat er posters zijn, dat het op de website staat. Ik was een beetje zeg maar productie, manager, regisseur, pr manager, alles bij elkaar.

- E: En wie heeft bepaald dat jij dat moest doen? Zijn er nog andere docenten misschien die dit ook zouden hebben kunnen doen?
- L: Die zijn er wel, maar dat ben ik nog aan het ontdekken, als in ik kwam hier nieuw en ik mocht het doen en ik wist amper de namen van andere docenten want toen ik hier kwam werken kwam ik er echt middenin het jaar ook in. Dus ik heb dat heel erg zelf gedaan, allemaal, vorig jaar. En dit jaar ook, maar al iets meer af en toe uit handen gegeven en ik heb nu voor volgend jaar al met de schoolleiding afgesproken dat er twee docenten bijkomen die ook gaan helpen, gewoon een Nederlands docent en een Engels docent die dat heel leuk vinden, maar dat wist ik niet. Ik heb wel ooit gevraagd wie wil helpen, maar ja, zij kenden mij ook nog niet zo goed, dus zij waren ook afwachtend. Dus ze zijn er wel, maar dat ben ik nog aan het ontdekken. En dat is ook wel fijn, als zij mee gaan werken.
- E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen van het stuk?
- L: Begin van het schooljaar, maar is niet waar, want ik ben echt pas begonnen met repeteren in februari. Maar zeg, in januari ben ik begonnen met de voorbereidingen, na de kerstvakantie.
- E: Hebben de leerlingen ook nog auditie moeten doen hiervoor?
- L: Ja.
- E: En was dat in januari of was dat eerder?
- L: Dat was in februari.
- E: Hoeveel uren heb jij beschikbaar gekregen voor het stuk?
- L: Honderd uur.
- E: Ben je daar overheen gegaan denk je?
- L: Ja.
- E: Hoe vond je dat?
- L: Ik weet niet, ik heb niet het gevoel dat ik er dubbel overheen ben gegaan. Ik heb een poosje niet heel hard hoeven werken, aan het eind wel. Het voelt niet onrechtvaardig, laat ik het zo zeggen. Ik weet dat ik er iets meer uren in steek, maar het is niet dat het niet is te overzien.
- E: Wat was je budget voor het stuk?

- L: Onduidelijk, als in ik heb geen budget. Maar ik ben ook niet een hele grote spender dus ik weet dat ik niet meer dan driehonderd euro of zo eraan uitgeef, aan kostuums en rekwisieten. En daar komt dan natuurlijk nog wel eten bij, maar ja daar komt ook weer de kaartverkoop bij, alles bij elkaar hebben we aan extra kosten het ook uit de kaartverkoop weer terug gekregen. Dus op mijn uren na is er geen geld in gaan zitten.
- E: En was die driehonderd een bedrag dat je zelf in je hoofd had?
- L: Dat heb ik zelf bepaald. Ik weet dat de vorige docent die hier zat, die huurde superdure kostuums, dat kan, maar ik heb het gedaan via mijn connecties en toen kon het veel goedkoper, dus deed ik dat natuurlijk.
- E: Je hebt er dus niet zelf geld in gestoken, behalve dan je uren.
- L: Nee. Er zijn overigens wel uren voor, er wordt ook nog tien uur gegeven aan iemand die dan helpt met de vormgeving en de kostuums maar zij was met zwangerschapsverlof en zij was er vorig jaar ook maar eigenlijk kon zij niet zo heel veel doen. Dus haar uren worden voor volgend jaar ook geschrapt en misschien wel aan iemand anders gegeven. Maar voor de kostuums is het niet echt nuttig gebleken.
- E: Weet je hoe lang al zo'n stuk wordt georganiseerd hier?
- L: Nou, ik denk sowieso al wel vijftientig jaar. Maar ik denk ook al wel langer, ik weet niet wanneer het ooit is begonnen, maar het is wel een traditie. Vroeger was het ook veel met docenten die meespeelden. Dat ga ik ook wel weer een beetje terugbrengen, maar niet bij de onderbouw, dat is dan bij de bovenbouw. Dan doen er ook een paar docenten in kleine rollen mee.
- E: Zijn er mijlpalen voor wat betreft het stuk?
- L: Nou het grappige is, docenten praten daar wel over. Maar dat komt, dat heeft te maken met dat de bovenbouwdocent die hier voorheen zat ooit prachtige stukken maakte, toen een soort van niet zo goed met hem ging en waardoor eigenlijk leerlingen zich niet meer aanmeldden want ze vonden het niet leuk meer want de stukken waren heel vaag en heel zwaar en weinig repetitietijd en leerlingen speelden een boom en de docenten hadden de hoofdrol. Uiteindelijk was er de laatste twee jaar of geen stuk, of er deden alleen maar docenten mee. Maar zeg

volgens mij tien jaar geleden, vijftien jaar geleden leefde het nog wel. De leerlingen waren er toen nog niet, maar de docenten praten er nog wel over, maar ook omdat die zelf grote rollen hadden, dus die vonden het natuurlijk ook geweldig omdat zij dan de grote Julius Caesar speelden of zo. Dus ja daar wordt wel over gesproken.

E: Je doet het natuurlijk nu voor de tweede keer, had je vorig jaar ook geen budget en was het toen ook goed gekomen met het geld?

L: Ja, ja.

E: En had je toen meer uren?

L: Even veel. Ik heb altijd honderd uur voor de onderbouw en honderd vijftig uur voor de bovenbouw.

E: Wat zijn de reacties van collega's die niet betrokken zijn bij de productie? Komen ze bijvoorbeeld kijken of niet?

L: Ja, deels. Ik denk dat toch wel een derde van het docententeam is langs geweest. En dan is er denk ik en dan heb ik het over de docenten niet over de rest van het onderwijsondersteunend personeel en dan is er ook nog wel een derde denk ik die had gewild maar die kon niet, dus die dan echt nog wel even langs kwamen om te zeggen o ik vind het zo jammer, ik hoor zoveel goede dingen maar ik kon echt niet en dan heb je nog een derde die is daar gewoon niet zo mee bezig, die hoeft dat allemaal niet.

E: En ik zag dat bijvoorbeeld op de dag van de voorstelling de aula werd afgesloten en dat de muziekrepetitie op vol volume was, hoe waren de reacties daarop, op het afsluiten van de aula en het extra geluidsniveau?

L: Ik heb er achteraf niet zoveel van gehoord, maar op dat moment was er wel een docent die even naar buiten kwam om te zeggen dit kan echt niet, ik kan nu geen les geven, het moet zachter. En dat is dan altijd wel een interessante discussie, want Leander, de conciërge, die vindt gewoon nee we hebben nu repetitie en het moet hard, het kan anders niet, zonder. En ik snap die docent ook wel heel goed want het is echt niet handig. Maar ja dat is één docent die zit daar dan precies boven en dat is helemaal geen zeurdocent, maar ja hij kon gewoon geen les geven dus hij had ook gelijk, vind ik. Dus ja, dat dan.

- E: Had je vooraf aangegeven, we zijn dan even...
- L: Nee. Zou ik misschien wel kunnen doen inderdaad, bij de roostermaker dat ik gewoon zeg hé, kan hij in een ander lokaal gezet worden, ja.
- E: Zijn er factoren die positief werkten bij de productie van het stuk, die echt bevorderend werkten?
- L: Ehm, [stilte] Ik zou niet iets specifiek kunnen noemen. Nou, ik heb natuurlijk weinig vergelijkingsmateriaal, dus wat ik heel goed vond lopen was, maar dat is misschien niet waar je naar zoekt, het gebruik van een vaste tekst. Ik heb vorig jaar met de leerlingen samen, gebaseerd op een ander verhaal een stuk gemaakt maar dat was eigenlijk best wel moeilijk om dat met dertien leerlingen te doen. Dus ik vond het heel fijn dat ik nu gewoon een goeie vaste tekst had, waar je gewoon duidelijk mee aan de slag kon. Waar ik ook op kon vertrouwen dat er een goede opbouw in zat, in het verhaal, zonder dat je zelf de hele tijd aan het nadenken bent of het wel goed is, en of het wel van de leerlingen is. Maar wat bedoel je precies, verder?
- E: Het pand bijvoorbeeld, werkt dat heel fijn of juist niet, of de samenwerking met collega's, of de leerlingen, dat die erg helpen of juist niet. Kan ook als er dingen zijn waarvan je zegt nou die hebben juist absoluut niet geholpen en die moeten echt anders, dat kan ook.
- L: Ik ben wel in gesprek gegaan opnieuw met de schoolleiding en met het theater of het volgend jaar in het theater, bij de theaterzaal kan. Omdat ik het pand gewoon niet vind meewerken. Het is leuk voor de eerste tien rijen maar voor de laatste tien rijen is het gewoon echt moeilijk te verstaan. Dus ja, dat helpt eigenlijk niet zo mee. Wat dus dit jaar ook mis ging was dat de kaartverkoop zo onverwachts goed ging, dat had ik nog niet eerder gehad, dat we gewoon eigenlijk vrijdag dubbel uitverkocht waren. Dus het zat gewoon te vol en dus daar ga ik ook duidelijk volgend jaar veel beter op letten dat er echt maximaal zoveel kaartjes verkocht worden en anders heb je pech en nu was het van ah, iemand is toch helemaal gekomen, nou oké kom dan maar binnen. Dat kan niet, want daardoor is het eigenlijk veel minder leuk om naar het stuk te kijken, want je hoort de helft niet,

maar goed dat zal sowieso volgende keer anders zijn als we in de Toneelschuur staan.

E: Gaat dat door volgend jaar?

L: Het gaat sowieso door voor de bovenbouw en voor de onderbouw kunnen we pas in september het zeker stellen, want er is nog een factor onzeker voor de Toneelschuur of ze dan wel of niet vrij zijn.

E: Het ligt in ieder geval niet bij de school, de school wil wel.

L: De school wil het, ja.

E: En de kaartverkoop, ben jij er dan bij in de pauzes of is het alleen echt aan de leerlingen om dat...

L: Ik zorg dat ze weten welk rooster er is en ik kom even langs als ik op school ben maar ik ben ook niet elke dag op school, dus ik laat dat aan hun en aan de administratie, ze komen altijd even langs de administratie om het geldkistje op te halen.

E: En er was nu dus niet een maximum aantal kaartjes?

L: Het was er wel, maar er werd gewoon overheen gegaan. Oftewel, niet streng genoeg instructie van tevoren aan de leerlingen omdat ik dat ook eigenlijk niet had verwacht.

E: Zou het een idee zijn om een extra optreden in te lassen?

L: Zou kunnen, ja. Maar het feit blijft dat de meeste mensen op vrijdagavond willen komen omdat dat nou eenmaal fijn is en ook vooral collega's die dan niet in Haarlem wonen die gaan dan nog wel even iets in Haarlem eten en komen daarna kijken. Het is toch anders dan om op zaterdag daar terug voor te komen. Dus het kan wel, maar nou ja, vooral inderdaad als je je dan echt aan een strikt aantal kaartjes houdt dan zou dat kunnen. Maar ik vind dat eigenlijk nog te vroeg. Ik denk dat als het zo goed blijft lopen als het nu loopt, dan zou er na volgend jaar een derde avond komen. Ik heb liever dat het nu helemaal uitverkocht is en dat mensen dan zeggen oh jammer ik kon het niet zien en dat we dan dus volgend jaar zeggen een derde avond.

E: Zijn er nog andere dingen die niet zo goed liepen? Waarvan je zegt in een ideale situatie zouden die anders gaan?

- L: Ja, de band. Er moet gewoon een duidelijker bandbegeleider zijn, we moeten eerder beginnen met de repetities van de band. Maar dat bleef heel lang in onzekerheid omdat ik niet zeker wist of ik nou de juiste muziek had, of ik had nog niet de juiste muziek om aan de band te geven, dus daarom begonnen we vrij laat tot ik eindelijk de muziek gevonden had. Ik had namelijk eerst niet door dat het gewoon allemaal bestaande nummers zijn [lacht], dat had ik pas later door en toen dacht ik oh ik had al twee maanden eerder kunnen beginnen, maar goed.
- E: En ze waren net iets anders natuurlijk ook.
- L: Ja, maar ja het kon wel, snap je? En daardoor heeft de band minder gedaan dan ze hadden kunnen doen. En het is ook gewoon zoeken naar wie is de juiste bandbegeleider, ik had eerst twee jongens en dan met één werkt het dan toch niet zo en dan is er eentje waarvan je merkt van hem kan ik op aan en die vindt het ook echt leuk, nou volgend jaar vraag ik hem weer, in plaats van dat je eerst nog een paar weken overlegt en zoekt. Dus ja dat zijn wel dingen, datzelfde geldt voor decor, wat voor soort rekwisieten, bij wie moet ik nou wel zijn, nu bijvoorbeeld gaf ik door wat er was en was degene die daar het beste in is net even drie weken op vakantie en die kwam de dag voor de voorstelling terug. Ik had dus gewoon eerder moeten zijn en zo ingewikkeld was het niet maar hij is wel de beste om het te doen, dus nou ja, dat weet ik dan nu en dan moet ik, het ligt ook vaak aan mij dat ik gewoon eerder al dingen moet opstarten.
- E: Jullie hebben ook in het weekend gerepeteerd toch?
- L: Ja, twee keer.
- E: En waarom heb je dat gedaan?
- L: Omdat repetities na school, dan hebben ze er al een hele dag op zitten en dan heb je ze anderhalf tot twee uur en het is heel fijn om echt een stevige doorloop te kunnen doen, alles te kunnen doen dan heb je gewoon eigenlijk vier a vijf uur de tijd nodig, dus vandaar.
- E: Kon je dan zelf in de school?
- L: Nee, nou ja één keer heb ik het wel zelf gedaan toen kreeg ik de sleutel van Leander, maar dat hebben ze eigenlijk liever niet. Maar daar zijn we ook nog in

overleg, want dat zou gewoon namelijk wel moeten kunnen, maar dat is nog niet vanzelfsprekend. Dus daarom is het nog niet zo, daar zijn we nog in overleg.

E: Wat is je doel voor de leerlingen, wat moeten ze meekrijgen bij het maken van zo'n stuk?

L: Het liefst wil ik dat bijna iedereen de kans krijgt om mee te doen, ook als je iets minder goed bent of als je misschien zelf best wel lastig bent wil ik, maar je bent wel gemotiveerd, dan wil ik graag dat je meedoet. Dat betekent natuurlijk niet dat je gelijk een hele grote rol krijgt maar wel dat je in ieder geval de kans hebt om op het toneel te staan. Verder vind ik spelplezier best wel belangrijk, ik probeer ook altijd ervoor te zorgen dat het wel ook een groep met elkaar wordt, dat ze ook daarin steun bij elkaar vinden. Bij de onderbouw was dat dit jaar lastig omdat ik juist ook verschillende groepen had, namelijk een soort figurantengroep en een soort spelersgroep en dat er in die spelersgroep ook wel wat groepjes waren, dus dat vind ik niet gelukt maar dat is wel ook een streven. Verder vind ik het ook belangrijk dat ze gewoon leren spelen, leren met tekst omgaan, hoe doe je dat, hoe kan je als je die tekst goed kent ermee gaan spelen, maar ook subtiel en niet alleen maar grotesk maar soms ook klein, de facetten van hoe je met zo'n tekst werkt. Ja, er zijn natuurlijk zoveel doelen, het is niet in twee dingen onder te brengen. Per leerling is het soms ook weer verschillend, soms dan zie je wel dat iemand het kan maar dan durft hij nog niet zo, dan wil je hem die kans geven. Of je ziet dat een meisje heel goed kan zingen maar dat de beleving er nog niet is en dan kan je daar aan gaan werken. Dus het is gewoon eigenlijk altijd proberen wel iemand beter te maken en zich bewuster te maken van staan op het toneel. Dus ja, dat is gewoon, dus het is deels sociaal namelijk iedereen zou moeten mogen, maar het is ook artistiek.

E: De kwaliteit van het stuk verhogen.

L: Ja.

E: Ik zag na afloop van de voorstelling, dat bijvoorbeeld stoelen stapelen, daar hielpen een paar ouders mee. De leerlingen waren eigenlijk alweer naar huis, zit daar een idee achter?

- L: Nee, er zijn een paar die dan snel naar huis moeten, zeggen ze. Er zijn er een paar die wel blijven hangen die nog helpen, het was namelijk ook echt een bende in dat lokaal erachter. Dus ik heb nog wel met een paar leerlingen daar opgeruimd. Maar nee, daar zit geen idee achter, dat is gewoon oh ja, dat moet ook nog, shoot. Dus daar zou je, het stomme is als je eenmaal gespeeld heb, dan wil je ook met je familie mee, dus je zou bijna een teampje moeten samenstellen die dan helpt afbouwen, zodat Leander dat niet allemaal hoeft te doen. Of ik dat hoef te doen. Maar ja, dat is niet zo'n leuke klus. Dus daar heb ik nog geen oplossing voor.
- E: Is dat iets voor volgend jaar?
- L: Ja, dat is eigenlijk iets voor volgend jaar maar ik ken mijzelf en dan vergeet ik dat en volgend jaar zit ik waarschijnlijk met dezelfde situatie. En dan vind ik het dus ook niet belangrijk genoeg, blijkbaar. Anders dan zou ik zeggen nee, ik eis van ze dat ze allemaal helpen, dat zou ook kunnen dat zou ook goed zijn, maar dat zit niet zo in mij, eisen. Wie weet doe ik dat over een poosje wel als ik het zat ben.
- E: Op welke manieren is het stuk gepromoot? Ik zag al een aantal posters in de school, en op de website een stukje en dat de leerlingen in kostuums langs de klassen gingen...
- L: Dat is het, ja.
- E: En de poster heb je zelf gemaakt, heb je er nog over nagedacht om dat samen met de leerlingen te doen?
- L: Ja, maar tijdgebrek. Want vaak zeggen leerlingen het te zullen doen maar doen ze het niet, dus als ik het twee maanden, drie maanden van tevoren zeg dan is het wel haalbaar maar dat was nu niet, het was op te korte termijn. Het was ook zeker niet mijn mooiste, het was eigenlijk zeg maar mijn slechtste poster ooit. Want ik zat zelf ook gewoon krap in de tijd. Maar dat was gewoon sowieso een probleem dit jaar vond ik, dat ik gewoon zo weinig, ik had zoveel andere baantjes dat het gewoon, dat ik per dag bijna leefde en dan dacht ik oh nee ik moet dit nog oh ik moet dat nog, dus nou ja, dat is wel gewoon een groot leerpunt, dat gaat volgend jaar ook wel anders denk ik, dan heb ik gewoon minder werk en dan maak ik een planning van tevoren en dan kan ik al die dingen beter doen.
- E: En ga je hier ook meer lesgeven?

- L: Ik stop op andere plekken, dus ik ga sowieso één dag minder werken in totaal, ik werkte zes en dan worden het er vijf. En het zijn drie plekken in plaats van vijf, dus dat scheelt wel.
- E: Om nog even terug te komen op de leerlingen, zijn er punten waarop ze de productie ja, belemmerden is niet zo'n aardig woord, maar dat je dacht als ze dit wel hadden gedaan was het allemaal wat vloeiender gegaan.
- L: En dan bedoel je in hun gedrag? Ja er zijn een aantal leerlingen die chaotisch waren. En dus plotseling ineens bij een repetitie niet waren, of dachten dat het een andere tijd was. Dus dan waren wel bepaalde scènes stukken beter gelopen. Als voorbeeld, er was een speelster die echt een hele grote rol had, maar die gewoon aan het begin een paar keer heeft verzaakt waardoor scènes nog niet genoeg stonden en dat zie ik dan nog steeds bij de uitvoering, dat ik denk jammer, hij had drie keer zo goed kunnen zijn, maar we hebben nog niet de diepte in kunnen gaan omdat iemand heeft gemist. Dus dat is wel, ja dat.
- E: Zou je daar iets aan kunnen doen volgend jaar?
- L: Nou, ik kan nog strenger zijn op het je wel of niet afmelden als je dan twee keer verzaakt zeggen nou ga maar, je mag vertrekken, iemand anders doet je rol. En dat is dan zeg maar misschien zelfs nog de laatste kans en als iemand dan echt zegt nee, ik ga mijn leven beteren dat kan, maar dan is het de derde keer ook echt klaar. Dus daar kan ik strenger op zijn, er zijn genoeg leerlingen die zo'n grote rol willen overnemen, dus dat gun ik dan een ander dan ook meer als iemand zich daar niet aan kan houden. Ja, dat is wel iets.
- E: Dan had ik nog een paar vragen over de mensen met wie je het stuk maakt. Wie zijn er nou allemaal betrokken bij de productie dit jaar en wat doen ze?
- L: Leander natuurlijk, die doet de techniek, alle techniek eigenlijk. Daar klop ik dus ook altijd bij hem voor aan. Via Dick regel ik vooral de decorstukken en af en toe wat rekwisieten en dan gaat het vooral om het bouwen van dingen, het maken van bepaalde blokken of zorgen dat een pilaar is bekleed en als hij het niet kan dan zorgt hij weer dat hij het regelt met een andere docent die dan even komt helpen.
- E: En hielpen de leerlingen dan ook met het decor?

- L: Dat was vorig jaar wel zo, toen hebben de leerlingen ook nog geholpen met het maken van een soort gestileerde bomen, ja, dus dat kan wel, die kunnen ook ingeschakeld worden.
- E: Maar er was dit jaar geen decorgroep?
- L: Nee, er was geen decorgroep. Nee en als dat zo is dan is dat ook iets waar niet een speciale decorgroep voor gemaakt wordt, maar wat dan wel bijvoorbeeld in de les gedaan wordt, dat er een aantal leerlingen klaar zijn met hun opdracht en dan zegt de beeldende kunst docent hé, jullie gaan nu helpen met het maken van die boom, bijvoorbeeld, dat was toen wel ook gebeurd. Dus het kan wel. Dick dus, Frans Moussault, ik heb hem vooral advies gevraagd over welke leerlingen wel en mindergoed kunnen zingen, dus in de keuze voor de rollen. Verder heb ik hem gevraagd welke leerlingen zouden kunnen begeleiden, de band kunnen begeleiden. Toen heeft hij er dus twee aangedragen, hij is een aantal keer ook bij de repetities geweest, hoewel die bandbegeleiders dan gewoon meer de leiding nemen. Vooral omdat dat gewoon ook echte bandjongens zijn dus dat werkt ook goed. Verder is hij niet zo heel erg betrokken, hij vindt het wel leuk maar hij moet ook heel erg schipperen met z'n tijd dus hij wil wel helpen maar hij legt zich niet helemaal vast zo van o ik neem dit op me, of zo. Verder, ja ik overleg ook nog wel regelmatig even met Nicole Sol, nou ja niet regelmatig maar zeg maar per productie één keer en zij is de coördinator van de eerste en de tweede klassen. Zij weet soms wat meer informatie over een leerling, dan zag ik van hé dit meisje is best bijzonder, ze doet zo en zo, wat is dat. Dan zegt ze oh, dat is die en die en dat komt daar door en wat je het beste kan doen is zo en zo met haar omgaan, dat was nu in deze groep niet zo maar dat was vorig jaar wel in een groep zo. En ook in het kiezen van de rollen kan zij soms ook wel zeggen van ja, die is te vertrouwen of die, wat voor iemand heb je nodig, oh dan moet je die nog extra vragen. Want ik had bijvoorbeeld te weinig jongens dit jaar, dus ik heb nog extra een beetje gelobbyd bij een aantal jongens, dus dat helpt dan wel. Sanne is er op de generale dag bij geweest om een beetje bij te staan met kostuums en met andere dingetjes die nog nodig waren die nog gekocht moesten worden. Dat doet ze ook graag dus dat is ook wel iemand die ik volgend jaar ook wel vaker nog voor dat soort dingen

ga vragen. Die kent de leerlingen ook goed want ze geeft ze bijna allemaal les. Ja, dat was het wel denk ik.

E: Zijn er van al deze mensen personen met wie je vaker contact hebt dan met anderen?

L: Buiten dit om?

E: Nee, binnen de productie.

L: Het meeste met Leander en Dick.

E: En buiten dit om?

L: Met Leander en Sanne.

E: Zie je die ook buiten werktijd bijvoorbeeld?

L: Sanne wel, Leander is ook weleens gebeurd maar niet op een maandelijkse basis.

E: Verandert de relatie met alle mensen die betrokken zijn bij de productie in stresssituaties, als er iets misgaat, merk je dan dat die relatie anders wordt?

L: Wat bedoel je met relatie? Kijk ik dan anders naar ze of zo?

E: Wordt er korter op elkaar gereageerd?

L: Dat ligt heel erg aan de persoon. Want ik zit zelf helemaal niet zo in elkaar, als een ander dat wel heel erg heeft dan verandert daardoor de relatie natuurlijk. Maar dat, ja, ik denk dan gewoon doe rustig, of ik kan ook wel gestrest zijn maar niet op zo'n manier dat ik denk dat het niet meer te doen is, of dat het allemaal, dat heb ik niet. Dus het ligt eraan hoe, Leander die kan weleens onwijs heftig zijn en vaak denk ik dan oh ja, dat is Leander, weet je wel. Maar meestal is dat ook niet op mij, nou ja hij had het ook één keer in de productie op mij en toen dacht ik wel huh, wat, ja maar wij kunnen toch wel goed samen, of zo. En het leuke is dat hij dan later op de avond zegt hé Lin, je weet dat ik zo in elkaar zit hè, weet je wel en dat je denkt oja, dus dat doet hij dan ook weer. Dat vind ik wel grappig. Maar dat is, dat ligt meer aan Leander, dat heeft hij gewoon altijd, ja.

E: Voel je je gewaardeerd door je collega's met wie je dit stuk maakt?

L: Ja. Voor hetzelfde geldt, bij de één meer dan bij de ander, maar ook omdat je met de één een andere band hebt dan met de ander. Maar eigenlijk voel ik me door iedereen wel gewaardeerd. Zelfs door een Dick met wie ik eigenlijk alleen maar

zakelijk te maken heb, heb ik wel het idee van nou, ook hij vindt het oké, of zo.

Dus nou ja, dat voel ik wel.

E: Uiten ze dit ook naar je? Ik bedoel, je hebt het gevoel, maken ze complimenten?

L: Nou ja, bijvoorbeeld Dick dus niet, maar de rest wel, ja.

E: Die complimenteert je wel met hoe je het doet, of met het resultaat van het stuk.

L: Precies, ja.

E: En de schoolleiding, heb je het idee dat zij waarderen wat je doet?

L: Ja, die zijn daar heel duidelijk in. Die zijn heel blij en die, ja.

E: Die zeggen dat ook tegen je?

L: Die zeggen dat ook, ja. Ja en dat is ook fijn want zij zijn mijn directe leidinggevendenden, ik heb niet mijn eigen sectie of zo, dus ja. Ik evalueer ook met hen na, achteraf en niet super lang, maar dan bespreken we wel alles en dan nou ja, ze zijn heel blij. En dus ik heb nu ook een vast contract en zo, dus dat is ook fijn.

E: Heb je nog iets gekregen vanuit school als bedankje?

L: Ehm, nee.

E: Heb je nog cadeaus gegeven?

L: Een cadeautje voor Leander. En dan ja, ik zorg dat er voor elke leerling een bloem is, maar dat is het. En dat was er dan wel eentje uit mijn eigen zak, dat cadeautje voor Leander. Dat heb ik niet gedeclareerd bij school. Dat is gewoon iets van mij voor hem.

E: Hoe vaak zie je Sanne, je zei dat je Leander niet op maandelijkse basis spreekt buiten school, spreek je Sanne wekelijks?

L: Ja.

E: Toen ik aan het observeren was zag ik nog een paar dingen waar ik een vraag over had. Ik zag dat je soms ging repeteren met de leerlingen in de gymzaal en soms in de aula. Zat daar een bewuste keuze achter?

L: Ik repeteer op zich best graag in de aula, juist omdat dat ook de plek is waar we gaan spelen. Dan zijn ze aan de ruimte gewend en aan hard praten, maar ja heel vaak is de aula bezet, dan wordt er opgebouwd voor een muziekavond of is er een borrel of iets en dan verschuiven we gewoon naar de gymzaal.

- E: Ik zag dat je de spullen van de kostuums en zo en het decor, dat je dat achter het gordijn op dat verhoogde podium neerlegde. Is dat de plek waar je het altijd doet?
- L: Ik heb iets wat ik af kan sluiten, maar dat is twee verdiepingen hoger en dat is best wel een gesjouw. Dus tijdens die laatste weken leg ik het wel daar, of de laatste twee weken vooral. Daarvoor had ik ook al die kostuums nog niet, dus dan ja, in dit geval deed ik het wel daar. Een andere keer was dat niet zo, was het gewoon wel boven. Het waren nu voor het eerst zoveel kostuums dat als je dat moet sjouwen, ja en vooral omdat dat hok dat ik kan afsluiten, dat ga ik deze week nog uitmesten want dat is een bende. Dus ik kan het daar wel leggen, maar het is ook niet fijn, dus vandaar. Maar er is een kostuumhok.
- E: Dat betekent wel dat waar het nu lag, dat het toegankelijk was voor alle leerlingen tijdens elke pauze.
- L: Ja, ik heb daar nog nooit last van gehad. Er is in principe altijd een docent in de aula tijdens de pauze. Maar ja goed, tussen de lessen door en als een groep een tussenuur heeft dan natuurlijk niet. Dus het kan, maar ik ben goed van vertrouwen.
- E: De kaartverkoop was natuurlijk een beetje te snel gegaan, ga je er volgend jaar bij staan of laat je het weer door de leerlingen zelf doen?
- L: Nee, ik laat het door hen zelf doen.
- E: Omdat je natuurlijk niet het vaste podium gebruikte maar het podium aan de andere kant van de aula liet bouwen door Leander, deed hij dat zonder morren?
- L: Nee, dat deed hij zonder morren, dat hoort erbij. Zover ik weet, maar dat is ook iets wat ik niet heb geregeld, dat heb ik met Dick afgesproken en Dick die zou gewoon zorgen dat het klaar stond en dat heeft hij waarschijnlijk dan gedaan, donderdag.
- E: Zijn er vergaderingen geweest over het stuk?
- L: Nee. Ja wel, maar niet met z'n allen tegelijk. Ik heb wel aparte gesprekmomenten gehad met Dick, dat we even gingen zitten en een paar punten afwerken hoe we dat gingen doen. Dat wel en met Leander heb ik dat ook meer in de wandelgangen gedaan. En mailtjes af en toe tussendoor, over kan die datum, kan ik op de zondag daar repeteren, dat soort dingen. We gaan overmorgen trouwens met de hele

crew de film kijken. Er zijn opnames gemaakt en dan zorgt Leander dat een groot beamer scherm er staat en dan gaan we de film terugkijken.

E: Leuk en wie heeft er gefilmd?

L: Een leerling uit de vijfde klas, die heeft supermooie camera's, twee camera's, geluidsset en alles, dus die heeft helemaal gemonteerd en die doet dat.

E: Doet hij dat uit eigen beweging of heb je hem gevraagd?

L: Ja, nee, hij deed het vorig jaar ook, toen kende ik hem nog niet. En dit jaar heeft hij er echt nog wat groters van gemaakt, nu heeft hij zelf ook mee gedaan met het bovenbouwtoneel. Hij is de broer van één van de spelers van de onderbouw.

E: En terugkijken, is dat alleen met de crew of zijn de leerlingen daar ook bij?

L: Ja, met de leerlingen en de band en iedereen die kan. En Leander ook, die wil hem ook graag zien, want die was natuurlijk alleen maar met die knopjes bezig, dus die heeft wel af en toe gezien wat er gebeurde, maar niet alles.

E: Is dat gewoon in de aula?

L: Nee, in een lokaal waar je goed beeld hebt. De aula is qua beamer niet het beste.

E: Je zei dat bij de eerste voorstelling een meisje was vergeten op te komen, waardoor Bambi zeg maar, geen rol meer had. Hoe gingen de leerlingen daar mee om dat zij zo verdrietig was?

L: Nou, iedereen begreep het wel, dus zij werd getroost vooral door twee vriendinnetjes van haar, de rest stond er ook even om heen en toen toch ook weer niet, want het is ook zo stom als iedereen om je heen staat. Er werd eigenlijk wel heel lief op gereageerd, ja. En vooral dat meisje waarbij het dus fout ging, die was helemaal, oh het spijt me, oh nee, het is ook echt zo'n snoetje net, dat meisje.

E: En voor volgend jaar, zeg je nou dit kan gebeuren dat iemand vergeet op te komen waardoor er een hele scène geschrapt wordt, of ga je, wil je dan meer backstage zijn om iedereen het podium op te krijgen?

L: Nee, ik wil niet backstage zijn. Dat moeten ze zelf kunnen. Het punt is, op het moment dat ik achter sta dan ben ik degene die de verantwoordelijkheid heeft, terwijl ze dat zelf moeten hebben. Ze moeten die verantwoordelijkheid voelen. Dus daarom doe ik dat niet. En zelfs als ik er ben kan het mis gaan. Als ik achter sta, het is niet dat het dan, ik bedoel ik kan ook niet aan twee kanten tegelijk zijn,

dus ja en ik denk ook niet dat er altijd een docent aan beide kanten hoeft te staan. Er moet gewoon een duidelijk lijstje wel hangen met welke scène wanneer komt.

E: De make-up, hebben ze dat zelf gedaan?

L: Ja. Ik heb wel geholpen met bepaalde haren goed doen en zo. Er is een docent die dat goed kan, Just, maar het kwam niet helemaal goed uit voor hem, dus ik ga hem volgend jaar, hebben we ook afgesproken dat ik hem gewoon al eerder ga strikken, zorgen dat hij vrij houdt en dat hij gewoon komt helpen. Maar hij is wel echt een grimeur, dus eigenlijk alleen voor de wolf was het echt leuk als hij dat had kunnen doen. Voor de rest maakt het niet zo heel veel uit. Ze moeten wel mooi, maar niet heftige dingen of zo.

E: Volgens mij heb ik alles aan je gevraagd wat ik wilde vragen. Heel erg bedankt voor je openheid.

L: Graag gedaan.

Interview Sanne Toornstra

Het interview is afgenomen op 2 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al op deze school?

Sanne: Ik ben een jaar weg geweest, daarvoor een jaar en dit is mijn tweede jaar. Dus eigenlijk twee jaar alleen niet aaneengesloten.

E: Waarom heb je voor deze school gekozen?

S: Dat is een ingewikkeld verhaal, ik zou eigenlijk twee jaar geleden al blijven, maar toen werd er bezuinigd en toen vielen er een aantal klassen weg en dat waren mijn klassen. Dus toen moest ik toch op zoek naar wat anders. Toen heb ik een jaar in Amsterdam op het Barlaeus lesgegeven en op een mbo. Toen ben ik weer gaan zoeken, ik mocht ook op het Barlaeus blijven maar vanwege verschillende redenen heb ik toen gekozen om hier weer naar toe te komen. Ik gaf namelijk op het Barlaeus ook Grieks en Latijn maar ook Engels. En als ik wilde blijven moest ik heel veel Engels geven en dat wilde ik wel, alleen ben ik daar niet voor bevoegd.

Dus dat betekent dat je je uren dan niet vast kunt krijgen, heel gedoe. Toen ging er hier een collega weg die ik heel goed ken en die liet mij dat ook meteen weten. Toen dacht ik dan ga ik weer terug naar Haarlem, want ik woon ook hier sinds kort. Dus al met al en ik had gewoon een goed jaar gehad hier daarvoor, dus daarom.

E: En je geeft nu alleen Grieks en Latijn, hier?

S: Ik geef nu alleen Grieks en Latijn, ja. En KCV.

E: Behalve dat je hier woont, wat vond je hier wat je niet in Amsterdam had?

S: Nou eerlijk gezegd vind ik de school in Amsterdam leuker. Vooral vanwege de populatie, de leerlingen die hier zitten zijn schatjes, maar het is wel gemiddeld gezien best een kakschool, zeg maar. En als ik hier zeg jongens, wat zullen we doen, ik heb ze nu inmiddels wel zo getraind dat ze dan zeggen, we gaan dit doen, we gaan dat doen, maar op het Barlaeus was dat veel meer, veel gemêleerder publiek, mensen met verschillende soorten kleding, verschillende meningen. Hier is het toch wel snel conformeren en allemaal een beetje hetzelfde doen en vinden en dragen. Dat vind ik jammer. Aan de andere kant is het Barlaeus, ik heb ook andere scholen meegemaakt, maar op Barlaeus was altijd gedoe. Daar zijn ze zo kritisch, ook als docenten, dat geen enkel plan of voorstel, of, nou laat ik het zo zeggen, zullen we de prullenbakken veranderen dat kan al een enorm probleem opleveren. Dus in dat opzicht, hier is het altijd rustig, te rustig naar mijn mening, maar het is wel fijn. Geen gedoe, in mijn sectie op mijn vorige school was ook echt ruzie. Ik had daar niets mee te maken, maar ik had wel zoiets van je wordt hier op een gegeven moment ingetrokken, of je het nou wil of niet. Dus toen ben ik gevlucht. Maar het Barlaeus vind ik een hele leuke school. Heel vrij. En hier zijn ze ook vrij. Ze hebben zelf heel erg de indruk dat hier geen regels zijn maar het is veel gestructureerder dan bijvoorbeeld op het Barlaeus. Maar ik gedij wel bij veel vrijheid, maar dat heb ik hier ook. Dus het is niet dat ik deze school dan niet leuk vind, ik vind beide scholen leuk, maar ik heb op het Barlaeus ook veel dierbare collega's die ik echt wel mis. Maar hier ook gelukkig.

- E: Ik heb een aantal vragen over het stuk zelf, hoe dat ging en meer over de relaties die er zijn tussen jou en andere mensen die meewerken. Wat was precies jouw rol bij de productie van *Lang en Gelukkig*?
- S: Ik heb eigenlijk gewoon bijgesprongen wanneer Linde even tot hier zat. Ik ben bevriend met Linde dus dan belde ze of ik belde haar en dan hoorde ik al hmm, volgens mij heeft ze het heel erg druk en ik heb toevallig even niks te doen, zal ik even langskomen. Ik heb bijvoorbeeld een dag bijna niks gedaan, ik heb wat drinken gehaald, ik heb mensen in hun kostuum geholpen, maar ik heb verder niet een specificeerbare rol. Alleen het is gewoon relaxed dat er nog iemand bij is, dus dat eigenlijk.
- E: Je zegt ik ben bevriend met Linde, hoe vaak zien jullie elkaar ongeveer?
- S: Wel minstens één keer per week denk ik. Meestal vaker. Maar binnen school sowieso wel een paar keer, maar buiten school één of twee keer of zo.
- E: Wanneer ben jij bij het stuk betrokken geraakt?
- S: Niet zo lang geleden, twee maanden geleden of zo.
- E: En heb je toen ook al geassisteerd?
- S: Toen ben ik een keer komen kijken. Ook omdat ik wel een aantal leerlingen heb die meespelen en dat vond ik heel leuk om ze te zien. Ja dan geef ik ook wel mijn mening, of dan praten we tegen elkaar over wat we observeren en dan zijn we het met elkaar eens of niet en hebben we het daarover. Dat een beetje. Eigenlijk meer een soort klankbord.
- E: Heb jij uren gekregen voor het stuk?
- S: Nee, dit is echt gewoon omdat ik bevriend ben met Linde. Het is totaal niet officieel gegaan of wat dan ook. Zoals vanmiddag heeft ze ook een voorstelling, toen heb ik ook gezegd van als je hulp nodig hebt ik ben hier verslagjes aan het invoeren, ik kan echt wel even langskomen of even helpen. En volgens mij is dat idee alleen al gewoon best wel relaxed. Ze zal me misschien niet eens bellen, maar dat je dan toch denkt van, als het nou echt, als ik echt even hulp nodig heb dan bel ik even. Dus dat is het vooral. Dus nul uur.
- E: Heb jij er een idee van hoe jullie collega's reageren die niet betrokken zijn bij het stuk?

- S: Ja die zijn heel positief over het algemeen. Die vinden het altijd leuk om leerlingen in een andere rol te zien. Ze zijn wel kritisch maar ze zullen het nooit uiten op de avond zelf, tenminste de meesten niet. Ze vinden het ook echt geweldig dat Linde dat doet en hoe ze dat doet en daar hoor ik eigenlijk altijd alleen maar positieve verhalen over.
- E: Komen ze ook kijken?
- S: Ja, niet allemaal. Het zijn wel vaak dezelfde mensen, maar dat heeft ook te maken met of ze kinderen hebben, hoe hun schema is en waar ze wonen. Dus het zijn wel vaak dezelfde mensen maar ze komen zeker wel kijken.
- E: Heb jij dingen gezien waarvan je dacht dit werkt niet echt bevorderend voor de productie?
- S: Ja, er zijn zeker wel dingen qua faciliteiten die verbeterd zouden kunnen worden waardoor het stuk lekkerder loopt. Eén van de dingen waarvan ik heb gezegd Linde, ga daar over nadenken is microfoons, gewoon van die plakmicrofoons. Want dat haalt het stuk zo naar beneden, als je iets niet kunt verstaan. Dat is zo'n drogreden om het niet leuk te vinden. Dus ja, die zijn heel duur. Toen hebben we het erover gehad van kunnen we niet iets gaan verkopen of een soort project doen dat er geld op wordt gehaald voor microfoons of dat we er een paar per jaar doen, dat. En er zijn wel veel meer dingen die verbeterd zouden kunnen worden, je zou natuurlijk mooiere kostuums kunnen hebben, of een vaste assistent want het zijn soms echt grote groepen waar je mee werkt. Petje af want dat is echt lastig om dat goed te doen. Ik kan me ook voorstellen dat zij het soms wel prettig zou vinden als de school nog wat meer ruimte geeft qua uren. Niet alleen voor haar dat ze meer uren krijgt, maar ook dat er meer gelegenheid is om te oefenen bijvoorbeeld, want nu is ze best wel vaak afhankelijk van de openingstijden van het gebouw. Wat ook wel logisch is, maar dat zou best fijn zijn als je dan meer gelegenheid had. Je kan van alles verzinnen. Al met al is de situatie denk ik niet heel slecht, helemaal niet, maar er zijn altijd wel dingen waarvan je denkt nou, dat kan nog zo of dat kan nog zo.
- E: De kostuums, je zegt die zouden nog mooier kunnen. Zou je die huren?

- S: Ja, of iemand vinden die dat heel erg interessant vindt. Leerlingen zijn daar ook wel in geïnteresseerd, die zouden daar ook wel bij kunnen helpen. Maar dat betekent dus wel dat je echt heftig veel meer aansturing moet gaan doen. Je kan niet zeggen hier, ik wil een prinsessenjurk, succes ermee. Ik wil hem over twee maanden hebben, dat werkt niet zo bij leerlingen, jammer genoeg. Als er iemand zou zijn die dat zou coördineren dan zou dat best kunnen. Want ze zijn intelligent genoeg, ze zoeken het wel uit en ze maken het wel. Ik denk dat het er beter uitziet dan wat er nu soms is. Maar aan de andere kant, er is ook best wel een arsenaal dus dat gaat op zich best wel goed.
- E: Zie je behalve Linde ook andere collega's buiten werktijd?
- S: Leander heeft best wel veel gedaan voor het geluid en dat soort dingen, de techniek. Maar die is ook natuurlijk vanuit zijn functie wel betrokken bij, bijvoorbeeld het openstellen van het gebouw, dat soort dingen.
- E: Zie jij hem dan buiten school om?
- S: Hij is om vijf uur klaar maar dan is hij nog van alles aan het voorbereiden of, dat hoort denk ik wel bij z'n werk, maar helemaal terug te voeren tot uren is het denk ik niet.
- E: Maar zie jij hem dan ook, ik bedoel zoals met Linde spreek je af en toe af.
- S: Nou ik heb verder niets hoeven doen, dus in dit geval niet. Maar als ik echt meer gedaan had dan zou ik wel denk ik met hem afspreken.
- E: Maar het is niet zo dat je af en toe met hem de kroeg in duikt of zo?
- S: Nee, met Leander niet, nee.
- E: Hoe lang ken je Linde eigenlijk al?
- S: Een jaar.
- E: Heb je behalve Linde en Leander nog meer mensen met wie je contact hebt tijdens het stuk? Of heb je met Leander eigenlijk ook niet zoveel...
- S: Met Leander praat ik daar weleens af en toe over. Maar niet heel erg inhoudelijk. Het enige wat ik zeg, Leander geluid harder, dat soort dingen, maar dat is niet een constructief gesprek van we gaan dit doen, we gaan dat doen, zou je het zo kunnen doen, nee, dat stuurt Linde echt volledig aan. Ik ben echt maar een honderdste procent.

- E: En met Dick bijvoorbeeld?
- S: Ik heb met Dick niet gesproken, maar die doet natuurlijk wel dingen. Er is ook een jongen uit de derde klas, die helpt Leander ook en daar praat ik ook weleens mee. Toevallig voor dit stuk had ik niet met hem gepraat, maar hij zit in mijn klas dus we hebben het er af en toe wel over dat hij Leander helpt en hoe dan. Maar dat is dus geen collega.
- E: En Frans?
- S: Nee, heb ik ook geen contact mee gehad.
- E: En Nicole?
- S: Nee, ook niet. Echt alleen maar met Linde.
- E: Als er dingen misgingen en er was een stresssituatie, veranderde dan je band met Linde?
- S: Nee, Linde en ik kunnen heel goed met elkaar. We hebben wel andere dingen ook samen gedaan waarbij het nodig was dat we dan snel een besluit namen of zo, wij denken ook wel heel gelijk. Dan is het altijd van jij doet dat, ik doe dit, klaar.
- E: Heb je nog een bedankje gekregen van school of vanuit Linde?
- S: Vanuit Linde, absoluut. Dankjewel, een hele grote knuffel. Dat is prima.
- E: Voel je je gewaardeerd door de schoolleiding?
- S: Nee, maar mijn rol was ook gewoon zo klein dat ze helemaal niet door hebben gehad dat ik erbij was. En dat vind ik ook volstrekt niet nodig in dit geval. Als ik meer had gedaan, oké, maar ik heb echt niet zoveel gedaan dus prima. Ik voel me heel erg gewaardeerd.
- E: En door collega's, Linde heeft je dan bedankt. Heb je nog van andere collega's...
- S: Nee, maar die hebben dat ook niet door gehad, dus prima.
- E: Bedankt voor je tijd en je openheid.
- S: Graag gedaan.

Interview Dick de Jongh

Het interview is afgenomen op 2 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werkt u al op deze school?

Dick: Achtentwintig jaar.

E: Waarom hebt u juist voor deze school gekozen toen?

D: Nou ik werkte bij het ministerie van landbouw en visserij, daar deed ik alle administratieve dingen maar daar ben ik helemaal niet geschikt voor, daar ben ik heel eerlijk in. Administratief achter een bureau zitten dat vind ik helemaal niks. Uiteindelijk dacht ik van nou ik ga iets anders doen, met kinderen werken vond ik hartstikke leuk. En ik ben ook wel redelijk handig met allerlei zaken, zoals decorstukken bouwen, dus ik dacht van nou ja, ik ga wat anders zoeken, nou en toen kwam dit op mijn weg. En vandaar en dat bevalt me nog steeds goed.

E: En was er iets specifiek aan deze school?

D: Nee absoluut niet. Kijk je steekt je licht wel op op het moment dat je advertenties voorbij ziet komen en je gaat kijken en dan zie je dingen. Ik had niet echt gekozen voor een scholengemeenschap of een in die tijd een mavo of een havo school, daar is de hele cultuur toch wel wat anders. Ik woonde toen pas in Haarlem dus ja, als dit voorbij komt is dat natuurlijk een uitdaging om te doen, dus vandaar.

E: Wat was uw rol bij de productie van het stuk?

D: Mijn rol is meer geweest, ik doe namelijk al twintig jaar de producties, de gehele producties eigenlijk van alle toneelstukken hier op school, alleen de laatste jaren heb ik dat iets afgeschoven en doe ik eigenlijk alleen maar het logistieke gedeelte, ik zorg dat de podiumdelen er staan, ik zorg dat er bestellingen zijn, dat er drank is, dat er koffie is, dat er eventueel kledingrekken zijn, nou dat soort dingen. Dat is mijn taak eigenlijk op dit moment eventjes. Vroeger deed ik echt alles, dan besteedde ik, dan had ik mensen voor de techniek, geluid en dat regelde ik in principe. Daar hebben we nu één iemand voor die dat geluid en licht doet, dat is Leander. En zorgen dat mensen terecht kunnen voor een repetitie en dat soort zaken weet je wel, dat is in principe mijn taak, zorgen dat de school open is en of ik dat dan zelf doe of dat uitbesteed is natuurlijk een tweede, maar ik zorg dat de afspraken daarover gemaakt worden. Dat is mijn taak in deze. Het is een stuk minder dan vroeger, want vroeger hadden we weleens producties in de

schouwburg of zo en dan moest ik decorstukken bouwen. Dat heb ik dit jaar ook gedaan omdat mijn collega ziek was moest ik dat even over nemen. Maar dat soort zaken inderdaad dat regel ik dan.

E: Wanneer bent u begonnen met de voorbereidingen van dit stuk?

D: De eerste voorbereidingen waren eigenlijk in december, januari of zo, wat contacten geweest. Maar de cultuur hier op school is een beetje dat alles op het laatste moment gebeurt, dus, ik denk dat dat op wel meer scholen is trouwens hoor, [lacht] maar dat ergert mij namelijk altijd gigantisch, maar goed dat is een ander verhaal. Maar uiteindelijk de laatste twee, drie weken voor het toneelstuk heb ik mij eigenlijk pas intensief daarmee bemoeid en afspraken en dat soort zaken gemaakt. Daarvoor waren er wat opzetjes, wat gesprekken maar niet echt intensief mee bezig geweest, dat niet. Ik plan dat dan natuurlijk wel in, want ik ben ook verantwoordelijk voor het verhuur en voor de locatie op zich en voor de veiligheid en dat soort dingen, dus ik moet alles wel inplannen van wanneer wat gebeurt. Ook bijvoorbeeld met repetities en dat soort zaken, dat overleg ik dan natuurlijk met de regisseuse of regisseur, wie het ook is op dat moment. Dat is dan in december en januari dat we daar voor het eerst over gesproken hebben. Eigenlijk de laatste twee, drie weken is het echt het de meest intensieve voorbereidingen geweest.

E: Zijn er uren beschikbaar gesteld voor u?

D: Nou, in principe niet want voorheen heb ik daar inderdaad een aantal uren voor geclaimd. Helemaal in het begin deed ik het helemaal voor jan met de korte achternaam, daarna heb ik er een aantal uren voor gehad. Op dit moment is eigenlijk het enige waar we uren voor krijgen licht en techniek. En eigenlijk alles wat er omheen speelt, dat moet even tussen neus en lippen door. Ik schrijf het meestal wel op mijn urenstrookje, van ik heb zoveel uur voor toneel gedaan, maar dat wordt niet echt direct weggezet en het aantal uren wat er qua techniek en licht in de toneelstukken zitten is wel erg veel vind ik, eigenlijk iets te veel. Ik vind dat dat minder kan, maar dat heeft een beetje te maken met wat de regisseur of regisseuse wil qua opbouw, qua dingen. Kijk, als je een mooi podium hebt en er wordt aan de andere kant gespeeld, dan moet er een podium gebouwd worden, er

moet belichting moet helemaal omgezet worden en dat kost natuurlijk wat meer tijd dan wanneer je alles op je eigen podium doet, snap je. Dus dat zijn dingen die allemaal meespelen. Dit jaar was het erg extreem veel, maar daar hebben we eigenlijk als enige uren voor.

- E: Dus het was eigenlijk niet toereikend voor het aantal uren dat u er aan hebt gewerkt?
- D: Nee, het ligt natuurlijk ook aan het soort productie, kijk als het toneelstuk buitenshuis gegeven wordt, dan moet ik alleen zorgen dat er gerepeteerd kan worden en dat de decorstukken er eventueel zijn, dat soort zaken. Aan de andere kant, als het hier gespeeld wordt is het wat meer werk.
- E: Ziet u het als een probleem dat u de uren wel schrijft maar dat er eigenlijk niets mee gedaan wordt?
- D: Ja, een beetje de cultuur hier op school hè. Alles op het laatste moment dus je gaat ook niet gauw zeggen van dat doe ik niet. Het gebeurt wel wat meer tegenwoordig, mensen gaan er toch wel vanuit van het wordt wel geregeld, of er komt wel een decorstuk of er komt wel een gordijn of er komt wel licht. Daar gaat men een beetje van uit en negen van de tien keer lukt dat ook wel, maar het kost inderdaad vaak wat meer tijd ja. En dan mogen we officieel geen overuren maken, ja dat gebeurt natuurlijk dan weleens, maar goed. Echt specifieke uren ervoor hebben op dit moment is er dus niet echt bij, behalve dus voor licht en geluid, die persoon in kwestie die krijgt dat, ja. Ik vind het niet erg, ik wil niet zeggen dat ik een duizendpoot ben maar ik denk dat ik aardig de weg weet en kan organiseren, maar dat is dus wat mij soms dan weleens ergert, dat je op het laatste moment allerlei dingen ineens verandert, aanpast. Nou weet ik ook, dat is een beetje inherent aan artistieke mensen zeg ik altijd maar, want dat is gewoon zo. Die mensen die met toneel of met muziek, ze hebben altijd wel iets bijzonders. Maar goed dat heb ik zelf ook [lacht], ik weet dat dat gewoon speelt en het maakt op zich ook niet uit, je bent het een beetje gewend. Maar het meeste ergert mij aan dit soort producties dat het heel erg laat ingezet wordt, dat de planningen gewoon een beetje erg laat door komen. Maar kijk, die paar uren die er in zitten ja, soms realiseer ik me dat niet eens want dan doe ik het tussen neus en lippen door. Als ik

iets moet schilderen of zo dan schilder ik dat eventjes, dan ben je een uurtje bezig en dan moet het toch drogen dus aan het eind van de middag of de volgende dag dan doe je het weer een uurtje. De ene keer lukt het wel direct twee dagen achter elkaar en de andere keer blijft het een dag liggen. En als je het op tijd weet is het natuurlijk geen probleem, want dan heb je tijd zat om het klaar te maken, maar soms is dat wat lastiger.

E: Heeft u een budget?

D: Nee, op zich heb ik daar geen budget voor. Tenminste ik heb nooit een bedrag gekregen. Wat ik meestal deed wanneer ik de productie helemaal zelf deed, dan was het wel zo dat ik daar verantwoordelijk voor was, dat betekent dat ik dan gewoon wel aangaf van nou, dat en dat zou het kunnen gaan kosten, als ik precies wist wat ze wou, want dat was natuurlijk ook weleens het probleem. Kijk als ze ineens kleding van drie, vierhonderd euro gaan huren, dan kan het natuurlijk wel eens wat duurder uitvallen. Wij hebben een behoorlijke hoeveelheid kleding liggen, maar als dat niet gebruikt kan worden dan krijg je andere dingen. Maar dat ze echt zeiden, dit en dat mag ervoor uitgetrokken worden, dat niet nee. Ik denk dat de regisseuse daar wel een bepaald budget voor heeft, maar dat is mij dus niet bekend. Ik bemoei me tegenwoordig alleen logistiek een beetje ermee en in noodgevallen decorstukken en dat soort zaken, voorheen deed ik het echt allemaal, dan kreeg ik het ook het hele budget onder ogen maar in dit geval heb ik dat niet gekregen.

E: Zijn er mijlpalen voor wat betreft het stuk?

D: Ik heb natuurlijk met de huidige regisseuse nog niet zoveel ervaring, pas twee jaar, maar met de vorige regisseur had ik natuurlijk een ruime ervaring van bijna twintig jaar. Dan weet je op een gegeven moment, we hadden muzikale stukken gedaan, toneelstukken zelf gedaan waar live muziek bij was, gebouwd op steigers boven de toneel, dat soort zaken. Tribunes gebouwd in de aula, we hebben altijd ook heel veel zelf gemaakt ook. Er zijn nog wel een aantal producties die ik me kan herinneren. Een beetje muzikale productie met docenten en leerlingen, dat was erg leuk.

- E: We hadden het erover dat de planning de productie soms belemmert, zijn er nog andere zaken die volgens u juist heel goed werken bij de productie of juist ervoor zorgen dat het allemaal niet zo vlot verloopt?
- D: Ik denk dat dat met al het werk is wat je doet, zeker als je een drukke baan hebt, of een drukke voorstelling, dat je zorgt in ieder geval dat de basisdingen goed zijn. Dus dat het tijdsplan goed uitgezet is, dat de afspraken goed gemaakt zijn over repeteren, de meest simpele dingen. Als je wilt eten bijvoorbeeld, dat dan het eten op tijd geregeld is voor de voorstelling. Dat goed afgesproken is of er wel of geen geld gevraagd mag worden als toegang, al dat soort simpele dingen. En dat ging gelukkig dit jaar iets beter moet ik zeggen, maar vorig jaar was dat ook voor Linde waarschijnlijk een beetje wennen. Kijk in het verleden regelde ik dat allemaal gewoon, dan was het van nou Dick, jij zorgt dat de kaartverkoop plaatsvindt, dat de kaartjes gedrukt worden en dat besteed ik dan ook wel weer uit hoor, dan had ik iemand die een ontwerp maakte voor de kaartjes, de drukker ken ik goed en dat werd dan gedrukt op tijd. Maar dat is natuurlijk ook voor mij even wennen, als je een nieuwe hebt is het even aftasten hoe dat gaat.
- E: Zijn er dingen die juist wel heel fijn werken?
- D: De communicatie is sowieso redelijk goed, het gaat natuurlijk wel heel veel via de email, ik vind dat een beetje onpersoonlijk altijd maar dat is inherent aan deze tijd. De communicatie tussen mij en de lichtman dat gaat op zich wel. Tussen Linde en mij ging het in ieder geval een stuk beter dan vorig jaar, laat ik dat voorop stellen. En het enthousiasme dat dit jaar was, dat valt mij wel op en dat vind ik wel heel leuk dat dat gewoon ook bij leerlingen heel erg speelt. Dat betekent ook dat de leerlingen plezier erin hebben en dat is natuurlijk ook heel erg belangrijk bij de productie, dat leerlingen het echt leuk vinden. En het opruimen ging dit jaar ook een stuk beter dan vorig jaar. Daar was ik dit jaar meer tevreden over dan het jaar daarvoor bijvoorbeeld. Het zijn eigenlijk perikelen die ieder jaar terug komen, als mensen ergens een hekel aan hebben is het opruimen. En zeker na zo'n laatste voorstelling dan moet alles opgeruimd worden en dan is het altijd een beetje lastig als je zo'n boeman als ik rond heb lopen die wil dat alle puntjes op de i gezet worden [lacht].

- E: Er zijn aardig wat mensen betrokken geweest bij de productie van het stuk. Met wie heeft u het meeste contact gehad?
- D: Ik heb in principe het meeste met Linde contact gehad, ook wel met Leander, hij is natuurlijk mijn directe collega, ik ben natuurlijk overal verantwoordelijk voor, dus ook voor de veiligheid en niet echt techniek, maar ik moet er wel voor zorgen dat alles gewoon veilig staat dus daar ben ik wel verantwoordelijk voor. Daar heb ik natuurlijk reguliere afspraken mee, maar met Linde heb ik inderdaad het meeste contact.
- E: En bijvoorbeeld met Sanne, die assisteerde bij de generale repetitie, heeft u daar ook nog contact mee onderhouden over het stuk?
- D: Nee, eigenlijk alleen met Linde en Leander is mijn dagelijkse omgang, wij spreken ad hoc tussendoor een aantal zaken door, of we mailen elkaar. We hebben soms één dag in de week dat we elkaar zien en de rest is een beetje ingevuld, logistiek is het erg lastig hier om dat een beetje rond te krijgen, omdat we met vrij weinig mensen werken. Het lijken er veel maar we moeten wel twee gebouwen bezetten, onderhouden. Dus dat is wat minder geworden. Maar met Sanne heb ik helemaal geen contact, nee.
- E: En zoals met Leander, hoe werkt dat precies, vraagt u of hij dingen voor u wil doen?
- D: Nou kijk, wat ik meestal doe is heel simpel. Hij heeft een aantal cursussen gevolgd voor licht en geluid, dus als er specifieke wensen zijn dan stuur ik de regisseur naar Leander toe en dan zeg ik van probeer dat af te spreken en koppel het even terug naar mij. Kijk als het goed gaat dan bemoei ik me er voor de rest niet mee, gaat het niet goed, zijn er bepaalde dingen die niet lekker gaan dan bemoei ik me daar mee als ik dat hoor tenminste. Soms hoor ik het helaas achteraf, maar goed. Die terugkoppeling is er wel, maar als het gewoon goed gaat dan hoor je gewoon niks. Dan gaat het zoals het gaat en dan krijg je wel wat klachten over het feit dat het podium verzet is en dat de belichting weer naar de andere kant moet en ja, dat kan soms lastig zijn bij hem. Dat is voor mij ook lastig want ik moet zorgen dat de veiligheid niet in het geding komt, dus dat podiumdelen vast zitten aan elkaar en ga zo maar door. Hij woont in de buurt dus hij opent nog wel eens eventjes voor

repetities, dat soort dingen moet je ook continu even met elkaar afstemmen. Dan heb ik de datum wel afgesproken maar dan moet ik iemand hebben die de school open gooit, die het alarm eraf gooit en weer erop zet en even kijkt of alles goed gaat. Dat doet hij dan vaak omdat hij toch in de buurt woont.

E: Voelt u zich gewaardeerd door uw collega's met wie u het stuk hebt geproduceerd?

D: Nou, ik moet zeggen de afgelopen jaren heb ik daar minder mee te maken gehad omdat ik er niet bij alle voorstellingen was. Als ik de productie deed was ik gewoon bij alle voorstellingen, generale repetities, ik was gewoon altijd aanwezig. Dus daar kreeg je ook meer respons op. Maar dat heb ik de laatste paar jaren eigenlijk nauwelijks of niet gehad, de waardering daarvoor. Dat ben ik een beetje gewend, in het dagelijks werk heb ik dat hier ook. Vroeger maakte ik me daar heel druk over maar dat doe ik niet meer. Ik doe mijn ding en oké, that's it.

E: Is er vanuit Linde een bedankje geweest?

D: Nou ja, er wordt natuurlijk wat tussendoor gezegd of zo, maar het is ook gebruikelijk natuurlijk, men kijkt ook meer naar hoe een toneelstuk is, men ziet niet vaak wat men nodig heeft aan decorstukken, men ziet niet vaak of er een gordijn goed hangt of een podiumdeel vastzit, of er genoeg koffie is, of er frisdrank is voor de leerlingen. Men kijkt naar het toneelstuk, de muziek was leuk, goed gedaan Linde, goed gedaan Leander, want die zijn natuurlijk ook zichtbaar aanwezig, ook helemaal geen probleem. Maar kijk zoals ik in het verleden er altijd bij was wist je dat zou je kunnen krijgen, maar nu is dat gewoon een stuk minder, maar dat hoort er gewoon bij.

E: En vanuit de schoolleiding?

D: De schoolleiding is sowieso hier wat minder toegeeflijk in, maar dat is nooit geweest hoor dus [lacht]. Daar ben ik wel aan gewend. Ik vind het nog steeds leuk met kinderen, ik vind het nog steeds leuk om dit soort dingen te doen. Als het binnen mijn tijd past. Men ziet vaak ook de dingen die niet goed gaan helaas, in plaats van, laten we zeggen er gaan er negentig goed en tien verkeerd en ze vallen over tien. Ze zien niet die negentig. Ik denk dat dat een beetje menseneigen is, in veel bedrijven, veel scholen.

- E: Zou u het fijn vinden als er wel die waardering zou zijn?
- D: Kijk het is niet alleen een kwestie van waardering, er spelen natuurlijk een heleboel aspecten mee. Een tijdsaspect speelt er mee, een salarisaspect speelt mee, we worden als OOP niet echt lekker betaald zullen we maar zeggen in verhouding tot een docent. Dus ja daar ligt natuurlijk ook altijd al iets van nou ja, de meeste collega's zeggen van nou ik heb liever twee euro per uur meer erbij, want daar kan ik van eten als iemand zegt leuk gedaan Hans, of goed gedaan. Leuk, maar daar eet ik geen boterham meer of minder om. Dat komt eigenlijk doordat het jaren zo is gegaan dus men redeneert ook gewoon zo. De ene keer escaleert het meer in de zin dat men geïrriteerd is en de andere keer dan laat je het een beetje over je heen gaan. So be it, klaar. Ik ben er altijd heel eerlijk in, dat weten ze ook boven. Zo simpel is het gewoon.
- E: Verandert de relatie tussen u en uw collega's als er stress is, als er dingen niet lekker lopen?
- D: Ja maar ik denk dat dat menselijk is. De ene kan daar beter mee omgaan dan de ander. Leander is iemand die erg snel op z'n teentjes getrapt is en heel erg opgewonden, opgefokt kan zijn en dan moet ik als hoofdconciërge daar een beetje proberen mee om te gaan. Het is weleens lastig ja. En dat zakt dan meestal weer na een dag weg of zo en dan kun je er daarna wel weer redelijk met elkaar over praten. Als dingen niet goed gaan is het natuurlijk nooit leuk om te horen, maar sommige dingen gebeuren wel gewoon en dat is soms lastig ja. We hebben bij de conciërges vier totaal verschillende mensen, die karakters zijn zo verschillend, het is zo lastig om ze op één lijn te krijgen. Dat is heel erg moeilijk.
- E: Hebt u contact met collega's buiten uw werkomgeving om?
- D: Nee, absoluut niet. Ik ga wel eens een biertje drinken met één van de ICT-ers, dat is wel echt een vriend van me geworden, maar dat heeft niets met deze dingen te maken. Natuurlijk ga ik weleens met de collega's iets drinken, maar het is niet zo dat we bij elkaar over de vloer komen of elkaar vaak zien buiten school. Het gebeurt sporadisch, misschien dat je na afloop van een toneelstuk of een feestavond dat je nog ergens in de kroeg zit of bij elkaar zit op zo'n avond, dat wel.

Maar om nou te zeggen dat we elkaar overlopen, nee. Daar heb ik ook niet zo'n behoefte aan, ik vind het prima. Ik heb mijn eigen sores wel [lacht].

- E: Volgens mij heb ik alles aan u gevraagd wat ik wilde vragen. Heel erg bedankt voor uw openheid.
- D: Graag gedaan.

Interview Leander Strik

Het interview is afgenomen op 2 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al hier?

Leander: Volgens mij viereneenhalf jaar.

E: En waarom heb je ervoor gekozen om juist op deze school te werken?

L: Ik heb er niet voor gekozen, het was mazzel [lacht]. Het is echt puur geluk dat mijn vader iemand tegenkwam die hier werkte en die zei dat er een vacature vrij kwam en dat ik net ontslag genomen had bij mijn vorige baan. En toen ben ik gebeld en toen werd ik aangenomen.

E: Je hebt dus niet bewust voor deze school gekozen?

L: Nee.

E: Wat was precies jouw rol bij de productie van *Lang en Gelukkig*?

L: Ik heb alle technische dingetjes, licht opgebouwd, geregeld, geluid stelde allemaal niet zo heel veel voor, maar al die cd stukjes die je ertussen had, die cues die over de speaker gingen, dat deed ik. Dat was het eigenlijk, toch? Of vond je dat ik meer deed?

E: Af en toen drinken halen.

L: Ja, voor de gasten zorgen [lacht].

E: Sinds wanneer ben je bij het stuk betrokken?

L: Eigenlijk heel laat. De laatste week voor de voorstelling, dus bij de eerste generale repetitie ben ik er eigenlijk bij gekomen.

E: Heb jij een aantal uren gekregen voor dit stuk?

- L: Nee, het zit gewoon een beetje bij mijn normale uren in en die zaterdagen zijn vrijwillig [lacht]. Ja, daar gaan we het volgend jaar maar eens over hebben, maar dit jaar waren ze nog vrijwillig.
- E: Heb jij een budget gekregen voor de techniek? Voor de aanschaf van lampen of...
- L: Nee, ik heb alle spullen gebruikt die ik al had. Ik had ook verder niets nodig. Het was ook allemaal niet zo spectaculair.
- E: Weet jij of er wordt gesproken over stukken uit het verleden, van nou dat stuk of die docent deed het zo goed.
- L: Nee, wat ik er van hoor vrij weinig. Natuurlijk komen oude docenten weleens ter sprake. De docente die we nu hebben heeft het eigenlijk wel helemaal overgenomen. Er wordt niet met heimwee gesproken over vroeger. Ik weet wel welke docenten er veel waarde hechten aan die toneelstukken, die altijd komen kijken, die dat echt leuk vinden en die hoor ik er ook niet over. Dus dat is wel een goede zaak denk ik. Bovendien was, niet Jaco dan maar die daarvoor echt aan zijn pensioen toe. Daar hoor ik weleens wat dingen over maar dat was niet allemaal even positief. Ze zijn niet van, vroeger was het zo goed, helemaal niet.
- E: Heb je gehoord hoe collega's op het stuk reageren die er verder niet mee te maken hebben?
- L: Ja.
- E: En hoe reageren die dan?
- L: Enthousiast, die vonden het allemaal wel heel leuk. Van de collega's die zijn komen kijken, die waren allemaal echt heel enthousiast. Dus so far, so good denk ik dan, voor Linde.
- E: Zijn er dingen die de productie belemmerden?
- L: Ja, ik denk toch dat je uiteindelijk wel naar een andere locatie toe moet voor die toneelstukken. Dat dat even te veel werk in beslag neemt zoals we dat nu doen. Je zit op een gegeven moment een beetje aan de grens met wat je kan met je decor en je technische dingen. Zoals ik heb dan mijn lampen en cd-spelertjes, microfoontjes en dat is allemaal leuk en aardig, maar op een gegeven moment kan je niet zo heel veel meer omdat je niet meer hebt. En als je die toneelstukken nog grootser wilt maken, ik weet niet of dat de ambitie is van de school en van Linde,

maar dan moet je eigenlijk wel naar een andere plek toe en niet meer met die blokken uit de jaren vijftig een podium bouwen, zeg maar. Maar dat is niet echt een belemmering, het was goed, het kan alleen nog beter. We moeten jaar voor jaar kijken hoe dat gaat. Maar ik ben niet echt tegen dingen aangelopen van, ja dat openen elke keer op zaterdag. Ik ben natuurlijk wel vaker naar school gekomen om de school te openen en weer te sluiten zodat Linde kon oefenen, daar heb ik niet zo heel veel zin meer in. Maar het is niet de grootste ramp van de wereld of zo. Het is niet heel erg maar af en toe, weet je, dan is het zaterdagochtend twaalf uur en dan ben je per ongeluk toch een beetje uit gegaan op vrijdag en dan gaat die wekker om half twaalf. Dan denk je ook van ja Jezus fuck zeg, ik heb echt geen zin [lacht]. Maar goed, dan kun je altijd weer gaan liggen als je thuis bent. Het is allemaal geen ramp.

E: Zou je meer, of überhaupt budget willen hebben om mooiere lampen of mooiere...

L: Nou in het algemeen zou ik wel nieuwe spullen willen hebben, maar die zijn dan niet specifiek voor toneel want ik doe natuurlijk nog veel meer. Maar die zijn dan meer voor alle muziekavonden die ik doe. Daar wil ik wel, maar daar wil ik altijd nieuw speelgoed voor hebben [lacht]. De lampen zouden wel een keertje vervangen mogen worden, want die zijn oud en niet echt gebruiksvriendelijk. Ook dat, kijk gewoon volgend jaar maar eens over hebben. Ik schuif alles door, ik heb er dit jaar geen zin meer in [lacht]. Maar ja, qua techniek is er altijd ruimte voor verbetering. Als je het echt ideaal doet dan heb je een stuk of vijftien of twintig zendermicrofoontjes, van die clip-ons, weet je wel. Die je bij die kinderen of in hun haar plakt of weet ik veel iets dat alles gewoon uitversterkt is. Maar dan wordt het ook gelijk een heel ander verhaal. Dan wordt het ook een stuk ingewikkelder, maar ja, wel een stuk beter. Wie weet.

E: Zijn er dingen die dit jaar juist wel goed gingen?

L: Ja ik vond het in zijn algemeen wel lekker lopen. Ik vond het vooral gewoon erg leuk. In ieder geval die twee, drie dagen dat ik er wat intensiever bij betrokken was. Het ging sowieso wel soepel, los van dat je dertig stuiterballetjes rond hebt lopen, maar ja goed, Linde krijgt ze ondertussen ook wel onder de knie om die even onder de duim te houden, dus dat gaat ook steeds beter. Ik vond dat hele

toneelstuk goed gaan, trouwens even bij die dingen die terugkwamen. Het was die vrijdagavond echt veel te druk. Helemaal vergeten, maar toen was het echt veel en veel te druk. Wat ongelofelijk veel stress gaf omdat ik al die kabels door de zaal had lopen. Oja, dus eigenlijk heb ik wel nieuwe spullen nodig om het beter te laten gaan, meer kabels. Maar ja, de dingen die goed gingen. Niet specifiek, het ging sowieso wel lekker denk ik. Tenminste, toneelstuktechnisch gezien dan, die kinderen die kennen die tekst wel. Behalve dan dat er vrijdagavond één hele scène geskipt werd omdat er een meisje niet zat op te letten, maar goed. Het ging vooral goed omdat het erg leuk was om te doen. Grappig, vooral.

E: Zie je de mensen met wie je het stuk hebt gemaakt ook na werktijd, buiten school om?

L: Nee.

E: Word je geholpen door leerlingen?

L: Ik heb normaal gesproken wel een ventje dat me helpt, bij de grote dingen. Maar dat was bij dit toneelstuk niet nodig. Dus die helpt me wel met grote muziekavonden en alles, dan doet hij de belichting en doe ik het geluid, die ben ik een beetje aan het opleiden. Volgend jaar ga ik hem het geluid laten doen. Maar voor dit toneelstuk was dat niet nodig, dat kon ik makkelijk zelf. Bovendien wou ik hem ook een beetje ontlasten, want die jongen doet achtendertig dingen in het weekend, van zeilen, zeiltraining, scouting, weet ik het allemaal. Hij wilde wel heel graag, ik moest hem dus echt van nee, je gaat niet helpen. We hadden het stuk middenin de toetsweek geloof ik, ga maar even rustig nu. Maar normaal gesproken heb ik hem wel, alleen nu niet.

E: Dus volgend jaar zou je hem misschien ook hebben dan?

L: Ligt eraan, als het nodig is wel, als het niet nodig is niet.

E: Zijn er mensen die betrokken zijn bij de productie met wie je meer contact hebt dan met anderen?

L: Met Moussault, de muziekleraar. Verder eigenlijk niet, ik red mezelf meestal wel. Alleen met de muziekleraar omdat ik ook al die muziekavonden doe.

E: En ook over dit stuk?

L: Nee.

- E: Met wie heb je dan wel tijdens het toneelstuk het meeste te maken?
- L: Met Linde en verder eigenlijk met niemand.
- E: Met Dick?
- L: Normaal gesproken wel, maar met zo'n toneelstuk ook niet echt. Maar dat is ook omdat wij nu gewoon duidelijk hebben dat ik met zo'n toneelstuk echt met de technische zaken bezig ben en Dick die regelt meer de logistieke dingen. En daar hoeven we nu ook niet meer voor te gaan zitten om dat af te spreken, dat is gewoon duidelijk van elkaar. Dat is wel prettig. In het begin was het nog wel een beetje kijken hoe we dat gaan regelen, omdat hij ook nog wil dat ik andere dingen erbij ga regelen, of erbij doe, maar dat gaat gewoon niet. Het is of het een, of het ander want anders word je helemaal knettergek, zeg maar. Dus tijdens het gedoe om zo'n toneelstuk heb ik met hem eigenlijk niet heel veel meer te doen. Maar dat is niet omdat we het niet willen maar meer omdat het nu gewoon goed geregeld is.
- E: Jullie hebben geen gebruik gemaakt van het vaste podium, heeft Linde dat met jou overlegd?
- L: Ja, met mij en met Dick. Dick omdat hij weet wanneer de aula beschikbaar is om op te bouwen. Zo'n ding neemt natuurlijk best wel veel ruimte in, of het uitkomt. En met mij omdat ik er echt een berg werk aan heb om alles om te leggen. Omdat alles naar de andere kant toe moest. Je hebt het gezien als je even naar boven keek, al die kabels en die hele spaghettibrij op het plafond. Dus ik moet het ook nog goed vinden. Maar ik vind alles goed altijd. Ik ga toch niet zeggen nee, hier heb ik geen zin in, doe het maar anders. Het is Linde's toneelstuk, ik ben er om haar te helpen, niet om haar te dwarsbomen.
- E: Als er iets stressvol gebeurt, bijvoorbeeld die vrijdagavond, hoe ga je dan om met je collega's? Verandert die relatie tussen jullie?
- L: Nee, Linde en ik kennen elkaar redelijk goed ondertussen. Die vrijdagavond was gewoon superonhandig omdat ik al die kabels had lopen. Ik had gewoon helemaal niets meer over, dus als ze er eentje kapot lopen, als er iemand met een naaldhak op gaat staan en dat ding breekt van binnen, dan had ik echt een megaprobleem gehad. Dus Linde weet dat dan dat ze me dan gewoon eventjes bij me uit de weg

moet blijven, zeg maar. Niet dat ik als een soort van Tasmanian Devil door die aula heen storm, dat valt wel mee. Of ze kijkt of ze nog wat kan doen om het allemaal wat soepeler te laten lopen, maar meestal is het toch afwachten. Er verandert niet echt heel veel. Zij weet dat ik af en toe wel een beetje, bij zoiets, het was niet eens echt stress, nou ja, het was wel stress. Niet omdat ik kwaad was, meer omdat ik bang was dat er iets kapot ging, zeg maar. En dan is er niet zoveel aan te doen, dan doet zij ook niet, wat zou er moeten veranderen? Ik weet het eigenlijk niet zo goed. Ze kent me langer dan vandaag, ze weet dat ik af en toe een tikkeltje opgefokt kan raken en dan krijgt er iets een schop of een zwieper en vijf minuten later is het weer voorbij, dus dat zit wel goed [lacht]. Volgens mij heb je dat zelf ook nog gezien [lacht]. Volgens mij ben ik heel gemakkelijk in de omgang eigenlijk, heel voorspelbaar [lacht].

E: Dus je doet het meeste voor Linde, bijvoorbeeld Sanne was er ook...

L: Ja ik weet eigenlijk niet zo goed wat zij daar eigenlijk deed. Ik denk gewoon Linde helpen, het zijn best wel veel leerlingen om in toom te houden, dus dan is het wel makkelijk als je er nog even iemand bij hebt zitten ook. Maar daar doe ik niets voor, nee. Alles is voor Linde.

E: Koppel je weer terug naar Linde?

L: Ja, ook wel naar Dick. Dick wil graag op de hoogte gehouden worden over dingen, ook al is het niet belangrijk. Dus dat doe ik gewoon. Dat is het beste voor de sfeer.

E: Voel je je gewaardeerd door je collega's?

L: Ja.

E: En hoe uiten ze dat?

L: Ja, dat uiten ze niet eens altijd maar dat merk ik gewoon. Of ze komen naderhand naar me toe. Het is niet alleen door het toneelstuk, gewoon in het algemeen wat ik doe weet ik dat het gewaardeerd wordt, dat hoeft ook niet altijd uitgesproken te worden maar je hoort het in de wandelgangen, af en toe komen ze naar je toe. Voor het toneelstuk is dat misschien nog een beetje minder maar dan komt dat meer vanuit Linde, Linde weet natuurlijk wel precies wat ik doe voor zo'n toneelstuk, dus die heeft heel goed door hoeveel tijd voor mij erin gaat zitten. Mijn gewone collega's die hebben dat bij zo'n toneelstuk niet echt door. Dan gaat

het meer naar Linde toe en dat moet ook. Het is haar ding, maar ja absoluut ik voel me zeker niet ondergewaardeerd.

E: En de schoolleiding, laten zij ook merken dat ze het waarderen wat je doet?

L: Ja, ook niet door constant schouderklopjes uit te delen, maar wel bijvoorbeeld in functioneringsgesprekken. Dan komt dat wel naar boven dat ze er toch wel heel erg blij mee zijn. Ze moeten me ook niet constant schouderklopjes geven, dan word ik vreselijk ongemakkelijk en dan stop ik er na een jaar mee denk ik. Daar kan ik niet zo goed tegen. Je moet niet steeds zeggen hoe goed, bleh. Natuurlijk is het leuk om te horen, maar dan liever af en toe en niet constant, want ik kan daar niet zo goed tegen, daar word ik heel verlegen van. Op een gegeven moment heeft het ook geen waarde meer, dan denk je, tuurlijk.

E: Heb je nog iets gekregen van je collega's, behalve de fles drank van Linde?

L: Ik heb zelf niets gegeven en ik heb verder ook niets gekregen.

E: Bedankt voor je tijd en je openheid.

L: Graag gedaan.

Interview Heleen Matthijsse

Het interview is afgenomen op 8 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al op deze school?

Heleen: Eenentwintig jaar.

E: Waarom heb je juist gekozen voor deze school?

H: Ik ben helemaal niet bewust het onderwijs in gegaan, daar lacht mijn hele omgeving om hoor, want iedereen heeft van jongs af aan gedacht dat ik het onderwijs in zou gaan. Toen ik afstudeerde was er gewoon in de wiskunde heel weinig werk en toen had ik op een bepaald moment wel een baan, maar in de accountancy, dat past helemaal niet bij mij. En toen heb ik gedacht ik haal één jaar mijn bevoegdheid en dan ga ik gewoon eens solliciteren. En het kan te zijner tijd altijd leuk zijn om nog het onderwijs in te gaan. Maar ik ben blijven hangen, want het beviel zo goed dat ik niets anders meer wilde. Ik heb ook nooit een andere school van binnen gezien, ik heb ook nooit ergens anders stage gelopen. Dus ik kan niet echt zeggen waarom deze school, ik ben hier binnengerold en nooit meer weggegaan.

E: Wat was precies je rol bij de productie van het stuk?

H: Ik doe het voor het eerste jaar en helemaal duidelijk was mij van tevoren niet helemaal wat mijn rol is. Ik weet nu voor komend jaar al heel veel dingen waarvan ik denk oké, daar spring ik op in. Ik heb het eerste half jaar productieteam samen met Barbara gedaan en het tweede half jaar samen met Reiny. Want het eerste half jaar was Reiny natuurlijk met zwangerschapsverlof en het tweede half jaar was Barbara natuurlijk toneel aan het doen. Dus ik was meer ter ondersteuning. En Barbara en Reiny zeggen dat ze heel blij met mij waren en ik weet zelf niet zo goed wat ik allemaal heel goed heb gedaan hoor. Dus ter ondersteuning.

E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen van de productie?

- H: Ik ben vorig jaar schooljaar ongeveer deze week gevraagd of ik mee wilde doen. Dus ik ben pas na de zomervakantie mee gaan doen, maar we zijn nu alweer druk voor de volgende bezig. Dus ik ben een beetje de vreemde eend in de bijt waarschijnlijk afgelopen jaar. Wij zijn nu alweer aan het vergaderen over het volgende stuk. De evaluatievergadering over de vorige musical gaat langzaam tijdens de vergadering al over in de eerste vergadering van de volgende musical. En we zijn de afgelopen periode al heel druk bezig geweest met het productieteam vast te stellen, wie gaan we vragen, ook de kinderen vragen want die moeten natuurlijk ook thuis even overleggen of ze het mogen. Je begint wel veel eerder, maar vorig jaar ik dus niet omdat ik pas aan het eind van het jaar gevraagd was. Toen werd duidelijk dat ik ook wat taakuren moest doen en zij hadden iemand nodig.
- E: Hoeveel uren zijn er voor jou beschikbaar voor het stuk?
- H: [lacht]. Er stonden nu veertig klokuren op mijn taakblad, Reiny heeft tijdens de vorige vergadering aangegeven dat ze bij de schoolleiding zestig wil vragen en dat krijgen we natuurlijk nooit. Ik weet niet eens of we die veertig weer krijgen, maar dat zien we wel. Dus officieel veertig uur.
- E: Ben je daar overheen gegaan dit jaar, denk je?
- H: Ja en ik alleen al, dan de anderen zeker.
- E: Hoe vind je dat?
- H: Ja dat weet je. Alles wat je doet aan taken kost meer dan je ervoor krijgt. Ik ben blij dat het iets is wat genoemd is in mijn takenblad, daar komt het eigenlijk op neer. Ja, dat je daar overheen gaat, anders zou de school niet draaien volgens mij. Dat is gewoon zo.
- E: Heb je budget gekregen voor het stuk?
- H: Nee, maar daar weet ik helemaal niets van. Dat zijn andere mensen die dat regelen, geen idee.
- E: Wordt er gerefereerd aan mijlpalen voor wat betreft het stuk?
- H: Constant. Er wordt constant gerefereerd aan allerlei musicals.
- E: En hoe lang wordt het al gedaan op deze school?

- H: Dat zou je de anderen moeten vragen, lang. Voor mijn gevoel zolang ik hier ben. Maar dat is misschien niet waar hoor, voor mijn gevoel is er altijd een musical geweest.
- E: Zijn er bepaalde docenten die steeds worden genoemd?
- H: Ja, als jij ons allemaal gaat interviewen dan weet Barbara veel geschiedenis, Reiny, en Alice, zij is oud-leerling zelfs dus die weet alles.
- E: Heb jij gezien dat er vaste gewoonten of procedures zijn met betrekking tot het stuk?
- H: Ja, volgens mij wel. Ik zou ze niet zo snel op kunnen rakelen, maar er zijn hele vaste stramien en waarin iedereen werkt en dat is nodig denk ik anders krijg je zoiets niet van de grond. Dus ja, dat denk ik wel.
- E: Liggen die ook vast?
- H: Er ligt niets vast volgens mij, maar ondertussen gebeurt het automatisch.
- E: Op welke manieren wordt de voorstelling aangekondigd?
- H: We zijn het met elkaar in het productieteam over eens, het moet aangekondigd worden. We moeten op tijd aankondigen, maar ik denk dat als je het niet zou doen, dat het net zo goed zou lopen omdat het zo'n begrip is. Dus er komen posters in de school te hangen op het moment dat de audities zijn en er komen posters op een bepaald moment dat de kaartverkoop start en ja rond de kaartverkoop wordt het ook wel weer omgeroepen tegen het einde van de lessen zodat ze weten dat ze in de pauzes kaartjes kunnen kopen. Volgens mij is dat het een beetje. En de foto's op de website van vorig jaar zijn natuurlijk de beste reclame voor komend jaar.
- E: Wordt er verder nog een stuk op de website aangekondigd?
- H: Ja, de posters komen ook op de website terecht inderdaad.
- E: Hoe reageren collega's die niet betrokken zijn bij het stuk?
- H: De meesten komen kijken, de meesten vinden alle rompslomp ook helemaal geen probleem. Een enkeling heeft problemen met lesuitval. Maar dat is echt de uitzondering en dat hangt ook een beetje van de leerling af natuurlijk. De laatste periode voordat we echt optreden, de laatste repetities en de generale gaat een beetje door de lessen heen. Het geeft natuurlijk de laatste twee weken redelijk

wat rompslomp in de school. Maar over het algemeen vindt iedereen dat, ja dat hoort er gewoon bij. Net als een sportdag, dat geeft ook lesuitval, dat hoort er gewoon bij, klaar.

E: Ik zag dat de hele vleugel achter de aula eigenlijk helemaal gewijd was aan het stuk, zijn daar verder nog...

H: We hebben één lokaal dat die dagen dan echt uitgeroosterd wordt, wat aan het podium vast zit. En de rest wordt iedere avond weer helemaal lesklaar gemaakt, dus nee, het is maar één lokaal dat in gebruik is. Maar daar heeft niemand volgens mij problemen mee.

E: En de aula is natuurlijk ook afgesloten de laatste paar dagen.

H: Ja daar staan tribunes. Het is natuurlijk meestal mooi weer dus het is ook niet zo'n drama, het is niet zo dat de school dan overloopt, dat is gewoon zo. Ik heb nog nooit gemerkt dat daar problemen mee zijn.

E: En ze komen ook wel kijken?

H: Ja, volgens mij de meeste collega's wel.

E: Zijn er factoren bij de productie die de productie eigenlijk belemmerden?

H: Nee, er zijn wat dingen die in elkaar moeten vallen. De toneelrepetities zijn bezig en dan moet de kleding erbij, maar voor zover ik dat nu kan beoordelen, maar ik sta natuurlijk een klein beetje langs de zijkant, loopt dat allemaal goed. We waren zo flexibel dat zelfs die dreiging, dat die maandag natuurlijk fout liep en we dinsdag niet mochten, dat dat redelijk snel opgevangen werd. Daar was ik zelf helemaal verbijsterd over van wow, dat gaat toch wel heel makkelijk. Het moet niet weer gebeuren [lacht], maar we hebben het wel kunnen opvangen.

E: Je bent dus niet zelf tegen dingen aangelopen?

H: Nee, maar ik was natuurlijk ook echt begeleiding, dat vind ik moeilijk om dat, nee volgens mij niet.

E: Zijn er dingen die juist heel goed gingen, die bevorderend werkten?

H: Ik kan niet vergelijken hè, het loopt als een trein. Zo gestroomlijnd dat je helemaal verbijsterd bent. En vooral met die dreiging, Reiny had daar de meeste stress van en die heeft dat allemaal opgevangen. Petje af, ik vond echt dat ze dat heel goed deed. Nou, wat mij opviel is dat sommige leerlingen uit het productieteam iets

meer begeleiding nodig hebben, die moet je wat meer achter de broek zitten. Dat ben ik van plan komend jaar wat meer invloed op uit te oefenen. Niet zozeer om het over te nemen, dat moet je natuurlijk niet doen, maar wel om ze net iets eerder aan het werk te krijgen. Maar nee, het liep gewoon goed.

E: Er is ook in het weekend gerepeteerd, weet je waarom dat was?

H: Dat hebben we altijd, dat is volgens mij standaard één dag om het helemaal te kunnen doen. Anders zou het echt teveel lesuitval geven.

E: Wat is de rol van de leerlingen bij de productie?

H: We proberen zoveel mogelijk door leerlingen te laten doen, alleen de keuze van het stuk doen wij. Ik vond het wel grappig, eigenlijk is de keuze van het stuk aan de docenten, nou ja, Barbara vooral natuurlijk en zelfs de keuze van de muziek zou dan aan de docenten zijn, maar ook dat is gewoon met leerlingen overlegd. Dat is ook in de groep gegooid. Ik weet niet of jij daar toen bij was, dat was waarschijnlijk net iets te vroeg in het jaar voor jou. Dus bij alles zijn ze betrokken. Wij begeleiden voor het grootste deel denk ik.

E: En wat willen jullie dat de leerlingen meekrijgen van het meedraaien in zo'n productie?

H: In de eerste plaats het enthousiasme, het meedoen, dat is natuurlijk zo ontzettend gaaf. Het optreden, of in het orkest, maar ook achter de schermen, dat je ziet wat je met zo'n rol in het geheel voor elkaar krijgt. En voor het productieteam is wat ze ervan leren natuurlijk nog veel groter. Dus het enthousiasme, maar ook wat je leert. Dat zei het productieteam ook bij de evaluatie, zo onwijs veel geleerd en dat wij invloed hebben, dat vonden ze echt, dat ze naar me luisteren was eigenlijk één van de dingen waar ze helemaal verbijsterd over waren en waar de nieuwe garde dus ook weer heel bang voor is, van ze moeten wel naar me luisteren straks. Ja maar dat doen ze wel, je heet namelijk productieteam en dat werkt. Maar ook dat wat er allemaal bij komt kijken, zeggen ze bij het productieteam. Jeetje wat hebben we veel geleerd, er komt toch wel veel bij kijken.

E: Waar ligt de nadruk bij de productie?

H: Ik denk dat de nadruk ligt op zoveel mogelijk mensen mee laten doen. Maar ook daarnaast moet er wel kwaliteit geleverd worden, dat is denk ik wel een hele

belangrijke eis. Maar nog belangrijker is dat er zoveel mogelijk mensen mee kunnen doen. Vandaar ook dat enorme koor wat zo af en toe op en af moest. Dat is toch dé mogelijkheid om er zoveel mogelijk mee te laten doen. We hadden bij de audities ook echt, van kijk eens, er zullen mensen zijn die zich opgeven voor het orkest maar niet geselecteerd worden voor het orkest, want dat moet gewoon goed draaien, daar kun je niet met mensen werken die het niet helemaal kunnen. Maar die moeten wel de mogelijkheid krijgen om dan ook nog bij het koor auditie te doen. En bij het koor is volgens mij gewoon de policy van, in principe doet iedereen mee.

E: Je zei inderdaad al dat voor volgend jaar misschien mensen uit het productieteam iets meer moeten worden aangestuurd, of iets eerder...

H: Ja, niet zozeer aangestuurd van dat ze niet weten wat ze moeten doen, maar dat ze wel door moeten hebben dat ze op tijd moeten doen. En dat ze doorhebben en dat dat iets eerder misschien duidelijk wordt gemaakt, je bent een radertje in het geheel, als jij jouw taak niet doet dan kan de volgende dus ook niet verder. Dus zorg dat alles in elkaar blijft vallen. Ik denk dat dat onze taak is om dat te stimuleren, of hoe zeg je dat, te zorgen dat dat gebeurt.

E: De leerlingen zijn dus heel belangrijk bij de productie, zijn er ook dingen waarin ze de productie een beetje belemmeren?

H: Nee, denk het niet. Want omdat je zoveel samen doet denk ik dat ze ook open staan voor kritiek of commentaar of hoe je ook wilt noemen. Zij kwamen met bepaalde nummers voor muziek naar voren en op het moment dat de docenten dan bloedserius zeggen, dat lijkt me geen goed idee, is er niemand beledigd of zo. Oké, daar wordt gewoon over gepraat. Ze worden zo serieus genomen dat, nee. Ik geloof niet dat dat, nee.

E: Wie zijn er allemaal bij de productie van het stuk?

H: Ojee, dan ga ik allemaal mensen vergeten natuurlijk. Eerst Barbara natuurlijk en Gerard, onze oude docent want die heeft het stuk geschreven. Barbara doet de regie. Coen doet het orkest. Alice grime en kleding, met Yvonne samen. Reiny en ik productieteam, muziek was Coen natuurlijk samen met Tole en Yfke en Janneke dit jaar. Zij deed het koor. Het was erg leuk en die heeft een baan bij ons, die mag

blijven en doet het volgend jaar weer. Ze heeft uren dus ze doet het koor. En waarschijnlijk gaan ze een echt koor opzetten wat het hele jaar draait en die doen dan ook de musical. Heel gaaf. Decor René Akkerman met ik geloof dat ook Inge daar wel een deel aan doet. Yfke was dit jaar met zwangerschapsverlof. Anne Punt heeft ook bij de muziek mee gedaan dit jaar.

E: Met wie van deze mensen heb je met betrekking tot het stuk het meeste contact?

H: Reiny, dat is voor mij de belangrijkste. En Barbara maar dat kwam ook een beetje omdat zij natuurlijk het eerste half jaar nog productieteam deed, omdat Reiny toen met verlof was. Maar officieel eigenlijk Reiny.

E: Praat je met die mensen over het stuk, buiten de overleggen om?

H: Ja, maar ik weet niet of dat dat het onderwijs is, of dat dat overal gebeurt, of dat dat hier puur is, maar je hebt vergaderingen, meer om iedereen even bij elkaar te krijgen en knopen door te kunnen hakken, maar eigenlijk wordt het meeste gewoon in de wandelgangen bedisselt en beslist en bepraat. En mail tegenwoordig, is natuurlijk heel praktisch maar toch het meeste gaat eigenlijk door de bedrijven door.

E: Verandert de samenstelling van de medewerkers van het stuk vaak?

H: Ik ben er nieuw bij gekomen en er was een andere collega, maar waarom zij ermee gestopt is of ik erbij gevraagd ben is me niet helemaal, weet ik niet precies. Het lag bij mij ook omdat ik wat meer ben gaan werken na een paar jaar en ik weer wat meer taken wilde gaan doen, heel logisch dat ik hier binnen kwam wandelen. Dus dat weet ik niet precies hoe dat exact zit. Bij de muziek is het dit jaar zo chaotisch gegaan met het koor, ik weet niet hoe dat normaal precies gaat. Want Yfke en Tole zijn de muziekdocenten en ik begrijp dat Yfke eigenlijk altijd het koor deed, maar dat weet ik niet eens zeker. Dus daar wisselt heel veel, maar dat komt ook meer door de sectie. Alice doet dit al jaren en René en Inge ook. Dus ik denk dat het wel meevalt.

E: Jij gaf aan meer te willen doen en dat kon ook. Geldt dat voor andere docenten ook? Als er een docent het heeft gezien en zegt dat wil ik ook, zou dat kunnen?

H: Ik denk het wel, volgens mij doet iedereen wel een beetje mee. Er worden natuurlijk ook mensen voor een rol gevraagd. En rond de musical zelf heb je

mensen nodig die even bij de kaartverkoop blijven hangen en die in de pauze even helpen met de drankjes, dus ja.

E: Hoe zijn de relaties tussen jou en tussen de andere mensen die betrokken zijn?

H: Die zijn goed, ja.

E: Je bent ondersteunend, ik neem aan dat je dan meer taken hebt gedaan voor anderen?

H: Ja.

E: En is dat dan specifiek voor iemand?

H: Nee, het is meer vliegende keep zijn. Meer zorgen dat alles loopt, wij zorgen dat de kaartverkoop op orde komt. Ja het loopt allemaal zo als een trein dat je je niet eens bewust bent van wat er allemaal gebeurt. De tribunes worden geregeld door Coen, nee, dat loopt allemaal heel goed. En ik ben dan inderdaad ondersteunend.

E: Verandert de relatie als er stress is?

H: Volgens mij liep dat goed.

E: Bijvoorbeeld die dag dat de première werd afgeblazen?

H: Dat was wat chaotisch, maar er was op een bepaald moment wat wrevel over het toneel, want René was wat laat met zijn spullen. Maar voor zover ik kon peilen en ik kom natuurlijk ook wat later binnenrollen zeg maar, voelde ik dat dat eigenlijk altijd zo was en dat dat nou eenmaal zo was en dat gaf wel wrevel maar dat was na afloop dan ook wel weer opgelost. Dus voor zover ik kan peilen loopt dat goed.

E: Heb je het gevoel dat er sociale controle is, dat in de gaten gehouden wordt wat de anderen doen? Of is het eigenlijk ieder voor zich?

H: Nee, het is niet ieder voor zich. Op een positieve manier is iedereen met iedereen betrokken. Voor mijn gevoel weet ook iedereen van de ander waar hij mee bezig is en hoe het in elkaar grijpt en is na afloop ook nu bij het evalueren gezegd, er moeten iets eerder al repetities zijn met orkest en koor. Want de overlopen waren niet vloeiend genoeg. Maar niet op een negatieve manier, maar wel van als we nou iets eerder bij elkaar komen en dat oefenen zou wel prettig zijn. Nog heel even terug over de wijzigingen van degenen die erbij betrokken zijn, Alice deed vroeger de dans maar die doet nu puur kleding en grime. En komend jaar komt er een gymnastiekdocente bij en zij gaat de dans doen. Dus in dat opzicht zijn we wel

aan het veranderen inderdaad. De dans deed nu een leerlinge alleen en dat was toch wel heel zwaar voor haar. Ook omdat ze maar één ding tegelijk kan en ze danst natuurlijk ook nog mee. Vooral met die bruggerdans was dat toch wel ingewikkeld. Ik ben heel blij dat die docente mee gaat doen. En een beetje meer erboven kan hangen, want dat is voor die leerlinge heel moeilijk natuurlijk.

E: Heb je ook buiten schooltijd contact met de collega's die bij het stuk betrokken zijn?

H: Met Reiny sowieso ook wel privé. Rond de musical heel veel, ook gewoon met sms'en. En we hebben met het hele productieteam een whatsapp groep gevormd en daar ging van alles over heen en weer, niet alleen over de musical. Het gros van het productieteam was ook mentorleerling van Reiny, dus er werden zo af en toe ook mentoraatzaken besproken. Dus af en toe had ik zoiets van oké, tachtig berichtjes kan ik laten gaan. Maar ook dat is in het onderwijs redelijk normaal.

E: En spreken jullie ook weleens af?

H: Ja en de merk je de ene heeft daar meer behoefte aan dan de ander. Sommigen vinden het heel erg gezellig en heel normaal. En de ander heeft zoiets van ho even, ik heb nog een privéleven en we vergaderen al zoveel, dus om nou ook nog een eetvergadering. Een ander vindt dat juist weer heerlijk om dan heel informeel toch over de musical bezig te zijn. Reiny en Barbara, met Alice zit ik dan weer in een ander clubje waar we dan af en toe bij elkaar komen, maar dat heeft helemaal niets met de musical van doen maar is ook niet echt privé, is wel weer school.

E: En zoals met Reiny en Barbara, is dat dan wekelijks of maandelijks?

H: Nee, meer dan maandelijks. Maar niet per se wekelijks.

E: Voel je je gewaardeerd door de collega's met wie je het stuk maakt?

H: Ja.

E: Uiten ze dit?

H: Ja, degene met wie ik het meeste te maken heb zijn Barbara en Reiny en die hebben het dit jaar een paar keer heel nadrukkelijk gezegd. Ook omdat ik aangaf van jongens, vertel me nou maar wat ik moet doen want ik weet het niet zo goed. Dat wordt komend jaar natuurlijk anders, dan weet ik precies wat er komen gaat.

En de rest heb je dan te zijdelings mee te maken, dus dan weer niet. Maar ik denk wel dat we elkaar onderling zeer waarderen.

E: En de schoolleiding, hebben zij hun waardering uitgesproken?

H: Ik weet niet of dat uitgesproken is, ja, Marlies heeft aan het eind natuurlijk een praatje op het podium heel kort, of heeft ze dat gedaan? Nee, ik geloof het niet, dat heeft Reiny gedaan. Maar ze was er wel achter de schermen. Ja dit wordt enorm gewaardeerd door de schoolleiding, of het uitgesproken is weet ik niet eigenlijk.

E: Maar het gevoel van waardering is er?

H: Ja, zeker.

E: Heb je iets van een bedankje gekregen van een collega of de schoolleiding?

H: Nee, volgens mij niet. Maar ik heb het ook niet gemist hoor [lacht]. Nee, dat weet ik eigenlijk niet. Nee, je doet het met z'n allen, weet ik eigenlijk niet.

E: Bedankt voor je tijd en je openheid.

H: Graag gedaan.

Interview Coen Huisman

Het interview is afgenomen op 8 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al hier?

Coen: Vijftien jaar.

E: Wat trok je aan in deze school?

C: Ik heb hier zelf op school gezeten. Je vraagt naar de reden dat ik hier ben komen werken?

E: Ja, waarom juist deze school.

C: Ik werd gevraagd om hier te komen werken door mijn oude docent wiskunde die toen weg ging rond die tijd. Dus in die zin heb ik er niet goed over nagedacht welke school ik zou kiezen, maar de reden dat ik hier wel wilde werken was juist

de culturele activiteiten en dergelijke die hier veel waren. Waar ik me zeker wel mee bezig wilde houden.

E: Wat was jouw rol bij de productie van het stuk?

C: Ik heb het orkest gedirigeerd, arrangementen geschreven, muziek uitgekozen samen met anderen. Verder vooral de technische commissie coördineren. Bij de voorstellingen zelf zat ik niet bij de technische commissie maar de hele voorbereidingen doe ik met hen.

E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen van het stuk?

C: Dat begint vanaf het moment dat duidelijk is wat we gaan doen. Wanneer was dat, dat weet ik eigenlijk niet eens. Op een gegeven moment hebben we een knoop doorgehakt, toen ben ik begonnen met dingetjes als inderdaad de muziek uitzoeken, de technische commissie is iets wat het hele jaar door draait, dus daar kan ik niet echt van zeggen dat we op een bepaald moment daarmee beginnen. Dat is er altijd, er zijn altijd allerlei podiumactiviteiten op school. Bij de allereerste vergadering die we met de technische commissie hebben aan het begin van het jaar dan lopen we even het jaar door wat er allemaal is. En dan wordt het al genoemd natuurlijk, maar dan doen we daar nog niks mee. Wanneer zal dat zijn, ik denk dat de echte voorbereidingen, eind oktober zo, begin november.

E: Hoeveel uren heb je gekregen voor dit stuk?

C: Geen idee [lacht]. Twintig of veertig, ik kan het voor je opzoeken.

E: Heb je het idee dat je over dat aantal heen bent gegaan?

C: Ja.

E: Erg veel?

C: Ik denk het wel. Hoeveel weet ik niet precies.

E: Hoe vind je dat?

C: Nou ja, het maakt me niet zoveel uit. Daar maak ik me niet zo druk om. Ik heb me nog nooit echt druk gemaakt om de uren. Ik zou het vervelend vinden als ze naar me toe komen en zeggen Coen, je hebt nog niet genoeg uren gemaakt, je moet nog surveilleren of weet ik het wat. Dus ik wil wel daar uren voor krijgen, maar ik heb wel meer dan veertig uur gedraaid. Als je alles meetelt, kijk alleen al voorstellingen met voorrepetities en alles, dan begin je om een uur of zes en je

bent 's avonds als je geluk hebt om tien uur, half elf klaar. Dan heb je al vier uur gedaan, dan ben je al twaalf uur verder na drie voorstellingen. En daar komt ook nog opruimen bij, dan heb je het alleen nog maar over de voorstellingen. En we hebben een repetitiedag gehad en weet ik het allemaal. Veertig uur is één week en daar ben je zo over heen. Maar goed, dat geeft niet.

E: Heb je budget gekregen voor het stuk?

C: Ja, niet persoonlijk maar er is budget. Ik beheer het schoolleven budget, daar valt een heleboel onder en ga ik daar ook niet alleen over, want de vestigingsdirecteur kan daar ook uit putten. Maar het is een heel groot budget dus dat is ook niet zo erg, voor die musical geven we misschien uiteindelijk als je het uitrekent vierduizend euro uit of zo. En dat is dan inclusief de opbrengst van kaartverkoop. Dat is een grove schatting hoor, ik heb het nooit precies uitgerekend, het is een jaarbudget wat over alle culturele activiteiten geldt. We hebben niet een aparte begroting voor de musical.

E: Hoe vaak heb je al meegewerkt bij de productie?

C: Ik schat dat we zo, twaalf keer of zo. Het is eigenlijk jaarlijks, één jaartje hebben we het een soort van rustig aan gedaan, toen hadden we geen musical maar dat was meer een soort show. Maar echt als musical een keer of twaalf, dertien.

E: Wat zijn de mijlpalen voor wat betreft de musical?

C: Vorig jaar, *Don Giovanni* was een bijzonderheid omdat het een mix van klassiek en pop was. *Blues Brothers* was een hoogtepunt omdat dat voor het eerst was dat het echt vanuit de leerlingen mede georganiseerd werd, dus dat we een productieteam hadden en voor het eerst een vrij soepele organisatie hadden. Voorheen was het altijd, ieder deed zijn dingetje en we voegden dat dan samen en op het laatste moment bedacht er iemand oh ja, er moeten eigenlijk ook nog kaarten worden verkocht [lacht]. Daar was geen organisatiestructuur voor, dus dat was een bijzondere gelegenheid. Ieder jaar heeft zo zijn eigen bijzonderheid, dit jaar was bijzonder dat we een groot orkest hadden, vorig jaar was die *Don Giovanni*. *Footloose*, daar grepen de muziek en het toneelspel goed in elkaar, dat is waar het nog weleens een beetje aan ontbreekt naar mijn zin. Daar liep dat heel

goed. Er zijn een heleboel hoogtepunten, ik kan niet één hoogtepunt noemen. Het is altijd weer om verschillende redenen.

E: Weet je of er steeds meer uren beschikbaar komen?

C: Het is redelijk gelijk denk ik. Het docententeam wordt langzamerhand uitgebreid, er komt vaak weer iemand bij en die krijgt dan ook weer uren ervoor en dat gaat niet bij de rest er af. Dus het totaal aantal uren van de hele school, ik denk dat dat toch wel langzaam toeneemt. Maar ik weet niet zeker of dat goed wordt bijgehouden. Maar per persoon niet.

E: Wat zijn de vaste procedures omtrent zo'n stuk? Zijn er dingen die ieder jaar hetzelfde gaan?

C: Heel veel, we hebben altijd audities op een bepaald tijdstip, ergens in december al en het toneel gaat dan al repeteren, of in november misschien zelfs al. Het productieteam regelt dat [lacht] en dat gaat dan goed. We hebben de laatste jaren steeds verschillende doorloop momenten, een keertje op een vrijdagmiddag, een keertje is er een zaterdag een hele repetitiedag, we hebben een keer op een vrijdag bijna de hele dag een repetitie met een doorloop. Die aula met die tribune, dat gaat vergelijkbaar. Heel veel van de organisatie is wel vergelijkbaar. Qua inhoudelijk, dus de stukken zijn ook wel overeenkomsten, het hangt er een beetje vanaf. *Don Giovanni* was een ander verhaal omdat daar veel klassiek in zat, maar ook daar stoppen we vaak allerlei popnummers in. Soms worden die er een beetje bijgezocht, soms past het heel goed. We hebben ook weleens musicals gehad waarbij de muziek juist weer een hele eenheid was, we hebben een keer een Gershwin musical gedaan. Mozart natuurlijk vorig jaar, voor volgend jaar willen we eigenlijk ook wel weer een muzikale eenheid proberen te krijgen. Wat bevat dat hou je, ik bedoel eigenlijk nu meer muzikale dingen, maar dat wisselt vrij sterk altijd. Meestal is het een beetje om en om een bekende musical, een onbekend eigen verhaal.

E: Op welke manieren worden de voorstellingen aangekondigd?

C: Ik denk dat de mond-tot-mondreclame het belangrijkste is, dat er gewoon zoveel leerlingen mee bezig zijn. Verder zijn er postertjes in de school, op de website wordt het aangekondigd. Ik denk dat soms mentoren er wel aandacht aan

besteden, in de brugklas bijvoorbeeld enthousiasmeren. Audities is postertjes en mond-tot-mondreclame en mensen die al meegedaan hebben die denken dat wil ik weer. Maar goed, die worden getriggerd door een postertje denk ik. Het leeft wel.

E: Hoe reageren collega's die niet betrokken zijn bij het stuk?

C: Over het algemeen hoor ik alleen maar positieve dingen, je hebt mensen die de voorstelling heel leuk vinden of wat dan ook. Ik hoor eigenlijk zelden klachten over het feit dat leerlingen bijvoorbeeld afwezig zijn, wat natuurlijk wel gebeurt.

Volgens mij staat iedereen daar heel positief tegenover.

E: Hoe reageerden collega's op het afsluiten van lokalen?

C: We hebben daar wel een goede manier in gevonden om dat te regelen, want in feite is er één lokaal dat we permanent bezetten in die week, dat is het lokaal gelijk achter de aula. De rest wordt iedere avond ontruimd, er wordt echt wel ruimte gemaakt zodat er weer les gegeven kan worden. Ik denk dat die overlast erg meevalt. We proberen ook meestal zo te doen dat we niet repeteren tijdens lestijden in de aula, in ieder geval niet met muziek en alles. Het is soms een beetje moeilijk te voorkomen, je hebt weleens dat er een soundcheck bijvoorbeeld plaatsvindt. Als er iemand de hele tijd op een drumstel zit te timmeren omdat de snare drum of de bass drum beter moet klinken, ik kan me voorstellen dat dat wel storend is. Maar ik hoor er eigenlijk weinig over, terwijl ik denk dat mensen wel weten dat ze voor de technische commissie bij mij moeten zijn. Ik ben er zelf ook wel alert op hoor, want we hebben wel een aantal keren discussie over, dan hebben we een hele vrijdag repetitie en dan eindigen we met een doorloop. Ik hamer er steeds zelf altijd op dat dat niet voor half drie kan beginnen, omdat we dan gewoon echt mensen storen. In het verleden ook wel problemen gehad met collega's, maar goed die werken er al niet meer. Maar goed, je moet wel les kunnen geven. Het is altijd een beetje gedoe, want je wil ook op tijd klaar zijn met je doorloop. Maar ik hoor daar weinig klachten over.

E: Komen ze ook kijken naar het stuk?

C: Veel mensen wel, niet iedereen maar vrij veel mensen wel.

E: Zijn er factoren bij de productie die het proces belemmerden?

- C: Een belemmerende factor is altijd een beetje tijd. Je krijgt er een beperkt aantal uren voor en ik heb daar niet zoveel moeite mee omdat ik ook wel snap dat mijn hoofdtaak lesgeven is. Maar uiteindelijk denk je weleens, dat had ik eerder moeten regelen of wat dan ook. Over het algemeen komt het dan toch wel weer goed, maar soms kan het lastig zijn. Een grote belemmerende factor dit jaar was natuurlijk die rare toestand rond die dreigende school shooting. Verder, als dirigent van het orkest is het altijd belemmerend als leerlingen bijvoorbeeld niet aanwezig zijn op repetities. De discipline daarin, hoewel ook daarvoor geldt dat dat over het algemeen vrij goed vanuit de productie wordt aangepakt. Een leerling is er verantwoordelijk voor om de mensen die er niet zijn op te bellen en die doet dat en dat werkt natuurlijk best wel goed. We hadden een paar nieuwe leerlingen die in eerste instantie niet zo vaak aanwezig waren. Dat is wel belemmerend, maar goed. Het komt ook wel weer goed [lacht].
- E: Zijn er dingen die juist bevorderend werken?
- C: Teveel om op te noemen [lacht]. Ik noem nog maar weer het productieteam, vroeger hadden we dat dus niet en het was voor mij wel een hoogtepunt dat het er op een gegeven moment wel kwam. Dat leerlingen dat initiatief toen namen. Dat heeft het organisatorisch gezien gewoon zoveel verbeterd, dat er mensen echt verantwoordelijk zijn voor het hele niet-artistieke gedeelte. In het algemeen de samenwerking met collega's en met leerlingen, dat is leuk. Dat stimuleert enorm.
- E: Heb je nog wensen voor het stuk?
- C: Ja, vooral inhoudelijk. Ik wil heel graag een stuk doen met wat meer muzikale eenheid. Überhaupt de rol van de liedjes in het stuk is soms toch een beetje van, eigenlijk viel het dit jaar wel mee. We hebben nog al eens van, oh ja, nu stoppen we even met toneelspelen want nu moeten we een liedje doen [lacht]. Dat komt ook een beetje omdat de schrijver van het stuk, dat is heel erg een toneelmens en niet een musicalmens. Dus hij schrijft toneelstukken waar we later liedjes in gaan voegen. Het zou heel fijn zijn als het stuk geschreven wordt vanuit een ander idee daarin. Dat de muziek een wezenlijk onderdeel van de handeling wordt. Die *Footloose* die ik net noemde, Gerard had toen geen tijd om een stuk te schrijven en een andere collega kwam toen met *Footloose*. De tekst bestond uit niet meer

dan uitgeschreven ondertitels van de film, dat was het ongeveer dus het was helemaal niet zulke diepgravende tekst. Maar die film is een echte musical waarbij die nummers een deel van de handeling zijn en dat kwam bij ons ook gewoon zo uit. Dat betekende ook dat het dramatische hoogtepunt tijdens een nummer zat en dat is heel goed, want dat is een musical. Dan draagt de muziek bij aan het dramatische effect. Dus dat is een wens.

- E: Ik heb van Heleen begrepen dat jullie ook een dag in het weekend hebben gerepeteerd zodat er niet al te veel lesuitval was.
- C: Ja, dat klopt. Het is ontzettend belangrijk om een lange tijd achter elkaar te kunnen repeteren. In een dag gebeurt er altijd verschrikkelijk veel. Je kunt deelrepetities houden, maar je kunt het ook gelijk gaan samenvoegen, dus in een goede doorloop. Je kunt ook zeggen nu gaan de dans en het orkest een keertje samen. Want één keer per week op vrijdagmiddag anderhalf uur, vijf kwartier, dat is gewoon niet zo heel erg lang. Dan kom je wel een eindje, maar de week erop zijn ze een deel weer vergeten. Je zakt iedere keer een stukje terug, terwijl als je een dag hebt, dan kun je een veel grotere sprong maken en daar blijft meer van hangen dan van wekelijkse repetities. En je hebt de hele school tot je beschikking en er is niemand die naar een les moet, je wordt niet gestoord door een bel of wat dan ook. Dat werkt gewoon heel fijn.
- E: Wat is de rol van de leerlingen bij de productie?
- C: Eigenlijk zou je kunnen zeggen dat de artistieke leiding bij docenten ligt, maar alles wat daaromheen aan leerlingen uitbesteed kan worden, dat wordt uitbesteed aan leerlingen. Dat is om allerlei redenen handig, dat is omdat leerlingen daar misschien tijd voor hebben en docenten niet, maar het is ook voor die leerlingen heel leerzaam, dus het is een leerproces. Je bent ook een school voor het leerproces natuurlijk. Organisatorisch, die leerlingen kunnen je een heleboel uit handen nemen. Het is gewoon heel fijn dat als je een orkestrepetitie hebt, dat je bij het orkest komt en dat iemand anders checkt of iedereen er is en weet of iedereen er is. Dat je niet allerlei organisatorische dingen hoeft te doen. Maar goed, heel soms besteed je ook wel iets artistieks uit aan een leerling, hangt er een klein beetje vanaf wat de leerlingen in hun mars hebben, maar als ze dat

kunnen. Dus er heeft een leerling een arrangement gemaakt, nou ja samen met z'n vader een arrangement gemaakt [lacht], of de vader heeft een arrangement gemaakt, weet ik niet [lacht]. Daarmee kun je leerlingen dan weer eens uitdagen en dat is ook heel belangrijk.

E: Waar ligt de nadruk bij de productie voor wat betreft de leerlingen?

C: Het is altijd een combinatie van het leren hoe je zo'n stuk organiseert en dat het kwalitatief een goed stuk wordt. Want uiteindelijk gaat het om de leerlingen. Als je iets wil wat leerlingen niet leuk vinden dan moet je het niet doen, ook al is het artistiek nog zo geweldig. Vorig jaar, die *Don Giovanni* had allerlei klassieke stukken erin, dat moet je heel zorgvuldig aanpakken. We hadden eigenlijk ook nog het idee om een stukje uit het Requiem van Mozart te doen, om dat live te laten zingen met live orkest. Op een gegeven moment merkte ik dat het met het orkest niet ging werken met Mozart. We moeten nu gewoon een popnummer hebben en dan doe je de artistieke concessie door een cd op te zetten bij dat stukje. Dat is niet erg want dat werkte heel goed, ze hebben toch dat stukje gehoord en ze vinden dat toch heel gaaf, want het is een bijzonder stuk muziek. Maar zelf hadden ze het niet voor elkaar gekregen. Je moet ze niet proberen iets door de strot te drukken wat ze niet willen, maar je zoekt wel naar de grens. Want we hebben dus wel degelijk klassieke stukken gedaan, soms zelf best wel op een klassieke manier nog, ondanks dat je dan allerlei dingen moet aanpassen. Dat is wel heel erg leuk.

E: Je zei dat het niet fijn was als de leerlingen afwezig waren bij de repetities, zijn er andere dingen waarvan je gehoopt had dat ze dat anders zouden doen?

C: Het is altijd dat je soms denkt van o, had die jongen maar beter trompet kunnen spelen [lacht]. Dat de capaciteiten van de leerling niet toereikend zijn ergens voor, of dat een toneelspeler een beetje te zacht blijft praten, dat hoort bij school. Dat gebeurt gewoon en dat is niet erg.

E: Met wie van je collega's heb je het meeste contact bij de productie?

C: Ik zal me heel weinig bemoeien met de mensen die met de kleding bezig zijn, anders omdat ik ook de financiële rol heb en het budget beheer, geld toeschuif zeg maar. Maar dat is gewoon niet helemaal mijn ding. Ik probeer wel met de

regisseur en met degene die het koor doet, daar heb je heel veel mee te maken. Decor heb ik vanuit de technische commissie mee te maken, maar je bent uiteindelijk vooral bezig met de mensen van de centrale organisatie, dus Heleen en Reiny. De mensen die ook bezig zijn met de muziek, dus Tole die mede arrangeert, Janneke die met het koor bezig was. En decor met René heb ik redelijk wat contact gehad. Maar met andere mensen weer minder omdat je daar niet direct mee te maken hebt in het stuk zelf.

E: Praten jullie vaak buiten de overleggen om over het stuk?

C: Ja, wel regelmatig in de pauzes.

E: Verandert de samenstelling van je collega's die meewerken vaak?

C: Het is een behoorlijk constant team, maar er komen regelmatig wel mensen bij. Als er mensen af gaan is het vooral omdat ze met pensioen zijn of van school wisselen, omdat het niet anders kan. Mensen blijven toch wel heel lang een bijdrage leveren. Soms hebben mensen gewoon geen tijd. We hadden iemand die zich met de kleding bezighield, maar om de een of andere reden paste dat niet meer, met werk of weet ik het wat. Dan valt er weleens iemand af. Over het algemeen vind ik dat het aantal mensen toeneemt. We hebben een behoorlijk team, op enkele punten hebben we nog een beetje een probleem. Rond de dans is met name niet een hele goede begeleiding bij, omdat degene die dat vroeger deed nu kleding doet, Alice. Die heeft daar haar handen vol aan, die kan dat echt niet allebei doen. Maar zij is wel heel goed. Er komt volgend jaar wel iemand die de dans gaat doen, dat blijft iets teveel bij de leerlingen liggen die dat dan zelf moeten gaan bedenken, die met een leuk groepsdansje komen wat niet zo relevant is voor de drama. Dat moet meer gestuurd worden, want dat weten zij gewoon niet. Ze weten niet hoe dat moet, hoe dat kan, waar de mogelijkheden liggen. Er was een andere collega die nog wel eens aan de dans meewerkte, maar die heeft dat een beetje afgeschoven. Die ziet dat ook niet zo zitten om dat echt te trekken, die hele dansgroep. Dus het gebeurt weleens dat er toch iemand afhaakt.

E: Hoe zou je de relaties omschrijven tussen de collega's die betrokken zijn bij het stuk?

- C: Heel goed, dat is een hele plezierige relatie. Ik zit even te denken of er ook weleens iets negatiefs gebeurd, maar eigenlijk valt dat wel mee.
- E: Verandert er iets in de relatie als er een stresssituatie is? Bijvoorbeeld toen de première niet door ging?
- C: Ik heb dat zelf niet zo erg gemerkt, ik denk dat iedereen daar voor zichzelf wel moeite mee had, maar dat zo min mogelijk heeft laten merken. Een collega van het decor ervaart volgens mij veel stress bij de hele organisatie en die veroorzaakt weer stress bij anderen, omdat het daardoor wel allemaal erg lang duurt, dat is iets wat je merkt, maar dat is niet echt iets vervelends of zo.
- E: Jullie gaan niet kortaf op elkaar reageren?
- C: Nee, dat merk ik echt zelden. Soms ben je wel heel direct naar elkaar, maar dat is dan gewoon omdat er nu op dit moment even iets moet gebeuren [lacht], of niet moet gebeuren. Kunnen we niet even, nee dat kan nu niet. Dat kan, maar goed, over het algemeen gaat iedereen daar volgens mij wel goed mee om.
- E: Doen de collega's met wie je het stuk maakt vaak iets voor jou, ben je afhankelijk van anderen?
- C: Ik ben in het orkest afhankelijk van in hoeverre anderen hun arrangementen op tijd af hebben. Hetzelfde geldt dat ik koorarrangementen moet aanleveren voor het koor, dus dan zijn anderen weer van mij afhankelijk. De techniek vergt ook veel coördinatie onderling met het decor natuurlijk maar ook met de toneelspelers soms. We hadden die sneeuwmachine en dat dreigde een nat podium te geven wat gevaarlijk is voor de dansers. Dus in het toneelstuk is ingebouwd dat er iemand de hele tijd aan het dweilen was. Er heeft een acteur een rol op zich moeten nemen, die wel erg leuk uitpakte. Verder maak ik dankbaar gebruik van natuurlijk de ondersteuning die Reiny en Heleen bieden.
- E: Als je ziet dat er bijvoorbeeld bij het toneel iets beter kan, zeg je dat? Ben je betrokken bij andere facetten van het stuk?
- C: Ja, soms. Vaak heeft Barbara dat dan zelf ook al gezegd, maar soms werkt het heel goed als een andere docent het ook zegt tegen een leerling want dan blijkt dat het niet één persoon is die het vindt, maar dat het echt...
- E: Zie je je collega's ook in de privésfeer?

- C: Vroeger meer dan nu, Reiny zie ik wel regelmatig, Barbara zie ik wel in andere omstandigheden. Reiny en Barbara kende ik allebei ook al buiten school, uit de muziekwereld. En verder hangt het er een beetje vanaf, vroeger gingen we eten met een groepje collega's, maar dat was ook een periode dat ik zelf nogal wat stress had op mijn werk en dan ga je toch weer over je werk praten. Op een gegeven moment dacht ik, dat moet ik nu even niet doen. Ik moet even afstand nemen, inmiddels woon ik samen en toen nog niet en dat maakt ook uit. Ik besteed überhaupt minder tijd buitenshuis.
- E: Je hebt dus vooral dus met Reiny en Barbara contact buiten school om?
- C: Ja, Alice zie ik ook wel eens bij andere gelegenheden, verjaardagachtige dingen. Met Alice heb ik ook altijd een goede band gehad.
- E: En zijn die contacten maandelijks of is dat meer?
- C: Laten we zeggen maandelijks, dat wisselt gewoon.
- E: Voel je je gewaardeerd door de schoolleiding voor het werk dat je doet voor het stuk?
- C: Ja.
- E: Uiten ze dit naar je?
- C: Jawel, niet heel uitgebreid, niet heel vaak. Dat vind ik niet zo erg, ik ben niet iemand die daar enorm op zit te wachten. Wat ik wel belangrijk vind is dat ze het in de facilitering laten merken. Je vroeg hoeveel uren ik ervoor krijg, vroeger kreeg ik altijd allerlei uren maar ik maakte veel meer uren dan dat ik zou moeten maken. Vorig jaar hadden we een interim-directeur en die kreeg het voor elkaar om voor het begin van het jaar te kijken, die Coen die maakt veel te veel uren, daar zit een collega die doet te weinig in tertiaire uren, weet je wat, die mag een lesje overnemen van Coen. En dat was voor het eerst dat ik dus echt merkte dat ik minder les gaf omdat ik zoveel andere dingen deed. En dat vond ik wel heel prettig, dat maakte mijn leven wel een stukje rustiger. Dus die waardering die is er altijd wel, maar daar merkte ik hem echt in de praktijk. Ik geloof dat het dit jaar ook wel weer gaat lukken, dat ik dan op die manier ietsje minder les hoeft te geven. Het is altijd een beetje een zoektocht, als ik minder lesgeef moet iemand anders meer

lesgeven. Want je gaat niet een aanstelling verhogen voor de musical, want we zijn een school we zijn niet een musicalorganisatie.

E: Voel je je gewaardeerd door de collega's met wie je het stuk maakt?

C: Ja.

E: Uiten ze dit naar je?

C: Ja, dat uiten ze.

E: Heb je na afloop een bedankje gekregen vanuit school of vanuit je collega's?

C: Ik denk dat ik gewoon net als iedereen een roos heb gehad [lacht], op het podium. Nee, maar dat hoeft ook niet. Het is ook gewoon werk, als je een leuke les hebt gegeven hoef ik ook geen cadeautje te krijgen. Het salaris is goed.

E: Bedankt voor je tijd en je openheid.

C: Graag gedaan.

Interview Reiny Sterenborg

Het interview is afgenomen op 8 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al hier?

Reiny: Op Bona negen jaar en hier zeven-en-een-half.

E: Waarom heb je gekozen om juist bij het Bona te werken?

R: Toeval, ik moest stage doen en toen waren hier uren. En dat waren zeg maar betaalde uren, het was vervanging van iemand, voor twee klassen. En toen dacht ik als ik toch stage loop kan ik er net zo goed voor betaald worden, dus. En toen ben ik hier gebleven.

E: Wat was je rol bij de productie van het stuk?

R: Ik ben in principe voorzitter van het productieteam. Dus ik doe alles eromheen. Dus ik repeteer niet met groepen en ik sta ook niet op het toneel. Het organiseren van het geheel.

E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen van het stuk?

- R: Het team komt al voor de vakantie bij elkaar. Dus het nieuwe team is al geweest ook op de dag van de reünie, dus in juni van het jaar ervoor. Dan begin ik eigenlijk al.
- E: Hoeveel uren heb je gekregen voor het stuk?
- R: Veertig.
- E: Ben je daar overheen gegaan?
- R: Ja [lacht].
- E: Hoe vind je dat?
- R: Nou ja, het is al jaren zo, dus in die zin. Ik krijg er meer voor terug dan dat het me kost. Het kost me uren en tijd en meer tijd dan ik eigenlijk heb, maar ik heb het er wel voor over. En dat weten mensen ook, daarom krijg ik ook niet meer uren [lacht]. Dat is een beetje jammer, maar elk jaar, ook nu bij Marlies (de vestigingsdirecteur, *EB*) heb ik ook weer gevraagd om meer uren. Want ik heb ook gewoon voorgerekend hoeveel tijd het kost als je sec de repetities doet en de voorstellingen en het opruimen en het vergaderen. Dan heb je al zestig uur. En dan heb je nog niets gedaan met mailtjes, of los wandelgangen overleg. Dus eigenlijk is het misschien wel tachtig waard, maar ja, dat krijg ik niet, dus.
- E: Het blijft veertig.
- R: Dat denk ik, dat vrees ik [lacht].
- E: Krijg je budget voor het stuk?
- R: Er is geld dat heeft Coen in beheer, de pot schoolleven. En dat is dus de ouderbijdrage die dus ook aan cultuur op mag. Dus dat is eigenlijk het budget en we hebben eigenlijk nog nooit gehad dat we geen geld ergens voor hadden. En we letten zelf ook wel op want we proberen heel veel zelf op te lossen. Of goedkoop, of intern, maar bijvoorbeeld bepaalde kleding en de grime en zo, dat heb je wel nodig. En de dvd's betalen we een deel namens de school. En dat is eigenlijk goed altijd.
- E: Dus van overtreding van het budget is geen sprake.
- R: Nee, ik weet eigenlijk niet eens wat het budget is [lacht].
- E: Voor de hoeveelste keer heb je het stuk nu geproduceerd?

- R: Ik geloof in 2007 voor het eerst, toen was er überhaupt voor het eerst een productieteam met leerlingen en docenten zoals het nu werkt. Dat was de *Blues Brothers*, dat was eigenlijk de eerste keer dat er een productieteam was. En dat was of 2007 of 2008. Dus dat is voor mij dan de vijfde of de zesde keer.
- E: Ben je altijd al bij het productieteam geweest of heb je ook andere taken gehad?
- R: Nee, ik werkte toen net hier een half jaar. Toen waren er drie leerlingen die eigenlijk meer wilde helpen en die daar dus mee kwamen. Toen zei ik van het lijkt me sowieso wel leuk om er bij betrokken te worden, dus waarom ga ik dat niet doen. Ik vind organiseren wel heel leuk en toen hebben we nog een collega erbij gezocht en toen is het eigenlijk zo gaan lopen. Gedurende de jaren hebben we eigenlijk heel veel dingen van de docenten qua regelwerk uit handen genomen. Coen deed eerst bijna alles in zijn eentje, met één andere collega. En dat is nu wel sterk verminderd.
- E: Ik begreep van Heleen dat de eerste helft van het jaar Barbara jouw plek in het productieteam heeft ingenomen.
- R: Met haar, want ik was er toen niet dus ik ben pas in januari ingestapt.
- E: En daarna heb je weer de taken overgenomen van Barbara?
- R: Ja, die ik dus daar vroeger altijd al had.
- E: Wat zijn de mijlpalen voor wat betreft de productie?
- R: De *Blues Brothers* is er wel één. Het liep allemaal dat jaar heel erg goed, er waren dus ook inderdaad leerlingen die meehielpen organiseren en dat was dus nieuw en dat waren ook hele goede, dus dat onthoud je dan wel. De muziek is gewoon heel erg leuk en verder denk ik dat Coen nog wel een paar andere dingen heeft genoemd van eerder. En Gerard Schelvis denk ik ook, die de scripts dan schreef. Die zal vast andere dingen noemen dan ik. Ik vond zelf *Hair* heel erg leuk, omdat dat ook erg geïntegreerd is met de muziek en de periode. Het past precies allemaal bij elkaar. Vorig jaar vond ik *Don Giovanni* heel erg leuk, omdat dat dus deels klassiek was en er ook klassieke stukken in zaten en het hele verhaal eigenlijk intact gehouden was. Alleen wel modern bewerkt. En dat leerlingen dus ook ontdekten dat dat eigenlijk heel leuk was. En dit stuk, *Decamarone* is natuurlijk gewoon ouwe meuk [lacht]. En dat ze daar dan dus wel iets mee

kunnen, dat vind ik altijd een mijlpaal. We hebben ook één stuk gehad met alleen maar Gershwin. Dat leerlingen eigenlijk helemaal geen idee hadden wie dat was en wat dat was, maar dat ze het wel heel erg leuk begonnen te vinden. Dus dat vind ik altijd wel een mijlpaal, als ze dan ontdekken dat, maakt niet uit eigenlijk waar het over gaat, als je het samen doet en als het gewoon wel een interessant onderwerp is dan is dat het wel waard. En de voorstellingen zelf natuurlijk, de spanning die er dan in de school hangt en dat iedereen ermee bezig is. Dat vind ik dus ook wel heel goed, dat heel veel mensen ook weten hoe belangrijk het dan is voor heel veel van die kinderen. Dat ze ook wat makkelijker zijn en verlof geven en dat dat ook gewoon kan. Dat het niet gezien wordt als iets leuks erbij, maar ook gewoon onderdeel van de school.

E: Weet je hoe lang het al wordt gedaan, zo'n musical?

R: Nee, lang. Ik geloof dat Gerard Schelvis al dertig jaar dingen had geschreven. Ze hebben ook vroeger in de schouwburg opgetreden. Coen heeft nog als leerling mee gedaan, die zat hier op school toen. Er is ook één of andere opname van dat Gershwin stuk, het is de tweede keer dat we dat deden, daar zingt hij dus mee. Daar staat hij dus op het bandje, echt heel schattig [lacht].

E: Zou je het nu weer in de schouwburg willen doen?

R: Weet ik niet, want we hebben gewoon een heel mooi theater eigenlijk hier. En alle faciliteiten zijn hier, je moet mensen ook laten reizen, ik bedoel het is niet ver, maar je moet ze laten fietsen voor iets wat we eigenlijk hier in school hebben. Je hebt ruimtes, je hebt catering, het is heel bekend en heel vertrouwd en het hoort bij onze school. Het is natuurlijk wel mooi, de ambiance is wel mooier, misschien is de techniek dan nog wel beter maar goed, we hebben een technische commissie die zich gewoon uit de naad werkt daarvoor. En dat zijn ook leerlingen die je dan wat kan laten doen. We hebben een mooi toneel, we hebben gordijnen, we hebben lampen. Als je ruimtegebrek had bijvoorbeeld, dan zou ik het wel doen. Of als de sfeer er gewoon niet naar is, of de school vindt het helemaal niet leuk dat drie dagen de school op z'n kop staat ja, dan moet je maar weg daarmee. Maar ik zie het nu eigenlijk niet, het hoeft voor mij niet.

E: Zijn er vaste procedures voor het stuk?

- R: De data sowieso, die proberen we zoveel mogelijk hetzelfde te houden. We hebben twee of drie jaar geleden een extra doorloop ingelast, een tweede doorloop. Daar was iedereen zo blij mee, dat was eigenlijk toeval omdat het helemaal niet af was. Dat we bij de eerste doorloop ons dood schrokken [lacht], dat we dachten laten we ook maar een tweede doen. Dus een langere dag repeteren en dat was eigenlijk zo goed bevallen dat we dat gewoon erin hebben gehouden en je merkt gewoon dat dat heel erg werkt. Dat ze dan op het podium staan en dan ineens ontdekken dat ze hun tekst nog helemaal niet kennen [lacht]. Dus het is voor heel veel mensen ook een moment om dan meer gefocust te raken en dan harder hun best te doen daarvoor. En ook een moment om te zien hoe dingen in elkaar overlopen, of niet. En dat is fijn dat je dat wat eerder kan zien. Dus die data zijn dus eigenlijk heel vast, het ritueel van handen vasthouden en concentreren, dat is eigenlijk ook elk jaar. We hebben in die zin, heel veel dingen die jij gezien hebt gebeuren eigenlijk elk jaar. Als in ook dat het eten verzorgd wordt één avond.
- E: Door de catering?
- R: De scoutinggroep die hier gebruik maakt van de schuur, zij hebben hun boten hier in het water liggen bij ons. Ze zijn ook een katholieke scoutinggroep dus van oudsher zaten zij al bij ons. Dus zij verzorgen dan ons eten voor één avond als we dan hier repeteren. Het zijn ook veel oud-leerlingen en huidige leerlingen die daar dan bij zitten. Dus het is een beetje een combi. En de mensen van de dvd's die komen al tig jaar, heel veel externen die komen gewoon elk jaar.
- E: Zijn de makers van de dvd professionele...?
- R: Nee zij hebben een andere baan overdag dus ze doen het echt als hobby. Maar wel een uitgebreide hobby. Ze filmen heel veel voorstellingen, ze hebben ook gewoon professionele apparatuur wel, als je die camera's ook ziet. Dat zijn niet gewone videodingen. Dus het is een uit de hand gelopen hobby geloof ik [lacht].
- E: Krijgen ze daar een vergoeding voor?
- R: Ze vragen geld voor de dvd's, dus daar zullen ze wel winst op maken. Maar de tijd die ze erin stoppen, ik heb een keer erbij gezeten 's avonds toen ze aan het monteren waren. Eén minuut monteren is geloof ik acht of negen minuten werk.

Dus bedenk maar hoeveel tijd het kost, dat verdienen je natuurlijk nooit terug. Dus ik ben wel heel blij met hen, want ze zijn heel betrouwbaar en ze mailen ook zelf met vragen en ze regelen dingen ook zelf. Ze vragen dingen gewoon als ze wat willen en ze gaan zelf de wc zoeken. Je hebt mensen die dat dus echt niet doen, die je gewoon de hele tijd erachteraan moet lopen, dat je maar hoopt dat ze iets doen en dat hebben zij dus helemaal niet. Ze zijn echt heel flexibel en ze denken ook mee. Ze helpen ook soms de TC, omdat zij natuurlijk wel heel veel technische dingen zien en kennen. Als het kan dan helpen ze ergens mee, dus dat is wel fijn.

E: Ik zag dat de voorstellingen worden aangekondigd via posters en op de website geloof ik ook een stuk. Zijn er nog meer manieren waarop het stuk wordt aangekondigd?

R: Soms via de mail van de school nog. De ouders zien het dan vanzelf op de site en horen het van degene die meedoen en dat is natuurlijk je eerste publiek. Heel veel meer mensen kunnen er ook niet bij [lacht]. Marlies heeft nu wel dit jaar bij alle bureaus een brief in de bus gedaan zodat ze kaartjes konden krijgen. Zodat ze ook eens zien in de school wat er allemaal gebeurt, dat ze niet alleen maar blikjes in de tuin gooien. Dus dat vond ik wel een goede actie.

E: Is daar ook op gereageerd voor zover jij weet?

R: Ik heb geen idee, er zaten vrijkaartjes in de envelop. Dus ik weet niet hoeveel mensen daarmee binnen zijn gekomen.

E: Heb je een idee hoe de collega's reageren die niet betrokken zijn bij de productie?

R: Heel goed, er zijn ook altijd mensen die een gastrol willen, die agenten bijvoorbeeld dit jaar. Elk jaar zijn er wel een paar mensen die je daarvoor kunnen charteren. Een aantal mensen vraag ik weleens om te helpen als zaalwacht, als je dan toch binnen komt, kun je even helpen want. Of een aantal mensen biedt dat zelf aan. Eigenlijk komt bijna iedereen kijken. Ik kan me wel voorstellen dat een aantal mensen soms weleens denkt bij die dingen overdag van hé, er mist iemand in mijn les. Dat is niet handig. Maar goed, wij hebben eigenlijk één vrijdag vanaf half elf, één vrijdag vanaf half vier dat we ingrijpen in de les. En op dinsdagmiddag was er nog een last minute voor bepaalde groepen, dus ook niet voor iedereen. Dus eigenlijk pikken we heel weinig lestijd af. Dus in die zin denk ik ook van, er valt

niet heel veel te zeuren. Wat soms wel is dat mensen er slecht voor staan, bijvoorbeeld qua cijfers en dat mensen dan zeggen ja waarom moet hij dan daar aan meedoen? Dan denk ik ja, het is ook leuk voor iemand om eens op school te zijn en dan iets wel goed te doen, toch? Denk ik dan en niet alleen maar daarop afgerekend te worden. Wees blij dat iemand op school is, zo erg is het vaak niet, maar iemand kan ook blowend onder een brug liggen met de verkeerde vrienden de stad in gaan. Dat doen ze niet.

E: Hoor je echt geluiden van docenten die zeggen...

R: Nou ja, soms, waarom doet hij daar aan mee terwijl hij er heel slecht voor staat op school. Ja, oké, omdat iemand ook andere hobby's heeft misschien. Kan ook ontspannend werken, toch? Ja, ik bedoel als iemand ook nog tennist en ook nog hockeyt, dat weet ik allemaal niet, wat iemand verder nog meer doet. Als het inderdaad veel te veel is, dan zou hij het misschien beter niet kunnen doen. Maar als iemand verder niet zoveel doet, maar dit wel ontzettend leuk vindt en gewoon daar ook heel veel zin in school uithaalt denk ik ja, het kan ook een aanvulling zijn. En het is op vrijdagmiddag, ik bedoel wie gaat er nou elke vrijdagmiddag nog vier uur huiswerk maken, toch? Die voorstellingsweek is wel heel zwaar, dat klopt wel. En die laatste twee, drie weken toen waren er gewoon lange dagen. Maar vanaf januari is het alleen maar vrijdagmiddag. Dus als iemand het dan al niet haalt dan is er al iets aan de hand voordat de musical echt heel veel tijd gaat kosten. Bij de productie moet je trouwens wel goede cijfers hebben, anders mag je niet meedoen. We hebben nu ook dit jaar iemand niet aangenomen en die ook wel goed genoeg was om het te doen. Maar die ging niet over en ze wilde nog heel graag over en ze had een profiel wat heel moeilijk was. Ze wilde natuur en techniek gaan doen terwijl ze drie, vier vijven stond. Ik zeg het kost wel heel veel tijd om dingen te organiseren, dus dan twijfel ik wel heel erg of ik je moet aannemen daarvoor. Dus uiteindelijk hebben we haar ook afgewezen. Vond ze wel heel erg, maar ja. Het is wel een voorwaarde voor het productieteam om goede cijfers te hebben. Daar let ik ook echt op, ik ben hun mentor niet maar in die zin vraag ik wel heel veel tijd van hen. Dus ik controleer ook echt hoe het met ze gaat.

En dat vinden ze vaak wel heel erg leuk dat ze op een andere manier over cijfers kunnen praten of over dingen. Ja, dat hoort er wel bij vind ik.

E: Ik zag dat de lokalen achter de aula vaak werden gebruikt, zijn er docenten die daar op reageren?

R: Nou, het wordt gewoon uitgeroosterd. Ik moet dus van tevoren naar de roostermaker gaan en alle data doorgeven en de mensen doorgeven waar wat mee is. Dan zorgt hij er gewoon voor dat die mensen een ander lokaal krijgen.

E: Dus je hebt nooit negatieve geluiden gehoord daarover.

R: Nou, als jij vast in dat lokaal zit, het wordt voor al die dingen gebruikt voor achter het toneel, dus ook voor de culturele avonden en voor alles wat er op het toneel is wordt dat lokaal gebruikt. Ja, het is niet anders. Maar ze zeggen nooit tegen mij van, ik ben uit mijn lokaal gejaagd of zo, dat heb ik nog nooit gehoord.

E: Zijn er factoren die volgens jou belemmerend werken bij de productie?

R: Tijd vind ik eigenlijk wel iets. Want als je gewoon op je strepen zou gaan staan dan zouden we het niet zo kunnen doen zoals we het nu doen, want we pakken het nu ook wel groots aan. We houden niet zo van halve dingen [lacht]. Dus dan zou het wel fijn zijn als ik daar wat meer ruimte voor had, want ik ben ook mentor en je moet wel al je cijfers op tijd inleveren, je moet je mondelingen doen en je moet naar examens. Veel mensen die dit doen zijn toch al heel actief van zichzelf, dus dan is het wel echt een aanslag op je tijd. Tijd en of geld, maar ik heb liever tijd dan geld, als ik mocht kiezen.

E: Dus je zou liever meer uren willen hebben.

R: Ja, maar dan zou ik dus iets anders niet kunnen doen. Dus het is ook een beetje een keuze. Verder, dat het soms ook heel persoonsafhankelijk is. Ik bedoel als Coen nu bijvoorbeeld onder een bus komt, wat ik niet hoop, dan kunnen Tole en Yfke nog wel dirigeren, maar bijvoorbeeld Gerard Schelvis is dus nu weg, die schreef altijd de scripts. Nou ja, dan moet je dus maar hopen dat je daar wat op vindt, of dat hij het nog een paar jaar wil doen. Maar op een gegeven moment heeft iemand natuurlijk vanzelf minder binding met de school, dus wat gaat hij dan doen? Wil hij het nog een jaar doen, of juist niet en gaan we dan scripts kopen, of gaan we dan proberen om het toch zelf te schrijven en wie moet dat dan doen.

Bijvoorbeeld Alice, als die weggaat met de kleding, dan ben ik ook echt niet blij [lacht], want die kan dat zo goed en die steekt er ook heel veel tijd in. Die voelt zich ook heel verantwoordelijk. Coen en Alice en Gerard was dat ook, Barbara is dat ook. Dat zijn wel de drie pijlers, als die er niet zijn dan heb je geen voorstelling.

E: Zou je dat willen voorkomen, dat als zij weg zijn dat dan ook de kennis weggaat?

R: Ik denk dat het hier gewoon bijna niet kan, je bent toch afhankelijk van de mensen die hier werken of je moet er geld voor over hebben om externen te vragen. Maar die hebben dus minder binding met de school. Dus eigenlijk wat ik probeer is dat ik zoveel mogelijk mensen erbij probeer te trekken waar ik kan. We hadden dit jaar niemand voor dans, er komt wel een collega voor dans, die dat heel graag wil. En ik heb nu dit jaar een stagiaire, komend jaar, die ook zingt, daar ken ik haar van, van koor. En zij wil ook graag helpen, dus iedereen die ooit tegen mij zegt ik wil helpen, die is gelijk de pineut [lacht]. Want daar verzijn ik dan wel wat op. Aan de andere kant is ook niemand onmisbaar, want ik ben zelf twee keer weg geweest voor zwangerschapsverlof en toen is het ook gewoon doorgegaan. Dus het is ook niet zo dat ik denk ik moet het helemaal in mijn eentje dragen of zo, maar soms is het wel veel werk.

E: En voor wat betreft de tijd, is het dan de planning?

R: De timing voor de voorstellingen is verder goed, dus de indeling van de data is verder goed. Alleen je zit gewoon met je lessen, je zit met toetsen, je zit met mondelingen, je zit met examens, het is allemaal april mei. Het valt gewoon samen met de andere dingen die je als docent moet doen en als mentor moet doen. En die taken lopen ook gewoon door. Als jij nou professioneel acteur bent, dan heb je die voorstelling en die heb je dan en dat is het dan, daarna ga je naar huis. Ik heb na dat nafeest op donderdag nog herkansingen zitten nakijken thuis, want die moesten op vrijdag ingeleverd worden, Coen ook. Dat soort dingen vind ik dan heel vervelend, maar ja, wat doe je daar dan aan? Daar kun je niets aan doen, want het is erbij.

E: Dus het is dan je persoonlijke tijdschema wat dan in de war loopt.

R: Ja, mijn vriend weet ook dat ik gewoon dan de hele week ongeveer niet tegen hem praat [lacht]. Want ik ben al de hele week dienstbaar bezig met iedereen, dus dan

ben ik ook thuis gewoon helemaal kapot. En nu heb ik twee kleine kindjes, dus dat is gewoon best ingewikkeld. Maar goed, ik word er wel heel erg blij van door het wel te doen. Dus dan doe ik het toch maar wel. Hoe de voorstellingen staan en de repetitietijd, dat is genoeg. En het is ook logisch allemaal, alleen heb je de school die doorgaat. Normaal heb ik een baan van vier dagen, daar zit alles in. Maar dit is dan ineens zo'n piek en de school gaat ook door met een piek, dus ja. Dat is jammer. Maar goed, we hebben ook weleens gekeken of het later kan. Dan zijn al je eindexamenklassen weg, het is heel onhandig die laatste periode. Dan zou je nu nog wat moeten gaan doen, mensen zijn op vakantie, sommige leerlingen gaan van school en doen het niet meer. Met kerst is eigenlijk te vroeg, want je kunt niet in september audities doen en in december spelen met wat wij willen. Je hebt gewoon meer tijd nodig. De kerstvakantie, iedereen gaat altijd met hangen en wurgen naar de kerstvakantie [lacht]. In de meivakantie ben ik ook standaard drie dagen ziek, omdat we dan die week gehad hebben. Dus dat zou je dan in de kerstvakantie ook hebben, dus er is niet echt een ideale... Dit is het minst erg, voor de leerlingen ook denk ik. Daarvoor doe je het eigenlijk.

E: Zijn er dingen die heel goed werken bij de productie?

R: Ja, het productieteam zelf vind ik altijd geweldig. Ik word daar altijd heel gelukkig van. Van die kinderen die dan heel veel kunnen en jou ook helpen met dingen. Je bent niet helemaal gelijkwaardig maar wel bijna. Je bent niet hun docent, maar je bent ook niet hun vriend maar je zit wel ongeveer er tussenin. Dat vind ik juist heel interessant, omdat ze heel anders praten met je, je doet dingen met hen samen, je hebt hen nodig, ze hebben jou nodig. En je werkt samen aan iets heel leuks. Je hebt een gezamenlijk doel en dat is juist heel anders dan, in je lessen is dat ook wel maar veel formeler. Ik behandel het eigenlijk een beetje als een studentencommissie, als in truien en we gaan op weekend en we gaan eten. Teambuilding en zo en voor hen is dat ook heel erg leuk. Een aantal mensen die productie heeft gedaan kwam ook bij mij terug en zeiden, heel veel dingen die heel veel mensen in hun studententijd als eerste doen die hebben wij nu bij jou gedaan. Dus die werden heel vaak ergens voorzitter of wat dan ook, omdat ze gewoon door hadden hoe je dat dan moest doen. Notuleren, efficiënt vergaderen

en dat soort dingen. Je kan eigenlijk die kinderen heel veel leren en ze ook beter leren kennen. Dus ondertussen heb je ook hele leuke gesprekken over collega's en over school, dat soort dingen [lacht]. Dus je leert ook nog wel heel veel andere dingen. Dus dat vind ik heel leuk. Dat Tom bijvoorbeeld koffie voor mij ging halen, daar stond jij toch bij? Dat je zei hé dat is leuk. Dat gaat hij dan gewoon doen, dat vind ik dan zo schattig [lacht]. In een lessituatie zou hij dat nooit doen. Maar nu wel. Dat hij inderdaad vraagt van wat kom je eigenlijk doen, dat hij vraagt van Reiny wat komt zij eigenlijk doen? Echt zo leuk is dat. Het is veel meer persoonlijk en dat vind ik dus heel erg goed werken. Ook met de collega's overleg en iedereen die mee doet weet gewoon hoe betrokken iedereen is en hoe leuk iedereen het vindt. Dat je ook daarmee kan laten zien dat een school niet alleen maar les is. Wie wil er nou naar een school waar alleen maar les is? Wie wil dat nou? Ik niet [lacht].

E: Zijn er nog wensen voor wat betreft het stuk?

R: Volgend jaar, maar dat gaan denk ik vanzelf gebeuren, denk ik dat Heleen wat meer gaat doen omdat ze dit jaar natuurlijk helemaal nieuw was. En dus een beetje achter mij aan liep, maar daar kon ze ook niks aan doen. En ik ook niet, bovendien ben ik ook wel zo eigenwijs dat ik dan dingen al doe [lacht]. Want ik onthoud altijd heel erg veel en ik doe heel veel dingen uit mijn hoofd, dat is dus niet heel erg handig als je dus iemand wilt inwerken. Want ik denk daar dan aan en dan mail ik dat gelijk, dan heb ik dat maar gedaan. Maar zij weet niet dat dat dan moet [lacht]. Ik wil dus eigenlijk wel meer dingen met haar samen doen, of dat zij gewoon dingen doet die ik nu gedaan heb. Dus dat zou ik wel fijner vinden, dat we samen ongeveer een gelijke hoeveelheid dingen doen. Maar dat gaat volgend jaar vast wel beter, want ze pakt heus wel dingen aan dus dat gaat vanzelf wel beter. En inderdaad, de tijdsdruk van die laatste twee weken, dat dat beter zou gaan in samenwerking met school. De dingen die ik als docent moet doen. En verder, meer slaap [lacht].

E: Bedoel je met tijd dat school je dan meer uitroosteren?

R: Ja maar dat kan niet. Je nakijkwerk moet toch gebeuren, je lessen moeten doorgaan, je hebt gewoon ook tig kinderen die niet meedoen. Je hebt toetsweken, herkansingen die moeten gewoon nagekeken worden. Ja en dat is wel jouw werk.

Ze zouden iets misschien één of twee dagen kunnen uitstellen of zo, maar bij examenleerlingen kan dat sowieso niet, want die moeten hun cijfers op orde hebben. Dit jaar is het iets beter geregeld met de herkansing in vergelijking met dit jaar, want dat viel echt samen. Dus toen heb ik inderdaad die avond nog zitten nakijken om half drie 's nachts, dat je denkt nou, hier word ik niet voor betaald mensen [lacht]. Soms komt het gewoon heel slecht uit, met de vakantie die eraan komt en de deadlines die er zijn. En ik zou dus willen dat je op één of andere manier die continuïteit kan afdwingen. Dat je dus zeker weet van als die weg gaat dan doen we dit, als die weg gaat dan doen we dat, als die er niet is dan doen we dat. En niet een ad hoc oplossing, maar iets structureels. Maar dat is het vaak toch niet.

E: Maar in de ideale situatie zou je dat wel willen.

R: Ja, dat je zegt van oh ik heb hier nog een scriptschrijver, kom maar binnen [lacht].

E: Waarom hebben jullie ook in het weekend gerepeteerd, behalve dat je dan de tijd hebt?

R: Je grijpt ook niet in in lestijd, het staat nu al in de jaaragenda van volgend jaar. Dan is het gewoon bekend bij iedereen. En degene die vaker meedoen, als je één keer hebt meegedaan dan weet je ook dat er een zaterdag bij zit.

E: Hoe kom je dan in de school in het weekend?

R: Gewoon met de sleutel en het alarm. Dat regel je bij de conciërge van tevoren. Dus of Coen of ik, want wij hebben wel vaker ook feesten en zo vroeger gedaan. Dan weet je hoe dat alarm werkt, dus dat kun je dan afzetten. En je kan de verwarming aanzetten.

E: Dus dat kunnen jullie allemaal zelf, je hebt geen conciërge nodig die de deur open komt doen.

R: In principe niet. Het is geloof ik inmiddels verplicht, omdat je ook een BHV'er in huis moet hebben. Daar moeten we volgend jaar eens naar kijken, want dat volgen we eigenlijk helemaal nooit. Zij moeten ook gewoon op een zaterdag dan gaan komen omdat wij dat zo graag willen. Nee, eigenlijk regelen we bijna alles zelf, we hebben bijna geen ondersteuning daarbij.

E: Wat is de rol van de leerlingen bij de productie?

- R: Ja, die zijn overal hè, je hebt het gezien [lacht]. Ja en dat is ook wel een beetje wat we willen. Waar het kan probeer ik ze in te zetten en ook complimenten te geven als ze dingen goed doen, maar ook aanspreken als ze dingen niet goed doen want dat moeten ze ook leren. Dat is niet altijd leuk, vind ik, om te doen, maar wel nuttig.
- E: Waar ligt de nadruk bij zo'n productie?
- R: In het productieteam ligt de nadruk wel op het organiseren van dingen. Want ze doen gewoon al mee, als je in het productieteam zit doe je mee, behalve als je de functie algemeen hebt. Maar in principe doe je al mee en in de repetities repeteer je gewoon, maar daarbuiten heb je dus een andere rol. Je moet soms ook mensen aanspreken die te laat komen en je mag zelf niet te laat komen en je moet zelf dingen op tijd zien en je moet terugmailen als ik mail. Al dat soort dingen dat is wel een leerproces voor een aantal. Een aantal kan het al heel goed en daar word ik ook heel blij van en die komen met dingen naar mij, van denk je daar aan en heb je dat al. Een aantal mensen loopt een beetje wazig rond, heb je dat al gedaan, nee, o, wil je mij dat dan morgen laten zien? Oké. Dus die gaan dat dan heel braaf doen. Daar ligt bij mij wel de nadruk op, dus organisatorische vaardigheden en het communiceren. Want een aantal mensen doet wel dingen maar zegt het niet en een aantal mensen doet dingen niet en zegt het ook niet. Oh ja, dat was ik eigenlijk een beetje vergeten, zucht. En een aantal krijgt dus ook door dat als ze dus iets niet doen, dat daar soms honderddertig mensen last van hebben. Dat ze dus ook zien dat ze het ergens voor doen. En de nadruk ligt ook wat mij betreft op het team, dat je het inderdaad samen doet. En dat een docent niet in een wormhole verdwijnt als het kwart over vier is, maar dat het ook gewoon iemand is waar je ook leuke dingen mee kan doen. En dat dat ook heel belangrijk is. Je ziet het wel terug vind ik hoor, want je hebt ook een aantal oud-leerlingen die dan terug komen elk jaar om te kijken. Die bellen mij dan, en die zeggen dan hallo mevrouw, hoe laat moet ik er zijn, kan ik nog helpen? Die dus weten dat ik dat altijd het liefste wil, dat als je dan komt, dan kun je ook wat doen. En die dan niet vragen hoe laat begint de voorstelling, maar die zeggen hoe laat kan ik helpen. Dat is gewoon echt geweldig. Dus daar ben ik wel echt heel blij mee, dat zie je gewoon

gebeuren dan gedurende zo'n jaar. Dat ze dat zien. En dat ze ook zien dat het werk is en dat het gewoon gedaan moet worden. En dat ze dat willen.

E: Dus de leerlingen werken eigenlijk bevorderend in die zin...

R: Ja ze doen eigenlijk alles. Ze werken mee met de techniek, met de kleding, met de grime, met het repeteren dan niet. Ze kunnen natuurlijk wel dingen inbrengen, maar het repeteren zelf is onder leiding van een docent, maar bij toneel hebben ze denk ik vast ook wel eigen inbreng denk ik. Als ze zelf iets bedenken. En bij het productieteam eigenlijk ook. Als er gewoon iets te regelen is dan denk ik het eerste aan wie zou dat kunnen doen.

E: Hoe werken de leerlingen belemmerend bij de productie?

R: Niet communiceren of te laat komen, of inderdaad dingen vergeten zijn te doen, of niet meer wisten dat zij dat waren die dat moest doen. Of dingen doen zonder te overleggen. Bijvoorbeeld dat meisje van dans wat we dus nu niet hebben aangenomen, die was al gevraagd door het meisje van het productieteam. Maar zij wist dus helemaal niet dat we dat eerst nog gingen bespreken. En toen zei ze ja, maar ik ben ook gevraagd. En toen zei ik ja, nadat we dat besproken hadden dat we jou gingen vragen. Want ik heb alleen aan jou gevraagd, kijk eventjes wie volgens jou geschikt is en dan gaan we dat overleggen. Dus dat is dan niet handig. Zij hoefde dus niet terug naar dat meisje, dat heb ik dan gedaan. Om het uit te leggen dat we haar misschien toch niet gingen vragen. Dat is best lullig. Of Martijn van toneel, dat is nogal een dwarrel. Hij is wel heel lief maar het is echt een dwarrel. Op een gegeven moment zocht ik hem aan het begin van de repetitie en toen zeiden er twee of drie Martijn is altijd te laat. Dus dat heb ik tegen hem gezegd. Ik zeg ik zocht jou net en toen zeiden drie mensen in die kamer en toen trok hij helemaal wit weg. Dat vond hij heel erg om te horen. Maar ja, het heeft wel gewerkt. Want hij reageerde vanaf dat moment veel beter. Dus dat soort dingen. Helemaal in het begin bij de eerste doorloop, toen was iedereen aan het opruimen, ergens om negen uur 's avonds of zo, dus iedereen was helemaal klaar mee en laat want het was gewoon na alle lessen. Dan heb je tot negen uur zitten repeteren. Toen waren we dus aan het opruimen en mensen liepen met vuilniszakken te sjouwen en ik kon Martijn dus niet vinden. Toen ging ik hem

opbellen en toen zei hij ja, ik ben in het muzieklokaal. Toen zei ik dat is raar, want het muzieklokaal was toch al klaar? Want Tom kwam mijn sleutel halen om de deur dicht te doen. Ja, ik was piano aan het spelen. Ik zo, o. Dus ik hing op. Ik was echt heel boos en toen kwam hij dus aanlopen, zo van help help. Dus toen zei ik tegen Barbara, Martijn heeft net dit en dit gedaan en Barbara zo nee, ik zo, wil jij even met hem praten? Want ik vind hem nu niet zo aardig [lacht]. Dus Barbara heeft hem eerst de huid vol gescholden uit tweede hand en toen ben ik er later bij hem op terug gekomen, dat ik heb gezegd van iedereen loopt hier op te ruimen. Jij bent organisatie en je doet gewoon niks. Hij vond het echt heel erg, dus ja, dat soort dingen moet je ook doen. Daarin heeft hij dus wel heel veel geleerd nu, want hij mailt nu altijd terug [lacht]. En hij zegt ook echt dat hij er heel veel van geleerd heeft. En ook vooruit denken en dat soort dingen. Het is wel fijn als je maar één echt zo iemand hebt, omdat je het anders net zo goed zelf kan doen. Want uiteindelijk lopen dan andere mensen op te ruimen en ik loop dan iets te regelen omdat hij er niet is, dus dat ik ook zei van ja, wat doe je dan verder? Behalve dan er zijn, ik zeg dat doen al die andere vijftien mensen ook, van toneel. Dat is niet jouw rol, dus neem je rol, of niet. Maar zeg het dan tenminste. Dat werkt soms wel belemmerend, aan de andere kant dus als iemand het heel goed oppakt is dat ook heel leuk om te zien, want dan groeit iemand gewoon veel harder dan iemand die het al kan. Maar je moet ook gewoon veel mensen hebben die het al kunnen. Waarvan je wél weet, die hebben dingen op orde. Want anders kun je net zo goed alles zelf doen. Ja en je hebt soms ook jongere die dat al heel goed, ik ben nu bijvoorbeeld een meisje dat nu toneel gaat doen en die is echt, die is zo georganiseerd. En die kwam zelf al met voorstellen en die komt ook in de les al vast wat vragen van tevoren, ja jou moet ik hebben. Ik wil echt niet drie mensen wat leren, want dat kan gewoon niet met zoveel te doen. Maar één of twee is altijd wel heel leuk, van die wazige vogels die dan wel heel enthousiast zijn en wel heel graag willen. Dat is Martijn natuurlijk wel, hij is echt ontzettend leuk en lief en aardig en iedereen mag hem ook wat ook een hele goede kwaliteit is. Maar ja, het is wel een druif. Maar goed, liever maar één of twee dan [lacht], want de rest doet het gewoon dan prima.

- E: Met wie van de betrokken docenten heb je tijdens de productie het meeste contact?
- R: Barbara, Coen, Heleen natuurlijk dan, want die zit natuurlijk in mijn clubje. Dat is het denk ik wel. Alice doet ook altijd heel erg haar eigen ding en overlegt vaak met Barbara over wat ze in het stuk wil. Dus organisatorisch heeft het niet zoveel, dat zijn meer artistieke beslissingen zal ik maar zeggen. Coen kan zelf ook heel goed organiseren en de techniek is natuurlijk zijn ding en hij weet alles van muziek dan vaak. Dus dat is dan meer waar ik wat mee te maken heb. En hij is heel goed met computers, dus hij is mijn helpdesk [lacht]. En Barbara dus, omdat heel veel dingen die ik moet gaan regelen hebben met het stuk als geheel te maken.
- E: Praat je buiten de overleggen en de repetities om over het stuk?
- R: Die laatste maand natuurlijk sowieso, maar dat is dan ook vaak omdat er dan nog wat moet. In het begin eigenlijk niet, rond de audities gaan we met iedereen praten van wat wil je en wat zullen we dan doen. Eigenlijk doen de leerlingen dat vooral, die gaan dan per onderdeel vragen wat de docent wil en hoe. Dat gaan ze eigenlijk samen afspreken dan en ik vraag dan gewoon van hoe gaat het daar mee? En of ze dat gedaan hadden. Je praat er op zich wel heel vaak over als eenmaal de repetities begonnen zijn. Omdat het zo'n proces is en met leerlingen ook trouwens. Ik had een proefwerk in de tweede klas en die zijn nogal van het artistieke en ik had gevraagd of ze op de achterkant van het proefwerk iets wilde tekenen wat met school te maken heeft, want het hele hoofdstuk ging over school klassen en lessen en dat soort dingen. Die jongen had die tribune getekend en allemaal mensen. Toen zei hij ja, ik kan niet tekenen maar dit is de musical. Dat was zijn favoriete onderdeel van school. Toen had hij dus één van die hoofdrolspelers zogenaamd getekend, daar had hij ook een pijltje bij gezet met Jan. Dat is die drama queen met die put, toen ik het teruggaf had ik een pijltje gezet bij de TC, toen zei ik "you" en bij mij zo rechtsvoor, "me" [lacht]. Dus hij zat helemaal hihihhi. Dus ze zijn er gewoon heel erg mee bezig, echt heel leuk is dat.
- E: Wisselt het team waarmee je de musical maakt vaak van samenstelling? Zijn dat mensen met wie je het al jaren doet?

- R: Een aantal wel. Barbara en Coen. Barbara doet nu drie jaar mee geloof ik, heeft eerst vorig jaar met Gerard meegelopen en de productie gedaan. En nu dit jaar voor het eerst echt in haar eentje echt de regie gedaan. Zij en ik werken gewoon heel goed samen, dus het voelt alsof ik haar al heel lang ken. Maar ik kende haar ook al voordat ik hier kwam werken, dus dat helpt. En Coen eigenlijk ook. En Alice en Gerard dan die nu weg is. Janneke is dit jaar ook nieuw erbij gekomen, Yfke en Tole eigenlijk ook. Dus een aantal of zeven acht is echt wel vast.
- E: Als er een collega is die aangeeft mee te willen helpen bij het stuk, kan dat dan?
- R: Ja hoor, dat hangt er ook een beetje vanaf wat iemand wil en hoeveel tijd iemand heeft te besteden. Ik hoorde dus dat een collega van gym die dus nu op vrijdag gaat werken, zij gaat dus nu de dans doen en ze vond het helemaal leuk dat ik aan haar gedacht had. Toen zei ik ja, maar iedereen die iets wil kan, dat is ook het idee daarom doen er ook honderddertig man mee. Je kunt ook zeggen we doen het met vijftig want dat is lekker overzichtelijk maar dan denk ik ja, dat is helemaal niet leuk [lacht]. Dat koor kan zo groot mogelijk en ja, je kunt ook zeggen iedereen die acteert die zingt ook en die danst ook, want dat is natuurlijk een echte musical dat je alles moet doen. Maar dan kun je dus niet iedereen laten meedoen en dat is wel ons doel. Dat iedereen mee kan doen, of je nu heel goed bent of iets minder goed.
- E: Hoe zijn de relaties tussen de medewerkers die betrokken zijn bij het stuk? Hoe zou je die omschrijven?
- R: In principe goed, ik kan met iedereen prima praten en het zijn ook gewoon goede collega's, leuke collega's. Het is wel lastig om iedereen bij elkaar te krijgen om te overleggen, het is gewoon druk. En iedereen doet ook heel veel andere dingen binnen de school. Wat ik al zei, het zijn toch vaak de wat meer actieve mensen die dus gewoon heel veel andere losse afspraken hebben. Dus het is lastig om met z'n allen bij elkaar te komen. Maar dat moet dan echt een beetje bij die doorlopen gebeuren, want dan ben je er toch, dat we dan met z'n allen gaan lunchen en zo. En één keer vooraf natuurlijk, als het stuk begint. Dus ja, dat gaat eigenlijk altijd prima.
- E: Als er een stresssituatie is, verandert die relatie tussen de medewerkers dan?

- R: Nee, dat wordt vaak dan beter omdat iedereen probeert mee te denken. Iedereen probeert elkaar dan te helpen. En het zijn vaak toch maar twee of drie mensen die het dan gaan oplossen. De andere acht kunnen dan ook niet zoveel doen.
- E: Toen bijvoorbeeld de première vanwege die dreiging niet door kon gaan.
- R: De samenwerking is er niet heel erg door veranderd. Over die donderdagmiddag voorstelling hadden de mensen wel zoiets van, wat gaat dat worden. Maar ja, dat had iedereen, dat hadden de leerlingen ook van o, gaan we dan twee voorstellingen op één dag doen. Voor ons allemaal was dat nieuw en dat ging eigenlijk ook gelijk heel goed. Het was meer dat ik hoopte dat we iedereen konden bereiken en ja er kwam dus één iemand en dat was inderdaad een externe. Verder stress, tijdens die doorloop ontdek je dus weleens dingen die niet goed gaan, of dat mensen dingen niet af hebben. Ja dat moet je dan ook gewoon maar zeggen. Want bij de generale was er gewoon een dans, dat ik zei ja jongens, ik ga niet klappen voor een dans die niet af is. Die meiden waren er niet blij mee, maar ja. Ze hebben het wel afgemaakt voor die volgende dag. Dat je denkt, wat wil je nou dan dat ik zeg? Ja heel mooi hoor, alleen jammer dat jullie stil stonden bij die laatste acht maten. Dat kan toch niet? [lacht] Of dat mensen niet stil zijn, soms heb je dan ook weleens dat iemand uitvalt, dat is ook vooral omdat iemand heel betrokken is. Dat vind ik ook nooit erg, iedereen is ook moe aan het eind. Dus dat gaat eigenlijk altijd wel goed.
- E: Heb je het gevoel dat mensen betrokken zijn bij het werk van elkaar? Is Barbara bijvoorbeeld betrokken bij het werk van René?
- R: Ja, want zij is degene die het echt in de gaten moet houden voor wat betreft het stuk. Wat betreft het decor, wat betreft hoe lang dingen duren, wat betreft hoe de muziek in het stuk past, kleding en grime hoe dat bij het stuk past. Dus in die zin vind ik het heel logisch dat zij dat doet.
- E: En heb je het gevoel dat andere collega's in de gaten houden dat wat jij doet, of dat goed gaat?
- R: Nou, bij heel veel dingen eigenlijk niet. Bijvoorbeeld de kaartverkoop, daar bemoeit verder niemand zich mee, behalve Heleen en ik.
- E: Doen de leerlingen dat ook?

- R: Ja en die regelen ook al het geld, de kluis, dat ze wisselgeld hebben, kaartjes maken, aftellen, al dat soort dingen. Dus ik vertrouw hen ook daarin, want dat gaat om best wel veel geld, zeshonderd keer vier euro is toch veel euro. Dus nee, ik heb daar eigenlijk nog nooit iets over gehoord, of dat mensen zeiden je moet dat en dat en dat. Ook niet over lokalen, nee. Ook omdat heel veel mensen het denk ik een minder leuke klus vinden, misschien, dat geregel. Bijvoorbeeld het posters maken, mensen gaan er nu vanuit dat er een poster gemaakt wordt. Dus dat dat op een gegeven moment gewoon er is en dat het hangt. En dan zeggen ze oh de poster is mooi, of ik zou dat en dat gedaan hebben, maar het is wel mooi. Ze gaan niet vragen van is de poster al klaar. Dat heeft echt nog nooit iemand aan mij gevraagd.
- E: Zie je collega's in de privésfeer?
- R: Ja, ik ken een aantal mensen die hier werken ken ik heel lang. Coen ken ik al vanaf mijn achttiende, want die zat bij de studentenvereniging waar ik lid van was, koor en orkest. Barbara ook, alleen is zij later lid geworden want zij is jonger. Maar goed, het is wel hetzelfde type mensen dat er een beetje bij zit. Dus Coen ken ik al heel lang en we deden ook altijd al veel samen.
- E: Dus Coen en Barbara zie je ook buiten school om?
- R: Ja, op feestjes dat ik ze hier en daar weleens tegen kom.
- E: En is dat maandelijks?
- R: Nee, we hebben veel dezelfde facebook vrienden [lacht]. Coen is wat ouder, ik zit een beetje tussen hen in. Barbara is geloof ik acht jaar jonger dan ik en Coen is zes of zeven jaar ouder dan ik. Dus zijn vrienden zijn niet per se mijn vrienden, maar we kennen wel veel dezelfde mensen vanuit orkesten en koren waar we dan in zaten. Dus af en toe komen we elkaar tegen. Misschien drie, vier keer per jaar of zo, of bij concerten. En bij de borrel, dat soort dingen.
- E: Voel je je gewaardeerd door de schoolleiding voor wat je doet voor het stuk?
- R: Ja, op zich wel.
- E: Uiten ze dit?
- R: Marlies is natuurlijk nieuw, dus die vond het vooral mooi maar die was er nog maar twee maanden. Dus die had ook eigenlijk niet zo'n idee wat er allemaal aan

vooraf ging. Die was met de dreiging, de dag dat het werd uitgesteld heb ik wel heel veel met haar overlegd. Hoe mailen we dat naar de ouders en wat doen we met de leerlingen en hoe laat dan en wat wil je dan wel en niet. Daar heeft ze me ook heel goed in geholpen. En ze heeft ook wel gevolgd wat mij handig leek, dat heeft ze gewoon overgenomen. Dus daar ben ik wel heel blij mee. Ze had ook kunnen zeggen ja leuk hoor zo'n toneelstukje, maar blaas het maar af. Dat heeft ze dus niet gedaan, dus dat vind ik wel heel fijn. Ze zag wel hoe serieus we het namen. Ze is ook al van tevoren gaan kijken hier en daar, dus dat vind ik wel heel leuk. En een aantal andere teamleiders, Fred en Celeste bijvoorbeeld, die zitten hier al tig jaar, dus die weten gewoon wat het inhoudt. Die zijn er gewoon blij mee.

E: Voel je je gewaardeerd door je collega's met wie je het stuk maakt?

R: Ja, je hoort het bij de evaluatie eigenlijk ieder jaar wel terug, dat ze het fijn vinden dat we bestaan, als in productieteam dat het bestaat. Dat sommige dingen wel goed zijn gegaan en andere niet. Of dat sommige leerlingen het beter deden dan andere, dat is eigenlijk elk jaar wel zo. Maar het feit dat we ze veel uit handen nemen is gewoon wel heel fijn.

E: Vragen mensen vaak aan jou of jij iets voor hen wilt doen?

R: Nee, dat doe ik gewoon zelf [lacht]. Maar goed, het is natuurlijk al wel een aantal jaren dat ik dat doe, dus het is niet dat ik elk jaar iets nieuws bedenk of zo. Het is gewoon het faciliterende deel, maar daar valt gewoon heel veel onder. Zij doen de repetities, daar ga ik me niet mee bemoeien. Zij kunnen gewoon hun inhoudelijke ding doen.

E: Heb je na afloop nog een cadeau gekregen vanuit je collega's of vanuit de schoolleiding?

R: Bij de laatste voorstelling hebben we allemaal een roos gekregen. Die ik dan wel moest organiseren, maar toch [lacht].

E: Zijn die vanuit de schoolleiding?

R: Ja, Marlies heeft ze geloof ik uitgedeeld. En Barbara bedankt mij altijd heel lief apart aan het eind, bij het praatje bij het toneel. En er zijn ook altijd mensen van buiten die nog wat mails sturen, of een paar collega's die zeggen dat ze het heel

mooi vonden, maar dat richten ze dan gewoon naar iedereen. Die waardering is er wel. We hebben ook evaluatie met het productieteam en daar zeggen de leerlingen vaak dat ze veel geleerd hebben en dat ze het leuk vonden. Dat vat ik dan ook maar positief op voor mijzelf [lacht].

E: Bedankt voor je tijd en je openheid.

R: Graag gedaan.

Interview Barbara Snel

Het interview is afgenomen op 8 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je hier al?

Barbara: Sinds 2007, dus dat is zes jaar nu.

E: En waarom heb je juist gekozen voor deze school?

B: Ik ben hier gekomen via Reiny Sterenborg. Ik was nog aan het studeren eigenlijk, dus ik was nog helemaal niet op zoek naar een baan, maar ze hadden voor zes uur voor Nederlands iemand nodig en nou dat kon best naast een studie. Ik twijfelde heel erg, maar toen ging Reiny de school omschrijven en toen zei ze het is klein en het is gezellig en het is heel cultureel. En toen dacht ik wel, dat klinkt wel als een school waar ik me heel erg thuis zou kunnen voelen. En als mensen aan mij vragen van wat voor school is het, omschrijf ik de school nog steeds zo. En daar ben ik ook wel heel positief over.

E: Wat was jouw rol bij de productie?

B: In eerste instantie zat ik in het productieteam als vervanger van Reiny, die met zwangerschapsverlof was. Reiny deed het in principe samen met Heleen en Heleen had het nog nooit eerder gedaan, dus het was handig als daar iemand anders bijzat die al iets meer ervaring daarmee had. Dus ik deed het productieteam, dat heb ik vorig jaar ook gedaan met Reiny samen. Vanaf januari begon het proces en toen was ik hoofd toneel en ik deed ook de algemene regie. Dus met alle groepen bij elkaar.

- E: Hoeveel uur heb jij gekregen voor het stuk?
- B: Veertig.
- E: Ben je daar overheen gegaan?
- B: Ja [lacht].
- E: Hoe vind je dat?
- B: Ja, heel dubbel. Aan de ene kant vind ik het jammer dat het zo is. Maar het stomme is dat ik het ook niet en dat weet de schoolleiding net zo hard als dat ik het weet, het is voor mij niet de reden om te zeggen, nee dan doe ik het niet meer. Dus ja, blijkbaar is het toch ook niet belangrijk genoeg, of zo. Maar goed, wat ik wel heel belangrijk vind is dat ik er credits voor krijg in de school. Dus dat er op een gegeven moment gezegd werd, nou jij wil één dag, dat was vorig jaar, wilde ik heel graag één dag eerder meivakantie zodat ik mee kon op een tournee met een orkest. Die kreeg ik ook meteen, want ja, ik was zo veel aan het doen met de musical en daar ging ik zo over mijn uren heen. Van dat soort dingen denk ik wel, oh ja, het is dus gezien dat ik dit doe. Je krijgt er iets voor terug op het moment dat je daarom vraagt, ik wil ook wel iets bijzonders meer doen als ik daar iets bijzonders meer voor terug krijg. Dat is me veel waard.
- E: Heb jij budget voor het stuk?
- B: Dat laat ik aan Coen over. Coen beheert het budget en als ik iets wil dan vraag ik aan Coen mag dat en kan dat en dan hou ik me verder zover mogelijk van alles wat met geldzaken te maken heeft.
- E: Doe je ook de productie van het stuk sinds 2007 of ben je daar pas later bij betrokken geraakt?
- B: In 2011 was de eerste musicalproductie waar ik bij betrokken was. De regie werd toen altijd gedaan door Gerard Schelvis, oud-collega. Hij liep tegen zijn pensioen en hij heeft mij toen gevraagd, als ik straks met pensioen ga, is het dan niet wat voor jou? Toen ben ik hem in eerste instantie gaan helpen bij de vrijdagmiddag repetities. En toen was wel al vrij snel duidelijk dat ik ook de algemene regie zou gaan doen. Want hij hield zich graag bezig met alleen toneel, maar ik zei ja dans ook nog en dat ook nog. Het samenvoegen, dat werd toen mijn taak. En ik heb nog in 2011 en 2012 ook productieteam gedaan.

- E: Wat zijn de mijlpalen voor het stuk?
- B: Ik denk dat het belangrijk is geweest dat er op een gegeven moment voorstellingen waren in de schouwburg. Dat zijn dingen die ik altijd hoor uit de historie, dat waren mooie, glorieuze tijden. Een persoon die heel belangrijk is geweest voor de musical is Gerard Schelvis. Hij heeft jarenlang altijd de scripts geschreven en de regie gedaan. Dat was ook wel duidelijk zijn lust en zijn leven, hij gaf daar alles voor. Dat merkte je in de leerlingen die daar bij betrokken waren ook wel terug. Die zeiden ook, maar als meneer Schelvis weggaat, hoe moet dat dan? [lacht]. Dus dat waren denk ik wel dingen die belangrijk waren. Wat denk ik wel een grote musical was, was *Don Giovanni*, dat was de musical van vorig jaar. Gerard wilde heel graag, de grote liefde van Gerard is Italië en zijn grote liefde is opera, dus een Italiaanse opera bewerken naar een musical. Daar heeft hij een enorm stuk van gemaakt en daar hebben we heel hard aan gewerkt. Toen ik de huidige zes vwo leerlingen vroeg, wat was je gaafste musical ooit, noemden ze bijna allemaal zonder uitzondering *Don Giovanni*. Er was één jongen die zei *Blues Brothers*, want dat was de eerste keer dat ik mee deed. Dat was een persoonlijke, maar voor de rest allemaal *Don Giovanni*. Want iedereen had wel ooit gehoord van *Don Giovanni*, maar kende het niet en het was zo cool geworden.
- E: Was het aantal uren dat jij ervoor krijgt altijd veertig uur?
- B: Ja, dat is van het begin af aan veertig uur geweest.
- E: Wat zijn de vaste gewoonten omtrent het stuk, dingen die ieder jaar hetzelfde gaan?
- B: Iets wat al jaren zo gaat en wat ik graag zou willen veranderen is dat toneel één los ding is en dat dans en muziek een ander los ding is. En ik zou dat echt meer willen integreren zodat het één stuk wordt waarin het één geheel is. En dat moet dan zowel in het script, als in de repetities, dus dat moet op alle fronten wat mij betreft samenkomen. Verder zijn er een paar hele leuke dingen wat mij betreft. Ik vind het heel gaaf dat het productieteam grotendeels uit leerlingen bestaat. Daar hecht ik heel veel waarde aan en ik zie dat die leerlingen daar ook zo enorm veel van leren. Dus dat is een traditie die ik absoluut wil behouden. Verder zijn er meer dingen die altijd op dezelfde manier gaan, het wordt altijd in dezelfde tijd van het

jaar uitgevoerd. Ook wel heel leuk vind ik de doorlopen met zijn allen, de keren als het voor de eerste keer bij elkaar komt. Dat geeft wel echt een goed gevoel. En een hele leuke vind ik dan dat we met een avondrepetitie en een weekenddag erbij hebben. Dan is het aan het eind van de middag repetitie en dan samen eten en dan 's avonds samen weer verder repeteren. Je merkt dat daardoor de leerlingen heel veel meer naar elkaar toe groeien, omdat je dan echt zo'n dag samen bent en je voelt dat het één ding gaat worden. En ook zo'n weekenddag, dat is precies hetzelfde. Dat maakt de sfeer er echt in. En ook zo voor de voorstellingen, 's middags wordt alles opgebouwd en je voelt de spanning een beetje toenemen. Het is moeilijk om te omschrijven maar, hét musicalgevoel ontstaat en dan 's avonds de voorstelling. En natuurlijk, laatste avond feest na afloop in de docentenkamer. Feest in de docentenkamer is voor leerlingen natuurlijk eigenlijk heel bijzonder. En we wachten dan altijd met het openen van de bierkoelkast totdat de technische commissie weer terug is. Dat vind ik ook zo'n traditie die heel mooi is. Eerst moeten die jongens klaar zijn met afbouwen, de onderbouwers weg en dan de bierkoelkast open. Dat moment, niet vanwege de alcohol, maar gewoon het feest van yes. En vanaf volgend jaar is alcohol natuurlijk verboden voor leerlingen, want de minimumleeftijd van alcohol gaat omhoog naar achttien. Dus we moeten een ander mooi ritueel daarvoor in de plaats brengen [lacht]. Maar goed, dat komt wel. Dan gaat er een fles cola open, joepie [lacht]. Ik weet niet, er moet nog wel iets komen.

E: Heb jij een idee hoe collega's reageren die niet betrokken zijn bij het stuk?

B: Enthousiast. Het is wel iets wat ook al jaren in de cultuur zit van de school. En waar ik wel heel blij om was, we zijn nu bezig met bezuinigingen en niemand vond het echt een optie dat er bezuinigd zou gaan worden op de musical. Behalve misschien mensen die nieuw waren, die zeiden van het zijn van die extraatjes en dat iedereen zei ho, daar trekken we wel leerlingen mee. Wat wel zo is is dat heel veel mensen enthousiast zijn, maar als je ze dan vraagt echt iets te doen, dan is het van o, krijg ik daar geen uren voor? Laat dan maar zitten. Dus eigenlijk zou je nog veel meer mensen kunnen betrekken, als je daar ook iets tegenover kunt stellen. En dat kunnen we op dit moment niet.

- E: Ik zag dat in de laatste week voor de voorstelling de lokalen achter de aula bezet waren voor de musical. Zijn daar reacties op?
- B: Daar is men doorgaans niet blij mee. Maar ja, dat weet men van tevoren. Als het niet netjes wordt achtergelaten heb je wel boze reacties, maar we proberen leerlingen er echt toe te krijgen dat het echt keurig in orde moet zijn zodat er weer lesgegeven kan worden. Natuurlijk heb je weleens mopperende collega's, maar over het algemeen hebben we daar niet echt last mee, is mijn ervaring.
- E: Welke factoren werken volgens jou belemmerend bij de productie?
- B: Als je dus meer uren zou hebben, budget is denk ik niet ons heikele punt. Ik denk dat dat er eerder hem zit in uren, tijd die je ervoor krijgt. Want als er meer uren zouden zijn dan kun je ook mensen kleinere taakjes toebedelen. Dan kun je iemand eens vragen, goh wil je dat doen, wil je daarbij helpen. Want nu komt het altijd neer op dezelfde groep mensen. En het is ook heel moeilijk om dus nieuwe mensen daarbij te betrekken, want het is een grote drempel. Als je er eenmaal in mee draait dan heb je die kick meegemaakt en dan wil je volgend jaar gewoon weer. Het is niet een optie dat je het niet meer gaat doen. Maar nieuwe mensen erbij betrekken is heel lastig en dat komt gewoon door de uren. Het is denk ik heel belangrijk om altijd de medewerking vanuit de schoolleiding te krijgen. We hebben allerlei wisselende vestigingsdirecteuren gehad, over het algemeen wordt dat wel gegeven maar het is niet altijd vanzelfsprekend. Dus niet echt belemmeringen. Het is goed om in een vroeg stadium al te kunnen praten met alle betrokken docenten denk ik. Dat zou wat mij betreft meer moeten en kunnen gebeuren.
- E: Welke dingen werken nu juist heel goed?
- B: Productieteam dat ook bestaat uit leerlingen is heel fijn. Ieder heeft zijn gebied, dat heeft dus meteen ook het nadeel dat ik eerder al noemde, dat het het risico heeft los zand te blijven. Maar over het algemeen werkt dat heel erg goed, dat het eerst dus in stukjes in elkaar gezet wordt en later komen die groepen bij elkaar. Zo'n avondrepetitie en een zaterdagrepetitie werkt dus heel goed. En dat de hele cultuur er zo naar is, dat mensen er zo naartoe leven. Dat is niet echt organisatie maar dat voel je in de hele school. En ik denk dat dat het wel maakt.

- E: Wat voor doel heb je voor ogen voor wat betreft de leerlingen? Wat wil je dat ze meekrijgen van de productie van zo'n stuk?
- B: Podiumervaring, organisatie-ervaring, want ook de leerlingen die niet in het productieteam zitten krijgen ook heel veel mee van, hoe organiseer ik dit. Plezier in school. Een extra mogelijkheid om talenten die misschien in een klassituatie niet zo naar voren komen, om die wel te ontplooien op een andere manier. Waardoor ze zich soms veel meer gezien voelen. Je hebt leerlingen die echt opbloeien doordat ze binnen dit schoolgebouw kunnen laten zien wat ze kunnen, ook al halen ze misschien met heel veel moeite zesjes in de klas. Je merkt ook dat ze daar respect mee verwerven en dat ze zich dus zekerder en gelukkiger voelen. Samenhang tussen verschillende klassen, leerlingen leren elkaar kennen, klas één tot en met zes.
- E: En is er één punt waar de nadruk op ligt?
- B: Alles. Liefde voor cultuur. Als je zelf op een podium gestaan hebt ga je eerder ook, dat. Ja, alles.
- E: Waarin werken de leerlingen belemmerend bij de productie?
- B: Soms zijn er weleens leerlingen waarvan je denkt o, ik zie wel dat je graag wil maar doe het nou eens een keer. Dus vooral leerlingen die hun afspraken niet nakomen gewoon omdat ze nog niet gewend zijn hoe dat moet. Eén jongen zat ook in het productieteam, hele aardige, leuke en vriendelijke jongen, heel erg van goede wil, maar altijd te laat. En dat was geen goed voorbeeld voor de rest van de groep, want hij was wel verantwoordelijk voor die groep. Dan merk je wel dat dat lastig is en voor hem heel leerzaam.
- E: Want hij wordt er direct op aangesproken.
- B: Precies.
- E: Met welke collega's die bij het stuk betrokken zijn heb jij het meeste contact?
- B: Het allermeest denk ik met Reiny, als hoofd productieteam. En met Coen Huisman als budgetbewaker maar vooral ook als dirigent van het orkest. Dus ik denk dat ik daar wel het meeste contact mee heb gehad. En Gerard Schelvis natuurlijk, want die schrijft het script. Afgelopen jaren dus zeker, want toen deed ik alles met hem samen. Maar afgelopen musical natuurlijk minder.

- E: Spreek je buiten de overleggen en repetities om ook met je collega's over het stuk?
- B: Ja, heel veel.
- E: Is er de afgelopen jaren veel veranderd in de samenstelling van het team?
- B: Allemaal hetzelfde. Janneke is een grote aanwinst. Zij heeft dit jaar voor het eerst geholpen bij het koor en had ook heel veel kijk op toneel. En ik ben superblij dat er voor komend jaar uren voor haar zijn want dan behouden we haar binnen de school. En ik denk dat zij een hele grote aanwinst voor ons is, daar ben ik heel blij mee. En we hopen iemand voor dans erbij te krijgen. En René Akkerman heeft zich altijd er wel een klein beetje mee bemoeid, maar nu voor het eerst echt groot met decor. Dat gaat dan wel in eerste instantie nog moeizaam, in die zin van o, het is toch wel erg veel werk en o, moet het toch nu al af zijn. Er zijn wel wat verschuivingen maar de kern in principe blijft altijd hetzelfde.
- E: En als er een medewerker zou willen helpen?
- B: Van harte welkom, oh meer dan. Zonder twijfel. Iedereen die wil helpen en zin heeft om te helpen nemen wij echt met open armen, graag, kom maar.
- E: Hoe zou je de relaties met je collega's omschrijven?
- B: Goed. Wat mij betreft heel goed. Ik vind het fijn om met ze samen te werken. Reiny en ik deden vorig jaar productieteam samen, toen hebben we heel erg geconstateerd dat we eigenlijk altijd op één lijn zaten. Dat we op een gegeven moment dan gingen bellen, ik vind dit, ja ik ook, ik vind dit, ja ik ook. Oké, is goed, kunnen we nu weer verder, doe. Dat is heel lekker, dat werkt ontzettend makkelijk, want op een gegeven moment hoef je eigenlijk bijna niet te overleggen. Dat deden we wel, maar dat je ook haar op een gegeven moment opbelt, ik heb dat en dat gedaan, relaxed, dan hoef ik het niet meer te doen. Fijn nou, oké, door naar het volgende. Dus dat is erg aangenaam. En er is wel altijd verschil in hoeveel overleg collega's willen. En op welke momenten. Want soms dan is er heel veel drukte en heel veel chaos en dan wil de één juist extra veel gaan vergaderen en de ander zegt dan nee, ik moet mijn tijd verdelen. Daarin merk je nog weleens duidelijke verschillen. En mensen maken zich om verschillende dingen zorgen. Alice maakt zich soms weleens zorgen om dingen dat ik denk, dat komt wel goed.

Heus, vertrouw daar maar op. Maar aan de andere kant wil ik ook wel tegemoet komen aan haar wens om erover te praten. Ik merk aan haar dat zij meer overleg zou willen op dat soort momenten.

E: Ben jij afhankelijk van anderen?

B: Het zou goed zijn als ik dat wat meer zou doen, denk ik. Dat is wel een leerpunt voor mijzelf, ik heb heel erg de neiging om, ik zie een probleem en dan ga ik dat zelf oplossen. Dat hoeft niet altijd per se nodig te zijn. Ik heb natuurlijk ook wel een rare dubbelfunctie gehad dit jaar omdat ik in eerste instantie ook productieteam deed en daarna toneel deed. Op een gegeven moment heb ik heel bewust moeten zeggen, toen was Reiny weer terug van zwangerschapsverlof, toen bleven ze mij wel heel erg in het productieteam betrekken. Toen heb ik op een gegeven moment afstand moeten nemen en gezegd jongens, ik moet gewoon niet meer bij die vergaderingen zitten want anders blijf ik het doen. Dan blijf ik steeds weer willen regelen en toch ook actie willen ondernemen, moet ik niet doen. Toen kreeg ik eerst nog van goh, je reageert niet meer op de mailtjes, ik zei nee, dat had ik ook gezegd. En toen later werd het heel goed, je reageert niet meer op de mailtjes [lacht].

E: Verandert de relatie met je collega's in een stresssituatie?

B: Je leert elkaar wel echt kennen en dat kan dus positief zijn of negatief, afhankelijk van hoe die klik is. Het voorbeeld dat ik net gaf met Reiny, dat we op een gegeven moment in een onwijze stresssituatie elkaar gingen bellen en dat we het binnen drie minuten over alles eens waren. Ja dat versterkt de band flink, want dan merk je oké, wij kunnen echt op elkaar rekenen. Jij hebt dit al gedaan, ik heb dat al gedaan, lekker, het gaat goed. Ik heb eigenlijk alleen maar positieve effecten van een stresssituatie meegekregen. We hebben wel één jaar gehad toen iemand anders de kleding had overgenomen, dat was een moeder, niet een collega. Die nam heel veel werk op zich, maar zei vervolgens ja, maar ik wil niet die verantwoordelijkheid hoor. En dat werkte heel moeilijk en op het meest stressvolle moment zei ze toen ik doe niks meer. Dat was wel een beetje paniek. Maar dit jaar niet. Nou, René Akkerman had het decor niet op tijd af. Toen ben ik op een gegeven moment heel boos op hem geworden, oeps [lacht]. Ik was bij de

repetitie en er kwam een decorstuk niet op. Maar dat heeft verder niet tot ruzie geleid, want ik ben wel naar hem toe gegaan en ook gezegd, het is echt belangrijk en ook uitgelegd waarom. Ja ja ja, dat begrijp ik wel en sorry dat het nog niet af is. En hij was ook ziek geweest, dus dat verklaart ook een heleboel. Maar op dat moment dacht ik wel, kom op. Dat was op dat moment even stress, maar het is niet dat daardoor onze band veranderd is in mijn ogen.

E: Dat kun je tegen hem zeggen en dan is het daarna goed.

B: Ja, wat mij betreft absoluut en volgens mij wat hem betreft ook, voor zover ik dat gezien heb.

E: Hoe betrokken zijn jouw collega's bij wat jij doet? Sociale controle heeft een negatieve bijklank, maar heb je het gevoel dat er wordt gelet op wat je doet?

B: Volgens mij hebben die daar wel zicht op, denk ik, ja. En ik krijg er ook wel positief en negatief commentaar op, dus dat is ook goed. En ja natuurlijk, dan hoef je het niet altijd met elkaar eens te zijn, maar over het algemeen zijn dat ook goede aanvullingen.

E: Je werkt niet naast elkaar.

B: Ja, zeker bij die generale als het dan zo samenkomt. In het eerdere stadium zou ik het wel goed vinden als dat wat meer zou komen. We hebben nu ook in de evaluatie nu aangegeven, of heb ik in elk geval aangegeven en dat is ook wel opgepikt, dat ik volgend jaar niet meer alle toneelrepetities op vrijdagmiddag in mijn eentje wil doen, dat iemand anders dat deels dan van mij overneemt. En dat ik ook bij de andere groepen ga kijken. Zodat ik al meer overzicht heb, want ik ga immers uiteindelijk in de grote repetities ook het koor vertellen je moet dat doen, dat moet ik dan eigenlijk ook in een eerder stadium al tegen ze zeggen. Dus dat hebben we nu al afgesproken, maar dat is dus niet echt controle op mij, maar meer dat ik bij de anderen ga kijken [lacht]. Maar dat houdt natuurlijk ook wel in dat iemand anders mijn repetities komt overnemen die daar dus ook weer contact over heeft met mij. Dat levert denk ik alleen maar meer samenspraak op. En in de generale repetities overleggen we wel heel erg over wie wat waar en zo.

E: Zie je je collega's ook in de privésfeer?

- B: Niet zo heel erg veel, wel wat. Reiny bijvoorbeeld wel. En dat is grappig omdat Reiny, en Coen en Bart en een andere collega en ik, hebben allemaal in hetzelfde studentenkor en –orkest gezeten en projectorkesten en koren komen we elkaar nog wel eens tegen. Dus dat is meer toeval dan echt heel bewust. Maar het versterkt natuurlijk wel het contact, dat zeker.
- E: Voel je je gewaardeerd door de schoolleiding voor het werk dat je doet voor het stuk?
- B: Ja. Het zou nog meer mogen, het is heel stom maar het is zo'n groot ding waar je naartoe werkt dat het bijna niet genoeg kan zijn wat je van de schoolleiding kan krijgen. Ik vind het heel belangrijk dat de schoolleiding er oog voor heeft en er tenminste iets over zegt of over laat blijken. Van mijn teamleider heb ik dat wel heel direct gekregen, van de vestigingsdirecteur die dit jaar net nieuw is, had het misschien nog iets meer gemogen. Maar goed, nou ja, ach. Dit jaar stond er niets extra's tegenover.
- E: En de directe collega's met wie je stuk maakt, heb je het idee dat zij waarderen wat je doet?
- B: Ja, wat ik heel leuk vond was dat mijn sectie Nederlands in zijn geheel was komen kijken. Ze waren met zijn allen uit eten geweest en waren toen komen kijken. Dat vond ik wel heel leuk dat ze dat deden. Ze waren helaas achteraan gaan zitten dus ze konden niet alles verstaan, dat was jammer. Maar verder vond ik het heel leuk.
- E: En de mensen met wie je het stuk maakt?
- B: Wat ik heel leuk vond was dat zij waardeerden dat ik meer naar het geheel kijk. Dat vind ik zelf iets belangrijks, dus ik vond het fijn dat zij dat zagen. Dat zeggen ze dan ook tegen me. En soms in kleine dingetjes, het is een beetje impliciet. Af en toe blijkt dan ineens uit kleine dingen van hé, goed, hé dat is verbeterd. Dat zijn dan de kleine dingen die het leuk maken.
- E: Heb je nog een cadeau gekregen vanuit school of vanuit je collega's?
- B: De roos, maar verder niet.
- E: Heel erg bedankt voor je tijd en je openheid.
- B: Graag gedaan.

Interview Alice van Zandwijk

Het interview is afgenomen op 9 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al hier?

Alice: Heel lang, tweeëndertig jaar.

E: Waarom heb je juist voor deze school gekozen?

A: Eigenlijk omdat ik hier zelf als leerling op school gezeten heb en ik ben ontzettend gestimuleerd door mijn toenmalige gymnastiekdocent om de opleiding te gaan doen. Ik wilde natuurlijk zelf al sportjuf worden, maar hij heeft mij ontzettend gestimuleerd en ook een beetje gevolgd toen ik ging stage lopen. In die tijd was het helemaal nog niet zo makkelijk om aan een baan te komen en ik kreeg vlak voor mijn examen op de sportacademie een telefoontje van joh, je hebt een baan. Ik was natuurlijk helemaal overdonderd en die tijd had je nog helemaal niet de luxe om te zeggen van ik ga er een jaartje tussenuit. Ik was gewoon blij dat er een baan was, want van mijn klas hadden er maar twee mensen een baan. Dus ik ben hier eigenlijk gelijk gaan werken en ik voel me hier gewoon als een vis in het water. Ik zie geen reden om naar een andere school te gaan [lacht]. Sommige zeggen wat saai, maar goed, elk jaar weer nieuwe leerlingen, nieuwe uitdagingen, nieuwe kansen, nieuwe collega's, heel wat directeuren komen voorbij dus die afwisseling zit toch wel in de school. Ik vind het hier heerlijk en ik blijf hier ook denk ik.

E: Wat was jouw rol bij de productie van het stuk?

A: Bij deze productie was mijn hoofdrol het verzorgen van de kleding voor de spelers en de dansers. Eigenlijk ben ik ook van de grime, dus het organiseren van het grimeren. Dat heb ik een tijdje ook zelf gedaan, maar op een gegeven moment deed ik alles zelf, ik deed en de dans en de kleding en de grime. Dat ging gewoon niet meer, dus ik heb op een gegeven moment gezegd, ik ben nu vijftig plus dus er moeten eigenlijk jonge mensen ingroeien en die moeten zich met de dans gaan bemoeien. Dat lukt nog niet zo, want eigenlijk doen de leerlingen het zelf. Ik heb het toch wel een beetje afgebakend, want ik had toen heel erg veel

schouderklachten, ik ben ook geopereerd geweest twee jaar geleden, dus ik moest echt een stapje minder doen. Dus ik heb gezegd ik doe de kleding en de grime, als het nodig is kan ik daar ook nog mensen bij halen. Dat is dan mijn taak. Maar ik voel me ook wel de moeder van het geheel, ik probeer met iedereen contact te leggen en de boel bij elkaar te houden. Ik heb eigenlijk een verbindende opdracht, met de kleding heeft iedereen te maken. Zowel het koor, het orkest en de spelers en de dansers. Dus je peilt heel snel wat er allemaal speelt bij de groepen, daar kan ik dan via mijn rol mee omgaan. Vind ik ook wel leuk, beetje moederkloek [lacht].

E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen van het stuk?

A: Ik moet altijd heel erg mijn jaar indelen, want er zijn het hele jaar door behoorlijk wat activiteiten waar ik bij betrokken ben. Voor mij is het altijd de kerstvakantie, dan ga ik me inlezen en dan weet ik natuurlijk al wel een beetje welke richting het op gaat. Dus soms in de weekenden dwalen mijn gedachten weleens van oja, dan ga ik naar een rommelmarkt of zo, ga ik al een beetje zoeken van wat ik zou kunnen gebruiken of waar loop ik tegenaan. Maar vanaf januari moet ik echt wel serieus gaan plannen en nadenken en overleggen met andere mensen van wat het dan uiteindelijk wordt.

E: Hoeveel uren heb je gekregen?

A: Op mijn taakblad staat veertig uur voor de musical.

E: Ben je daar overheen gegaan?

A: Ja, ik ga daar altijd heel ruim overheen. Ik heb geen idee, dat loopt in de tientallen uren. Ik bedoel, de week zelf al ben je dag en nacht, acht uur en dan nog 's avonds, je bent gewoon de hele dag ermee bezig. En dat is natuurlijk sowieso drie, vier dagen en dan heb je de repetitiedagen, de voorbereidingsdagen, de naaiavonden soms. Het is echt heel veel werk.

E: Hoe vind je het dat je dat uren aantal overschrijdt?

A: Ja, dat is ook mijn eigen schuld. Want je kunt zeggen oké, ik krijg er veertig uur voor en ik zorg dat ik daar binnen blijf, dan wordt het heel summier. Dan wordt er weinig gemaakt en dan wordt er veel gehoord, dan maak je het heel makkelijk. En dat is niet wat we willen, want we willen gewoon dat die musical indruk maakt.

Dat je ziet van, daar is veel werk en liefde in gestoken en niet alleen door de docenten maar ook door de leerlingen. Ik bedoel, die krijgen er ook geen uren voor en je wilt met z'n allen het beste eruit halen wat erin zit. En dan is er niemand bij onze groep, soms zeggen ze weleens van jongens kom op, we moeten niet elk jaar nog meer en nog hoger, want dat gebeurt natuurlijk, je wilt altijd weer beter. Op een gegeven moment hebben we gezegd van nou, nu gaan we weer een stapje terug doen en dat zou dus dit jaar geweest zijn [lacht].

E: Is dat gelukt?

A: Nou ja, we hebben wel iets minder uitpakket dan vorig jaar, zeker qua kleding, zeker omdat vorig jaar met *Don Giovanni* natuurlijk de opera, dat gaat over de top en dat was het afscheid van de regisseur toen. Dus daar hebben we wat meer extra werk in gestoken. Wat dat betreft hebben we het nu iets rustiger aan gedaan, want we hebben bijvoorbeeld wat de kleding betreft geen oudergroep ingeschakeld, vorig jaar hadden we een hele naaigroep van ouders. Toen hebben we denk ik acht weken een avond zitten naaien. We hebben het nu gewoon met de leerlingen gedaan en met de collega's, met Inge en Yvonne. Dus dat was in ieder geval een bezuiniging op de uren. Maar je gaat er altijd overheen en ik begrijp ook wel dat de school niet alles kan dekken, dat gaat gewoon niet. Het is ook een stukje hobby van ons allemaal en je doet het omdat iedereen er veel tijd en werk aan besteedt. Dus dan zeg je niet van mijn uren zijn op, zoek het maar uit. Je zorgt gewoon dat je het met elkaar goed doet, dat is eigenlijk de drive achter alle betrokkenen.

E: Heb je budget bekregen voor de kleding?

A: Ik heb eigenlijk een open portemonnee, tenminste ik krijg van Coen, hij weet wel dat ik daar goed mee om ga en dat ik het probeer binnen de perken te houden. Dat er een soort streefbedrag is voor mijzelf, maar het is helemaal niet erg als ik daar een beetje onder of overheen ga. Daar voel ik me heel vrij in en ik weet ook dat ik niet moet overdrijven. Als je alles zou huren dan ben je twee, drieduizend euro kwijt, dat gaat gewoon niet. Van de dingen die we wel aanschaffen proberen we dat ze altijd hergebruikt kunnen worden. We hebben natuurlijk die enorme toneelkelder opgebouwd en dat is eigenlijk omdat ik al drieëndertig jaar ermee

bezig ben is dat zo gegroeid. Dus ik ben dat zelf gaan opsparen en verzamelen. En er wordt zoveel hergebruikt, dus dat is voor de school echt een aanwinst. Het is heel leuk om daar elk jaar weer nieuwe dingen in te krijgen, dat kunnen ze andere jaren weer gebruiken bij presentaties of bij een schoolfeest. Gisteravond hadden we hippieschoolfeest, nou hup dan duiken we de kelder in en dan neem ik een tas mee met brillletjes en pruiken, dan hebben de docenten gewoon ook even iets leuks. Dus op die manier wordt er heel veel gebruik van gemaakt.

E: Wat zijn de vaste gewoonten of vaste procedures rondom zo'n stuk?

A: Dat het productieteam het voortouw neemt in het organiseren van heel veel dingen, dat is heel fijn want de eerste jaren deden we dat allemaal zelf. Maar sinds een jaar of vijf, zes draaien we met een productieteam en die beginnen de boel op te starten. Heel veel zakelijke dingen worden dan geregeld, de audities worden gepland en dat loopt allemaal goed. Verder beginnen we meestal een beetje in onze eigen hoek. De dans begint met de audities, het koor begint stukken uit te zoeken, de tekst van het script wordt vastgesteld en dan wordt daar mee geoefend. Iedereen begint een beetje op een eilandje en langzaam gaan de bewoners van de eilanden elkaar opzoeken en dan wordt natuurlijk overlegd. Wat mij betreft ga ik eerst kijken wat voor rol de spelers spelen, wat hun karakter is en in welke tijd het speelt, dus ik ga overal informatie opdoen. Om hoeveel mensen het gaat, hoe ze er zelf een beetje tegenaan kijken, want je wil ze ook niet in kleding stoppen die ze niet willen. Dus het gaat eigenlijk heel erg in samenspraak met de hoofden van de eilanden. Het productieteam ondersteunt ons in allerlei zaken. Dat gaat eigenlijk heel vanzelfsprekend, ook uit ervaring.

E: Hoe lang wordt er al een musical opgevoerd hier op school?

A: Sinds ik hier werk doen we al producties, het is niet altijd elk jaar musical geweest, want we deden ook weleens toneelstukken waar ik dan zelf niet zo veel mee te maken had. Maar ik denk dat we bij elkaar van die dertig jaar zeker vier, vijfentwintig musicals zijn geweest, denk ik. En dan krijg je natuurlijk wel een stukje ervaring met elkaar. Ik denk dat ik er het langst bij zit nu mijn oudste collega vorig jaar weggegaan is, Gerard Schelvis. Met hem ben ik eigenlijk bij de eerste producties geweest. Ik denk dat wij samen de oudste zijn en meeste ervaring.

- E: Hoe reageren collega's die niet betrokken zijn bij het stuk?
- A: Die hebben eerst helemaal niet door wat er allemaal gebeurt. En dat heeft ook een beetje een eigen leventje, vrijdagmiddag zijn de mensen actief die met de musical bezig zijn en heel veel mensen zijn er dan niet, of ze weten wel dat het bestaat want het is natuurlijk jarenlang al best wel belangrijk. Maar ze bemoeien zich er niet mee, er wordt ook weinig naar gevraagd. Een paar betere collega's die mij ook goed kennen die vragen joh, hoe gaat het, hebben jullie het weer zo druk en dit en dat, kan ik nog wat doen of komt er nog een middag dat we kunnen helpen. Dat zijn dan de mensen die het meest betrokken zijn. En die komen dan gewoon hand- en spandiensten doen en dat is gewoon heel leuk. Maar over het algemeen vindt het eigenlijk buiten het gewone schoolleven plaats en pas in de laatste paar weken merkt iedereen wel van, oh ja, het komt er weer aan, het wordt weer drukker in de school, ze zijn bezig met decors, er wordt gezongen op de gangen. Dan komt er leven in de brouwerij.
- E: Komen ze ook kijken naar het stuk?
- A: Ja, een aantal collega's wel maar ook een heel aantal niet. Dat je denkt van huh, jammer. Waarom kom je niet, het kost je twee uur tijd en je ziet kinderen zo van een andere kant. Ik merk dat mentoren over het algemeen komen kijken als leerlingen van hun klas meedoen. Ook een aantal docenten die standaard altijd komen, maar er zijn er ook die standaard niet komen en dat vind ik wel eens jammer, maar goed. Ik zie het ook niet altijd, ik ben heel vaak achter de schermen en dan zie ik niet wie er allemaal in de zaal hebben gezeten. Maar dan hoor ik weleens van mevrouw die was er, meneer die was er dat hoor je dan van de leerlingen, want die vinden dat wel heel erg belangrijk wie er allemaal zijn. Dus niet iedereen is er.
- E: Zijn er reacties gekomen op het gebruik van de lokalen?
- A: Zelf voel ik me heel erg verantwoordelijk voor dat er geen klagende collega's zijn, ik vind wel, dit is ook een onderdeel van het schoolleven, het gaat niet zonder slag of stoot. Ik probeer altijd de schade te beperken en het lokaal netjes achter te laten dat er gewoon les gegeven kan worden. Maar ja, ze merken altijd wel dat er iets aan de hand is. Maar we proberen altijd heel snel dat lokaal achter het toneel

vrij te krijgen, zodat we daar al onze rotzooi kunnen verzamelen. Het is natuurlijk een enorm gesjouw, we zitten natuurlijk met die kleding en al die spullen. Dus we proberen de overlast voor de collega's te beperken, maar natuurlijk merken ze wel dat er wat aan de hand is. Maar dat leidt niet tot irritaties, tenminste ik krijg weleens de opmerking van er ligt nog troep van jou te slingeren hier en daar. Dan denk ik oh, hebben ze dat niet opgeruimd, is het blijven liggen. Maar dat gaat meestal met een geintje, ik heb nog nooit gezien dat iemand op hoge poten naar de directie ging van en wat is dat hier voor onzin. Dat is de laatste jaren zeker niet zo. Ik heb het vroeger wel één keer meegemaakt. Toen hadden we onze uitvoering nog in de schouwburg in Leiden, daar moet je wel generale draaien dus we hadden de middag voor de eerste uitvoering een generale gepland. Dan mogen de leerlingen die vrij zijn daar natuurlijk naar toe. In die tijd deed ik zelf nog de dansgroepen, dus ik had met de dansgroep afgesproken zo laat verzamelen want we moeten naar de schouwburg en het is onze enige kans om daar nog te repeteren. Toen miste ik een aantal meiden, toen zei ik waar zijn ze en toen hoorde ik ja die hebben les want die mochten niet weg. Ik zeg hè, wat. Dus ik naar dat lokaal en ik was nog best wel jong toen. Dus ik zeg het spijt me dat ik de les onderbreek, maar er is generale repetitie en de leerlingen hebben het recht om mee te gaan, want die moeten oefenen, die moeten vanavond optreden. Toen kreeg ik toch de volle laag van die docent en wat is hier belangrijk op school, wat een onzin, het gaat toch om de examenresultaten, dat die kinderen overgaan. En hij begon echt zo te schreeuwen, ik kreeg het helemaal Spaans benauwd, toen ben ik met tranen in mijn ogen naar de rector gestapt en die nam het wel gelijk voor mij op. Die ging op hoge poten naar die docent toe en de leerlingen hup, mee naar de schouwburg. Die docent was iemand die sowieso niks met schoolleven had. Ik kan me voorstellen dat als je vindt dat je een belangrijk vak geeft zoals natuurkunde en je wilt dat je leerlingen het goed doen, dat je vindt dat dat belangrijker is. Daar is niet iedereen het mee eens en wij vinden het als docenten en de school ook, heel belangrijk dat de leerlingen dit soort dingen meemaken in hun groei naar volwassenheid. Want hoe belangrijk is dit niet? Hier vorm je kinderen mee. Het gaat helemaal niet om dat dansje, maar het gaat wel om in een

groep en samenwerken en iets voor elkaar over hebben en lachen en huilen met elkaar. Al die leerlingen die per jaar meedoen, daar heb je daarna vijf jaar zo'n leuke band mee, het is zo'n grote groep dus dat heeft ontzettende invloed op de sfeer op school. Want dat is zo'n positieve groep en die stralen dat ook aan alle kanten weer uit en dat werkt gewoon jaren door. En elk jaar komen er weer nieuwe bij, omdat ze voelen dat het zo leuk is om daaraan mee te doen. Dat werkt heel erg aanstekelijk.

E: Zijn er factoren die de productie belemmeren?

A: De tijdsdruk, er zijn ook scholen die een heel jaar ermee bezig zijn, maar bij ons lukt dat gewoon niet. Dat komt ook omdat we een heel druk schoolleven hebben. Onze kerstweek is op zich al een culturele week met alles erop en eraan. Dat is bijna een halve musical wat daar allemaal gebeurt aan optredens en kerstfeesten en lichtjesavond en goede doelenacties. Dus daar zitten ook altijd weer diezelfde mensen bij.

E: Hoe zou dat beter kunnen?

A: Het is eigenlijk gewoon dat een schooljaar te snel gaat, dat er teveel te doen is. Maar aan de andere kant kan je zeggen, het is maar een school, we zijn geen professionele theatergroep. Misschien moeten we de lat dan niet altijd even hoog hoeven leggen. Dat je zegt, dit is goed genoeg voor wat wij kunnen en wat wij doen. En natuurlijk kunnen altijd dingen beter, dat je denkt die paar leerlingen die nog net een paar noten nog niet goed in hun nummer zitten. Als ze tien keer vaker hadden gerepeteerd dan komt het er zo uit vallen en klinkt het perfect. Maar ja, is het dan nog wel leuk of spannend? Nu zie je echt kinderen die het beste eruit proberen te halen in de tijdsdruk die er is. Dan blijft het ook spannend en leuk en dan is iedereen ook heel erg blij dat het goed gegaan is. Als het allemaal gelikt eruit komt rollen omdat je het al twintigduizend keer gedaan hebt, dan is de lol er ook van af. Dat zie je bij de dansgroep ook, dat stukje spanning geeft dat ze net op dat moment eruit halen wat erin zit en dat ze gewoon niet af willen gaan. Dus op zich vind ik dat dan ook niet zo erg, dat je zegt van we hadden eigenlijk nog, nee het is goed zo. Laat het maar op het moment aan komen. Dat vind ik niet erg.

E: Zijn er dingen die heel goed werken?

A: Het enthousiasme van alle betrokkenen, dat iedereen het met een stukje hobby doet en vrije wil. Het doel voor ogen ziet waar het naartoe gaat, dat werkt heel positief. Dat de mensen ook best veel van elkaar kunnen hebben, er moeten ook weleens dingen uitgesproken worden. Want dat de meiden van de dans met de generale repetitie de dans nog niet af hadden, dat werd echt even hardop gezegd en dat kwam best wel aan bij die meiden. En nu ging het ook direct naar die dansgroep toe, normaal spreek je dan de docent aan die daar verantwoordelijk voor is, maar in dit geval waren ze zelf verantwoordelijk en dan is het best wel heel hard, terwijl ze keihard aan het werk waren dat ze het gewoon nog net niet af hadden. Dat het wel even er ingewreven werd. Toen dacht ik ook van hmm, ik denk dat ik zo maar even langs moet gaan bij de dansgroep. En dan zijn ze in eerste instantie best wel van we doen toch ons best en wij hebben ook proefwerken en dingen, we doen toch gewoon ons best. Maar dan moeten wel eventjes de feiten duidelijk op tafel komen, van zo kun je niet een première in straks. Dan praat je er over en dan komen ze er ook wel achter dat ze gelijk hebben, natuurlijk moet het af zijn. En dan wordt er keihard aan gewerkt want de andere dag stonden ze uren te oefenen om die ene dans weer af te krijgen. Dan werkt het en dan krijgen ze complimenten voor hoe het er uiteindelijk uit zag en dat ze echt ervoor gegaan zijn. Dan loont het en dan zijn ze allemaal weer blij en zo werkt dat.

E: Met wie van de betrokken collega's heb je het meeste contact tijdens de productie?

A: Ik denk eigenlijk wel met iedereen even veel. Natuurlijk zijn de spelers wel belangrijk, alleen qua kleding had ik met de spelers dit jaar niet zoveel te doen, omdat ze heel veel dingen zelf bij elkaar, het was natuurlijk een natuurlijke setting van een groep die in de bergen zit. Dus die hoefden niet helemaal aangekleed, het is meer dat ze spullen moesten gaan verzamelen. In de kelder heb ik natuurlijk niet voor twintig mensen wintersportkleding hangen, vorig jaar was het anders want dan moet je echt de karakters gaan aanpassen op het type die dat speelt. Dus dan heb je een veel intenser contact, zoals die hoofdrolspeler Adriaan, die was dit jaar ook één van de hoofdrolspelers, daar heb ik vorig jaar ook zo mee gelachen. Ik zeg

hup, we gaan naar Hoppezak, we gaan kijken wat er bij Don Giovanni hoort en hoe hij eruit moet zien. Dan hebben we daar weer een contact zitten, nu niet meer helaas, die ging dus vertellen hoe Don Giovanni in elkaar zit en wat zijn uitstraling is. Dat het een mooie man is en ja, dan wordt er even een staartje bij hem gemaakt, dat is natuurlijk hilariteit. Maar uiteindelijk gebeurt het allemaal wel, dus dan heb je een heel leuk contact. Je moet ze transformeren naar hun rol en dan heb je dus ineens een heel ander contact dan als je zegt van de dansgroep moet zwart en jullie doen dat aan en jullie doen een haarbandje om. Dat is heel wat anders dan dat je een karakter moet ombuigen. Dat is heel leuk om te doen.

E: En met de collega's, heb je met bepaalde personen meer contact?

A: Nee, eigenlijk met iedereen wel. Omdat het leuke is dat Coen ook meedenkt in de andere dingen. Reiny doet dat sowieso want die denkt over alle geledingen na en Barbara heeft natuurlijk ook haar eigen ideeën, van goh het zou leuk zijn als dit, of het zou mooi zijn als dat. Dat waardeer ik heel erg in Barbara, Gerard was echt meer van ik doe het toneel en de rest kan me eigenlijk niet zoveel schelen, als het maar goed is. Maar dan wisten wij nooit zo goed wat hij daar mee bedoelde en dan zei hij achteraf weleens van nou, ik vind het eigenlijk niet zo bij het stuk passen. Ja, dan moet je aangeven wat je wil. Barbara heeft daar veel meer ideeën over hoe je de dans dan weer bij het stuk kan betrekken, als dat niet automatisch gebeurt. Als we zoals volgend jaar de *West Side Story* gaan doen, dan hoort de muziek en de dans al bij het verhaal, daar hoef je niets kunstmatigs mee te verzinnen. En nu heb je een verhaal, maar we willen er een musical van maken, dus je vliegt de muziek en de dans in. Dan is er ineens een dans met bolhoedjes en stoelen, terwijl ik denk van hallo, we zitten in een skihut, wat is dan de link? Dat lijkt dan een beetje gekunsteld, toch wordt er dan vanuit de groep gedacht van hoe kun je dat koppelen met de scène, dat er toch een link is, dat het toch bij elkaar hoort. En daarin gaan alle collega's brainspuien, met elkaar eten of borrelen. Dan zitten we een beetje te fantaseren en dan is het leuk dat iedereen ideeën aandraagt. Dan ga je daar wel of niet mee verder. Dus eigenlijk lopen die contacten zo tussen de geledingen door. En Coen zoekt weer meer contact met Tole vanwege de muziek, want zij moeten dan echt de muziek regelen. Het zijn

ook weer bilaterale contacten en dan komt het ook weer bij elkaar, want iedereen heeft met iedereen te maken.

E: Verandert de relatie in stresssituaties? Bijvoorbeeld toen de première werd afgelast?

A: Nee, het gekke is dat ik zelf helemaal niet verwacht had dat die voorstelling niet door zou gaan. Ik was die maandag ontzettend onrustig want ik had zoveel dingen moeten doen en al mijn spullen lagen op school, ik mocht er niet in. Dus pas om twee uur kreeg ik toestemming dat ik toch naar binnen mocht, want ik had het idee morgen hebben we die voorstelling en dit en dat moet er nog gebeuren. Ik moet echt overzicht hebben anders gaat het fout. Dus ik ben die maandagmiddag nog keihard hier gaan werken, toen ik gefouilleerd werd door de politie mocht ik naar binnen [lacht]. Dus ik was die avond en 's nachts ook helemaal druk van ik moet naar school. En toen kwam ik hier op school en Reiny zegt nou, het gaat niet door vanavond. Ik was helemaal perplex maar ja, op een gegeven moment oké, het is niet anders. We waren eigenlijk allemaal heel erg gelaten, zo van ja, dit wordt gewoon besloten, daar kunnen we niet tegen protesteren.

E: Blijft het tussen jullie onderling dan goed, of zijn er irritaties of wat dan ook?

A: Nee, helemaal niet. Niet met het aflasten van die voorstelling, wel even de shock van o ja, maar ook de berusting van oké, nu hebben we nog even een dag de tijd, om even tot onszelf te komen en de dingen goed op een rijtje te krijgen, de tribune moest nog opgebouwd worden, dat had ook die maandag moeten gebeuren. Dus dat ging gewoon allemaal door. Dus toen hadden we zoiets van oké, dan doen we het zo. En dan hebben we donderdagmiddag een matinee, dat hadden we nog nooit gehad. Dat was best heel zwaar, ook in combinatie met de spanning van de hele week en het gewone lesgeven dat allemaal gewoon maar doorging. We waren allemaal echt gebroken donderdagavond. Maar ik heb niet gemerkt dat het tussen de collega's spanningen gaf, nee. Wij hebben gewoon onze schouders eronder gezet van jongens kom op, het is niet anders. We moeten door.

E: Heb je ook privé contact met collega's?

A: Dat hou ik zelf een beetje af, soms kom ik weleens op een verjaardag of bij bijzondere gelegenheden. Soms vraag ik mensen ook weleens bij speciale

gelegenheden, maar over het algemeen hou ik het zelf ook een beetje af. Dat is niet omdat ik ze niet aardig vind, maar mijn man zit ook in het onderwijs dus we hebben allebei een heel groot bereik aan collega's en dan vind ik het prettig om thuis, natuurlijk praten we weleens over school maar daar blijft het dan ook bij. En dan zit je weer met collega's van hem en daar heb ik ook niet altijd zin in. Dus het blijft rustig aan, maar het leuke is wel dat we bijvoorbeeld met elkaar uit eten, met die groep of ideeën opdoen. Dat gaat in een hele leuke, ontspannen sfeer altijd.

E: Voel je je gewaardeerd door de collega's met wie je het stuk maakt?

A: Ja, ik zie wel dat ze ook waarderen dat ik daar ook gewoon voor ga. Dat ik er mijn best voor doe en ik krijg ook best wel complimentjes.

E: En de schoolleiding, voel je je door hen gewaardeerd?

A: Ja, we hebben natuurlijk net weer een nieuwe directeur dus het is heel spannend hoe zij er tegenaan kijkt, maar volgens mij heeft ze al heel snel door dat wij toch wel ook de mensen zijn die voor de school gaan en voor de schoolsfeer en het schoolleven. Ik krijg van haar alleen maar ondersteuning tot nu toe.

E: In welke vorm?

A: Complimenten en ook de belangstelling van goh, lukt het allemaal wel. Dus prima.

E: Hoe belangrijk zijn de leerlingen bij het stuk?

A: Ja super, het is leuk dat ze de kans krijgen om dingen in te brengen en eigen ideeën, vooral met die dansgroep natuurlijk, dat komt eigenlijk helemaal bij hun vandaan.

E: Zijn er ook punten waarop zij de productie belemmeren?

A: Waar ik zelf weleens moeite mee heb is dat ze als leerling denken vanuit hun wereldje. Zeker omdat alle groepen door de docenten worden gestuurd, maar die dansgroep is een beetje los zand nu, dus die komen met hun eigen ideeën. Dan vinden ze het best wel moeilijk om zich aan te passen aan het stuk. Zij denken vanuit dansjes en wat ze geleerd hebben en pasjes en videoclipjes. En dan denken zo, oké, dit is de muziek, dan maken we daar bewegingen op. Terwijl ze dan niet denken van waar gaat het stuk over, welke scène zitten we, het moet in het stuk passen. Dat is heel moeilijk en daar hebben ze eigenlijk die sturing van de docent bij nodig. Volgend jaar gaat mijn gymcollega zich ermee bemoeien, maar zij is

helemaal niet zo vanuit de dans, dus ik ben heel benieuwd. Maar ik vind het gewoon heel belangrijk dat er een docent bij betrokken is, dat zij overleggen met een docent en dat de docent kan sturen. Dan zullen zij alsnog wel die dansen maken, maar wel dat de koers in ieder geval naar de musical blijft. Maar het is niet echt een belemmering, het is meer dan hun wereldje en ze moeten leren dat ze in het verhaal komen, dat ze een deel zijn van het geheel. Het is ook gewoon superleuk en ik denk weleens van nu is het genoeg, nu wil ik ook weleens gewoon lekker in de zaal zitten en niks doen. Maar het begint altijd weer te kriebelen en omdat ik natuurlijk ook die toneelkelder onder mijn hoede heb, dat is zo'n bron waar je inspiratie uit kunt halen en leerlingen vinden het altijd helemaal fantastisch als ze daar voor het eerst komen. Dat inspireert zo en ik vind het gewoon leuk om dat te kunnen begeleiden.

E: Ontzettend bedankt voor je tijd en je openheid.

A: Graag gedaan.

Interview Tole Emmelot

Het interview is afgenomen op 9 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al hier?

Tole: Sinds 2006, dat is al zeven jaar, gezelligheid kent geen tijd [lacht].

E: Waarom heb je gekozen voor deze school, wat trok je aan in deze school?

T: Er was een vacature, ik was op zoek naar een docentenbaan voor het vak muziek. Na het vak drie jaar niet meer te hebben gegeven vond ik het toch wel weer leuk om weer het onderwijs in te gaan. Deze vacature deed zich voor, ik ben gaan solliciteren en toen bleek dat ik gelijk met mijn neus in de boter viel. De school is met een hele stevige muziekpraktijk, heeft een hoge status binnen de school, zowel bij de leerlingen als bij de schoolleiding, dat is ook belangrijk, dat de schoolleiding achter je vak staat. Met een schitterend lokaal, goed geoutilleerd, ja, wat kon ik me nog meer wensen.

- E: Wat was jouw rol bij de productie?
- T: Afgelopen productie het maken van koor- en orkestarrangementen en techniek op de avonden zelf. Het begeleiden van de technische commissie. Ik heb me niet bemoeid met de hele opbouw, dat weten die jongens beter dan ik, maar puur inhoudelijk en met name op het gebied van geluid.
- E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen van het stuk?
- T: Kerstvakantie, de helft van de kerstvakantie gaat op aan het maken van de eerste arrangementen. De rest volgt dan januari, februari.
- E: Hoeveel uur heb je gekregen voor het stuk?
- T: Veertig.
- E: Ben je daar overheen gegaan?
- T: Ja.
- E: Hoe vind je dat?
- T: Ik zie het als een geste van de school van oké, veertig uur omdat wij het belangrijk vinden. Maar daar ga ik natuurlijk overheen. Ik vind het wel lastig maar ik doe het toch [lacht].
- E: Doe je volgend jaar weer mee?
- T: Ja, ik word er ook steeds handiger in. Arrangeren is ook een vaardigheid, hoe vaker je het doet hoe bedreverer je wordt en hoe handiger en hoe minder tijd het ook uiteindelijk kost. Ik zie het ook als een investering in mijzelf en dat ik eigen vaardigheden ontwikkel, die ik ook weer kan gebruiken voor mijn muzieklessen, voor de muziekpraktijk. In die zin, je hebt ook een flink aantal uren in je taakblad staan, dat zijn deskundigheidsbevorderinguren. Dat zijn de uren die je inzet om je vak bij te houden, om je vak aan te scherpen. Ik zet daar voor mijzelf ook een deel in weg, zo verantwoord ik dat voor mijzelf ook naar de directeur toe wat ik met die uren doe. Dus ja, dan ben je er nog niet [lacht]. Maar het is ook een beetje inherent aan zo'n productie, als je het daadwerkelijke aantal uren daarvoor gaat claimen, dat kan niet uit voor een school, denk ik. En het zou prettig zijn als een school uiteindelijk zegt van we gaan één of twee lessen geven aan die docenten die zich met de musical bezighouden. Dat zou fijn zijn en ik weet dat dat in het

verleden ook wel gebeurd is, maar de financiële situatie van deze school staat dat vooralsnog niet toe. Dat is gewoon geld.

E: Heb je budget gekregen voor jouw taak?

T: Nee, ik zelf niet. Dat ga ik wel doen, ik ben aan een nieuw muzieknotatieprogramma toe, dat zou om een paar honderd euro gaan.

E: Denk je dat daar budget voor is?

T: Ja, ik denk het wel. En daarmee koop ik gewoon tijd, want dan kan ik sneller werken. Op die manier kan ik het wel verantwoorden. Maar dat gaat om een relatief klein bedrag, want de productie zelf kost veel meer.

E: Voor de hoeveelste keer heb je meegewerkt aan het stuk?

T: Dit is dan de zevende.

E: Zijn er mijlpalen voor wat betreft het stuk?

T: Ja, die van vorig jaar bijvoorbeeld. We hebben een stuk van Mozart bij de kladden genomen, die opera, *Don Giovanni*. Dat vond ik echt geweldig, omdat in eerste instantie echt werd uitgegaan van bestaande muziek bij een bestaand stuk. De muziek is ook echt een wezenlijk onderdeel van de dramaturgie. Bij de meeste producties heb je een stuk en daar zoek je gewoon liedjes of muziekjes bij. Dan krijg je een beetje zo'n hapsnapachtig verhaal. Vorig jaar had ik echt het idee dat we met een theatrale, muzikale eenheid bezig zijn. We dagen daarmee ook de leerlingen uit om met de muziek van Mozart bezig te zijn en dat is gelukt, honderdvijfendertig leerlingen zijn in aanraking gekomen met de muziek van Mozart, waar ze normaal bijna niet mee in aanraking komen. We hebben pubers aria's laten zingen, zonder dat we afbreuk hebben moeten doen aan de muziek zelf. We hebben wel dingen achterwege gelaten maar we hebben niks versimpeld of aangepast. Dat vond ik als muziekdocent natuurlijk een geweldige uitdaging, temeer ook omdat het het laatste jaar was van de toenmalige regisseur Gerard Schelvis, hij had een laatste wens om dat ooit te doen. Ik vond het sowieso ontzettend gaaf om met hem aan de vertalingen te werken, want we hebben niet de Italiaanse tekst genomen maar vertaald naar het Nederlands. Dat moest ook allemaal kloppen op de muziek, op de melodie die gegeven was, waar we niet aan wilden tornen. Ik was daar heel erg enthousiast over, temeer ook omdat ik echt

het idee had van we zijn met een artistiek product bezig en dat vind ik er soms weleens bij inschieten, bij de producties hier op school. Het genre musical wordt interessant nu, als je naar de afgelopen tien jaar kijkt. Maar in feite is het gewoon een aaneenschakeling van clichés, dingetjes die zich door de tijd heen hebben bewezen en dus werken en dus maar op worden gevoerd in zo'n stuk. Binnen alle disciplines, binnen de muziek, binnen de manier van spelen, manier van zingen, de dramaturgie. *Blues Brothers*, dat is ook een mijlpaal. Dat was een oorspronkelijk verhaal met de oorspronkelijke muziek, vormt ook weer een geheel. Dat was mijn vuurdoop hier.

E: Heb je steeds veertig uur gekregen vroeger?

T: Ik begon met tachtig. Dat was door mijn voorganger bedongen, ik nam zijn taakblad over voor dat jaar. Al snel werd dat gehalveerd het jaar daarop [lacht]. Sinds twee jaar doet Coen de ensembleleiding, dus het dirigeren en instuderen van de muziek. Voordien deed ik het samen met mijn collega muziek Yfke de Jong. Zij was dit jaar met verlof en dat was twee jaar terug ook het geval. Zij levert nu de arrangementen aan. Coen studeert voor orkest-dirigent op het conservatorium, dus het sluit ergens ook aan bij zijn studie en daardoor krijg je ook de beste persoon binnen de school voor het orkest. Dat vind ik een goede zaak, want je moet gebruik maken van de kwaliteiten die je in huis hebt. Ik kon het niet meer doen, ik heb tweeënhalve jaar geleden mijn voet verbrijzeld door een onhandig ongeval, dus ik kon niet meer staan, niet lang staan. Dat gaat wel hoe langer hoe beter [lacht], maar Coen is in dat gat gesprongen. Het was ergens wel uit noodzaak geboren ook, maar op zich heel mooi dat iemand die daarin toch betere kwaliteiten heeft dat doet. Daar ben ik alleen maar voor, hoewel ik het wel een beetje mis.

E: Zijn er vaste procedures omtrent het stuk?

T: Ja, er is een format in de loop der jaren ontwikkeld. Het is een format dat goed werkt denk ik. Wat ieder jaar terugkomt is dat er altijd een productieteam is, met daarin afgevaardigden van leerlingen die een discipline onder hun hoede hebben. Bijvoorbeeld een productie-leider voor muziek, voor het koor, voor dans. Dat is iets wat we ieder jaar weer terug zien, dat werkt goed. Dat betekent dat je een

kerngroep hebt die mensen aanstuurt, veelal leerlingen. En dat blijkt dan ieder jaar weer een goede manier om al die losse elementen waar we mee bezig zijn, goed aan te sturen en uiteindelijk ook goed bij elkaar te krijgen. En ik noem leerlingen, omdat ik het een heel sterk punt vind om juist leerlingen in dat proces te betrekken. Je zet ook iets sterks neer als je als docenten vindt dat je iets met de musical moet doen op school, je bent daarin als docententeam alles bepalend. Het betekent dat je a, ontzettend veel werk daaraan hebt en b, misschien de kans loopt om minder draagvlak te creëren voor je productie. De productie wordt door leerlingen gemaakt, dus juist de leerlingen betrekken in het proces vind ik hierin heel erg sterk. Dat komt dus ieder jaar terug en dat is een sterk punt wat mij betreft.

E: Liggen de procedures vast?

T: Nee, we zijn zeker niet star hierin. Er wordt altijd heel pragmatisch gedacht, van als dat nu de beste oplossing is, dan doen we het zo, natuurlijk. Ik vind dat ook wel prettig, dat dat kan.

E: Hoe reageren collega's die niet betrokken zijn bij de productie?

T: Die spreek ik daar niet over, nee, gek genoeg niet.

E: Komen ze kijken naar het stuk?

T: Veel wel, veel ook niet. Ja, kan je jammer vinden, aan de andere kant, ik kom ook nooit kijken bij een sportdag, of zoals afgelopen vrijdag een voetbalwedstrijd tussen de docenten en de leerlingen op het sportterrein van de universiteit.

E: Vind je dat gelijk aan elkaar staan?

T: Nee, natuurlijk niet [lacht]. Maar je kan mensen niet dwingen en je kunt niet alles van collega's verwachten, dat ze in alles meegaan. Als ze komen kijken, diegene die komen kijken dat waardeer ik zeer. En daar weet ik van, die komen echt vanuit intrinsieke belangstelling kijken om hun leerlingen op een andere manier te zien, dat hoor ik heel vaak terug. Dat vind ik heel erg leuk om te horen. Maar ook om te kijken van wat het geworden is.

E: Komen er reacties naar aanleiding van het afsluiten van de lokalen?

- T: Ja, als daar teveel zoi is of achterblijft waardoor het lokaal eigenlijk niet lesklaar is. Ik kan me wel voorstellen dat daar over geklaagd wordt en dat gebeurt dan soms ook.
- E: En geluidsoverlast?
- T: Ja en dat valt me wel een beetje tegen soms. Als er dan wordt gerepeteerd in de aula en er komen geagiteerde, geïrriteerde collega's uit omliggende lokalen komen van of het wat zachter kan, denk ik van ja, op dat uur van de dag, vrijdagmiddag dan zijn er genoeg lokalen die vrij zijn. Nu zal dat volgend jaar wel anders zijn met de instroom van veel nieuwe leerlingen. Ik denk dat alle lokalen dan meer bezet zijn, we krijgen flink veel leerlingen erbij. Maar de afgelopen jaren was er echt een uitwijkmogelijkheid. Sommige docenten die een vaklokaal moeten verlaten, oké. Dan denk ik dan moet er ook iets van een schoolleiding zijn die zegt van, dit vinden wij belangrijk en dit is op dit moment de consequentie, geluidsoverlast. Graag begrip of zoek een ander lokaal. En dat vind ik jammer dat dat niet vanuit de schoolleiding echt gebeurt.
- E: Zijn er factoren die belemmerend werken bij de productie?
- T: Ja, dat is tijd. Dat gaat om concrete repetitietijd. Normaliter starten de repetities de tweede helft van januari, wat tamelijk laat is naar mijn idee. Afgelopen jaar is Barbara Snel in december al begonnen met de eerste stappen te zetten met de spelers. En dan nog hoor, de school heeft het wel voor elkaar gekregen om vrijdagmiddag het achtste uur vrij te roosteren, het laatste uur van de dag van de week om de repetities mogelijk te maken. Ik hoop dat die lijn kan worden voortgezet volgend jaar. En dan heb je nog het punt van leerlingen, die vaak van alles en nog wat te doen hebben, verplichtingen elders hebben waardoor ze het vaak laten afweten. Daar baal ik enorm van. Als je voor deze productie kiest dan zeg je daar volmondig ja tegen. Dat verjaardagspartijtje van oma op vrijdagmiddag, dan kom je maar wat later. Of de zaterdagrepetities dan zie je dat heel veel leerlingen met sport zitten, zelfs op de dagen van de uitvoeringen kunnen leerlingen bij je komen met het verhaal van ja, dan heb ik dit en dan heb ik dat, ik kan die avond niet meespelen. Ik vind dat daar wel redelijk makkelijk mee wordt omgesprongen door het productieteam. Als we een productie samen

maken gaat het ook om verantwoordelijkheden, het gaat om afspraken nakomen. Dus niet alleen maar het dingetje dat je doet, het partijtje dat je speelt of het decorstukje dat je maakt, het gaat om een veel groter complex aan zaken. Dat is een aspect wat ik ook belangrijk vind aan een productie als deze, dat dit soort zaken ook doorwerken naar leerlingen onderling en hoe leerlingen met docenten omgaan en hoe leerlingen in de school staan. Misschien dat het wat moeilijk is hard te maken maar ik weet zeker dat het van invloed is. Dus dat zijn de sociale aspecten.

E: Wat is het hoofddoel volgens jou voor wat betreft de leerlingen?

T: De productie zelf in eerste instantie. Het stuk zelf wat uiteindelijk staat, het werk an sich. Ik vind het heel mooi om te zien dat het ook een aantal neveneffecten heeft die heel positief uitwerken, leerlingen zien de betrokken docent op een andere manier, de docenten zien de leerlingen op een hele andere manier. Dat werkt door in de klas, dat kan ik je wel vertellen, ten positieve. Leerlingen onderling ook, er gaat een ontzettende socialiserende werking vanuit, gezamenlijk zo'n productie maken. Dat doet ook iets met de sfeer binnen de school en dat is iets onbenoembaars, je zou er misschien wel een begrip aan op kunnen hangen. Maar het heeft invloed. Omdat het zo moeilijk meetbaar is zijn het waarden die toch wel lastig worden onderkend. Door collega's, door de schoolleiding misschien, van de één weet ik wel dat het heel erg wordt onderkend, van de ander weet ik zeker dat het niet wordt onderkend. Het is moeilijk hard te maken. Het is grappig hè, er komt een enorme instroom van leerlingen binnen, als ik leerlingen dan vraag die nu in de eerste of tweede klas zitten waar ze hun schoolkeuze op hebben gebaseerd, dan komen ze altijd één met sfeer, en de rest komt achteraan in het rijtje. En wat is dat dan, sfeer, dat wisten ze ook niet echt te benoemen.

E: Zijn er behalve het productieteam nog andere factoren die bevorderend werken bij zo'n productie?

T: Omgang met de collega's, je leert de collega's die betrokken zijn op een andere manier kennen. Ik heb een aantal repetities van Coen bijgewoond puur om te kijken van oké, hoe doet hij het met het repetitieproces. Hoe zit het met zijn slagtechniek bij het dirigeren. Ik leer daar ontzettend veel van. Ook in het maken

van arrangementen, er worden natuurlijk wel dingen uitgewisseld van wat werkt en wat niet werkt. Dat heeft effect op mijzelf. Leerlingen, het valt vaak op dat leerlingen die als zwak te boek staan binnen een school die dan met zo'n productie mee gaan doen en die dan toch de kans krijgen om een heel andere kant van zichzelf te laten zien. Dat heel erg goed is en heel erg verrast. Die je dan wél ziet opbloeien. Iets wat ook nog positief werkt, ik heb ieder jaar in mijn examenklassen muziek leerlingen die extra uitdaging nodig hebben, dat zijn ook leerlingen die je vaak op de culturele avonden terugziet, maar ook in de musical. Wat ik dan regelmatig doe, dat heb ik dit jaar ook gedaan, is leerlingen die op het vlak van muziek extra uitdaging nodig hebben niet alleen maar laten spelen, maar ook arrangementen laten maken. Ga maar eens een orkestarrangement schrijven, ga een stuk bewerken en ga het instuderen ook. En dat is een heel krachtig didactisch middel, waardoor je a gedifferentieerd bezig bent met een leerling die extra uitdaging nodig heeft, daar heel veel van leert en zo'n productie geeft de mogelijkheid ook daartoe. Het is niet voor iedere leerling weggelegd, maar als ik het signaleer en ik zie de kans, dan kan ik de musical gebruiken om daar iets meer mee te doen. Het laatste stuk is door een leerling gemaakt. Die jongen wil eigenlijk niet met muzieknoden werken, met muzieknootatie en hij zag daar enorm tegen op, zijn vader is musicus en die heeft dat programma, dus ze hebben wel samen wat gedaan, maar het was wel een manier om die jongen op het gebied van arrangeren en op het gebied van muzieknootatie op een hoger plan te krijgen. Hij kreeg ook credits en zo, een jongen die je nooit echt zag lachen in de klas maar die dan toch glunderend achter die piano zat toen zijn stuk werd gespeeld, schitterend.

E: Met wie van je collega's heb je meeste contact tijdens de productie?

T: Met mijn muziekcollega's meer vanzelfsprekend dan met collega's die zich met de andere disciplines bemoeien.

E: Dus dat is met Coen en Anne dan.

T: Coen en Yfke de Jong.

E: Voor deze productie ook met Janneke?

T: Janneke ook ja, ik heb haar de koorpartijen aangeleverd.

- E: Anne heeft ook geholpen bij het koor toch?
- T: Nee, Anne heeft één arrangement gemaakt. Hij is één van de vervangers van Yfke, het leek me leuk om ook hem te betrekken in het gebeuren, dus hij heeft één arrangement gemaakt.
- E: Voor de rest is hij niet betrokken geweest bij de repetities, hij heeft alleen iets aangeleverd?
- T: Ja.
- E: Jullie overleggen natuurlijk met zijn allen, heb je bijvoorbeeld ook contact met Alice of Yvonne?
- T: Minder, als we contact hebben dan is het eigenlijk puur technisch, dan gaat het met Alice over dans van hoeveel maten een stuk muziek mag of moet duren. Dat ze weten waar ze kunnen inzetten als ze een dans maken.
- E: Dus met Barbara, Reiny en Heleen heb je minder contact?
- T: Ja, dat is minder.
- E: Praat je over het stuk buiten de overlegmomenten om?
- T: Ja, het komt weleens ter sprake in de periode dat het speelt. Nee, niet in de zin van echt overleg, nee. Dat is echt centraal geregeld binnen die productieteam overleggen.
- E: Verandert de samenstelling van jullie team vaak?
- T: Vanuit de docenten gezien is het redelijk stabiel. Vanuit de leerlingen wisselt dat sterker natuurlijk, vanzelfsprekend.
- E: Stel dat een collega aangeeft mee te willen werken, kan dat dan? Staan jullie daarvoor open?
- T: Daar heb ik eigenlijk nooit zo over nagedacht, dat heeft zich eigenlijk nog niet aangediend. Heleen is de laatste die erbij is gekomen volgens mij, twee jaar terug. Ja, ik denk wel dat we daar open voor staan, want wat me wel opvalt is dat deze groep mensen altijd openstaat voor nieuwe invalshoeken, van hoe je dingen kan doen. Dus ik denk ja [lacht].
- E: Hoe zou je de relaties tussen jou en je collega's met wie je het stuk maakt omschrijven?
- T: Lastige vraag is dit zeg. Op zich niet anders dan anders in de school.

- E: Als er dingen bijvoorbeeld misgaan, verandert die relatie dan?
- T: Nee, voor mijn gevoel niet, maar dat is gevoelsmatig, of dat ook zo is. Ik ken de docenten uit het productieteam redelijk goed en ik weet hoe ze reageren op situaties. Dus als er iets voorvalt en collega's reageren daar heftig op, wat weleens gebeurt, dan ben ik daar op berekend en dan weet ik ook hoe ik daarmee moet omgaan. Dus in die zin, geen verrassingen dus ook geen veranderingen in relatie.
- E: Heb je het idee dat je collega's met wie je het stuk maakt weten wat jij doet en zouden ze je erop aanspreken als het niet goed gaat?
- T: Als dingen dreigen mis te gaan, of dingen gaan mis, dan wordt er wel open over gesproken, zeker. Bijvoorbeeld als ik een stukje muziek te laat dreig aan te leveren, dan wordt dat wel gezegd. Daarbij heb ik wel het idee dat de meeste mensen, ook de mensen in het productieteam vaak niet weten wat het behelst om een orkestarrangement te maken, hoeveel tijd daar in gaat zitten, om dat voor elkaar te krijgen. Dat is ook iets wat mensen niet zien, dat doe je thuis en op een gegeven moment gaat de printer draaien en dan komt alles er uit. Dan denk ik ook aan leerlingen, die vinden het heel vanzelfsprekend dat jij gewoon met partijen komt. Op zich vind ik dat niet erg hoor, bijvoorbeeld dat liedje van Caro Emerald, *Stuck*, was te lang dus het moest ingekort worden, er moest eigenlijk een nieuwe versie van worden gemaakt voor de dans. Of ik dat even wilde doen, toen dacht ik ja dan ben ik weer een avond kwijt. Ja oké, dat doe ik wel en ze ervaren het ook als iets vanzelfsprekends, van dat doe je toch even [lacht]. Ik begrijp ook heel goed waarom dat zo is hoor, dat wordt niet altijd gezien of zo. Ik sta heel anders in dat proces, zeker nu ik het orkest niet meer dirigeer, meer op afstand, minder zichtbaar ook. Daar heb ik geen last van, zelf, verder. Het is niet dat ik daar gebukt onder ga of zo. Het valt wel op dat je toch wat anders wordt gezien.
- E: Heb je ook privécontact met de collega's met wie je het stuk maakt?
- T: Nee.
- E: Voel je je gewaardeerd door de schoolleiding voor het werk dat je doet voor de musical?
- T: Ik zelf wel, de waardering voor de productie zelf zou wel iets meer mogen. In de zin van zorgen dat er meer tijd komt, zorgen dat er misschien wat meer geld komt.

De school gebruikt het wel als uithangbord, als pr middel. De helft van de schoolleiding heeft echt wel in de gaten hoe belangrijk deze productie is voor de sfeer in de school en hoe de omgang met elkaar in het maken van het stuk doorwerkt binnen de school. Dan mag het wel iets meer omgezet in wat concretere acties, meer tijd, zeggen tegen docenten die lopen te zeuren over geluidsoverlast van jongens dit hoort bij onze school, dit vinden wij belangrijk, graag begrip of kijken of er een ander lokaal voor je is daar je daar uit de luwte bent van al dat lawaai. Dat soort dingen. Dus het is echt alsof het iets vanzelfsprekends is en dat is het ook want het is ieder jaar weer, het is echt een traditie hier. Mooi uitgekristalliseerd en het staat echt stevig, maar de kans is dan ook dat ze het als vanzelfsprekend gaan ervaren en niet zien hoeveel bloed, zweet en tranen het kost om het ieder jaar maar weer voor elkaar te krijgen.

E: Hoe uiten ze hun waardering naar jou?

T: Ik heb niet zoveel waardering nodig, ik voel me niet tekort gedaan, laat ik het zo zeggen. Ik zit niet zo te vissen naar schouderklopjes. Ik vind het wel leuk als ze zeggen wat een geweldige productie was het weer en wat goed dat het ieder jaar staat, dat wordt wel gezegd, ja hoor. Maar goed, de schoolleiding is niet één ding, dat zijn meerdere mensen. Het is ook wel een deel van de schoolleiding die dat hardop uitspreekt. Dat zijn ook die mensen die komen kijken overigens.

E: En de collega's met wie je het stuk maakt, heb je het idee dat zij waarderen wat je doet?

T: Ja hoor.

E: Zeggen ze dit tegen je?

T: Ja.

E: Heb je vanuit de school of vanuit de collega's nog iets van een bedankje gekregen?

T: Nee.

E: Bedankt voor je tijd en je openheid.

T: Graag gedaan.

Interview Yvonne ten Kate

Het interview is afgenomen op 10 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al hier?

Yvonne: Op deze school werk ik twee jaar, dus heel kort.

E: Waarom heb je voor deze school gekozen?

Y: Ik ben er eigenlijk zo ingerold. Ik heb vijfentwintig jaar op het ROC gewerkt en daar had ik het heel slecht naar mijn zin de laatste jaren, toen heb ik ontslag genomen. Toen ben ik drie jaar thuis geweest en mijn middelste kind zit hier op school en ik las al een paar keer in het blad van school dat er geen lessen LO werden gegeven, omdat Alice aan haar schouder was geopereerd dus die zou een jaar thuis zijn uiteindelijk. Ik belde toen op en toen kreeg ik John aan de telefoon, John Kruis die ik ken uit een ver verleden omdat wij samen skigymnastiek hebben gegeven. Die stond toevallig naast de telefoon bij de conciërge, die zei kom direct langs. Dus toen ben ik langs gekomen, direct kennis gemaakt en toen ben ik de dag daarna hier begonnen als docent. Zo van, kun je morgen beginnen? Wel wat snel, maar toen voor de herfstvakantie hier begonnen en prima, leuke school.

E: Wat was jouw rol bij de productie?

Y: Ik heb met Alice samen de kleding gedaan en de grime geregeld.

E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen van het stuk?

Y: Wij hadden de eerste bespreking volgens mij al in november, of oktober over welk stuk het zou worden en hoe de rollen een beetje verdeeld zouden worden. Toen zijn ook de audities begonnen. Uit mijn hoofd hoor, Alice en ik zijn denk ik in januari daadwerkelijk aan de slag gegaan. Dus na de kerstvakantie zijn we eens gaan kijken, zo januari met de kleding, een beetje gaan uitzoeken. Kledinghok in gegaan met leerlingen, dat vond ik wel grappig want de leerlingen waren daarbij, voor welke dans willen jullie welk soort kleding. Dus toen hebben ze alvast een beetje bij elkaar gelegd. Dat werd toen steeds specifieker welke kleur. Leerlingen hebben daar absoluut een stem in.

E: Hoeveel uur heb je gekregen voor het stuk?

- Y: Dat is een leuke vraag, ik heb geen idee zal ik je vertellen [lacht].
- E: Er staat geen aantal op je taakblad?
- Y: Ik heb geen taakblad. Dat is heel bijzonder omdat ik een tijdelijke docent ben, ik heb het niet. Omdat Alice steeds langer niet ging werken werd mijn baan steeds langer, dat ik hier bleef. Dus eerst zou ik tot de kerstvakantie en toen tot de zomervakantie, en toen kwam ik na de zomervakantie weer terug voor acht uur en we hadden toen een interim-directeur, die zei o, we hebben ook nog schoolopleider, wil jij dat niet doen? Dan ga je stagiaires begeleiden, toen zei ik oh dat is leuk, oh maar dan moet je ook bij het ICLON die cursus doen, dus toen ben ik die cursus gaan doen. Wil je meehelpen met de musical? Dat vind ik leuk om te doen. Elke keer kwam er zo iets bij. Ik heb wel een paar keer gevraagd aan hem, van ik heb geen taakblad. Dan zei hij ja, dat was wat ingewikkeld ook. Dus ja, ik heb hem niet [lacht]. Ik ben de enige volgens mij.
- E: Vind je dat een probleem dat je daar geen uren voor krijgt?
- Y: Nee, ik vind het gewoon leuk om te doen. Ik geef die uren LO, in tegenstelling tot de uren Nederlands die ik nu ga geven, LO heeft het wel de voorbereiding maar je hebt natuurlijk nooit nakijkwerk. Dus ik vind dat je als LO docent best tijd hebt om andere dingen op school te doen. Ik vind het ook leuk om andere dingen te doen, geen probleem, ik heb het heel leuk gevonden om te doen, dus volgend jaar weer.
- E: Je zei dat je ook Nederlands gaat geven?
- Y: Ja ik ga omscholen naar Nederlands.
- E: Dan heb je natuurlijk wel nakijkwerk erbij.
- Y: Ja dan staat het op mijn taakblad. Maar ik moet eerlijk zeggen dat ik mij niet ontzettend verdiept heb in die taakbladen. Ik weet ook niet hoeveel uren mensen ervoor krijgen, ik heb geen idee. Ik ga ook altijd mee skiën op de profielreis, dat is een week en dat schijnt ook op je werktaakblad te staan. Ik vind dat het er allemaal bij hoort.
- E: Hebben jullie budget gekregen voor de kleding en de grime?
- Y: Geen idee, Alice weet het allemaal wel en er is budget weet ik. We kunnen ook dingen uitgeven. Volgens mij is het budget voor de hele musical.

- E: Dit is de eerste keer dat je meedoet, maar weet jij in hoeverre er mijlpalen zijn voor wat betreft het stuk?
- Y: Ik weet het eigenlijk alleen maar, omdat de eerste keer dat ik hier die musical hier op school zag, dat was de laatste musical van Gerard. Ik weet dat dat een mijlpaal was in school en dat die met kop en schouders boven de rest uitstak. Dat was de eerste keer dat ik hem zag en toen dacht ik wauw zeg. Hoe kan je dat op een school allemaal voor elkaar krijgen met al die kleding en tekst en, dus er was goed uitgepakt zeg maar. En voor de rest weet ik het niet.
- E: Zijn er dingen die je hoort van anderen wat betreft mijlpalen?
- Y: Ja maar dat is meer in de kledingkelder voor wat betreft de kleding van een bepaalde musical. *Hair* bijvoorbeeld. Verder niet.
- E: Zijn er vaste procedures rondom zo'n productie?
- Y: Volgens mij wel, volgens mij is nu al min of meer bekend welke musical we volgend jaar gaan doen. Dus er wordt over gesproken, iemand heeft een idee en die mailt dat rond. Is dat wat of zien jullie obstakels bij deze musical. Dat is nu gebeurd, dus volgens mij zijn ze bezig met *West Side Story*. Maar dan moet je wel hele goede zanger hebben, dat is heel leuk, dan mailt Coen van ja, maar dan hebben we wel hele goede zangers nodig, hebben we die onder de leerlingen? Dan mail ik bijvoorbeeld van oh, dan kan Reiny wel een stuk zingen, want die is echt heel goed. Dus als zij dan één of twee stukken zingt, dan kun je wel die musical doen en dan moet je wel een goed koor hebben. Dus we zijn daar mee bezig maar het is nog niet definitief of die het wordt. We hebben natuurlijk ook data wanneer dingen af moeten zijn, die liggen ook wel vast. Barbara heeft dat hele schema en die houdt dat goed bij volgens mij.
- E: En als nou blijkt dat dingen toch niet zo goed werken, is daar dan ruimte voor om dat te veranderen?
- Y: Ja dat gaat heel flexibel.
- E: Heb je een idee hoe collega's reageren die niet betrokken zijn bij de productie?
- Y: Volgens mij heeft iedereen hier wel zo dat ze trots zijn op hoe die musical hier altijd draait. En dat leerlingen zoveel bezig zijn met, het is ook de vrije tijd van leerlingen, dus ze zijn heel erg bezig met die musical, dus heel veel

vrijdagmiddagen zijn er heel veel mensen mee bezig. En ik merk wel dat docenten die niet meewerken altijd vragen hoe het gaat en ze komen ook allemaal kijken. Ze zijn wel betrokken bij wat er gebeurt en ze zijn volgens mij ook wel trots op wat er staat.

E: Hoor je weleens negatieve geluiden?

Y: Heb ik niet gehoord, maar die zullen er ongetwijfeld ook zijn. Het valt mij dan wel weer op bij zo'n laatste avond hoe snel alles opgeruimd is. En hoe alles dan schoon is en hoe iedereen meewerkt om die lokalen weer op te ruimen. En natuurlijk heb je altijd zeurpieten die zeggen dat het niet schoon genoeg is. Het zal best, maar ik heb het niet gehoord.

E: Zijn er dingen die belemmerend werken bij de productie?

Y: Ik denk het niet echt, het was ook de eerste keer dat ik het meemaakte. Ik verbaas me er wel over, maar ik vond het ook niet vervelend, dat mensen hier op zaterdag met hun naaimachine de hele zaterdag gaan zitten naaien. Dat kan volgens mij ook op een avond, maar ja.

E: Zijn dat de leerlingen?

Y: Ja, leerlingen en ik en Alice en Inge. Dat is al jaren gebruik, dat zijn wel van die vaste rituelen zeg maar. Maar het is ook niet erg als je dan zegt ik ben er niet of ik kom later of ik ga eerder weer weg, helemaal geen probleem. Ze doen dat gewoon.

E: Maar wat jou betreft hoeft dat niet op die zaterdag.

Y: Ik vind zaterdag altijd wel een heerlijke dag om andere dingen te doen [lacht]. Ik zou de zondag minder erg vinden om te doen dan de zaterdag. Op een avond kan dat ook volgens mij, maar goed.

E: Dat is geen belemmering?

Y: Welnee.

E: Zijn er dingen die juist bevorderend werken bij zo'n productie?

Y: Ik denk wel dat wij heel toegankelijke docenten zijn, dus dat leerlingen heel makkelijk naar ons toe stappen om dingen te vragen en dat daardoor dingen ook heel makkelijk lopen. Ze vragen echt van alles, wij zijn niet zo van u en mevrouw volgens mij, ook al spreken ze ons wel aan met mevrouw vaak, maar het voelt niet

zo. Ik denk dat dat omgekeerd ook zo is, dus dat leerlingen dat ook niet zo voelen. Ik denk dat dat meehelpt om dingen tot een succes te maken.

E: Zou je behalve het naaien op de zaterdag dingen anders wensen in een ideale situatie?

Y: Nee, niet dat ik zo, nee. Maar dat komt denk ik ook omdat ik nog maar één keer, het jaar ervoor heb ik voor het eerst een musical gezien hier op school. En het jaar daarna, het was een beetje meehobbelen omdat dingen allemaal gaan zoals ze gaan. Dat zijn wel weer dingen die wel of niet vast staan. Je kan ook zomaar zeggen dat het anders kan, zo vast ligt het ook allemaal niet. Dus ik heb gewoon een jaartje meegehobbeld en gekeken hoe dingen gaan. Ik zou niet nu weten wat anders zou moeten, dan zou ik misschien nog een paar jaar mee moeten draaien, dat ik dan zou zeggen dat kun je misschien beter anders doen.

E: Wat is de rol van de leerlingen bij de productie?

Y: Het grappige is, ik had net een stagiair en ik zei dat de rol van de leerlingen echt heel groot is, zo'n dansproductie dat daar niet een docent bij komt kijken of bij komt helpen. Het was Jazz volgens mij, die draait die hele dansproductie. Er worden dan in dat team de dansen verdeeld en dan zijn er één of twee leerlingen die een dans ontwerpen, hoe noem je dat, de choreografie van die dans doen en de muziek. Alhoewel, van tevoren waren er wel een aantal muziknummers vastgesteld, maar als ze dat zouden willen veranderen zou dat ook nog kunnen als het maar in de musical past. Ik vind die rol heel groot, heel veel zelfstandigheid. Volgens mij is dat een enorme leerschool als leerling als je daaraan mee zou doen.

E: Wat willen jullie meegeven aan de leerlingen, wat moeten ze meekrijgen?

Y: Enorm veel zelfstandigheid en heel enthousiast. Je ziet ook bij de jongens van de techniek en het licht, dat is gewoon een op zichzelf draaiend team. Natuurlijk zijn er jongens die wat ouder zijn, maar ook die kleine brugklas jongetjes, die hobbelen gewoon mee met van alles en nog wat. Volgens mij leer je echt heel veel en volgens mij niet alleen hier op school maar ook wel in je studie of daarna. Dan heb je gewoon al heel veel dingen gedaan waar anderen pas op latere leeftijd mee te maken krijgen. Ik denk dat ze bij ons zoveel zelfstandigheid krijgen dat ze dingen

zelf kunnen beslissen en moeten beslissen ook. Dus ik denk dat het heel waardevol is voor ze door dit soort dingen te doen op school, mee te pakken.

E: Dus de nadruk ligt dus vooral op het meedraaien in zo'n team?

Y: Ja en je leert ook samenwerken.

E: Hoe is de relatie met de leerlingen, je zei al dat er niet zoveel afstand is tussen leerlingen en docenten. Waarin werken zij bevorderend voor het stuk?

Y: Ze hebben ook een eigen mening over hoe dingen gaan en hoe zij dingen zien. Wat ik dan meegemaakt heb met kleding, zij hadden iets bedacht waarvan wij dachten nou, dat vinden wij niet helemaal leuk of het juiste ding. En toch weten ze het dan zo aan elkaar te draaien en te praten dat wij zeiden oké, dan doen we het op die manier. Dat stuk waar ze op die stoelen zaten, Alice die heeft ook heel veel gedanst, toen zei ze ja, moet je dat nu zo doen. Maar hoe verder het stuk vorderde en de choreografie erbij paste, het paste wel. Dan wilden ze ook nog dat zwarte Moulin Rouge-achtige kleding erbij hebben, nou oké. Met de hoedjes en de netkousen, daar kun je het dan even zo over hebben. Alice heeft wel een heel uitgesproken mening, daaraan merk ik dat zij het gewoon heel veel vaker heeft gedaan. Zij vindt dat niet iedereen er als dansgroep hetzelfde uit moet zien, maar dat juist door variatie in kleding binnen hetzelfde stuk het speelser en leuker wordt. En daar heeft ze wel gelijk in denk ik. Maar voordat je dat om hebt bij iedereen in die groep. Ik vind dat ze daar een heel eigen mening in hebben, dus ze hebben ons daarin weten te overtuigen dat het wél met die stoelen moest en wél die kleding, ja prima.

E: Het was bevorderend dat je nieuwe ideeën kreeg vanuit de leerlingen.

Y: Ja, vind ik wel.

E: Zijn er ook dingen die de productie meer belemmeren?

Y: Nou, nee. Soms zijn ze wat traag of zo [lacht], maar ja.

E: Komen ze bijvoorbeeld hun afspraken na?

Y: Er waren in het begin wel even duidelijke afspraken over komen om te helpen maar ze kwamen wel, uiteindelijk wel. Maar je moet het even heel duidelijk afbakenen en duidelijk zeggen. Na twee keer kwamen ze allemaal wel [lacht]. En

we hadden binnen die groep kleding per groepje verantwoordelijk gemaakt voor een kledingonderdeel, per dans. Dus dat werkte heel goed.

E: Met welke collega's heb je allemaal contact tijdens zo'n productie?

Y: Eigenlijk met allemaal, want voordat we echt gestart zijn met audities doen hebben we een aantal keer op vrijdagmiddag een uurtje, half uurtje een soort vergadering met elkaar over hoe we dingen aanpakken. Dus ja, dat is dan wel altijd met het hele team. En daarna merk je dus niets meer van die musical, dat is niet helemaal waar, maar dan gaat het dus zelfstandig verder in groepen. Dan houdt Barbara audities voor het toneel en Coen is bezig met het orkest, wij zijn nog niet bezig met de kleding want dat doen we dan pas in januari. Maar ze zijn wel al heel druk bezig met allerlei dingen. Al die losse onderdelen die zijn bezig en dan heb je nog wel eventjes overleg, dat zijn dan korte overlegmomenten, hoe het gaat en wie welke rol doet en welke muziek, hoe het daarmee staat. En dan ik denk pas een week of zes voordat de musical gaat draaien, pas dan komt het allemaal bij elkaar. Dat vind ik wel heel grappig om te zien hoe dat werkt. We zijn ontzettend bezig, want als je op vrijdagmiddag door de school loopt, dan zag je Janneke met het koor en Jazz met de dansgroep, dus ze zijn heel erg bezig. Ik dacht jemig, dat schiet niet op, maar uiteindelijk als het in één keer dan op het toneel staat dan zie je wat iedereen gedaan heeft. Dat is mooi om te zien.

E: En daarna, dus die laatste weken, met wie heb je dan het meeste contact?

Y: Barbara natuurlijk, want die kijkt dan hoe de kleding eruitziet. Reiny en Barbara lopen dan een beetje met z'n tweeën rond. Met Alice heb ik dan het meeste contact over hoe het eruit moet gaan zien en wat we nog moeten doen aan kleding.

E: Ik had ook de naam van Inge van den Brink gehoord, zij heeft jullie ook geholpen met de kleding?

Y: Ja, Inge is er niet heel veel geweest. Wel op zaterdag hoor, is ze eventjes kort geweest. Maar Inge had niet heel veel tijd dit jaar.

E: Heb je het buiten de officiële overlegmomenten vaak met je collega's over het stuk?

- Y: Ja, in de wandelgangen even hoe dingen gaan en waar we op moeten letten. Of hoe iemand iets wil, dat is in het onderwijs heel erg volgens mij [lacht]. Typisch onderwijs, pauze en de gang. Ja, dat gebeurt.
- E: Verandert de samenstelling van de collega's die het stuk maken vaak?
- Y: Volgens mij niet, nee.
- E: Wanneer iemand zou aangeven graag mee te willen helpen, kan dat dan? Staan jullie daarvoor open?
- Y: Ik weet nooit zo goed hoe dat gaat. Ik weet wel hoe ze mij gevraagd hebben, gewoon in de docentenkamer, hé Yvon, we hebben nog iemand nodig voor de musical, wil jij met Alice kleding doen? Maar zeg maar alvast ja, want het is gewoon erg leuk [lacht]. En Heleen zei toen ik wil ook wel wat, dus die gaf het zelf aan. En die is erbij gekomen. Dus ik denk, natuurlijk kunnen mensen erbij. Volgens mij moet het altijd wel een beetje passen, maar dat is met alles zo.
- E: Hoe zou je de relaties tussen jou en de collega's met wie je het stuk hebt gemaakt omschrijven?
- Y: Uiterst vriendelijk en collegiaal. Heel vriendschappelijk. Iedereen kan het met iedereen wel vinden ook. En de meesten kennen elkaar al heel lang en die hebben maar dit nodig om aan te voelen hoe dingen gaan. Ik vind het sowieso al heel prettig op school hier, met de mensen die hier werken dus dat zit wel goed.
- E: Ben je bij de productie afhankelijk van je collega's?
- Y: Nee, niet. Wat ik wel gemerkt heb is dat ik nu een afwachtende houding had, zo van wat wordt er van mij verwacht. En dat ik volgend jaar, nu kan ik ook meer dingen zelf oppakken. Ik kan ook zelf die kelder in met leerlingen om voor een dans een bepaald thema uit te zoeken van hoe gaan we dat doen en welke kleding pakken we daar uit. Nu heb ik een beetje gekeken van hoe doet iedereen dit. Alice heeft het misschien al twintig jaar gedaan en die doet zo dingen op de automatische piloot. Als ze weet dat we nu *West Side Story* gaan doen dan loopt ze nu bij de Action en de Etos in de uitverkoop te kijken of ze al, ik noem maar iets, dit jaar zochten we veel nuon en fluor dingetjes, tijdens het boodschappen neemt ze dat dan allemaal mee. Die voelsprietten die heb ik nog niet [lacht]. Dat doet zij dus dat vind ik wel grappig, ik heb gekeken voor beenwarmers en op internet voor

allemaal Noorse thema's en wintersport thema's [lacht]. Dus zij heeft dat allemaal feilloos door, maar dat komt wel. Maar dan moet je eerst denk ik even een paar keer meegedraaid hebben in zo'n team dat je zelf dat ook oppakt. Want ik liep weleens over de markt en dan dacht ik dat is wel een leuk stofje, maar ik zou eerst gaan bellen naar haar van kan ik dat meenemen en zij pakt het gewoon, dat is een beetje het verschil.

E: De eerste voorstelling is natuurlijk niet doorgegaan vanwege die dreiging, merk je in zo'n stresssituatie dat de relatie tussen jou en je collega's verandert?

Y: Het was een voldongen feit, het was gewoon zo, punt. Er was een beslissing genomen en ja, dan speel je niet op drie avonden maar op twee avonden en een middag.

E: Heb je het idee dat andere docenten met wie je het stuk maakt betrokken zijn bij het werk dat je doet?

Y: Dat gaat wel in overleg, de hoofdrolspeler bijvoorbeeld die laat dan even zien aan Barbara vind je dit wat, of Reiny. Van nou, ik zou nog iets meer kleur inbrengen of zo. Dus dat wordt wel direct gezegd.

E: Zouden ze dat ook uit zichzelf zeggen, zonder dat jullie erom vragen?

Y: Daar ben ik niet bang voor dat ze het niet doen, nee, zeker niet.

E: Zie je je collega's ook in de privésfeer?

Y: Nee, ik niet. We gaan wel met z'n allen, met zo'n productieteam gaan we dan wel eten in de stad, één of twee keer. Ik heb vooral op school, maar ik weet dat mensen dat zeker doen hier. Maar ik werk daar misschien te kort voor, misschien komt het nog [lacht], misschien word ik ook eens gevraagd [lacht].

E: Voel je je gewaardeerd door de schoolleiding voor het werk dat je doet voor het stuk?

Y: Ja, absoluut.

E: Hoe uiten ze dat?

Y: Op die avond zelf, Marlies, onze directeur, die is natuurlijk ook nieuw. En volgens mij is die hartstikke trots op wat daar gebeurt en door leerlingen en door docenten die dat allemaal doen. Ze ziet het belang daarvan ook voor de school. Ik weet ook zeker dat dit soort producties invloed hebben op nieuwe leerlingen

bijvoorbeeld, om maar even de slag te maken naar wat wij op open dagen vertellen. Visitekaartje van deze school. Ik denk dat zij dat ook zo ziet, ze zat met haar moeder te kijken, volgens mij was ze ook trots op wat er stond. Maar dat is wat ik denk, dat vindt ze wel.

E: Heb je nog iets fysieks van de schoolleiding gekregen, een bosje bloemen of iets?

Y: Nee.

E: Die rozen die na afloop werden uitgedeeld...

Y: Die heb ik geregeld, dat is altijd zo en ik heb aan Reiny gezegd dat ik ze ging halen.

E: Dus dat komt echt vanuit de organisatie zelf, niet vanuit de schoolleiding?

Y: Nee, wat dat betreft doen we alles zelf. Ook het eten op school, dan bestellen we dingen of dan regelt de scouting, de zeeverkenner die regelen het eten hier. Dat zijn soort van die tradities waar hier soms al jaren gebruik van gemaakt wordt.

E: En de collega's met wie je het stuk maakt, heb je het idee dat zij waarderen wat je doet voor het stuk?

Y: Ja.

E: Uiten ze dit?

Y: Na die tijd, dat we aan elkaar zeggen dat het gewoon een mooie productie is en dat het goed eruit zag, een roos mee. Niet persoonlijk, nou ja, met de evaluatie van de musical en de reünie, daar was ik niet bij maar dan wordt daar nog zeker aan gerefereerd.

E: Bedankt voor je tijd en je openheid.

Y: Graag gedaan.

Interview René Akkerman

Het interview is afgenomen op 10 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al hier?

René: Ik zit dertig jaar in het onderwijs, hier werk ik zevenentwintig, achtentwintig jaar.

E: Waarom heb je voor deze school gekozen?

R: Ik had niet zoveel keuze, er waren twee vacatures en de ene is het geworden. Destijds werd het heel erg gestimuleerd dat oudere mensen met de VUT konden gaan, mijn voorgangster was met zevenenvijftig al weg om ruimte te maken voor jongeren, iets wat ze tegenwoordig ook misschien zouden moeten doen. Dat is helaas niet zo. Het was niet per se een keus vanuit een bepaalde visie, maar meer dat je aan het werk moest. Het was best crisis toen. De keuze voor de school is gaandeweg wel veranderd en ik heb ook weleens op andere scholen gesolliciteerd, maar ik ben het altijd wel een hele bijzondere school blijven vinden, door toeval op het Agnescollege, het tegenwoordige Bonaventura, was juist cultuur heel belangrijk. Daar waren ze als eerste met de experimentele eindexamens in mijn vak, tekenen. Muziek was al heel snel een examenvak. Dat dus bleek dat het een school was waar cultuur heel belangrijk was en dat is iets wat doorgezet is naar deze school, Bonaventura, na de fusie die we vijftien, twaalf jaar geleden hadden. Maar goed, het waren twee katholieke scholen naast elkaar, maar het was vroeger een jongens- en een meisjesschool. Daar hebben ze één school van gemaakt, dus dat was wel logisch.

E: Wat was jouw rol bij de productie?

R: Eigenlijk vooral het decorontwerp en daarnaast ook het ontwerpen van de affiche, van het filmpje en de film die deel uitmaakte van het decor, van het stuk eigenlijk. Dus het is heel breed geworden, eigenlijk een soort vormgeving in de brede zin. Dat was eigenlijk meer omdat ik zo enthousiast werd erover. Van oudsher is er iemand die een decor maakt, dat is heel bescheiden geweest. Vorig jaar ben ik er mee begonnen, dat was met *Don Giovanni*. Toen heb ik enorm uitgepakt, bleek achteraf [lacht]. Dat was echt waanzinnig veel werk. Maar toen was ik ook nog niet bezig met het affiche of zo, dat soort dingen speelden allemaal nog niet zo'n rol, nu viel het eigenlijk veel meer samen. Betekent wel dat de rol van de leerlingen bij het afficheontwerp nul is, dat was eigenlijk mijn idee en dat heb ik veel ook

uitgevoerd. Dat soort dingen heb ik een beetje naar mij toe getrokken, ook omdat ik het leuk vond.

E: Voor de hoeveelste keer heb je meegewerkt aan het stuk?

R: Dit is de tweede keer.

E: Dus je werkt al wel langer op deze school, maar je bent pas sinds kort betrokken bij de productie.

R: Ja, maar het decor speelde altijd een ondergeschikte rol, ook nu als je dan begint heb je de jongens van de techniek, dat zijn natuurlijk altijd dezelfde technneutische types, oh komt er alweer een decor, dat vinden ze eigenlijk heel erg onhandig als er een decor is [lacht]. Zij zien alleen die dingen hangen en dan dat stomme decor wat ertussen staat. Dus het speelde eigenlijk heel weinig een rol, er waren in het verleden wel een paar van die draaipaneeltjes waar dan iets op geschilderd werd maar niet op de manier waarop het nu een rol speelt.

E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen van het stuk?

R: Het begint eigenlijk pas echt zo begin januari, als de druk op de ketel komt. Daarvoor zijn er natuurlijk die vergaderingen, dan ben je met z'n allen en dan worden dingen doorgesproken. Dan krijg je ook een idee van het stuk, dan komt de synopsis en de uiteindelijke tekst. Dan kan je nadenken over de vormgeving, dat is dan een beetje een creatief proces. In januari moet er wel een idee zijn en dan moeten die leerlingen in ieder geval aan de slag kunnen.

E: Hoeveel uur heb je gekregen vanuit school?

R: Veertig uur.

E: Denk je dat je daar overheen bent gegaan?

R: Ja, ik denk wel honderdveertig uur.

E: Hoe vind je dat?

R: Ja dat vind ik wel lastig. Dat is ook een beetje mijn eigen schuld, omdat ik dan zoiets als met zo'n sneeuwbal en dat ideetje en zo'n filmpje. Dat kun je ook allemaal weglaten. Dat je gewoon zegt, we maken alleen het decor en ik laat het vooral de leerlingen doen. Dan zou het misschien kunnen, maar ik maak altijd heel uitgebreide ontwerpen die al heel beeldend, heel visueel zijn waardoor je eigenlijk al precies weet hoe het decor eruit gaat zien. En daar ben ik al twintig uur mee

bezig, voordat je ergens mee begonnen bent. Dat is alleen nog maar het idee en het visualiseren daarvan.

E: Heb je budget gekregen?

R: Ik heb eigenlijk geen inzicht in budget, ik geef wel gewoon uit en krijg het ook weer terug, gek genoeg [lacht].

E: Nooit commentaar gehad dat je teveel uitgaf.

R: Nee, ik probeer het altijd heel erg te beperken, we hebben ook deze keer met gesloopte pallets gewerkt en dat soort dingen. We waren het van plan om het voor de achterwand te gebruiken, maar uiteindelijk is dat behang geworden. Maar in eerste instantie had ik het idee, je hebt een schilderij van Anselm Kiefer en dat zijn ook van die binnenruimtes, dat zijn een soort berghutten met al die structuren van dat hout, heel sfeervol. Daar heb ik ook voor dat affiche een stukje van geleend, een beetje wat kleuriger gemaakt. Ik dacht dat is een leuk thema voor het decor, dat je dat heel erg overdrijft, heel veel die structuren ook gaat schilderen. Maar wij hebben ook gedeeltes van die deur die dan open ging, daar wilden we van dat wrakhout tegenaan timmeren, dat je dan nog meer dat berghut idee zou krijgen. Uiteindelijk heb ik in die periode drie keer griep gehad of zo, dus er kwam een enorme tijdsdruk op. Toen heb ik behang besteld via internet met houtmotief en dat is het uiteindelijk geworden. Het ziet er wel goed uit. Maar mooier is natuurlijk als je het schildert, je had op de voorgrond die twee panelen die ook konden draaien, die waren wel geschilderd en dat is natuurlijk toch wel anders. Dat is toch wel leuker misschien.

E: Zijn er voor zover jij weet mijlpalen voor wat betreft het stuk?

R: Ik heb het natuurlijk nog maar twee keer meegemaakt, gek genoeg ben ik ook nooit zo geïnteresseerd geweest, misschien omdat ik in Amsterdam woon en dat ik er altijd tegenop zie om dan 's avonds weer... Ik ben eigenlijk nooit zo meelevend geweest daarin. Nu ik er zelf in zit is het opeens heel belangrijk [lacht]. Maar die van vorig jaar, dat was echt uniek. Maar dat hoor ik van iedereen hoor, dat is echt een topper geweest. Ook qua tekst en qua spel en de gelaagdheid van de figuren. Deze keer was het veel eendimensionaler, de leerlingen zelf zeiden ook al, flat character. De boef is de boef en verder eigenlijk niks. Dat heb je met Don

Giovanni, die heeft natuurlijk al een aantrekkelijke kant en een gevaarlijke kant, dat is natuurlijk veel interessanter. Die van vorig jaar was echt heel bijzonder, ik denk dat iedereen dat wel vindt. Dat we nu ook denken van de *West Side Story* is al gevallen. Misschien dat die van dit jaar ook iets teveel een toneelstukje was met liedjes. Dat het niet zoveel met elkaar te maken had. Maar goed, ik heb alleen het decor gedaan.

E: Zijn er voor zover je weet vaste procedures rondom zo'n stuk?

R: Nou ja, dat merk je dan, ik had dus geen enkele ervaring en ben er vorig jaar in gesprongen. Dan ontdek je wel van er is wel heel duidelijk een structuur van wie wat doet. Wat vooral de structuur is voortdurend met de liedjes, dat afstemmen van de liedjes en wat gaan we dan spelen. Ik denk dat dat een heel belangrijk punt is, het overleg daarover. Ik zit er dan wel bij maar dat gaat natuurlijk een beetje langs mij heen. Maar dat geeft wel heel duidelijk structuur natuurlijk, daar wordt het stuk opgebouwd en daar wordt over vergaderd. In de mailwisseling gaat het heel vaak over de keuze van de nummers. Er is een heel duidelijke structuur, ik vind dat dat heel goed in elkaar zit. Ook met die leerlingen die dan allerlei taken op zich nemen.

E: Als er bijvoorbeeld toch eerder zou moeten worden overlegd, denk je dat dat mogelijk zou zijn of liggen die procedures echt vast, kan daar niet van worden afgeweken?

R: Dat weet ik niet, het is pas de tweede keer geweest. Maar ik denk dat we wel op tijd beginnen en dat er wel voldoende overleg is. Alleen meer naar het einde toe, dan wordt het allemaal wat meer dringen en dan krijg je de generale en daarvoor moet ook heel veel geoefend worden. Maar daar heb ik eigenlijk als decormaker niet zo heel veel mee te maken. Uiteindelijk moet het decor er staan en dan zie je pas hoe het werkt. Dan zie je ook, oh ja, de belichting moet nog aangepast. Ik heb wel vaak het gevoel dat ik op een heel ander soort spoor zit, of een soort eigen spoor of zo. Die anderen hebben het voortdurend over de muziek, daar zit ik dan wel bij maar dat maakt mij verder niet uit, wat voor muziek er is. Maar er is wel een heel duidelijke structuur, dat is wel heel goed geregeld, zeker.

- E: Heb je een idee hoe je collega's reageren die niet betrokken zijn bij de productie van het stuk?
- R: De mensen die komen kijken vinden het altijd wel heel bijzonder denk ik. Volgens mij komen er wel veel mensen kijken, maar ik heb daar niet zo heel veel zicht op, ik ben natuurlijk alle drie de keren erbij geweest, maar je ziet altijd wel collega's, oud-collega's ook die dan komen kijken. Maar ik denk vooral veel familieleden, die vinden dat natuurlijk fantastisch. Omdat er zoveel kinderen meedoen krijg je makkelijk drie avonden vol.
- E: Zijn er factoren bij de productie die belemmerend werken?
- R: De momenten waarop gewerkt wordt, dat is natuurlijk een lastig punt. Er wordt altijd vrijdagmiddag na het zevende uur of zo gewerkt. Gek genoeg geef ik dan les het achtste uur, dus dat is onhandig. Want je moet de leerlingen die zich opgeven om aan het decor te werken toch heel erg begeleiden. Dat gaat helemaal niet vanzelf, je moet wel de materialen hebben en je moet de ideeën met ze uitwisselen zodat ze weten wat ze gaan doen. En dan zijn ze enthousiast genoeg hoor, maar echt een moment waarop iedereen er is en kan werken dat heb ik dan gemist. De meeste van mijn collega's niet, die hebben dan gewoon vrij. Vorig jaar had ik heel gedreven medewerkers, aan leerlingen, die waren heel erg goed en die waren dag en nacht daarmee bezig, ook op heel andere momenten. Dit jaar was het meer oh ja, we gaan vrijdagmiddag iets doen. Dat is heel fijn, als leerlingen zo zelfstandig zijn dat ze te pas en te onpas aan het timmeren, spuiten, dat is wel heel bijzonder.
- E: Dus dat kunnen ze zelf in een tussenuur doen?
- R: Ja, als ze tussenuren hebben.
- E: En kon dit jaar niet?
- R: Dat gebeurde gewoon niet, dat heeft ook te maken met de leerlingen, ook de leerlingen van vorig jaar die zitten nu in vwo vijf, die hebben daar nu ook geen tijd meer voor om dat allemaal te dragen. Maar goed, dat zijn dan toevallige factoren. Maar echt een duidelijk moment, of misschien iets meer dan dat ene uurtje op vrijdag, dat zou op zich wel handig zijn.

- E: Zijn er dingen die juist dingen die heel bevorderend werken, je zei al dat zelfstandige leerlingen fijn werken, zijn er andere dingen?
- R: Bijvoorbeeld de samenwerking met het technische team, dat is heel belangrijk, de TC. Dat zijn allemaal een specifiek soort jongens, soms zit er ook nog een meisje verloren tussen [lacht], maar dat hoort eigenlijk niet. Ze hebben een soort militaire discipline, dan worden dingen opgeruimd en zo. Ze werken heel goed vind ik. Maar ik ben ook heel erg afhankelijk van ze, want als het decor er is dan moet het ook neergezet worden en dan moet de belichting aangepast en zij kunnen ook dingen ophangen en vastzetten. Dus ik heb heel veel met die technische commissie te maken. Zij doen ook de belichting en dat is op zich heel goed dat dat een heel goed team is.
- E: Wat is precies de rol van de leerlingen bij de productie?
- R: Mijn leerlingen denken wel mee over hoe dingen vormgegeven gaan worden, ik maak een soort voorzet, of eigenlijk best al heel uitgewerkt al, wat ik aan ideeën heb. Dan bekijken we dat met z'n allen, dan hang ik al die dingen op zo van nou mensen, we gaan hier mee bezig. Dan kunnen zij voor zichzelf een beeld vormen van wat ze gaan doen. Dan gaat het eigenlijk min of meer vanzelf, dan moet je alleen de materialen aanslepen en af en toe even bijsturen als het niet uitpakt zoals je denkt dat het uit gaat pakken. Het is natuurlijk toch altijd een beetje onzeker hoe het wordt. Maar zij voeren natuurlijk het grootste gedeelte van het werk uit. Ik ook hoor, het is natuurlijk een soort wisselwerking. En als je ziet dat dingen blijven liggen, vaak hebben leerlingen ook allerlei andere activiteiten op die vrijdagmiddag en toen stagneerde het enorm, ja dan sta ik ook mee te timmeren en te boren. Ik zou wel meer inbreng vanuit de leerlingen willen, ik heb zelf het gevoel dat het heel erg mijn decor is geworden.
- E: Wat wil je dat de leerlingen meekrijgen van het meedraaien met zo'n productie?
- R: Die zelfstandigheid vind ik heel belangrijk, natuurlijk dat ze allerlei vaardigheden opdoen. Dat ze ook een soort doorzettingsvermogen ontwikkelen, je hebt altijd momenten dat het helemaal stilvalt of mislukt. Dat ze dan niet opeens verdwenen zijn maar juist zoiets hebben van, we gaan door tot acht uur vanavond. Dat soort dingen.

- E: En met vaardigheden bedoel je...
- R: Technische vaardigheden. En ze moeten een beetje met elkaar samen kunnen werken, nou samenwerken is heel belangrijk eigenlijk. Maar ook snappen dat als er verf aan de vloer zit, dan maak je dat even zelf schoon, dat soort dingen. Dus uiteindelijk leer je er wel heel veel van, denk ik. Dat je zelf verantwoordelijk bent voor hoe het verloopt.
- E: Is er één punt waar de nadruk op ligt?
- R: Eigenlijk wel een beetje het teamwerk, dat dat een belangrijk aspect is.
- E: Hoe is de relatie met de leerlingen?
- R: Het zijn allerlei verschillende leeftijden, ik had dit jaar tweedeklassers en mensen uit vier havo en vijf vwo. Het zijn heel veel verschillende leerlingen en die leeftijdsverschillen dat kan lastig zijn. Het jaar ervoor had ik echt ook problemen, dat leerlingen met iets bezig waren en de andere leerlingen eigenlijk daarvan buiten sloten. Dus dan kreeg je een hele complexe situatie, toen hadden ze een hele mooie lijst gemaakt met porsche en dat was heel knap. Ze wilden hem ook goud spuiten, en dat wilden ze heel graag zelf doen. Die andere leerlingen waren op zoek naar de bus met goudverf, maar die hadden ze meegenomen [lacht]. En die anderen, ja, nee het is niet erg hoor, maar die hadden echt zoiets van vreselijk. Maar ja, daar zijn het kinderen voor, dat is natuurlijk logisch. Dat zijn wel vervelende momenten, dan haken die anderen een beetje af, die hebben dan zoiets van dit is niet leuk. Meen je niet, dat ze dit doen. Dan wordt je rol van begeleider ook wel heel ingewikkeld. Daar spreek ik ze wel op aan. Maar ondertussen ben ik ook gewoon aan het lesgeven, dus je ziet wel dingen gebeuren, maar ja.
- E: Ze komen tijdens de les?
- R: Soms zijn ze tijdens de les gewoon in de gang voor mijn lokaal lekker bezig, dat is echt fantastisch. Maar als er zulke dingen gebeuren dan wordt het lastig.
- E: Je hebt nu meer dingen zelf gedaan. Het zou fijn zijn als ze zelf meer dingen kunnen doen.
- R: Dat vereist ook dat ze iets meer betrokken zijn bij het proces van het vormgeven, dat wat eraan vooraf gaat. Als je schetsen maakt, dat je daar dan met ze overlegt.

Maar ik weet niet of dat heel makkelijk is hoor, daar heb ik niet zoveel ervaring mee.

E: Ga je dat proberen volgend jaar?

R: Ja, dat was ik wel van plan. En met dat affiche en zo, het was mij ook niet helemaal duidelijk wie het zou doen. Uiteindelijk bleek ook dat degene die het zou doen eigenlijk niets had nog.

E: Was dat een leerling?

R: Ja, dat was een leerling. Maar ik wist dat gewoon niet. Het was heel voor de hand liggend dat ik het zou doen, want ik was er al heel erg mee bezig geweest, dus op een gegeven moment dacht ik, ik zet dat wel even in elkaar. En dan heb ik vooral contact met Reiny, zo van nou ik ben nu dit aan het doen. Dan ben je eigenlijk vooral met de volwassenen in de weer, niet zozeer met de leerlingen. Dus dat zijn dan wat onduidelijke lijntjes. Bij zo'n affiche kun je natuurlijk ook mensen aan de slag zetten, van denk erover na, wat zijn de voorwaarden, wat moet erop komen, wat voor ideeën kun je hebben, maak schetsen. Dat lijkt mij dan idealiter hoe het moet gaan.

E: Met wie heb je het meeste contact van je collega's?

R: Eigenlijk vooral met Reiny en met Heleen ook wel, omdat zij dingen organiseert. Met Barbara natuurlijk omdat zij regisseert en ook de meeste ideeën heeft van het geheel, denk ik. En ook met Coen heb ik wel veel gedaan omdat hij de connectie met de technische commissie heeft. Daar is hij de stuwende kracht achter, dus als er dan iets is of iets gedaan moet worden dan kan dat ook via hem lopen. Maar dat is bijna iedereen denk ik, ja je hebt nog Yvonne en ik sla nog een paar mensen over.

E: Maar daar heb je, ik bedoel dat is kleding...

R: Ja, hoort er wel heel erg bij, maar gek genoeg is dat iets wat zich een beetje naast elkaar voortbeweegt. Het is eigenlijk wel een beetje gek dat we daar niet meer overleg over hebben. Maar daar ontbreekt ook de tijd voor en op het laatst is iedereen heel erg gefocust op zijn eigen dingetje. Het moet gewoon af.

E: En is dat dan juist goed of niet?

- R: Nou, wel dat het af komt daardoor [lacht]. Dat overleg tussen de vormgeving zou misschien wat sterker kunnen, grime, decor, kostuums, attributen. Je hebt toch met een toneelbeeld te maken, dat ontstaat nu maar dat zou nog iets meer mogen.
- E: Spreek je met je collega's over het stuk buiten de overleggen om?
- R: Ja. Er is best wel veel overleg, ook als dingen mij niet duidelijk zijn, dan moet ik natuurlijk even met Barbara overleggen. Op het eind hebben ze zo'n gek toneelstukje met zo'n put en zo. Misschien heb ik hem iets te vaak gezien, dat zou kunnen. Die leerlingen waren niet zo kapot van de tekst, merkte ik. Met eind goed, beltegoed en zo, degene die dat moest uitspreken [lacht]. Ikzelf dacht, er moet ook nog een put komen en er moet ook nog een deur komen, dus ik had die tekst gelezen en ik dacht hè, een put en een deur. Dus ik was al bijna weer aan de slag gegaan, bleek dus dat ze dat op een mimeachtige manier deden. Dat moet je wel even weten. De noodzaak dient zich aan dat je dan gaat kijken van hoe gaan we dat oplossen.
- E: Denk je dat jullie open staan voor nieuwe mensen?
- R: Ik heb geen idee, ik denk dat het nu toevallig zo gegroeid is. Ik kwam er natuurlijk nieuw bij, dat sowieso.
- E: Had je zelf aangegeven dat je mee wilde doen?
- R: Ja, ik wilde dat heel graag doen.
- E: En toen was je dus welkom.
- R: Ja, dat wel [lacht].
- E: Dus in die zin was dat mogelijk.
- R: Maar je zit natuurlijk met een beperking, want die veertig uur is sowieso weinig, maar omdat je met z'n allen bent slurpt dat natuurlijk een heleboel van die uren op, van die tertiaire uren, die taakuren. De school moet natuurlijk behoorlijk wat van die taakuren uitgeven om de musical te kunnen realiseren. Ze zitten daar bovenop, het is een krappe boel. En als ze even kunnen dan zullen ze willen bezuinigen daarop. In ieder geval niet zomaar dat zo'n team nog groter wordt, want dat is heel duur.

- E: Hoe zou je de relaties omschrijven tussen jou en de collega's met wie je het stuk maakt?
- R: Professioneel vooral, denk ik. Die vergaderingen zijn ook heel to the point, heel strak en duidelijk. Dus best wel heel transparant allemaal. Maar ja, de mensen op zich. We gaan natuurlijk ook een keertje eten met z'n allen dat is ook sociaal gezien ook wel leuk. Maar het is vooral echt keihard werken.
- E: Veranderen die relaties in stresssituaties, bijvoorbeeld toen de eerste voorstelling niet door ging?
- R: Nou, nee, niet zozeer. Die spanning is er toch, zeker voor zo'n eerste voorstelling. Ikzelf vond het nog niet eens zo erg hoor, er waren dingen nog niet helemaal zoals ik het wilde. Maar goed, ik kon dan even iets rustiger opgestart worden. Dat is altijd zo natuurlijk, bij die vorige was ik met een leerling nog aan een deur aan het timmeren om te kijken of we die deur vast konden zetten zodat hij niet tijdens de voorstelling open zou vallen, dat is natuurlijk rampzalig. Maar het publiek zat al in de zaal, die deur was ook nat nog van de verf, dus op het allerlaatste moment waren we pas klaar. Dat hoort er gewoon bij, dat is eigenlijk altijd zo. Dus die spanning is er altijd. Ik vind soms wel dat als je als buitenstaander erbij zit, zo'n doorloop en die generale is niet altijd even vriendelijk, qua sfeer, vind ik. Het is wel heel professioneel en iedereen is enorm betrokken, maar ik vind het soms wel een beetje heftig. Niet eens zozeer in mijn richting of zo, maar ook naar de leerlingen, dat het toch wel tamelijk hard, het is een manier van omgaan die ik zelf eigenlijk niet zo ken. In een beeldend vak ga je natuurlijk niet tegen iemand lopen schreeuwen dat het geluid niet goed is. Dat is ook niet aan de orde natuurlijk. Maar er zit dan een soort druk op, op het geheel en een soort omgangvormen die door iedereen geaccepteerd worden, dat verbaast mij zelfs wel een beetje, maar ook door mij. Waar op een behoorlijk stevige manier met elkaar wordt omgesprongen. Dat heeft natuurlijk ook met de druk te maken en leerlingen kennen teksten nog niet goed, of die dansjes gaan nog niet lekker. Er vallen soms best wel harde woorden en dat is iets waar ik wel een klein beetje moeite mee heb moet ik zeggen. Maar ja, het hoort er blijkbaar heel erg bij hoor, dat zal wel. Iedereen is naar zoiets aan het toewerken, maar je doet het toch als geheel. Die

directheid verbaast mij dus, ik heb natuurlijk een vak wat heel introvert is en mensen maken dingen. Daar ga je altijd heel voorzichtig mee om, het is altijd heel persoonlijk en dit is natuurlijk veel meer het uitvoerende werk. Mensen staan op een podium en daar wordt aan alle kanten aan geschaafd en getrokken en aan gedaan. Daar moet ik zelf wel heel erg aan wennen, zeg maar, de hardere toon.

E: Heb je het idee dat de collega's met wie je het stuk maakt zicht hebben op wat jij doet en zouden ze het tegen je zeggen als ze vinden dat het beter moet?

R: Ja, zeker wel.

E: Hoe vind je dat?

R: Ja, dat vind ik wel heel fijn. Het is voor mij natuurlijk ook zoeken naar een vorm en al mijn ontwerpen die gaan natuurlijk naar alle leden van het team. Die stuur ik gewoon even op, dat zijn hele duidelijke voorstellen. Daarna praten we er over en dat praten is dan vooral eigenlijk met Coen en af en toe met Barbara. En Coen heeft ook misschien de meeste ervaring met zo'n podium. Hij heeft altijd wel hele goede dingen en die sneeuwmachine bijvoorbeeld was zijn idee. Hij heeft het meest een voorstelling van hoe zo'n decor dan het beste ingepast kan worden. Dat je ruimte hebt om zo'n koor op te laten komen, dat ze dan niet het decor ondersteboven lopen. Dat er routes in zitten, dat soort dingen. Daar sta ik zelf niet altijd bij stil, sommige dingen weet je gewoon ook niet en die blijken dan tijdens de voorstelling vaak wel. Daar krijg ik heel vaak dat mensen daar ideeën over hebben, dat vind ik ook heel fijn hoor. Hoe meer mensen meedenken hoe meer het ook gedragen wordt. Dat het niet alleen maar mijn ding is, want dat vind ik eigenlijk wel, dat het een beetje een geïsoleerd proces is. Dat zie je ook wel op het eind, iedereen is natuurlijk uitvoerend en mijn leerlingen en ik zijn natuurlijk altijd op de achtergrond. Ze komen ook wel even op het podium, gelukkig wel. Dat is heel belangrijk dat ze worden genoemd.

E: Voel je je gewaardeerd door de collega's met wie je zo'n stuk maakt?

R: Ja, zeker wel.

E: Uiten ze dit naar je?

- R: Ja, misschien wel. Ja, ik kan me het niet zo herinneren, maar... Ja, dat ze het wel een mooi decor vinden. En er zijn best mensen die zeggen van nou leuk met die filmpjes. Verder is het meer een teamgeheel, het gaat ook niet zozeer om persoonlijke prestatie of zo, denk ik. Maar het is natuurlijk wel leuk als iemand zegt, mooi decor, of het werkte goed. Dat heb je natuurlijk altijd [lacht].
- E: Heb je het idee dat de schoolleiding waardeert wat je doet voor het stuk?
- R: Ja, ik denk het wel. Ik ben niet voor niets bij Marlies voor de deur dat decor aan het maken [lacht].
- E: Hebben ze daar nog iets over gezegd, of een compliment gegeven?
- R: Dat weet ik niet. Maar ja, het is wel oké. Ze staat er wel achter.
- E: Heb je ook privé contact met je collega's met wie je het stuk hebt gemaakt?
- R: Nee, niet zoveel. Nee, behalve Tole, dat is wel iemand die ik als een soort vriend ervaar. En de anderen blijven toch altijd collega's, maar je hebt wel iets samen gemaakt. Dat is toch wel een ander gevoel wel, dat je elkaar daar ook in waardeert. En dat je ook alweer gaat nadenken over de volgende stap. Ik kan er wel naar uitzien om weer te beginnen met de *West Side Story* [lacht].
- E: Heb je vanuit school nog een bedankje gekregen?
- R: Een bloemetje, een roos op het podium en nog een roos vanuit het bestuur. Ik kreeg hem van Yvonne, dat maakt het al weer beter [lacht].
- E: Heel erg bedankt voor je openheid en je tijd.
- R: Graag gedaan.

Interview Jorina van Bergen

Het interview is afgenomen op 11 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al hier?

Jorina: Ik durf het bijna niet te zeggen, twintig jaar [lacht].

E: Waarom heb je gekozen voor deze school?

J: Dat was meer toeval, ik had de dochter van de rector in mijn pianoles. Die zei van wil je niet bij ons komen werken. Toen ben ik met zeer veel schroom, want ik werkte eigenlijk in het basisonderwijs, ben ik het toch gaan en doen en eigenlijk steeds leuker gaan vinden.

E: Wat was jouw rol bij de productie van het stuk?

J: Mijn rol was in eerste instantie natuurlijk de muziek, ook zelf de muziek er dit keer bij bedenken, in de zin van welke muziekjes gaan we erin stoppen. De muziek arrangeren, het instuderen van de liedjes, het instuderen van het orkest en verder zijn Petra en ik samen ook wel heel erg met zo'n stuk bezig. Dus ik doe ook allerlei rand dingen verzin ik. De programma's, dat dat een kroontje werd, ja allemaal van die kleine details daar zitten we gewoon samen over na te denken en dan kom ik ook vaak met allerlei ideeën. Wij zijn wel een beetje de harde kern die vanaf het eerste moment over zo'n stuk nadenken, over de uitvoering daarvan.

E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen voor het stuk?

J: Vrij laat eigenlijk dit jaar, ik ben eigenlijk pas in de kerstvakantie gaan arrangeren.

E: Dat is normaal eerder?

J: Ja, dan probeer ik daar echt al in november of zo mee te starten. En dan ben ik met de liedjes al bezig met instuderen, dat was dit jaar laat vanwege dat honderdjarig bestaan.

E: Hoeveel uren heb je gekregen vanuit school?

J: Volgens mij heb ik hier één taakuur voor op jaarbasis [zestig uur, EB]. Dat is eigenlijk erg weinig.

- E: Ben je daar overheen gegaan?
- J: Ja, ik hou dan niet minutieus bij maar daar gaan heel veel uren in zitten. Dat is echt wel meer dan één taakuur.
- E: Hoe vind je dat, dat je dat overschrijdt?
- J: Ja, soms baal ik er weleens van. Ik heb ook wel met mijn teamleider afgesproken, ik heb daar zo'n hekel aan, die vindt dat ik mijn normjaartaak beter moet registreren en bijhouden, zodat ze ook echt kunnen zien... Want dan zou ik bijvoorbeeld niet hoeven surveilleren bij repetities als compensatie voor de gemaakte uren. Maar omdat ik altijd zo'n hekel aan die hele rompslomp heb hou ik het niet goed bij. Maar ik ben nu wel voornemens om dat komend jaar, dat hebben we ook samen afgesproken, dat ik dat beter ga doen. Maar meestal is het een sluitpost, want dan geef je overal de voorrang aan en dan is het oh ja, ik moet eigenlijk nog mijn uren bijhouden, dus dan komt dat in het verdomhoekje en uiteindelijk lukt dat dan toch weer niet. Dus dat vind ik lastig. En aan de andere kant is de musical één van de leukste dingen om te doen, dus dan heb je ook al weer snel de neiging om te denken van nou ja, dan wordt het maar niet helemaal uitbetaald, dat is ook niet zo erg. Het is gewoon leuk om te doen.
- E: Heb je budget gekregen voor het stuk?
- J: Dat is heel onduidelijk hier, maar tot nu toe mogen we uiteindelijk altijd alles declareren [lacht]. Maar we hebben zelf wel een soort van zuinige instelling. Mijn ervaring is dat ze de laatste jaren gewoon wel alles accepteren. We gaven aan het decor relatief weinig uit, al dat arrangeren kost ze ook weinig tijd want dat doe ik in mijn eigen tijd.
- E: Hoe vaak heb je het stuk al geproduceerd?
- J: Meestal ben ik een beetje de sidekick. Ik heb het al heel vaak gedaan want eigenlijk vanaf het eerste moment dat ik begon te werken moest ik hier de musicals doen. De enige keer dat ik het niet heb gedaan was toen ik zwanger was, dat was drie keer. Ze gingen er hier altijd vanuit, jarenlang deed een leraar Nederlands dat. Ik begon meer een beetje als het hulpje van, vooral alleen van de muziek. Maar ik ben naarmate ik later in mijn carrière, ben ik steeds meer door de regisseur erbij betrokken. Ik was eerst meer zo van, jij hebt alleen dat taakje en

dan bemoeide ik mij niet zo heel erg met de andere dingen, maar op een gegeven moment zijn mensen meer ook echt met mij samen gaan werken. Dat ik het gevoel had van goh, ik ben bij meer betrokken dan alleen maar de muziekjes doen. En dat vind ik op zich wel een leuke ontwikkeling.

E: Zijn er mijlpalen voor wat betreft het stuk?

J: Gek genoeg, maar dat heeft ook wel een beetje met mijn eigen carrière te maken, eerst naast deze baan was ik ook pianofuf op het Koorenhuis, wat ik al zei, toen was ik meer de sidekick alleen voor de muziek. Ik moet zeggen dat uit de beginjaren er wel één stuk is wat erg is blijven hangen. Daar deden ook heel veel docenten aan mee en dat was heel hip en met een heel groot decor waar ook in geklommen werd met een steiger. Dus dat staat me dan nog wel bij, maar ik moet zeggen dat eigenlijk vanaf het moment dat ik wat meer echt alleen in die school zat, ik heb op een gegeven moment die andere baan laten vallen. Dat ik van de jongste stukken de meeste plezier heb gehad, omdat ik er waarschijnlijk ook zelf meer voor de volle honderd procent in ging. Met andere stukken weet ik ook nog wel, we hebben een paar mooie stukken gedaan. Die leraar Nederlands had een hele grote reputatie. Die had ook best wel een team van het niet onderwijzend personeel die hem daarbij bijstonden. Daar had ik nooit zo'n heel gelijkwaardig gevoel mee. Dat was altijd de grote meester en ik mocht ook wat doen, het is de laatste jaren met andere collega's samen meer gelijkwaardig geworden. Het is ook één jaar bijna mislukt, of toen kreeg ik heel veel negatieve reacties. Omdat het iemand was die net bij ons werkte en het eigenlijk allemaal niet zo onder controle had. Toen vond men het resultaat, er wordt wel kritisch door sommige collega's naar gekeken. Dat vond ik ook niet altijd even leuk, want het blijft natuurlijk mensenwerk en ik kan als er een slechte regisseur is, dat niet keren. Ik kan wel proberen daar wat invloed op uit te oefenen, maar je bent heel erg van elkaar afhankelijk. Dan kon ik op mijn onderdeelje heel erg mijn best doen, maar als de overgangen niet lopen, dan kan je niet in je eentje aan een dood paard gaan trekken. Dus het is ook weleens één jaar, toen deden we *Joseph and the amazing technicolor dreamcoat*. En dat was gewoon niet zo super op sommige punten. Maar ik vond ook wel dat er hard werd geoordeeld door sommige mensen.

- E: Zijn er vaste procedures rondom het stuk?
- J: Langzamerhand wel, we zijn het wel steeds professioneler gaan aanpakken door ook met een draaiboek te gaan werken en dingen meer te evalueren en meer te plannen. Het was iets meer ad hoc, maar de laatste jaren zijn we daar gewoon wat professioneler in geworden vind ik zelf.
- E: Als dingen niet goed blijken te werken, is er dan ruimte om van die procedures af te wijken?
- J: Ja hoor, daar is wel ruimte voor heb ik het gevoel.
- E: Hoe waren de reacties op het stuk dit jaar van de collega's die niet bij het stuk betrokken waren?
- J: De reacties waren heel positief, er zit echt wat dat betreft een stijgende lijn in. Dus dat was natuurlijk wel heel leuk, dat iedereen heel enthousiast was. Er kwamen ook veel kijken, meer dan andere jaren. Maar het is ook wel een beetje een opbouwend effect, *Ja zuster, nee zuster* was al heel leuk maar daar waren vrij weinig collega's, het jaar daarna al ietsje meer maar uiteindelijk ook nog wel weinig, maar dat is toch een beetje gaan rondzoemen hoe leuk dat was. Dan krijg je toch het effect dat iedereen het ook eens met eigen ogen wil zien, wat voor ons wel weer de druk best wel hoog maakte, want dan moet je steeds weer evenaren wat je gedaan hebt. Wij hadden eigenlijk na *Lang en Gelukkig* eigenlijk zoiets van, oh, dit gaan we nooit meer zo leuk krijgen volgend jaar. Maar er waren zelfs mensen die zeiden dat ze dit nog leuker vonden, dus dat vond ik wel heel bijzonder eigenlijk. Want dat was een veel behapbaarder stuk.
- E: Zijn er reacties op het afsluiten van de aula?
- J: Daar zijn ze langzamerhand wel aan gewend dat dat erbij hoort, dat moeten we natuurlijk ook goed communiceren dus er komt een hoop bij kijken om dat allemaal voor elkaar te krijgen. De huiswerkbegeleiding zit daarin en dat moet dus allemaal georganiseerd worden dat dat anders gaat. Maar we zoeken wel elke keer weer mogelijkheden, ondanks alle beperkingen van die aula met die vide, om hem elke keer weer op een andere manier in te zetten. Dat wordt toch ook wel gewaardeerd denk ik, dat we heel creatief met de ruimte omgaan. Maar ja, het

heeft wel soms wat voeten in de aarde qua organisatie. Dus dat komt er ook allemaal wel bij kijken, al die taken.

E: En zijn er reacties op het gebruik van het lokaal achter de aula?

J: Daar zijn ze toch wel een beetje op ingesteld dat we dat doen. We hebben gelukkig een hele goede algemene organisatrice sinds een paar jaar. Als je die dat allemaal doorgeeft dat wordt dat gewoon allemaal goed gecommuniceerd en geregeld. Dus meestal gaat dat wel goed.

E: Zijn er factoren bij de productie die belemmerend werken?

J: Nou ja, dat ik dan én de zang én de muziek moet doen. Dat is soms erg hectisch. Dan heb je het gevoel ik moet nog meer met het orkest repeteren maar je moet ook aandacht aan de liedjes besteden. Verder dat er dan nog heel veel op Petra terecht komt terwijl eigenlijk een andere collega die taken op zich zou nemen, zoals met dat decor. Dat is ook wel een beetje omdat zij natuurlijk ideeën vormt over het decor die iemand anders moet gaan uitvoeren. Het is natuurlijk altijd heel moeilijk om je eigen idee over het voetlicht bij iemand anders te krijgen. Als hij dat niet zelf verzonnen heeft dan is dat natuurlijk ook lastig, maar dan merk ik wel dat er bij haar nog heel veel op haar bordje komt, terwijl ik denk van die zou eigenlijk met andere dingen bezig moeten zijn. Want dat zou hij eigenlijk doen. Verder dat leerlingen zoveel andere dingen buiten school hebben, dus dat ze vaak niet bij repetities aanwezig zijn. We gaan een lijst geven met de data erop en dat de ouders het ook weten en dan maar weer hopen dat dat misschien ervoor zorgt dat ze bijvoorbeeld op die extra repetitiedagen die je dan toch ook in je vrije tijd geeft, dat ze dan komen. Want vaak kan dat repeteren pas echt goed gaan als je echt iedereen hebt. Als er dan weer allemaal gaten vallen dan moet je weer improviseren. En dan weten die leerlingen dat weer niet, dus dat is lastig. Werk, hobby's, weekendjes uit.

E: Wat vind je van de ruimtes waar jullie gebruik van maken?

J: Daar ben ik wel tevreden over. We zitten op zich met die aula, het enige is wij zouden hier eigenlijk alle kunstlokalen wel bij elkaar willen hebben. We hebben ook een aanvraag ingediend om de aula gymzaal als die op een gegeven moment eventueel niet meer nodig is, om daar tweeënhalve kunstruimte van te maken. En

dat we echt nóg dichter, kortere lijntjes hebben. Want we zitten nu in alle uithoeken van het gebouw. Er zit daar een tekenlokaal, daar een kunstlokaal en dan op de begane grond het muzieklokaal. Dus als we elkaar nodig hebben tussen de lessen door, om dingen te bespreken of kort te sluiten, dan moet je echt kilometers maken om elkaar te bereiken. Dat is wel vervelend.

E: En de aula als voorstellingslocatie en soms als repetitielocatie?

J: Die is meestal op vrijdagmiddag wel tot de beschikking en in het laatste stadium moeten we natuurlijk met de muziekinstrumenten gaan slepen om het echt dan daar bij elkaar te brengen. Dat doen we echt pas op het laatst omdat je anders blijft heen en weer slepen. Maar op zich is dit natuurlijk ook wel een lekker ruim lokaal, voor de muziek- en zangrepetities is dat natuurlijk prima. Alleen op het moment dat je echt wilt gaan spelen en muziek maken, dan is dit toch te krap en dan wil je toch het liefst op de plek waar het zich gaat afspelen. Maar dat doen we echt pas in het laatste stadium, omdat het toch wel allemaal gedoe is met versterkers en snoeren.

E: En de aula als plek waar de voorstelling is?

J: Ja, we hebben niet anders. Hij is niet ideaal, zeker niet. Want vroeger hadden we die vide er nog niet in en dan kon je een tribune neerzetten en op de vloer spelen. We hebben dus nu geëxperimenteerd, maar dat kan maar voor een deel, je kan natuurlijk niet nog hoger gaan. Dus je moet het wat ondieper houden waardoor er natuurlijk minder mensen in de zaal kunnen. Maar op zich vond ik dit ook wel een aardig gelukke opstelling. Het zou best wel voor herhaling vatbaar zijn. Dus verder is het wel prima. Je zit wel altijd met waar het orkest moet. Want nu ging iedereen de vloer op vanuit zichtbaar, maar we zijn al op allerlei plekken neergezet, omdat het meestal toch een beetje is van waar zetten we die dan nog. Dus we hebben al eens een keer in zo'n hok gezeten, dat was verre van ideaal, zo'n soort opslaghoek aan de zijkant, we hebben ook weleens in de kantine achter één van die schuifdeuren gezeten, hadden ze een soort verlengde vloer gebouwd, dat we daar dan nog zaten. We hebben ook weleens toen we tussen de schuifdeuren speelden naar de andere kant, toen zaten wij in het laatste stuk onder de vide. Daar zit een soort schuifbare wand en daar zaten we dan voor een deel achter. Dus het is elke

keer weer puzzelen waar laten we het orkest. En hebben we dan nog genoeg vloerruimte voor de spelers.

E: Wat is de rol van de leerlingen bij de productie?

J: Ik heb het idee dat ze bij het decor wel veel eigen initiatief ook kwijt kunnen, bij het spelen denk ik ook wel. Dat ze al spelende ook wel hun eigen dingen erin kunnen leggen tot op zekere hoogte. Bij muziek is dat natuurlijk het minste, ze kunnen wel een bepaalde interpretatie van een liedje doen, maar ja, ik kies natuurlijk de nummers uit, ik maak de partijen. Het is wel zo dat ik nieuwe leerlingen die ik nog niet ken op hun instrument even laat langskomen van wat kan jij makkelijk, wat vind jij leuk om te doen, waar zit jouw niveau. Dus ik probeer wel de partijen zo te schrijven dat het voor die leerling leuk is om te doen. Niet te moeilijk maar ook niet te makkelijk, daar zijn ze ook niet enthousiast over. Dus daar probeer ik wel rekening mee te houden als het enigszins kan.

E: En de keuze van de nummers?

J: Ja, dat is ook wel een beetje veranderd. Dat ik merk dat het ook wel belangrijk is dat ze het leuk vinden, die muziekjes, dat ze daar enthousiast voor zijn. Ik heb nu heel duidelijk gemikt op een mengeling, ook wel twee stukken van Purcell erin omdat ik dat gewoon zelf heel mooie muziek vond en heel goed vond passen. Maar daar tegenover dan ook een paar van die echte hits waar ze echt wel warm voor lopen. Ik denk dat dat wel heel leuk is, als je inderdaad tot een soort combi kan komen.

E: Die nummers heb jij dan aangedragen, dat is niet in overleg met de leerlingen gegaan.

J: Nee, nou ja, toevallig was het zo, bij de auditie laat ik ze dan iets zingen uit de methode, in de hoop dat iedereen dat dan kan zingen even zo ter plekke. Toen merkten we bijvoorbeeld dat *Crazy Little Thing*, dat deed ik met die jongensgroep en toen dachten we goh, dit is eigenlijk best wel leuk dus we hebben er gelijk voor gekozen om die erin te stoppen, dat paste ook toevallig wel in het thema. Soms is het ook een beetje zoals het gaat. Ik heb wel trouwens nog met een leerling overlegd, die zou een sololiedje doen maar ik had ook nog niet vast staan welk liedje dan, daar ben ik wel mee in overleg gegaan. Van is er dan een liedje wat jij

heel leuk vindt en zou dat dan passen. Maar uiteindelijk is het die dan toch niet geworden, maar in deze opzet zoals we het nu hebben aangepakt kunnen leerlingen daar ook wel een stem in hebben. Alleen tot op zekere hoogte natuurlijk.

E: Wat wil je dat de leerlingen meekrijgen van zo'n stuk?

J: Dat het gewoon ontzettend leuk is om met elkaar aan zo'n productie te werken en naar die uitvoering toe te werken. Dat het ook heel gezellig kan zijn om na schooltijd met elkaar uit verschillende leerjaren, dat vind ik er ook altijd heel bijzonder aan, dat leerlingen uit hele hoge klassen en leerlingen uit hele lage klassen gewoon met elkaar mengen, met leraren op een andere manier en een andere rol bezig zijn. Dat ze talent in zichzelf kunnen ontwikkelen, want je ziet ze ook vaak groeien, als ze dan heel bedeesd in klas één iets staan te doen en als ze mee blijven doen in klas vijf echt de sterren van de hemel spelen. Dat zie je in het orkest trouwens ook, die ene fluitiste die nu in vwo vijf zat, die vanaf de eerste al mee doet en nu ook zo mooi zit te spelen. Dat is wel heel leuk. Natuurlijk niet alleen dankzij de musical, maar ze groeien toch wel elke keer verder.

E: Waarin werken de leerlingen bevorderend bij de productie?

J: Ze zijn toch wel tamelijk trouw, ik vind het van het orkest heel knap dat ze vaak heel veel geduld moeten hebben in de laatste fase. Dat ze lang moeten wachten voordat er dan weer eens een keer een liedje voorbijkomt en dan zitten ze daar maar. Ik vind ook wel dat ze ook wel veel inzet tonen, afgezien dan van het komen op repetities, maar daar kunnen ze soms natuurlijk ook, ja, dan hebben ze gewoon allerlei dingen.

E: Met wie van je collega's heb je het meeste contact tijdens de productie?

J: Met Petra.

E: En Lisanne en Annemieke komen pas later in het proces denk ik.

J: Ja, die zijn op zich ook wel heel leuk om mee samen te werken. Die is niet zo gauw iets te veel, die gaan ook wel echt aan staan, dus dat is gewoon heel leuk. En ook leuk dat ze het nu voor het tweede jaar hebben gedaan want dan bouw je ook een beetje wat op met elkaar. Danny, daar heb ik nog het minste mee, ja decor dat is

natuurlijk ook een hele andere afdeling. Maar die stort zich er ook nog niet helemaal zo in voor mijn gevoel.

E: Als een collega mee wil helpen, kan dat dan?

J: Ja zeker, ja hoor. Hoe meer zielen, hoe meer vreugd. Het moet ook weer niet zo groot worden dat je een beetje het overzicht verliest, maar we kunnen natuurlijk altijd mensen gebruiken. Hoewel, in de hele instudeerfase zal het natuurlijk toch voornamelijk Petra en ik zijn en Danny dan op zijn gebied. Maar in zo'n laatste fase zijn er zoveel dingen te doen dat het best handig is als je bepaalde taakjes kan verdelen.

E: Kun je omschrijven hoe de relaties tussen jou en je collega's met wie je het stuk maakt zijn?

J: Ik vind het wel heel slim, dat doet Petra, die vraagt ook mensen erbij om dan een heel klein rolletje te vervullen. En dan hebben ze ook gelijk het gevoel dat ze onderdeel van dat stuk zijn en dat is natuurlijk heel slim om dat ook op die manier te doen. Dus nu zaten Lisanne en Annemieke ook in het filmpje, in de reclame. Zo zijn er meer collega's, zoals die twee agenten. Die doen nu al drie jaar op rij een heel klein rolletje. Dat is ook een soort verhaaltje op zich, want dan waren ze in het vorige stuk ook agent en dan wordt daar weer op teruggegrepen. Dus dat is natuurlijk wel grappig en op die manier bind je mensen. Met Petra is de relatie gewoon heel goed, wij kunnen veel tegen elkaar zeggen en ik heb het idee dat wij elkaar wel stimuleren. Met Annemieke en Lisanne is de relatie ook goed, daar heb ik natuurlijk wel iets minder verder mee van doen, het is minder intensief maar het zit ook prima. En met Danny, ik heb ook geen slechte relatie maar ik heb niet een hele intensieve relatie met hem. Ik vind hem nog niet helemaal lekker meedraaien zeg maar, dus in die zin denk ik dat zou echt beter moeten kunnen.

E: Als er een stresssituatie is, verandert er dan iets in die relaties?

J: Ik heb wel met de geluidsman af en toe moeite, die huren we in van buiten maar het is ook een oud-leerling en iemand die ook op andere momenten in het jaar dingen met ons doet. Dus het is altijd een beetje moeilijk om daarmee echt met harde kritiek te komen, want dan heb je toch het gevoel van ja, de relatie moet ook wel goed blijven. Maar ik ben weleens vaker niet zo erg tevreden geweest en

dan is het moeilijk om dat duidelijk te maken. Terwijl aan de andere kant wordt hij wel gewoon betaald, dus zou het eigenlijk wel moeten. Ik heb niet het idee, we zijn weleens een beetje stressig natuurlijk in zo'n laatste week, je bent ook moe en als er dan dingen misgaan wil het nog weleens even crashen, maar, ik heb niet het gevoel dat we een slechte relatie... Zelfs Danny moest die kast nog op het laatst afbreken en nog opnieuw die andere gaan verven en dat heeft hij zonder al te veel problemen volgens mij gedaan. Dus dat vind ik ook wel weer bewonderenswaardig, dat zijn werk eigenlijk gewoon onder zijn ogen afgebroken werd. Maar aan de andere kant had hij er ook niet heel veel moeite voor gedaan en was het allemaal laatste moment werk, dus dan roep je dat ook wel een beetje over jezelf af natuurlijk. Nee, volgens mij zit het allemaal wel goed.

- E: Heb je het idee dat je collega's weten wat je doet en zouden ze het zeggen als ze aanmerkingen daarop hadden?
- J: Ja, dat is natuurlijk toch best wel moeilijk. Aan de andere kant denk ik dat Petra wel op een subtiele manier zou laten blijken als ze het ergens helemaal niet mee eens is. Het is wel moeilijk omdat je zo dicht naast elkaar in de school staat, om echt ongezouten, dat doe je niet zo snel want je wil natuurlijk toch die relatie goed houden. Ik heb zelf ook altijd mijn voelhorens uit, in de zin dat ik merk van dit slaat toch niet zo goed aan of zo, dan krabbel ik zelf wel terug als ik ergens twijfels over heb, of dan breng ik het ter sprake en dan zeg ik nou, moeten we dat nou wel echt zo doen, of toch nog naar iets anders zoeken. Ik probeer ook wel heel alert te blijven op of dingen goed vallen, qua muziekkeuzes of al die dingen.
- E: Heb je ook privé contact met de collega's met je het stuk maakt?
- J: Ja, Petra wel. Lianne en Annemieke zijn natuurlijk een stuk jonger dan ik, die werken ook een stuk korter hier, dus die niet. En Danny eigenlijk ook niet, nee. Dus eigenlijk alleen Petra.
- E: Op wat voor basis is dat, wekelijks, maandelijks...
- J: Tijdens de musical gaan we altijd samen de kroeg in na afloop, sowieso, we komen ook in de kunstsectie weleens bij elkaar over de vloer, ook gewoon om te werken. Om nou te zeggen van goh, we zien elkaar echt heel veel privé, nee hoor. Maar ze heeft mij wel voor haar verjaardag uitgenodigd en dat doe ik andersom bij haar

ook. Dus in die zin is het wel iets meer. Maar ik heb onder mijn collega's nooit zo heel veel, ik heb zoveel andere mensen. En dat vind ik dan ook wel lekker, ik heb daar nooit zo'n behoefte aan om met collega's in de privésfeer... Ik vind het wel leuk, maar... En het is ook misschien een beetje mijn vak, bijvoorbeeld van Nederlands of wiskunde of Engels heb je vaak grote secties die regelmatig met elkaar uit eten gaan om dingen af te stemmen. Die zien elkaar dan, maar je bent toch met muziek altijd een beetje een einzegänger, want ik had tot nu toe één collega en die was er juist op de dagen dat ik er niet ben vanwege het vaklokaal natuurlijk. Dus je loopt nooit tegelijk samen rond. Het is ook een beetje inherent aan zo'n kleine sectie dat je niet zo heel veel samenwerkingsverband hebt. Maar dat heb ik wel gemist, we worden nu bijvoorbeeld een grotere kunstsectie, ook met Petra onder andere en met de cultuurstroom. Ik merk wel dat ik het heel leuk vind om toch iets meer samenwerking en als er dan iets van persoonlijk contact uitvloeit vind ik dat ook wel heel leuk.

E: Voel je je gewaardeerd door de schoolleiding voor het werk dat je doet voor het stuk?

J: Ja, hoewel, maar dat is misschien ook historisch, zoals ik al zei, ik was vroeger een beetje het hulpje van en het heeft lang geduurd en nog niet altijd hebben mensen in de gaten dat ik eigenlijk wel bij veel meer dingen betrokken ben dan alleen de muziek. Ze denken altijd nog een beetje van ja, Jorina doet de muziek. Maar ik heb de laatste jaren het gevoel sinds Petra het doet en ook al daarvoor een beetje, dat wij het samen echt doen. Natuurlijk zit er wel een zwaartepunt bij haar, want zij denkt ook over het decor na, maar we kiezen samen het stuk uit, we denken samen na over wie de rollen gaan doen, ik heb allerlei inbreng ook over kostuums of over de programma's. Ik heb niet altijd het idee dat de schoolleiding het door heeft dat daar zoveel tijd en energie ook aan mijn kant zit. Toch een beetje van Petra doet de musical.

E: En de collega's met wie je het stuk maakt...

J: Ja, Petra heeft het zelf heel goed door en ik heb het idee die anderen ook wel hoor.

E: Heb je het idee dat zij waarderen wat je doet?

- J: Ja dat denk ik wel.
- E: Zeggen ze dat ook?
- J: Nee dat zeggen ze niet, Petra wel hoor, ja. Maar van Lisanne of die anderen heb ik dat nooit zo begrepen [lacht]. Maar het hoeft ook niet altijd natuurlijk.
- E: Heb je nog iets gekregen als dank vanuit de schoolleiding?
- J: Ja, we krijgen standaard een bos bloemen en ik geloof dat we dit keer op vrijdag een boekenbon of zo kregen.
- E: Heb je zelf nog iets gegeven?
- J: Ik heb Petra een biersetje gegeven [lacht], een glas met allemaal soorten bier. Zij is nogal dol op biertjes en dat vond ze heel leuk, met een kaart erbij. Zij heeft een ander jaar ook weleens iets aan mij gegeven maar dit jaar was het er niet van gekomen, maar dat vond ik ook helemaal niet erg hoor [lacht]. Maar ik vond het gewoon leuk om mijn waardering te laten blijken op die manier.
- E: Heel erg bedankt voor je openheid en je tijd.
- J: Graag gedaan.

Interview Petra van Beuningen

Het interview is afgenomen op 11 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al op deze school?

Petra: Ik ga mijn tiende jaar in, alleen ik heb zes jaar maar heel weinig gewerkt, echt naast mijn studie. Dus ik denk dat ik nu vier of vijf jaar fulltime werk.

E: Hoe vaak heb je al het toneelstuk hier gedaan?

P: Dit is het tweede jaar de regie, dus twee keer de regie. En daarvoor drie of twee jaar decor. Ja, twee jaar decor en nu twee jaar regie.

E: Waarom heb je juist voor deze school gekozen?

P: Ik durf het bijna niet te zeggen [lacht], maar ik heb zelf op deze school gezeten en ik ben altijd in contact gebleven met de klassieke talen docent, omdat ik oudheidkunde ging studeren. Eigenlijk heel snel, toen ik twintig was, toen was hier

een kleine vacature en toen dacht ik nou, waarom niet. Toen kwam er steeds meer werk en ben ik de kunstacademie gaan doen en toen kreeg ik steeds meer werk en werd het steeds leuker. Maar het kwam dus omdat ik hier zelf op school heb gezeten.

E: Wat was jouw rol bij de productie?

P: Ik heb de regie gedaan en eigenlijk de vormgeving, staat ook in het programmaboekje. Gewoon het algehele idee van hoe die er artistiek uit moest zien.

E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen?

P: We beginnen na de musical met evalueren van die musical en alvast starten. Ik ben toen in de vakantie scripts gaan lezen en ook al wel begonnen met het bewerken van het script dat we hebben gekozen.

E: Hoeveel uren heb je gekregen vanuit school?

P: Goeie [lacht]. Hetzelfde als Jorina, zestig.

E: Denk je dat je daar overheen bent gegaan?

P: Ja.

E: Hoe vind je dat?

P: Prima [lacht]. Ja dat vind ik in het onderwijs altijd, je gaat overal overheen. Ik vind de musical het leukste eigenlijk van alles, dus het is logisch dat je daar dan heel veel tijd in steekt en misschien meer dan ervoor staat. Maar je kan dat allemaal niet zo goed in uren uitdrukken. Dus ik vind dat geen probleem en ik vind het ook logisch dat het vanuit school gewoon op deze manier wordt ingezet. Ik vind niet dat ik er te weinig uur voor heb gekregen, natuurlijk heb ik er meer tijd aan besteed, maar dat komt ook wel door mijzelf denk ik.

E: Heb je budget gekregen voor het stuk?

P: Dat is nooit duidelijk. Ik weet nu, omdat ik net bij Mariël langs ben geweest, omdat we de jongen die de film heeft gemaakt nog moeten betalen, van kan dat nog, ja jullie hebben nog genoeg budget. Dus blijkbaar hebben we dat goed gedaan. Maar het is een beetje lastig, want we hebben dus een budget blijkbaar voor ons. Maar de geluidsman en de techniekman worden niet daaruit betaald, dat staat daar los van. Maar wat we eigenlijk doen, volgens mij komen we altijd wel uit met de

kaartverkoop en de kosten. Alleen de techniek en het geluid, dat is de grootste kostenpost en die hoeft daar niet van betaald te worden. Maar we hebben het weleens gevraagd van wat is dan het budget, maar dan wordt daar niet echt een antwoord op gegeven.

E: Het is in ieder geval geen beperking voor jullie, dat je iets wilt maar het is te duur.

P: Ik denk dat als we hele gekke dingen doen dat ze wel even dan met de cijfers komen, maar nee.

E: Zijn er mijlpalen voor wat betreft het stuk?

P: Ik denk wel dat dat veel te maken heeft met de docenten die het deden. Toen ik zelf hier op school zat en meedeed aan de musical was het eigenlijk altijd iets van Bert Leeuwen en Jorina en er was nog wel een muziekdocent. Jorina heeft het een tijdje niet gedaan omdat ze met haar kinderen was, maar het tijdperk Bert Leeuwen is wel echt zo... toen was toneel groot in school en was het echt een happening en deden we ook mee aan theaterfestivals. Ja, was het echt onderdeel van. En daarna is het wel weggezaakt, want er zijn ook jaren geweest dat het helemaal niet is geweest omdat niemand het op zich nam.

E: Weet je wat de reden is dat jullie nu niet meer naar die festivals gaan?

P: Ik ben weer aan het kijken, toen was er een Haags theaterfestival voor grote stukken en dat is er nu gewoon niet. Ik ben wel aan het kijken, want ze hebben nu vanuit Rabarber een theaterfestival, alleen dan mag je alleen meedoen als je een eenakter doet van maximaal een half uur, maximaal twintig minuten. En nu twijfel ik nog om me toch in te schrijven en het naast de musical te gaan doen. Maar dan is het wel weer, de musical kost al veel tijd en je gaat dezelfde leerlingen ga je, nou ja... Maar ik zou heel graag aan zo'n festival meedoen, omdat ik dus wel het idee heb en ik zeg niet dat dat door mij komt, absoluut niet, maar dat we weer in een soort van stijgende lijn zitten. In ieder geval dat de zalen weer vol zitten en dat het wel echt leeft in school, meer dan dat het de, ik zeg maar wat, acht jaar hiervoor heeft gedaan.

E: Zijn er vaste procedures omtrent zo'n stuk?

P: Jorina is er natuurlijk veel langer mee bezig dan ik, dus ik kan eigenlijk alleen maar spreken voor de afgelopen vier jaar. De procedure is altijd zo dat we met een

regiedocent, dat is vaak een Nederlands docent geweest trouwens, het is de eerste keer dat dit niet zo is en de muzikdocent samen echt een stuk zoeken en dat gaan uitvoeren. Het is altijd zo dat er een auditie is, dat we in principe iedereen toelaten, dat is ook nooit veranderd.

E: Dus als leerlingen aangeven graag mee te willen doen...

P: Dan is dat zo en dan kunnen ze een hele kleine rol of een heel klein aandeel krijgen, maar we gaan er wel van uit dat iedereen meedoet. En dan gaan we eigenlijk repeteren, dat is ook wel altijd zo dat dat dan op de vrijdagmiddag is. Dat de voorstelling in april is, eind april liefst. Nu moet dat eerder omdat we twee weken meivakantie hebben. En dat we daar naartoe werken en aan het eind van het proces nog wat middagdagen hebben. En eigenlijk vanaf dat ik mee ging doen was er ook iemand die het decor specifiek deed, want eigenlijk hadden we daarvoor niet iemand voor decor, dan deed gewoon de regie dat of dan werd dat een beetje op het laatst toch nog erbij gedaan. Het had een minder groot aandeel denk ik. En ook vier jaar geleden zijn we begonnen om ook echt mensen aan te wijzen voor de productie, dat was daarvoor ook niet. Eigenlijk wordt het wel steeds meer verdeeld, want ik heb het idee dat dus in de tijd van Bert Leeuwen, dat het echt twee mensen waren die eigenlijk alles deden en ik weet ook nog wel dat dan mijn moeder bijvoorbeeld kleren moest naaien want dan kreeg ik gewoon dat mee naar huis. En dat er misschien nog wel mensen zo werden gevraagd van wil je iets met decor doen, maar niet dat ze stevast bij de groep mensen hoorden die dat deden.

E: Is er ruimte om van de procedures af te wijken of kan daar eigenlijk niet van afgeweken worden?

P: Nee want wat vast ligt dat hebben wij bedacht. Want dat is nog wel iets, die noem ik nu niet, maar met Rick en Joël werken we ook wel al heel lang samen, die dan het geluid en de techniek doen. We hebben dan een draaiboek, ook voor hun, wat er dan moet gebeuren in de tijd daarvoor en dat draaiboek passen we gewoon aan per jaar en dan krijgen ze dat. Maar als Jorina en ik wat willen veranderen, de school sowieso die bemoeit zich er helemaal niet mee. Willen wij het op een heel ander tijdstip, of ik dacht ook weleens misschien moeten we het toch eens in een

theatertje gaan spelen, dan is daar alle vrijheid voor. We hebben ook gedacht van misschien kunnen we eens een keer heel iets anders doen, misschien dat er overal in de school iets gebeurt, als wij zeggen, we hebben dit jaar geen musical, dan hebben we geen musical. Als we zeggen we hebben dit jaar twee toneelstukken, dan hebben we dit jaar twee toneelstukken. Alleen als ik zeg, we doen geen muziek dit jaar, we doen een toneelstuk. Ja dat kan niet ten opzichte van Jorina en als zij zou zeggen ik wil een keer geen spel erbij, dan kan dat ook niet. Het is wel duidelijk dat wij dat bepalen, samen.

E: En Rick en Joël zijn ingehuurd...

P: Ja, zijn allebei oud-leerling. Ze hebben een bedrijfje daarin en worden allebei betaald.

E: Doet de conciërge nog iets voor het stuk?

P: De conciërge zorgt dat wij de sleutel krijgen in het weekend zodat we in school kunnen.

E: Daar hoeft hij niet fysiek bij te zijn?

P: Nee, wij krijgen de sleutel en ze hebben ook weleens geholpen hoor, met de stoelen neerzetten, de zaal klaar maken. Alleen dit jaar heeft Rick dat met wat leerlingen gedaan, dus dat hoefde niet. Ze hebben ook weleens voor pauzedrankjes gezorgd of zo, maar de afgelopen twee jaar hebben we alleen maar drank achteraf gedaan en eigenlijk pakken Annemieke en Lianne dat heel goed op, dus dan hoeft de conciërge daar ook niets meer mee te doen. Maar ze hebben wel eens koffie geschonken vooraf. Maar dit jaar was dat niet nodig.

E: Zijn er verder nog meer docenten bij betrokken, behalve Annemieke, Lianne, Jorina, Danny en de docenten die een gastrol in het stuk hadden?

P: We hebben dus nog wel eens gehad dat er een aantal docentes hielpen met schminken, daar hebben we het dit jaar ook nog over gehad, maar Lianne en Annemieke die zeiden nee dat redden we wel. En dan is het ook gewoon fijn om het alleen maar bij die mensen te houden. We hebben ook weleens gehad dat iemand dan kwam helpen met schmink en die vond dan dat de groep veel te druk was of zo. Ja, wij weten dat allemaal, want wij werken daar dan de hele tijd mee. Dan is het eigenlijk makkelijker om dan niet zo iemand erbij te hebben. En Ivar, die

is ook een oud-leerling en die heeft bijvoorbeeld nu de filmpjes gemaakt voor in de musical en hij heeft dus de eindfilm, hij komt dat dan filmen en hij zet dat in elkaar.

E: Dus je bent ook wel afhankelijk van oud-leerlingen.

P: Heel veel, dan hebben we ook nog vaak dus de vriendin van Rick die dan fotografeert.

E: Op welke manieren worden de voorstellingen van het stuk aangekondigd?

P: We hebben posters, alleen ik moet heel eerlijk zeggen dat in het proces ik altijd vind dat ik die te laat uitprint.

E: Maak jij die posters zelf?

P: Ja, eigenlijk zou dat ook bij de pr kant moeten, het zou logisch zijn dat Annemieke en Lianne dat doen, maar het is voor mij ook een hobby om posters te maken. Ik wil dat dan graag zelf doen [lacht]. Ja erg hè? En dat vind ik echt gewoon ook heel leuk om te doen, omdat ik dan de vormgeving van het decor in de posters wil stoppen. Posters en we hebben dan op de site een teaser filmpje.

E: Maakt Ivar die ook?

P: Het laatste jaar heb ik hem zelf gemaakt. Ivar heeft hem het jaar ervoor gemaakt, maar het gaat heel goed met hem, hij heeft heel veel baantjes, dus hij haalde dat gewoon niet.

E: En is er nog iets omgeroepen in de school?

P: Ja, het wordt omgeroepen in de week voor en in de week zelf dat de kaartjes verkocht gaan worden. We noemen het allemaal in klassen. Ook als de audities zijn dan hangen we ook posters op. Die er wel een beetje goed uit zien en met het stuk te maken hebben.

E: En de kaartverkoop, doen de productiedames dat?

P: Ja en dan helpen leerlingen die meedoen.

E: Hoe reageren collega's op het stuk die niet betrokken zijn bij de productie?

P: Het valt altijd op vind ik dat er veel collega's niet komen, maar dat de collega's die komen heel enthousiast zijn vind ik. En dat het echt heel typisch is dat bijvoorbeeld dus de hele Nederlands sectie die is daar en die maken daar een hele avond van. Maar er zijn ook heel veel collega's niet, terwijl je eigenlijk denkt,

zo iets groots daar moet bijna iedereen bij zijn. Maar zo voelt niet iedereen dat en daarvan denk ik wel eens dat is jammer. Maar ik heb ook wel weer het idee dat net zo goed daar ook een soort stijgende lijn in zit. Ik vind niet dat ze klagen, het was weleens moeilijk toen we eerder begonnen met repeteren op vrijdag, dus dat er lessen uitvielen. Dat begrijp ik ook wel, dat doen we nu niet meer. Dan merkte je wel vaak dat mensen er meteen negatief tegenover stonden. We hebben dit jaar alleen maar gerepeteerd na de lessen en dat doen we volgend jaar weer. Dat de aula bezet is, ook juist omdat het al zo lang is en eigenlijk hetzelfde is, want in de tijd dat ik op school zat was het ook al gewoon drie avonden, rond eind april is de aula gewoon dicht voor de musical, is dat normaal en wordt er niet naar over gedaan. En dat lokaal daar heb ik me helemaal buiten gehouden, maar daar kunnen nog wel eens mensen over klagen. Ik denk inderdaad dat Lisanne en Annemieke daar meer de dupe van zijn van dat geklaag, ik hou me daar helemaal buiten. Maar ik hoor eigenlijk van de collega's die er zijn en die er iets over zeggen, is het positief.

- E: Zijn er factoren die de productie belemmeren, of die in een ideale situatie beter zouden zijn?
- P: Nog idealer zou het zijn als iedereen echt verantwoordelijk is voor het deeltje dat diegene moet doen. We hadden het al over het decor, dat vind ik nog steeds lastig. Dat komt net zo goed door mij, of door de communicatie maar dat ik me daar dan nog te veel in aan het mengen ben. En misschien is het ook wel zo dat ik alles een beetje in handen wil houden, maar zo hebben we het ook afgesproken, want de decorgroep wil niet zelf bedenken, die wil het uitvoeren. Dus het zou heel fijn zijn als iedereen precies weet wat zijn rol is en zich daar aan houdt en daar verantwoordelijk voor is. Ik ben altijd heel verdrietig over de zaal waar we in spelen. Dat zou echt beter mogen omdat ze die ooit aangepast hebben en daardoor eigenlijk niet zo bruikbaar meer is voor een voorstelling, omdat je er geen tribune in kan zetten, daar zit ik wel mee. Het aantal mensen dat wil komen kijken groeit, maar we kunnen niet meer mensen in die zaal kwijt. En nu ook al vind ik dat de achterste rijen te weinig zien van wat je allemaal in elkaar hebt gezet.

- E: Zou je naar een theater kunnen uitwijken als je dat zou willen?
- P: Ik denk dat school daar niet meteen heel erg blij mee zou zijn, want ze hebben de zaal juist geprobeerd beter te maken om stukken in te presenteren. Maar dat is minder geworden, ik heb het nog nooit overlegd. Het is ook gewoon meer een ideetje dat je denkt wat moeten we nu als het nóg groter wordt en je wilt niet driehonderd mensen teleurstellen dat ze niet kunnen komen kijken. Ik denk niet dat ze meteen zouden zeggen wat een goed idee, doe dat maar. Het kost natuurlijk meer geld hoe dan ook en het is wel echt iets wat bij de school hoort. We hebben het altijd in school gedaan. Dus, dat denk ik.
- E: En zijn er dingen die juist heel goed werken?
- P: Of het heel goed werkt weet ik niet, maar ik ben heel blij dat wij in principe zeggen, iedereen mag meedoen. Dat vind ik heel fijn en ik sta daar ook achter. En dat het leerlingen zijn van klas één tot en met zes, dat is wel heel leuk omdat er niet veel dingen op school zijn waarbij iedereen met iedereen in aanraking komt. Dat vind ik heel positief. De samenwerking, vooral met Jorina omdat ik heel veel met haar samenwerk, tenminste, de productie en ook decor komt er eigenlijk toch later bij en anders, is heel prettig. Ik denk dat je daar nog wel tegenaan zou kunnen lopen, als je met iemand zo nauw moet samenwerken en iets moet maken en als die samenwerking dan niet goed is. Of je kan niet alles zeggen, of je kan niet je mening geven. Dat gaat gewoon goed. En de planning zo, die is ook goed. Soms denk ik nog weleens, het is belachelijk, we hebben heel weinig tijd natuurlijk, ideaal zou je willen dat je elke vrijdag van één tot vier zou kunnen repeteren. Dat zie ik nog wel eens als bijna een onmogelijke taak, dat je dus om kwart over vier eens kan beginnen en sommige leerlingen zijn wel om twee uur klaar dus je moet altijd heel erg nadenken, wie vraag ik nu. Dus dat is weleens jammer, dat er niet meer mogelijkheid is om echte repetitietijd te hebben.
- E: Wat is de rol van de leerlingen bij de productie?
- P: Hun rol is eigenlijk wel erg consumerend [lacht], maar dat is het hier op school sowieso wel, of tenminste, daar zijn we heel erg mee bezig van hoe kun je nou de leerling meer verantwoordelijkheid geven en meer dat hij zelf bepaalt wat hij leert. Ik heb het idee dat er op andere scholen ook wel zelfs leerlingen zijn die de

regie in handen nemen, of die dat helemaal zelf doen. Bij ons is het toch eigenlijk wel gewoon, ze zijn vooral deel van het orkest, ze zijn speler of ze helpen mee met de decorgroep.

E: Wat wil je dat ze leren van de productie?

Wat ik wil dat ze leren of meekrijgen is dat ze ontzettend veel plezier hebben met elkaar en niet met de leerlingen met wie ze altijd in de klas omgaan, maar gewoon met een andere groep. Als ik kijk naar mijn schooltijd vond ik dat het leukst, dat je helemaal in elkaar opging en met zo'n project bezig was en dan uiteindelijk de voorstelling. En ik hoop ze bij te brengen hoe mooi theater is en hoe fijn het is om op een podium te staan, een rol te spelen en dat je gek mag doen, dat het niet allemaal binnen de perken hoeft te blijven. Gewoon met z'n allen iets moois maken en genieten van op het podium staan. Dat is het belangrijkste.

E: Zijn er zaken waarin de leerlingen de productie belemmerden?

P: Het vervelendste is niet alleen bij weekendrepetities, maar ook dat ze ja, ik moet toch eigenlijk echt wel ook naar mijn muziekles, ja dat begrijp ik wel, maar dan had je dat eerder moeten zeggen. Dat ze het niet aangeven maar eigenlijk op de vrijdagmiddag altijd om half vijf weg moeten, terwijl we om kwart over vier echt kunnen beginnen. Dat is vervelend, dat vind ik aan de ene kant heel positief, maar aan de andere kant zitten er vooral nu in die groep, een deel is dezelfde groep en die groep blijft ook, zijn een aantal hele opgewonden, drukke leerlingen bij. En dat is een beetje schipperen, want aan de ene kant, het is geen les meer, ze doen het ook voor hun plezier. Ik ben in lessen ook niet een strenge docent, maar je bent zelf ook moe en dan moet je ze allemaal nog aan het werk krijgen. Dan word je weleens een beetje zenuwachtig, van lukt het allemaal wel. Ze zijn op die vrijdagmiddag erg opgewonden en niet zo makkelijk in het gareel te houden. Verder, dat ze altijd alles kwijt zijn en hun script kwijt en hun teksten leren. Hoe je het ook in hun hoofdje probeert te krijgen van leer je tekst nou, dat ze nog met een script lopen. Maar ik vind wel dat dat elk jaar beter wordt, omdat we er steeds duidelijker in zijn. Ik heb het nu ook wel vrij snel gezegd, na de zestiende geen script meer op het podium. En ook als iemand nog had, nee geef maar. Dus dat is wel fijn.

- E: Zijn er andere dingen waarin ze juist bevorderend werken?
- P: Ik ben überhaupt heel blij met ze [lacht]. Dat ze druk zijn dat is aan de andere kant nooit negatief druk, het is positief druk, het is opgewonden. Ze hebben er zin in, ze zijn gemotiveerd. Alleen dat gaat een beetje over soms, dat ze overenthousiast worden, hun enthousiasme, ook hun inzet ook al hebben ze vaak andere dingen. Ze zetten zich ook weer tomeloos in. Ook behulpzaamheid, zo'n decorgroep dat je op het laatst nog allerlei dingen van ze vraagt en ze gaan het wel doen. En ik vind gewoon dat er heel veel talentvolle leerlingen zijn. Die maken me heel blij dat ze ook opmerkingen kunnen omzetten en dat je echt merkt dat er ontwikkeling in zit.
- E: Met wie van je collega's heb je het meeste contact tijdens de productie?
- P: Jorina.
- E: Praat je ook met je collega's buiten de overlegmomenten over het stuk?
- P: Met Jorina ja, zeker. En we hebben heel veel van die informele overlegmomenten, omdat ik ook kunst algemeen nu met haar samen geef, overleggen we daar ook veel over en we zitten allebei in de cultuurstroom dus we komen elkaar overal tegen. Maar we gaan ook vaak dus nog even wat drinken en dan heb je niet een vergadering gepland maar dan heb je het over al deze zaken. En in de tijd van de musical gaat het elke keer als je elkaar ziet daar wel over.
- E: Stel dat een docent aangeeft mee te willen helpen, staan jullie daar open voor?
- P: Grappig, daar heb ik ook wel over nagedacht, want er is een docent geweest die heeft dat gezegd [lacht]. Dat is geen nieuwe docent, maar dat is de docente die voordat ik het decor deed... ik doe de regie, hiervoor deed Martijn de regie en daarvoor deed zij de regie, maar zij heeft op een gegeven moment gezegd ik heb er geen zin meer in. Dus toen had Martijn het overgenomen. En zij zei na het zien van *Lang en Gelukkig* vorig jaar, ah dit was toch wel weer heel gaaf, kunnen we niet samen de regie doen? Toen heb ik daar niet positief op gereageerd. Toen had ik eigenlijk zoiets, ik vind het prima maar dan doen we het gewoon, jij doet het een jaar.
- E: Geen duobaan.
- P: Nee, want ik vind eigenlijk dat dat nooit werkt. Zou er iemand nieuw bij komen met een geheel andere functie weer, dat kan ik me best voorstellen, dan zou dat

prima zijn. Het is een school en het is niet dat ik nu het alleenrecht heb om de musical te regisseren, helemaal niet. Misschien is het juist ook wel fris om daar iemand anders neer te zetten, dus om iets nieuws in te zetten. Want Jorina zei nu juist een muziekdocent wil ik wel gaan inzetten, want die doet meer jazzmuziek dus die kan wel wat van mij overnemen. Dus eigenlijk is het wel heel erg mogelijk en ik denk ook dat ik er altijd over na zou denken, maar het kan alleen maar weer minder helder worden als je bijvoorbeeld twee regisseurs neer gaat zetten. Maar ik zou wel absoluut in zijn om erover te praten om dan te zeggen dan doe jij het een jaar en doe ik het daarna weer.

E: En als er bijvoorbeeld iemand bij de productie wil helpen?

P: Dat is denk ik alleen maar mooi. Want hiervoor deed ook Ankie het, Lianne doet het nog niet zo lang. Ankie werd zwanger en toen heeft Lianne het echt naadloos overgenomen. Nee, ik was een beetje negatief maar ik denk dat er altijd plek is voor nieuwe mensen.

E: Hoe zou je de relaties omschrijven tussen jou en je collega's met wie je het stuk maakt?

P: We gaan allemaal heel informeel met elkaar om, denk ik. Met Jorina heb ik een heel hechte relatie, in die zin dat we gewoon nauw samenwerken op heel veel vlakken. Dus die zie ik vooral de afgelopen twee jaar gewoon veel. En ook buiten school, dus dat is gewoon een hechte relatie waarin we veel dingen kunnen delen en kunnen zeggen en veel bier kunnen drinken. En Annemieke en Lianne dat zijn gewoon hele lieve leuke collega's, dat is ook vriendschappelijk denk ik. En met Danny is het ook, ja hoe moet ik dat nou zeggen, dat is ook vriendschappelijk denk ik.

E: Veranderen die relaties in een stresssituatie?

P: Ik was daar wel bang voor, daarom durfde ik dat toen bijna niet te zeggen, maar ik merkte wel dat dat eigenlijk heel makkelijk was om het wel te zeggen. En ook beter en dat Danny daar ook makkelijk mee om ging en dat er niks is veranderd in die relatie. Ik denk eigenlijk dat een stresssituatie dan nog het meest de relatie met Jorina zou veranderen, omdat wij eigenlijk het meeste doen en het meeste gevoel hebben bij het hele project. Dus als er dan iets misgaat of stress is dan

heeft dat veel meer impact dan als je het hebt met iemand anders. Maar die relatie verandert dan ook niet. Ik denk dat het met het decor en met de productie prima is, al is er stress. Dan nemen zij juist heel veel op zich en dan vind ik niet dat die relatie verandert, nee.

E: Heb je het idee dat je collega's opmerkingen zouden maken wanneer zij het idee hebben dat het beter kan wat je doet?

P: Dat weet ik niet. Dat vind ik lastig, omdat ik het idee heb dat ik misschien het meest zicht heb op iedereen.

E: Als Jorina bijvoorbeeld zou zeggen nou, die scène daar zou ik dit of dit anders...

P: Ja absoluut, dan zegt ze dat wel. Dus misschien bij Jorina meer artistiek gezien, ja hoor dan zegt ze dat. En ik denk dat Lianne en Annemieke het ook wel zouden zeggen als ze wat organisatie betreft anders zouden moeten.

E: En hoe vind je dat, dat ze dat zouden zeggen?

P: Heel goed, want ik denk juist van ik zou dat misschien wel meer willen. Alleen maar goed.

E: Heb je in de privésfeer contact met de collega's met wie je het stuk maakt?

P: Ja, maar ik zie Danny niet buiten school om. Ik zie Jorina veel buiten school om en ik zie Lianne en Annemieke soms buiten school om omdat die dan weer vast zitten aan mijn zus en aan vrienden en aan de korfbalvereniging [lacht].

E: Voel je je gewaardeerd door de schoolleiding voor het werk dat je doet voor de musical?

P: Steeds meer.

E: En hoe uiten ze dit naar je?

P: Door te zeggen hoe leuk het was en ik merkte laatst, dat vond ik wel opzienbarend, dat er zelfs bij de diploma-uitreiking iets over de school werd gezegd en dat toen specifiek werd genoemd en we zijn heel blij dat de school naast prestaties ook aandacht besteedt aan andere zaken, zoals bijvoorbeeld de musical. Toen dacht ik hmm, want dat was het enige wat ze noemden, dus toen dacht ik wel dat is leuk, dat het dus blijkbaar wel een groot ding in het jaar is. En ja, we krijgen altijd een presentje na afloop. Van de directie zijn ze er ook allemaal

altijd één avond. En ze geven ook zeker de laatste twee jaar aan dat ze het heel erg leuk vonden.

E: En de mensen met wie je het stuk maakt, voel je je door hen gewaardeerd?

P: Ja, dat denk ik wel.

E: Hebben ze dat ook gezegd, of hebben ze je iets gegeven als dank?

P: Ja, ik heb van Jorina bier gekregen [lacht]. Ik weet niet, moeten ze waarderen wat ik doe? Dat vraag ik me überhaupt af, ik vind het heel fijn dat de directie het waardeert.

E: Zou je graag willen dat ze het waarderen?

P: Nee, ja ik vind het heel fijn dat we het met z'n allen doen. Dus dat is fijn, dat gewaardeerd wordt dat wij het doen. Maar ik hoef niet zozeer de waardering van de groep met wie ik het doe, dat ik het heb gedaan zeg maar. Ik vind het heel leuk dat Jorina dan iets meeneemt en ik heb haar vorig jaar ook wat gegeven, gewoon om te vieren dat het mooi is afgerond en dat de samenwerking zo goed was. Maar ik hoef geen waardering in die zin, want eigenlijk krijg je dat dan van de leerlingen het meest. Dat is het belangrijkste, van de leerlingen en van de directie.

E: En van de leerlingen, die zeggen het ook?

P: Ja.

E: Heel erg bedankt voor je openheid en je tijd.

P: Graag gedaan.

Interview Annemieke Pronk

Het interview is afgenomen op 11 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je hier al?

Annemieke: Vier jaar.

E: Waarom heb je juist gekozen voor deze school?

A: Ik werkte eerst op de basisschool en toen heb ik heel even op een andere middelbare school gewerkt maar dat was een vmbo school, waar ik gewoon

eigenlijk weer dezelfde rekenlessen gaf als op de basisschool en ik wilde wiskunde geven. Dus toen was er hier een vacature en ik weet van vroeger dat het een erg leuke school was. Tenminste, het leek me altijd een leuke school, ik heb er zelf nooit op gezeten maar ik ben er weleens geweest met volleybaltoernooien en zo, met basisscholen. En het leek me een leuke school dus toen heb ik gesolliciteerd.

E: Wat was jouw rol bij de productie?

A: Vooral tegen de voorstelling aan begint onze rol eigenlijk pas echt belangrijk te worden, tenminste, belangrijk [lacht].

E: Wanneer begin je met de voorbereidingen van het stuk?

A: Ik denk dat we drie weken van te voren begonnen zijn met de kaartjes maken, zoiets. Dan worden we een beetje aangesproken van joh we hebben de posters, er moeten kaartjes gemaakt worden en stukjes op de site gezet worden, dat soort dingen.

E: Echt de productie.

A: Ja.

E: Heb je uren gekregen vanuit school voor het stuk?

A: Ja, ik heb volgens mij wel uren gekregen, maar hoeveel, geen idee.

E: Heb je het idee dat je veel meer doet dan dat je eigenlijk zou moeten doen?

A: Nee, helemaal niet. Ik moet eerlijk zeggen dat ik mij daar ook nooit zo heel erg mee bezig hou met hoeveel uur ik ergens voor heb staan en hoeveel uur ik daadwerkelijk ergens aan besteed, met meerdere dingen. Ik maak me daar eigenlijk nooit zo druk om.

E: Voor de hoeveelste keer doe je dit?

A: Volgens mij de derde keer. Ik heb niet alleen maar productie gedaan, ik heb ook een keer meegeholpen met het decor.

E: Heb je een idee hoe je collega's reageren die niet betrokken zijn bij het stuk?

A: Ja, volgens mij heel verschillend. Sommige die hebben er niks mee en die zullen ook niet komen kijken. Die maken zich misschien een beetje druk omdat er dan dingen uitvallen, of omdat ze nergens bij kunnen of omdat de dingen geregeld zijn waar zij dan last van hebben. Anderen, de meeste collega's vinden het volgens mij

altijd wel leuk dat het gebeurt, die hebben er ook gewoon begrip voor als het even anders gaat omdat de musical er is.

E: Zijn er factoren die belemmerend werken bij de productie?

A: Nee, ja ik zie mijn rol eigenlijk niet als ontzettend groot of zo, dus ik heb ook niet het idee dat ik daar dan in belemmerd word.

E: Of zijn er dingen die jij ziet, waarvan je denkt dat die belemmerend werken?

A: Nee, eigenlijk niet. Niet iets wat ik nu zo specifiek kan opnoemen. Kijk als er iets is dan zeggen we dat wel en dan zeggen we bijvoorbeeld dat het anders moet. Ik kan me niet nu zo iets herinneren van dat was echt zo vervelend, dat moet echt anders, of zo, nee.

E: Zijn er dingen die juist heel goed werken?

A: Ik vind dat de communicatie gewoon heel open is, dat is heel prettig omdat we gewoon best wel goed met elkaar allemaal kunnen opschieten. Ook denk ik wel door gewoon alles te zeggen tegen elkaar. En dat maakt het wel gewoon dat het allemaal goed loopt denk ik.

E: Heb je een idee hoe groot het budget is? Ik hoorde net iets over dat de pizza's te duur waren?

A: Nee, we hebben meestal wel, op een gegeven moment worden die kaartjes verkocht, ik krijg meestal iets van honderd euro van de administratie mee als wisselgeld. Dan worden die kaartjes verkocht, dus uiteindelijk heb je best wel veel geld in je kas zitten. En vanuit daar worden dan weer al die andere dingen betaald. Dus het is niet zo dat ik al begin met een groot budget of iets.

E: En de opbrengst van de kaartjes wordt gebruikt om het eten van te betalen.

A: Ja, eigenlijk wel en wat er overblijft gaat gewoon weer terug naar de administratie, wat zij ermee doen weet ik eigenlijk niet [lacht]. Ik lever het altijd braaf in.

E: En dat die pizza's te duur waren, dat vonden jullie eigenlijk meer zelf?

A: Ja, maar uiteindelijk viel dat ook nog wel mee want ik was vergeten dat ze bij afhalen allemaal zes euro zijn. Dus dat viel uiteindelijk wel mee, maar het is natuurlijk wel denk ik één van de grootste uitgaven om voor zoveel mensen eten te halen. Maar dat gaan we dan volgend jaar misschien ook weer anders doen.

E: Jullie willen wel zorgen dat er eten is voor de leerlingen?

- A: Ja, als ze zo lang blijven dan is dat natuurlijk wel, nou ja, verplicht wil ik niet zeggen, maar je voelt je toch wel verplicht om die kinderen dan ook eten te geven. Als ze tot acht of tien uur 's avonds op school aanwezig zijn, om vrijwillig te oefenen voor een musical.
- E: Welke rol hebben de leerlingen bij de productie van het stuk?
- A: Ze zijn vooral betrokken bij het verkopen van de kaartjes, die komen er vaak bij zitten en die doen ook het omroepen in hun rol zeg maar, van een karakter uit de musical, dat ze voor de pauze omroepen dat er kaartjes worden verkocht. Ze helpen natuurlijk ook met de poster maken, daar moeten ze natuurlijk op staan als ze speler zijn, vaak wordt er een promotiefilmpje gemaakt. Ik denk vooral de decorgroep, dat die ook aan het einde helpt met zaken die erbij komen die nog gedaan moeten worden. Bijvoorbeeld bij kaartjes knippen hebben ze weleens geholpen, of de flyers maken, dit jaar waren dat dan kroontjes die beplakt waren met een stukje tekst. Daar helpen ze wel op het laatste moment met dingetjes, vooral de decorgroep helpt daarmee. De promotie, daar doen zij ook veel aan.
- E: Dragen ze ook zelf ideeën aan, hadden ze bijvoorbeeld die kroontjes bedacht?
- A: Volgens mij kwam dit wel uit Jorina of Petra zelf, maar mochten ze een idee hebben dan staan wij daar natuurlijk wel voor open, het is niet zo dat ze er niet over na mogen denken [lacht].
- E: Wat wil je dat ze meekrijgen van het meedraaien bij zo'n productie?
- A: Ik denk dat het wel goed is dat ze weten wat het maken van zo'n stuk inhoudt, dat het niet alleen maar het spelen is, dat er ook wel hard aan gewerkt wordt en dat ze dat waarderen. De meesten doen dat altijd wel.
- E: Waarin werken de leerlingen juist heel goed en waarin zijn ze meer belemmerend voor de productie?
- A: Ik heb nog nooit echt negatieve ervaringen met de kinderen gehad. Het zijn toch sowieso kinderen echt er voor kiezen om dat te doen en vaak merk je dat de kinderen die het al langer doen, die weten natuurlijk ook veel beter hoe het gaat. Die komen ook weleens gewoon zelf vragen, van joh moeten we nog iets doen of kunnen we nog ergens mee helpen. Ze zijn nooit te beroerd om te helpen. Ze vinden het altijd alleen maar leuk. Na schooltijd op school blijven, je hebt toch wel

een andere rol. Je bent nog steeds wel docent, maar je rol verandert wel een beetje daarin. Ik ben dan zelf altijd wel iets vrijer met die kinderen dan wanneer je gewoon in de les met ze staat. En ik denk dat ze dat ook alleen maar leuk vinden. Ze zien je ook op een soort andere manier natuurlijk.

E: Met wie van je collega's heb je het meeste contact tijdens zo'n productie?

A: Het meeste gewoon met Petra en Jorina, een beetje samen maar vooral Petra denk ik. En met Lisanne doe ik het natuurlijk samen, dus eigenlijk heb ik daar het meeste contact mee, omdat wij het samen doen. Eigenlijk heb ik met Danny ook wel regelmatig contact, we helpen hem ook af en toe als er nog iets nodig is voor het decor. Afgelopen jaar iets minder maar het jaar ervoor hebben we ook nog spullen voor het decor gekocht bij winkels die nog nodig waren op het laatste moment. Eigenlijk met iedereen heb je wel gewoon intensief contact. Die paar weken tenminste dat wij dan meewerken, aan het einde. En in het begin probeer ik ook wel bij de audities te zijn omdat ik het ook gewoon leuk vind om te kijken wie er allemaal meedoet en wat het stuk wordt. En dan heb je op een gegeven moment een tijdje dat wij er niet zoveel mee te maken hebben en dan komen we weer tevoorschijn. En dan heb je eigenlijk met iedereen wel contact gewoon. En met de conciërges, ook al staan ze niet in het blaadje, daar moeten we ook dingen mee regelen. Met betrekking tot de aula, dat die leeg moet zijn. Drinken om uit te delen of bij het eten drinken zeggen waar wat staat en hoeveel stoelen passen er in de aula. Dat soort dingen.

E: Zij geven de informatie die jullie nodig hebben.

A: Ja en als je iets vraagt doen ze het ook wel. Als we zeggen we hebben drinken nodig, dan is het niet zo van het staat daar, ze gaan het gewoon echt pakken.

E: Doen ze dat makkelijk, of zeggen ze daar heb ik geen zin in?

A: Nee, ze zijn heel makkelijk. Absoluut. Als ze geen tijd hebben dan zeggen ze het wel eerlijk, maar eigenlijk doen ze gewoon altijd alles wat je vraagt. Ik weet niet of dat bij iedereen zo is, maar als wij iets vragen dan doen ze het vaak wel [lacht].

E: Praat je ook buiten de vergaderingen over het stuk?

- A: Het is meer gewoon in de pauzes of als je elkaar tegenkomt, van joh heb je dat geregeld, of via de mail. Lianne en ik zien elkaar sowieso wel veel, dus je spreekt makkelijk af, af en toe tussendoor, in de wandelgangen.
- E: Hoe zou je de relaties tussen jou en de collega's met wie je het stuk maakt omschrijven?
- A: Goed, ja ik kan niet anders zeggen dan goed. Petra en Jorina zijn met z'n tweeën echt heel druk daarmee bezig en dan komen wij erbij. Ik heb nooit echt gemerkt dat er een vervelende sfeer of iets was. Alles wordt gewoon gezegd, netjes. En als iets last minute geregeld moet worden dan is dat geen probleem. Voorgaande jaren was er iets meer dat er dingetjes nog gekocht moesten worden, dat was dit jaar ook meer uitbesteed aan leerlingen die zelf gewoon dingen gingen kopen. De communicatie in de relaties zijn goed.
- E: Heb je het idee dat je collega's zicht hebben op wat jij doet voor zo'n stuk en zouden ze het tegen je zeggen als ze vinden dat dat anders moet?
- A: Ik weet niet of iedereen het zou zeggen als ze zouden vinden dat het anders zou moeten, er zijn misschien heus wel collega's die misschien niet achter de keuze staan van welke musical we doen. Maar ik vind dat als je er niet achter staat, dat je er dan iets van moet zeggen. Dat hebben we volgens mij nog nooit gehoord, tenminste ik niet, misschien Petra wel. Maar ik vind dat als ze er iets over te zeggen hebben, dat ze dat ook gewoon moeten zeggen en anders moeten ze gewoon hun mond houden.
- E: En voor jouw rol bij de productie, vind je het dan ook dat ze het moeten zeggen?
- A: Dat mogen ze van zeggen en als ze het niet oké vinden mogen ze het van mij ook zeggen. Maar dan moeten ze wel naar de musical zijn geweest [lacht] en niet achteraf als ze helemaal niet zijn geweest daar commentaar op leveren. Want dan vind ik, dan weet je ook niet waar je over praat.
- E: Maar meedenken...
- A: Meedenken mag altijd, natuurlijk, geen probleem.
- E: Heb je het idee dat nu ook gebeurt?
- A: Men waardeert denk ik wel wat we doen, maar ik denk ze ook vooral heel blij zijn dat wij het doen en niet dat ze het zelf hoeven doen, denk ik.

- E: Heb je ook in de privésfeer contact met collega's met wie je het stuk hebt gemaakt?
- A: Ja, Lianne en ik zijn goed bevriend, dus wij zien elkaar heel vaak. En ik ben bevriend met de zus van Petra en ook met Petra, dus die zien we ook wel buiten school om. Jorina, in zo'n week dat de musical is gaan we daar ook weleens wat mee drinken, maar verder dan dat niet, eigenlijk. En Danny nee, niet.
- E: Denk je dat de schoolleiding het waardeert wat je doet voor het stuk?
- A: Ja dat denk ik wel, dat zeggen ze ook wel en we krijgen er ook wat voor aan het einde, een VVV bon. En ik denk dat het vooral de laatste jaren steeds meer gaat leven en dat ze het steeds meer gaan waarderen. Dat ze ook echt wel zien dat er veel tijd aan wordt besteed, in het begin was het nog weleens moeilijk als je bijvoorbeeld vrij wilde vragen. Kijk, dat Jorina en Petra vrij krijgen dat is niet meer dan logisch, want die moeten er gewoon echt heel veel voor doen, vooral in die laatste repetitieweken, die laatste week eigenlijk. Het kwam weleens voor dat dat precies viel in de vergaderweek van de rapporten. Als ik dan er niet was omdat ik ook dingen moest doen voor de musical dan kon dat niet altijd. Ik merk wel dat het steeds meer gewaardeerd wordt en dat ze er steeds meer ook rekening mee houden dat als je dat vraagt, dat het dan wel oké is. Dus ik denk wel dat ze het waarderen, ja.
- E: En de mensen met wie je het stuk maakt, heb je het idee dat zij waarderen wat je doet?
- A: Ja, maar dat zeggen ze ook.
- E: Bedankt voor je tijd en je openheid.
- A: Graag gedaan.

Interview Lianne de Jong

Het interview is afgenomen op 11 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al op deze school?

Lisanne: Even kijken, ik heb hier eerst een jaar stage gelopen, dat is drie jaar geleden.

Vorig jaar heb ik voor het eerst twee klassen gehad en dit jaar werk ik er officieel met mijn diploma. Dus twee jaar betaald, maar eerst met maar twee klassen, dus laten we zeggen dit is jaar één.

E: Waarom heb je voor deze school gekozen?

L: Ik heb zelf op de vrije school gezeten, dat is een heel ander soort onderwijs. Ik wilde graag een ander soort onderwijs, want dat vrije school onderwijs dat ken ik, want daar heb ik zelf op gezeten. Ik vond de Populier een kleine school, een persoonlijke school en dat staat mij heel erg aan en ik kwam hier toevallig terecht door mijn stage eigenlijk.

E: Ben je voor het eerst betrokken bij de productie?

L: Vorig jaar nam ik Ankie over, die was toen met zwangerschapsverlof. Toen heb ik voor het eerst geholpen, dus dit jaar is het tweede jaar.

E: Was er binnen het productieteam nog een taakverdeling?

L: Ik heb wel heel vaak aan Annemieke gevraagd wat ik moest doen, omdat zij het al wat vaker deed. Zij had het dan via Petra geregeld en dan vroeg ik het weer aan Annemieke, dus zo ging het een beetje.

E: Heb je uren gekregen vanuit school voor het stuk?

L: Ja, ik heb volgens mij wel uren gekregen, maar hoeveel, geen idee.

E: Heb je een idee wat je collega's die niet bij het stuk betrokken zijn van het stuk vinden?

L: Ik heb het idee dat ze het heel erg leuk vinden, ook omdat heel veel collega's komen kijken en enthousiast zijn en als je ze tegenkomt ook altijd enthousiast reageren.

E: Zijn er dingen die volgens jou beter kunnen bij de productie?

L: Nee, het was niet heel veel wat we moesten doen voor mijn gevoel. Ook omdat het pas de laatste weken echt ging spelen, de eerste weken dan wist je wel, ze zijn aan het repeteren en dan weet je ook dat je leerlingen bijvoorbeeld eerder de les uit moeten of iets dergelijks. Maar ik werd pas de laatste paar weken heel erg betrokken.

E: Wat werkt juist heel fijn?

- L: Ik vind het prettig om het met z'n tweeën te doen, omdat je dan altijd even kunt checken van is het zo goed. En kaartjes maken hoef je niet altijd met Petra te bespreken, dan kun je ook even met elkaar kijken van is het goed, kan je dit zo vertonen aan de rest. Ik vind dat fijn om dat met z'n tweeën te doen, dat scheelt ook weer voor Petra denk ik, dat we minder snel naar haar hoeven te komen.
- E: Wat wil je dat de leerlingen meekrijgen van het meedraaien bij zo'n productie?
- L: In eerste instantie heel veel plezier eigenlijk, dat vind ik één van de belangrijkste dingen. Maar ook contact met elkaar, je maakt heel ander soort contact denk ik. Je komt eigenlijk dichter bij elkaar omdat je met toneel ook veel van jezelf geeft, ondanks dat je een rol speelt, maar het is wel hoe jij een beetje bent, denk ik. Dat klinkt misschien een beetje vaag, maar dat vind ik. Eigenlijk geef je je bijna meer bloot dan als je jezelf speelt.
- E: Met wie van je collega's met wie je het stuk maakt heb je ook in de privésfeer contact?
- L: Met Petra af en toe, met Annemieke zit ik ook op korfbal, dus die zie ik eigenlijk zes dagen in de week dus dat is wel heel vaak. Dus daardoor is het ook wel fijn om samen te werken, je kent elkaar dus je weet waar je aan toe bent. Ik ken haar al zes, zeven jaar. Jorina en Danny ken ik alleen van de lerarenkamer, kopje koffie drinken in de pauze.
- E: Als iemand, bijvoorbeeld Jorina, zou zien dat de grime, wat jij doet, niet goed gaat, zou ze dat dan zeggen?
- L: Dat zou ze zeker zeggen, ja.
- E: Hoe vind je dat?
- L: Dat vind ik prima, dat is toch alleen maar goed. Ik denk dat het fijn is als je elkaar gewoon kunt helpen, bijvoorbeeld met schminken en zo, dat doe ik niet heel erg vaak, dus dan is het alleen maar fijn als iemand zegt het moet zo en zo, of ik wil dat het zo en zo eruit ziet. Want zij zijn voor het resultaat, uiteindelijk.
- E: Hoe zou je de relaties met de leerlingen omschrijven?
- L: Het is een stuk lossier, het is gewoon hoi, wel mevrouw, dat blijft wel. Maar het is wel iets lossier en dat vind ik eigenlijk wel heel leuk. En als je dan weer in de les

bent, dan is het ook wel weer gewoon, dan ben je in de les. Dus de kinderen zien die balans ook wel.

E: En wat is hun rol?

L: Ze helpen onder andere met het enthousiast maken van medeklasgenoten, dat is eigenlijk ook productie.

E: Hoe zijn de relaties tussen de collega's met wie je het stuk maakt?

L: Ja prima, het zijn leuke mensen [lacht].

E: En als er een stresssituatie is, of er gaat iets mis...

L: Dan kun je dat tegen elkaar zeggen, ja. Het is nooit echt afsnauwen of je moet dat nu regelen. Het is ook nooit dat er iets nog last minute geregeld moet worden, meestal weten we het een paar dagen van tevoren. Annemieke kan ook hier blijven om dingen te regelen, dan loop ik weg, dus het is ook makkelijk als je met z'n tweeën bent. De ene kan gewoon doorgaan, maar er hoefde dit jaar eigenlijk niet zo heel veel geregeld te worden.

E: Heb je het idee dat de schoolleiding waardeert wat je doet?

L: Ik heb wel het idee dat ze het waarderen, anders krijg je er geen uren voor denk ik ook. Want als ze denken, het is eigenlijk niks wat je aan het doen bent, waarom zou je er dan uren voor geven als ze het toch niets vinden, lijkt mij. Dus ik denk dat ze dat wel waarderen.

E: Voel je je gewaardeerd door de collega's met wie je het stuk maakt?

L: Ja, volgens mij wel.

E: Bedankt voor je tijd en je openheid.

L: Graag gedaan.

Interview Danny Hoogerdijk

Het interview is afgenomen op 12 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al op deze school?

Danny: Drie jaar.

- E: Waarom heb je voor deze school gekozen?
- D: Dicht bij huis, ik heb altijd verder weg in Wassenaar gewerkt en ik woon zelf in Den Haag, dus de Populier scheelt mij veertien kilometer, dus dat was een snelle keus voor mij.
- E: Wat was jouw rol bij de productie?
- D: Mijn rol was helpen met het decor in orde krijgen.
- E: Heb je zelf het decor ontworpen?
- D: In samenwerking met de regisseuse Petra hebben we een plannetje gemaakt, waar Petra wel het meeste in stuurde.
- E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen van het stuk?
- D: Ik denk dat we wel zo'n twee tot drie maanden van tevoren langzaam gaan warmlopen, van het komt eraan en het gaat beginnen, laten we eens gaan starten.
- E: Heb je vanuit school uren gekregen voor het stuk?
- D: Ik krijg er wat uurtjes voor, ja.
- E: Ben je over dat aantal heen gegaan?
- D: Dit jaar ben ik er wel overheen gegaan.
- E: Hoe vind je dat?
- D: Het gebeurt weleens hè, dus ik vind het niet erg.
- E: Zou je het volgend jaar weer doen, ook al ga je dan weer over je uren heen?
- D: Als ik weer veel over m'n uren heen ga loop ik waarschijnlijk wel even langs m'n leidinggevende, om te zeggen van joh, ik heb toch een beetje meer tijd nodig dan ik dacht. Ik heb het vorig jaar voor het eerst gedaan, ik heb me wel altijd met schooltoneel bezig gehouden, maar dan met het licht en het geluid. Dat was op mijn vorige school, daar noemden ze mij altijd de lichtman. Omdat ik toneel toch altijd wel leuk vind om mee te helpen en er was bij het decor nog een plekje vacant dus daar ben ik toen op ingesprongen. Op de Populier eigenlijk voor het eerst met het decor. Ik heb toen een grove schatting gemaakt van het aantal uur dat ik daaraan kwijt was, of een schatting, gewoon berekend, dit jaar ging ik daar iets overheen dus dan moet ik het een keer weer aanpassen. Als het volgend jaar weer zo is pas ik het aan.
- E: Heb je budget gekregen voor het decor?

- D: Ja, er was budget voor het decor.
- E: Ben je daar overheen gegaan denk je?
- D: Petra hield zelf het budget heel netjes bij, dus ik heb in overleg met Petra dingen gekocht en besteld en dan zei zij het is te duur, of het is niet te duur. Zo heb ik dat een beetje gedaan.
- E: Heb je dingen moeten laten omdat het te duur was?
- D: Nee, dat verbaasde me eigenlijk wat ik allemaal kon uitgeven, ik vond het eigenlijk wel makkelijk gaan.
- E: Heb je een idee of er mijlpalen zijn voor wat betreft het stuk, wordt er vaak gerefereerd aan een stuk uit het verleden bijvoorbeeld?
- D: Het is niet zo van, dat stuk toen... Maar het is wel zo als het weer gaat beginnen op de Populier dat ik dan weleens zeg van ik doe het decor, dat mensen dan weleens met verhalen komen van oh, dat heb ik toen ook nog gedaan, zo een beetje. Maar niet specifiek over stukken die echt zijn blijven hangen of zo.
- E: Zijn er vaste procedures omtrent de productie?
- D: Voor mijn gevoel gaan de dingen altijd wel een beetje hetzelfde, ja. Maar ik weet wel dat de regisseur op de vorige school zich weleens druk maakte om de kosten en zo, maar dat vind ik dan wel weer fijn, om een beetje langs de zijlijn te staan dat ik mij daar nooit druk om hoeft te maken.
- E: Heb je een idee wat je collega's van het stuk vinden die niet betrokken zijn bij de productie?
- D: Dat is wisselend, je hebt natuurlijk collega's die vinden dat heel leuk en die zijn elk jaar vaste klant. Je hebt ook collega's die zeggen van nou ja, omdat het moet en ik laat mijn gezicht zien. En je hebt ook collega's die zeggen van nou het kost me geld, en ik werk hier en ik doe er niks mee.
- E: Ze moeten een kaartje kopen?
- D: Ja entree betalen, veel verwachten dan vrijkaartjes uit naam van de Populier. Op mijn vorige school was dat ook sterk hoor. Die zeggen van dan moet ik een entreekaartje betalen en dat hebben ze er niet voor over. Dan is het toch maar een schoolstuk, een beetje zo. Er wordt wisselend op gereageerd, van heel positief tot nou, omdat het moet.

- E: Zijn er reacties op het afsluiten van de aula en de lokalen?
- D: Nee, ik heb daar nog nooit iets vervelends over gehoord of zo. Dat wordt dan wel begrepen.
- E: Hebben de leerlingen vaak lesuitval door de musical?
- D: Ja, dat hoor je weleens inderdaad, dit jaar deden er heel veel examenleerlingen mee en de examenleerlingen stonden niet heel sterk. En dan hoor je wel collega's van ja, dan zijn ze wel gewoon aan het oefenen, dus dan hebben die leerlingen veel lesuitval en daar hoor je collega's weleens over klagen, ja. Dus eigenlijk van ja, dan missen ze wel heel veel stof. In die trant een beetje.
- E: Zijn er dingen die belemmerend werkten bij de productie?
- D: In principe draait het zoals het draait, het is natuurlijk ook schooltoneel, dat wil zeggen van we moeten het ook maar in de gaten en de ruimte doen die we hebben. Wat ik wel fijn zou vinden, nu ben ik dus de decorman, het moet tussendoor allemaal gebeuren. Dat is weleens lastig, want je hebt ook gewoon nog je taken daarnaast, dus je echte lestaken, voorbereiden, nawerk, leerling problemen, noem maar op. Het mooiste zou natuurlijk zijn, zeker voor het decor of wat dan ook, dat je gewoon een dag, of twee dagen gewoon lekker uitgeroosterd kan worden en lekker je gang kan gaan. Dat is altijd wat lastig, want de lessen moeten natuurlijk ook gewoon doorgaan. Dus mijn ideaal is uitroosteren en honderd procent dan één of twee dagen, misschien drie ervoor gaan en dan kan het gewoon weer verder gaan. De stress, of nou ja stress, dat is een groot woord, maar de druk die het mij weleens geeft is dat het allemaal vlug tussendoor moet. Dus dat zou ik wel graag veranderd zien worden. En voor de rest, dat is meer persoonlijk, ik heb natuurlijk geen auto. Dus qua decorman is dat ook weleens lastig. We hadden natuurlijk dit keer een vloer nodig en een kast nodig en dat is dan zonder auto wel lastig [lacht]. Maar dat is meer een persoonlijk dingetje.
- E: Hoe heb je dat opgelost?
- D: Petra is op een gegeven moment zelf een kast gaan halen, dat is natuurlijk wel heel fijn. En de vloer kon bezorgd worden, dus dat is ook wel fijn, dat scheelt wel

weer een hele hoop. Maar dat blijft als hoofd verantwoording decor altijd een lastig punt vind ik zelf.

E: Dat je afhankelijk bent van anderen.

D: Ja, daar voel ik me wel schuldig over, ik neem die taak dan op mij en dan kan ik dat niet honderd procent waarmaken, dus dan moet ik toch altijd zeggen van ik heb geen auto, dus kan jij een keer rijden. Dat is soms wat lastig voor mij.

E: Hoe ging het toen Petra toen ze die kast ging halen, hoe vond ze dat?

D: Petra is natuurlijk op de hoogte dat ik geen auto heb, dat ik daar mee zit. Volgens mij, ze heeft zelf natuurlijk ook niet zo'n hele grote auto, volgens mij is uiteindelijk met behulp van haar schoonpa of haar vader, ik weet niet precies hoe dat zat, is het gelukt om die kast te bezorgen.

E: Welke dingen gaan juist heel goed bij zo'n productie?

D: In principe gewoon de sfeer, je bent toch met leerlingen bezig. Het zijn toch jongelui. Uiteindelijk wat ze neerzetten, dat vind ik toch heel knap voor die maand, twee maanden dat ze eigenlijk oefenen. Dan draait het en dan gaat het, er wordt gelachen, er wordt een traantje gelaten, de succesbeleving is altijd verbazend groot vind ik altijd. Als je vergelijkt met een proftoneel wat misschien wel een jaar oefent en wat leerlingen natuurlijk in twee maanden, anderhalve maand, een maand neerzetten, dan vind ik dat best netjes. Ik denk dat dat een hele grote positieve sfeer en inbreng geeft wat gewoon heel goed gaat. Maar dat wil niet zeggen, ik heb vorig jaar ook weleens met Petra gezeten met onze handen in het haar, dat we dachten van o o o, dan was het bijvoorbeeld één of twee dagen voor de generale, dat we dachten van wat gaat dit worden. En dat ging dan verbazingwekkend ook supergoed. Dus dat is weleens leuk, dat is grappig om mee te maken. Eigenlijk de dag voor de voorstelling dat mensen hun tekst nog niet weten en dat de liedjes misgaan en op de voorstelling zelf dat alles gewoon goed gaat en draait, dat is super natuurlijk.

E: Dus het is vooral de sfeer die er bij de leerlingen is om zo'n stuk te maken.

D: Ja, zeker.

E: Hebben jullie ook in het weekend gerepeteerd, ook met het decor?

D: Ja, in het weekend hebben we ook gerepeteerd, het decor was er ook.

- E: Werkte dat goed?
- D: Nou, het decor kan eigenlijk pas goed functioneren als ook de ruimte er is. Dus op een gegeven moment wordt die kantine dichtgegooid, of het studiehuis. En dan kan het decorteam eigenlijk pas echt z'n gang gaan. Je hebt natuurlijk wel voorwerk, je kan wel wat dingetjes maken, wat kledingstukjes naaien, noem maar op, dat doe je van tevoren. Maar de grote spullen dat kan pas als de ruimte er is. Dit jaar was er een probleem dat wat decormensen met het toneel meededen. Je mist dan bij zo'n weekendrepetitie soms wat handjes.
- E: Wat is de rol van de leerlingen bij de productie?
- D: Vooral dat zij natuurlijk een ervaring rijker worden, denk ik. Een soort levenservaring rijker zijn, het optreden voor publiek is toch altijd heel spannend. Ik heb het gevoel dat ze lekker plezier hebben en gewoon leuk bezig zijn met school. Dat ze op een andere manier met school bezig zijn en daaruit ook een stuk ervaring meepakken die ze de rest van hun leven kunnen gebruiken.
- E: Dat wil je dat ze meekrijgen van zo'n stuk, het meedraaien...
- D: Het zou mooi zijn als ze dat zouden kunnen meekrijgen. Ik ken leerlingen die hebben dit jaar en vorig jaar met het decor meegeholpen en die zijn eigenlijk te verlegen om het podium op te gaan, daar ben ik er zelf ook één van hoor. Die zie je dan toch dit jaar in de menigte op het podium staan. Dat vind ik toch wel grappig om te zien, dat ze toch een soort barrière doorbreken en het toch gewoon doen. Dat is natuurlijk een hele mooie levensles.
- E: Met hoeveel leerlingen doe je zo'n decorgroep?
- D: Vorig jaar had ik er vier of vijf en daar kwam soms nog een extern vriendje of vriendinnetje helpen. Dit jaar had ik er ook vijf of zes.
- E: Vind je dat genoeg?
- D: Ja, het is natuurlijk een schooldecor, het zijn niet hele moeilijke bouwwerken, maar bijvoorbeeld kleine dingetjes, zoals dit jaar dertig kroontjes naaien. Dan is het denk ik wel voldoende zo denk ik.
- E: Hoe is de relatie tussen jou en de leerlingen?
- D: Ik ben natuurlijk scheikundedocent, dus de meesten kennen mij daarvan.
- E: En waarin werken zij bevorderend voor de productie?

- D: Ze dragen zelf ideeën aan, zeker. Het decor draait en er zijn plannen en vaak waren ze dan heel zelfstandig dingen aan het doen. Dat is natuurlijk super, gewoon op een manier hoe zij dat wilden en dat ging hartstikke goed.
- E: Ze hadden ook de ruimte om zonder jouw toezicht aan het decor te werken?
- D: Ja, in principe wel. Dat is niet altijd wenselijk, want dan weet je ook niet altijd wat er precies gebeurt natuurlijk. Die klacht heb ik ook wel gehad van het decorteam dit jaar, van meneer u bent er nooit. Ik zeg ja ik heb het druk jongens, sorry sorry. Ik maak het wel altijd weer goed met een koekje en een drankje [lacht]. Een beetje pappen en nathouden. Maar ze waren dit jaar redelijk zelfstandig en ze konden zichzelf goed aansturen, dus dat ging heel goed. Dat was vorig jaar wel anders, maar dit jaar ging dat heel goed. Je voelt je altijd wel schuldig, want ik voel het toch als een soort groep, als een soort team natuurlijk dan, dan ben ik er niet en dan voel ik me wel schuldig. Dan denk ik ja jemig, dan zijn ze toch bezig daar en dan ben ik er weer niet, dat gevoel. Ik zou er liever vaker bij zijn, maar dat laat het werk niet altijd toe, dat is wel jammer. Het is echt ernaast, ik ben toevallig ook van twee klassen mentor, en eens in de twee weken is dan vrijdagmiddag het overleg maar dan is vrijdagmiddag ook altijd het decorteam. Dus dan mis je sowieso één keer in de twee weken gewoon een middag. Ik vond dat niet altijd leuk, maar ja daar is dan niets aan te doen.
- E: Werken leerlingen soms belemmerend bij de productie?
- D: Dat heb je altijd wel natuurlijk wel een beetje, het blijven natuurlijk ook gewoon kinderen met dingen ernaast, ik praat even over het decorteam dan hè. Het nadeel van vrijdagmiddag en dan ook nog examenklassen is dat sommige leerlingen al na het derde uur vrij zijn. Dus die zijn dan klaar met de lessen, het decorlokaal gaat dan tussen drie en vier open dus die gaan niet zitten wachten. Die mis je dan redelijk vaak. Ik maak vaak een soort takenlijstje en dan probeer ik de taken te verdelen en iedereen heeft eigenlijk wel netjes z'n taakje afgedraaid. Dus dat is wel goed gegaan.
- E: Met wie van je collega's heb je het meeste contact tijdens zo'n productie?
- D: Ik heb met Petra het meeste contact.
- E: En met wie heb je daarnaast contact?

- D: Petra en Jorina, qua conversatie heb ik heel veel contact met Petra, zij is de regisseuse dus over het decor en dergelijke, ook de financiën probeer ik altijd bij haar te regelen. Dan Jorina als tweede, maar die zit ook veel ergens anders met de muziek te repeteren, dus die zie ik dan gewoon minder dan Petra.
- E: En met Rick?
- D: Ja, ook wel. Maar die komt pas als de mediatheek leeg is, want dan kan hij ook bij de lampen en heeft hij ook ruimte. Dus die zie ik eigenlijk pas drie dagen voordat de voorstelling begint. Dan praat ik wel eens met Rick ja,
- E: Doet hij echt de techniek of help je daar ook bij?
- D: Dat wordt wel de bedoeling, want Rick is extern en hij wordt ingehuurd en dat is dus best wel prijzig, terwijl wij op de Populier de spullen hebben liggen. Alleen moet ik nog eens bij Rick in een soort van opleiding dat ik dat ooit eens kan overnemen, want dat is uiteindelijk wel wat ik wil, dat ik lekker met het licht en geluid bezig kan zijn.
- E: Dus vooral Petra...
- D: Ja, laten we zeggen Petra tachtig procent en Jorina twintig.
- E: En met Annemieke en Lianne, heb je met hen contact over het stuk?
- D: Nee, weinig eigenlijk. Die zie ik altijd als het toneelspel eigenlijk begint, dus de deuren gaan open, de zaal gaat open, er komen mensen naar binnen, dan zie ik hun twee altijd de kaartjes verkopen en de schmink doen en de lokalen leegmaken. Dan kom ik hen tegen.
- E: Maar je hebt verder niet met hen te maken voor het stuk?
- D: Nee, eigenlijk heb ik daar weinig mee te maken ja, maar dat is niet helemaal waar wat ik zeg. Want vorig jaar hadden we nog wat last minute inkopen, toen hebben zij ook even meegeholpen.
- E: Maar dit jaar hebben zij niet geholpen?
- D: Nee, in principe was dit jaar alles rond.
- E: Hebben jullie weleens met z'n allen vergaderd over het stuk?
- D: Dat is wel de bedoeling, alleen het moet dan vaak weer tussendoor. In het onderwijs werken veel parttimers, ik ben er zelf één van, dus dat is weleens lastig. Ik weet dat het vorig jaar heel goed is gegaan, toen zaten we regelmatig bij elkaar.

Dit jaar ging het wat moeilijker, lag ook vaak aan mij dat ik niet kon of het kwam niet uit tussendoor. Dat het mis ging. Maar dat is wel de bedoeling geweest, alleen dit jaar kwam het er niet helemaal lekker uit voor mijn gevoel.

E: Dus behalve die vaste overlegmomenten hebben jullie elkaar ook tussendoor gesproken.

D: Ja, dat is dan vaak die vrijdagmiddag als Petra begint met repeteren, dan schiet ik haar even aan en dan zeg ik we hebben dit en dit en we gaan nu dat en dat, dat overleg ik dan even heel kort en krachtig op de vrijdagmiddag.

E: Staan jullie open voor hulp van andere collega's?

D: Ik denk dat dat wel kan, ik weet alleen niet of het toegelaten wordt, dat is het enige. Want dat is dan weer wel iemand die dan uren gaat opstrijken voor toneel. Dat is altijd een beetje directiegevoelig, uren kosten geld. Maar ik sta daar zeker open voor, als iemand zegt ik wil met decor helpen, graag. Als hij een auto heeft zou dat helemaal perfect zijn [lacht]. Een busje graag [lacht].

E: Hoe zou je de relaties tussen jou en de collega's met wie je het stuk maakt omschrijven?

D: Nou met Petra wil ik graag een relatie [lacht]. Maar dat zit er niet in ben ik bang [lacht]. Het zijn natuurlijk collega's en met sommige collega's ga je iets meer om dan met anderen. Petra is wel een collega waar ik meer mee om zou willen gaan.

E: Zie je haar ook buiten school om?

D: Nee, het is echt puur werk. En Jorina ook, alleen op het werk. Met Lianne squash ik weleens en we doen ook af en toe weleens een borrel maar dat is dan op school. Eigenlijk met het hele team van vier of vijf met mij erbij, squash ik weleens af en toe met één iemand, Lianne, voor de rest is het op werkniveau, werksfeer. Dus niet privé.

E: Verandert jullie relatie in een stresssituatie, bijvoorbeeld toen de kast niet goed bleek?

D: Nee hoor, helemaal niet, natuurlijk niet. Dat vind ik ook wel grappig juist, want ik weet dat Petra het heel moeilijk vindt om te zeggen [lacht]. Ik kan dat wel hebben, dat verandert bij mij in ieder geval niet de relatie, nee hoor helemaal niet. Teleurstelling misschien een beetje dat ze mijn eerste kast niet mooi vindt, maar

daar ben ik al heel snel overheen hoor [lacht]. Daar heb ik echt helemaal geen problemen mee. Dat hoort er ook bij, zij is de regisseuse zij bepaalt het. Als je een beetje naar de hiërarchie kijkt, zij beslist uiteindelijk. Dat gebeurt zo in het leven soms [lacht]. Maar het is niet zo dat ik het dan minder leuk zou vinden of zo. Het zit gewoon goed, dat moet je ook gewoon kunnen toch, zeggen als je iets fout hebt gedaan.

E: Dan mogen ze dat ook wel zeggen?

D: Ja toch. Graag zelfs. Ik ben er ook wel heel eerlijk in, als ik het niet af krijg of ik kom in de stress, dan loop ik ook wel naar de mensen toe van joh, ik ga het niet redden, ik heb echt hulp nodig. Dat is nog niet gebeurd hoor, maar zo ben ik, zo zit ik wel in elkaar. En ook als anderen te traag of te langzaam zijn, dan moeten ze ook gewoon naar mij toe komen. Dat zou ik wel heel waarderen.

E: Heb jij zicht op hoe bijvoorbeeld Petra en Jorina hun werk doen, zou jij ze aanspreken als je denk dat dingen beter kunnen?

D: Ja hoor, volgens mij heb ik dat vorig jaar één keer gedaan, dit jaar was het niet nodig. Dan zeg ik van zo zou het ook kunnen of zo, natuurlijk, zeker wel. Uiteindelijk beslist Petra natuurlijk weer, want zij is natuurlijk de regisseuse, maar heel vaak zegt ze o, dat is een leuk idee. Dat is ook wel het leuke van het team gewoon, we zien elkaar wel op de werkplek en we praten op zich niet super veel met elkaar maar het is wel gemoedelijk allemaal. Het zit wel goed en het is ook schooltoneel hè, ik denk dat als ik bij een professioneel toneel zou werken, dat mensen wel anders, bozer of wat dan ook kunnen reageren.

E: Wordt dan nu gedacht, het is maar schooltoneel en het is goed zoals het is?

D: Nou, je moet het doen met de middelen die je hebt, dat is natuurlijk met schooltoneel, je hebt minder middelen. Als ik voor een professioneel toneel zou werken, dan moet je gewoon daar staan en goed zijn. Bij schooltoneel moet je er ook staan en goed zijn, alleen met de middelen die je hebt. Als je een hoofdrolspeler hebt en die stottert af en toe, ja dan is dat zo. Bij professioneel toneel zou die nooit een baan krijgen op het toneel.

E: Hoe kies je de leerlingen uit voor je decorgroep?

- D: Die kunnen zich aanmelden, dit jaar heeft Petra dat netjes gedaan dus die had al een decorteam bij elkaar. Dat is ideaal, hartstikke leuk. Ze gaan een decor bouwen dus dat is gewoon af en toe werken, dat gaat hartstikke goed.
- E: Heb je het idee dat de schoolleiding waardeert wat je doet voor dit stuk?
- D: Ja, jawel. Want je krijgt altijd wel een goed woordje, bedankje. Er staat altijd wel een leuk stukje tekst geschreven in het weekblad, daar wordt altijd in bedankt. Dat soort dingen.
- E: En de collega's met wie je het stuk maakt, voel je je gewaardeerd door hen?
- D: Ja, zeker wel. Want uiteindelijk draait het gewoon allemaal, dat is natuurlijk super. Dus ja, zeker wel.
- E: Zeggen ze dit ook tegen je, of is het meer een gevoel?
- D: Nee, dat wordt ook wel gezegd, van goed gedaan en een top avond. Hartstikke goed, je voelt het ook wel aan de sfeer en alles dat het goed zit.
- E: Heb je nog een cadeautje gekregen van je collega's met wie je het stuk maakt, of vanuit de schoolleiding?
- D: Vanuit de schoolleiding een VVV bon en volgens mij ook een bos bloemen. Ik ben in ieder geval thuis gekomen met een bos bloemen, een nepzwaard en een VVV bon [lacht]. Maar hoe dat precies verweven was en van wie wat kwam dat weet ik niet meer precies, die waardebon kwam in ieder geval van de directie. Maar de bos bloemen weet ik niet precies.
- E: Bedankt voor je tijd en je openheid.
- D: Graag gedaan.

Interview Femke Boers

Het interview is afgenomen op 9 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al op deze school?

Femke: Dit is mijn derde jaar.

E: Organiseer je ook de musical voor de derde keer?

F: Het eerste jaar ben ik er een beetje ingerold, toen was Nienke daarmee bezig samen met de docent muziek, die er dit jaar niet meer bij was. Toen zag ik ze dansen en zo, en toen zei ik joh kan ik misschien helpen, want ik dans ook graag. Dus zo is dat een beetje gekomen. Eigenlijk zijn we na *Grease* met z'n drieën verder gegaan.

E: Dus vorig jaar hebben jullie het voor het eerst met z'n drieën gedaan?

F: Ja, alleen werd Nienke toen weer zwanger [lacht], dus tijdens de musicalweek zelf waren Natasja en ik dan weer samen.

E: Waarom heb je gekozen voor deze school?

F: Ik liep stage op het Stanislas en toen kwam er een vacature voorbij voor 0,6 en dat is vrij groot binnen maatschappijleer. En er stond ook bij dat het nog uitgebreid kon worden. Verder kom ik zelf uit 's-Gravenzande, dus ik heb ook op een ISW school gezeten, dus het was een soort van vertrouwd. Eigenlijk ben ik op die manier daar binnen gekomen en heb ik ieder jaar ook meer uren erbij gekregen, zodat ik meer kon gaan werken.

E: Wat was jouw rol bij de productie van de musical?

F: In principe een grote rol, eigenlijk zijn we alle drie gelijkwaardig, qua organisatie doen we het echt met z'n drieën. Daarbinnen hebben we ieder nog een specifieke rol en voor mij was dat de choreografie, dus de dans.

E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen van het stuk?

F: In de zomervakantie.

E: Hoeveel uur heb je ervoor gekregen?

- F: We hebben op ons taakblaadje honderdtwintig uur gekregen.
- E: En is dat per persoon of voor jullie alle drie?
- F: Ja, dat is per persoon.
- E: Denk je dat je dat urenaantal hebt overschreden?
- F: Ja.
- E: Hoe vind je dat?
- F: Niet erg op zich, want dat is bijna bij alles in het onderwijs, je krijgt er zoveel uren voor en bij de een ben je net wat meer tijd kwijt dan bij de ander. En dit is gewoon, als je alles bij elkaar op zou tellen dan kom je echt wel over die honderdtwintig uur heen, maar het geeft je ook weer heel veel energie. Dus daarom heb ik het er ook wel voor over.
- E: Heb je budget gekregen?
- F: Dan moeten we even terug naar het eerste jaar, toen heeft de school duizend euro volgens mij geleend en dat moest toen vanuit de kaartverkoop weer terugbetaald worden. Dus eigenlijk hebben we geen geld vanuit de school gekregen en is de kaartverkoop van dit jaar ons budget voor volgend jaar.
- E: Zou je eigenlijk meer geld willen uitgeven, zou je dingen willen kopen maar is daar dan geen geld voor?
- F: Dat komt wel voor, maar we proberen ieder jaar nog bij de directie te gaan praten van waar we in kunnen investeren. Dit jaar bijvoorbeeld heeft de school geïnvesteerd in de gordijnen die aan de achterwand hingen, dan wordt het wel vanuit school betaald. Er moeten voor komend jaar bijvoorbeeld nieuwe zenders komen, omdat de frequenties aan radiostations worden gegeven kunnen we onze zenders niet meer gebruiken en dan is de school wel zo van, dat is ook echt iets wat we ook voor andere activiteiten gebruiken, dus dan betaalt de school zo iets. De hele grote uitgaven die worden wel door school gedaan.
- E: Welke mijlpalen zijn er voor wat betreft de musical?
- F: Dit is eigenlijk vrij nieuw, ze zijn drie schooljaren geleden begonnen met, dat noemden ze soap, dat waren korte toneelstukjes. Twee jaar geleden zijn we dan begonnen met *Grease* en toen vorig jaar *Legally Blonde* en dan nu *Mamma Mia!*, dus nu is echt de musicaltraditie voortgezet wat door leerlingen dan wordt

opgevoerd. Maar onze school kent wel een hele lange traditie, toen werkte ik er nog niet, maar van docenten die aan toneel deden. Dat waren echt puur docenten die dan met elkaar een toneelstuk gingen repeteren en opvoeren. Daar kregen ze volgens mij wel iets van uren voor, dat weet ik niet zeker. En nu, het eerste jaar heb ik het gewoon gratis gedaan als het ware, voor *Grease*. Het tweede jaar kreeg Nienke nog wat meer uren omdat zij dan als hoofd werd gezien van de musical, toen kregen Natasja en ik wat minder uren. Toen kreeg Nienke volgens mij 130 en wij ieder 65. Dit jaar hebben we dat gelijkgetrokken.

E: Zijn er vaste procedures rondom het stuk?

F: Ja, bijvoorbeeld de audities wel, maar de vorm van de audities verandert wel. We hebben toevallig pas weer zitten brainstormen voor komend schooljaar, dan gaan we toch weer iets nieuws eraan toevoegen.

E: Die procedures liggen dus niet heel erg vast, daar kan wel van afgeweken worden.

F: Ja, daar kan wel van afgeweken worden. Ze doen allemaal auditie, ook al doen ze al drie jaar mee met de musical, dan nog moeten ze auditie komen doen. Want we vinden wel dat iedereen een gelijke kans verdient. Maar de vorm, dit jaar moesten ze bijvoorbeeld een stukje tekst instuderen en een liedje zingen en op dat liedje moesten ze dan ook dansen. Voor komend schooljaar zeggen we van nou, we gaan ze juist in groepjes laten acteren, bijvoorbeeld een duo of drie leerlingen tegelijkertijd die dan een stukje moeten instuderen. Ik ga een filmpje maken waarop ze dan een stukje dans moeten leren en dat moeten ze dan opvoeren. Zulke soort dingen. Misschien omdat de musicaltraditie nog best wel jong is, zijn we nog wel ieder jaar bezig van hoe kunnen we het nog beter doen, in onze ogen dan.

E: Op welke manieren worden de voorstellingen aangekondigd binnen de school?

F: Dat gebeurt hoofdzakelijk door posters, voor zowel de audities als voor de voorstelling zelf. Daarnaast hebben we voor de docenten een soort weekbericht, elke vrijdagmiddag wordt dat verstuurd en daar kun je ook stukjes naar toe sturen en dat wordt dan gepubliceerd daarin. Dus op die manier maken we aan de docenten kenbaar dat de musical eraan komt. We hebben dit jaar ook een promotiefilmpje gemaakt en dat hebben we dan in de pauzes laten afspelen in de aula, dus dan krijgen de leerlingen alvast een voorproefje. En het is in het verleden

ook weleens gebeurd, dit jaar niet, dat leerlingen verkleed langs de klassen gingen om leerlingen enthousiast te maken om een kaartje te kopen.

E: Hebben jullie het promotiefilmpje gemaakt?

F: Nee, een leerling heeft het zelf voorgesteld, uit vwo vier en die is tijdens zo'n vrijdagavond komen filmen en heeft dat helemaal gemonteerd tot een leuk filmpje.

E: Hoe reageren collega's op de musical die niet betrokken zijn bij de productie?

F: Dat is wel interessant om te vertellen, het eerste jaar bij *Grease* moesten de docenten betalen voor een kaartje. Vorig jaar hebben we gevraagd aan de directie of we niet twee kaartjes per docent ter beschikking mochten stellen, toen heeft de school gezegd dat is goed. Dan krijgen de docenten twee kaartjes en die betalen wij dan. En toen zag je wel dat het aantal docenten toe nam, dus er zijn ongeveer zestig docenten komen kijken.

E: En hoeveel docenten werken er bij jullie?

F: Honderddertig ongeveer.

E: Zijn er reacties op het afsluiten van de lokalen voor de grime en de kleding of het feit dat jullie één van de docentenkamers gebruikten als grimelocatie?

F: Ja, daar is wel een reactie op gekomen van iemand die dat niet zo leuk vond. Toen zijn we ook wel meteen naar de directeur gegaan, van joh, we krijgen deze reactie. Er zit ook een deur van het podium naar die kleine docentenkamer, dus het is er ook min of meer voor bedoeld. Dus we krijgen wel steun van de directie dat dan die docentenkamer ook na tweeën in principe, dus dan zijn bijna alle pauzes ook gewoon voorbij, dat hij dan gebruikt wordt. Dat was eigenlijk de enige negatieve reactie voor de docentenkamer dan. En lokaal 112, dat was waar die leerlingen zich konden omkleden, dat is wel een vast lokaal van iemand en die vindt het ook nooit zo prettig dat wij daar dan in zitten. Omdat wij dan de hele week dat lokaal in gebruik nemen, maar ja. Dan moet zo'n docent dus naar een ander lokaal toe om les te geven. Sommige docenten vinden dat niet zo fijn.

E: Wat is je gevoel in het algemeen over de mening van je collega's?

F: Buiten deze twee wordt er heel positief naar de musical gekeken. Er zijn zelfs al collega's gekomen van nou, als jullie nog een plekje hebben, of als ik iets kan

doen, dan meld ik me graag aan. Je ziet ook dat het ieder jaar meer gaat leven, dat het echt een traditie wordt en dat er steeds meer docenten komen kijken en dat ze het ook echt leuk vinden dat leerlingen zo iets kunnen doen.

E: Je zegt dat docenten soms aangeven mee te willen helpen, zou dat ook kunnen?

F: Ja, daar staan we wel voor open maar het ligt er wel heel erg aan wat zo iemand kan doen dan. Want op dit moment is het dat het redelijk vaststaat. We hebben nu wel een docent die geeft wiskunde maar die heeft ook heel lang in een orkest gespeeld, dus die gaat nu ook helpen bij de band. Dus voor dat soort dingen en daar kunnen we ook uren regelen. Het ligt er wel aan wat een docent echt kan betekenen voor de musical.

E: Zijn er factoren die belemmerend werken bij de productie?

F: Jeetje, ja de groep moet je altijd afwachten, van hoe de leerlingen met elkaar omgaan. Dit jaar hebben we wel gemerkt dat we echt een hele fijne groep hadden, van klas één tot klas zes en ze gingen goed met elkaar om. Maar bijvoorbeeld vorig jaar was er een jongen die vlak voordat de voorstelling begon helemaal in zak en as zat, en het gevoel had dat hij niet door de groep werd geaccepteerd en één van de hoofdrolspelers was. Dat is wel lastig, dat zijn ook factoren waar je weinig invloed op hebt als docent.

E: En verder zijn er geen...

F: Ik kan het niet zo goed bedenken, factoren die nog in de weg staat. In principe, als er iets is dan kunnen we daar altijd wel met de schoolleiding ook over praten. Er is ook weleens wat gemopper geweest over de uren, dat die leerlingen werden vrij geroosterd. Maar we vragen het ieder jaar netjes aan en ze zien ook steeds meer in dat het noodzakelijk is dat ze bijvoorbeeld om twee uur vrij zijn om in de grime te gaan en hun haren te doen en dat soort zaken.

E: Zijn er factoren die juist heel bevorderend werken?

F: Het is gewoon fijn dat we de aula hebben en dat we gewoon dat altijd kunnen gebruiken. Verder ook de facilitair medewerker Eric, als je iets vraagt aan hem dan regelt hij dat ook en dat is ook altijd erg fijn. Je merkt wel dat er een team is van mensen, buiten ons drieën, die ook heel veel doen voor musical. Dus dat gaat goed. En met de muziek, Roy, die oud-leerling, dat hij nu de band heeft geleid en

dat hij ook al vol enthousiasme bezig is voor volgend jaar. Dus dat zijn allemaal wel positieve dingen. Je ziet ook dat die mensen bereid zijn om te helpen als er even iets verplaatst moet worden, even heel simpel, of dingen geregeld moeten worden. Of zo'n kooklokaal, dat we dat mogen gebruiken, zulke dingen.

E: Heb je wensen voor wat betreft het stuk?

F: We zijn nog zo bezig met ontwikkelen, dit jaar hebben we bijvoorbeeld voor het eerst de leerlingen opgesplitst. Dus dan gingen ze eerst een half uurtje zingen, dan kwamen ze een half uurtje dansen, dan gingen ze weer een half uurtje acteren. Dat vind ik heel positief, dat zou ik er zeker in laten. Maar wat ik wel bijvoorbeeld ook heb gezegd tegen Nienke en Natasja, we moeten eerder beginnen met het aanleren van een einddans, of belangrijke dansen waarin heel de groep bezig is. Dat hebben we nu maandag voordat de try-out was nog anderhalf uur staan oefenen.

E: Dus de planning zou beter moeten.

F: Ja en daar zijn we ook al mee bezig geweest, dus we nemen dat soort dingen wel meteen mee.

E: Konden jullie tijdens de avondrepetitie zelf de school afsluiten?

F: Nee, we hebben een avondconciërge, Nel is dat. En die sluit dan af, dat is volgens mij ook verplicht hoor dat zo iemand er is.

E: Wat is de rol van de leerlingen bij de productie van het stuk?

F: Die is vrij groot, ze moeten natuurlijk hun teksten leren. We vragen ook of ze thuis willen kijken voor bijvoorbeeld attributen of decorstukken, of dingen die we kunnen gebruiken binnen het decor. Bijvoorbeeld dat bed, dat had ook een leerling meegenomen. Ze moeten de kleding bekijken, wij zoeken ook wel dingen uit maar ze moeten ook thuis kijken. Ze mogen ook altijd opties geven of dingen van kunnen we het zo aanpakken of zo. Daar staan we open voor, niet dat we er altijd in meegaan, maar [lacht] ze kunnen het wel inbrengen. We verwachten ook wel dat ze aanwezig zijn, we willen daar ook strenger op gaan controleren, want het was nog wel eens dat leerlingen makkelijk een repetitie overslaan, maar dat is gewoon belangrijk omdat je beperkte tijd hebt om te oefenen. Dus we stellen het wel heel erg op prijs als ze er zijn. Er is dus ook één leerling dit jaar geweest

waarbij we hebben gezegd van nou, je bent er zo weinig geweest, we kunnen jou niet meer mee laten doen met de musical. Dan merk je ook wel bij de rest, van de boodschap komt aan, het is dus echt belangrijk dat we aanwezig zijn. Dus op zich wordt er wel wat verwacht, ze krijgen ook uren ervoor vanuit school.

- E: Dat ze lesuitval hebben.
- F: Ja, maar ook bepaalde losse uren die ze dan nog moeten opvullen, dat kunnen ze dan doen door in de mediatheek te zitten en te studeren, maar dan krijgen ze volgens mij ook zoveel uur omdat ze mee hebben gedaan met de musical. Want het is toch een schoolactiviteit waar ze tijd in steken. Ze hebben dan zoveel onderwijstijd en niet alles wordt met de lessen opgevuld dus die andere uren moeten ze dan door dit soort dingen of door in de mediatheek te zitten of de leerlingenraad af laten tekenen.
- E: Wat wil je dat de leerlingen meekrijgen van zo'n stuk?
- F: De nadruk ligt wat mij betreft wel echt op het plezier, dat ze echt met plezier aan zo'n stuk mee doen. En wat ik heel leuk vind om te zien, of ze nu dertien zijn of achttien, dat ze uiteindelijk een groep vormen. Dus dat ze ook zien hoe het is om met elkaar zoiets te doen en dat ze elkaar in hun waarde laten, of het nu een hoofdrol is of een bijrol of een ensemblerol, iedereen is belangrijk. Dat ze zich kunnen ontwikkelen, een moeder kwam ook naar mij toe, ze zegt ja, Mandy was heel onzeker maar juist door die musical is ze een stuk zelfverzekerder geworden en heeft ze meer zelfvertrouwen gekregen. Dan merk je toch dat zoiets wel iets doet met die kinderen ook. Dat ze durven op het podium te staan en hun talenten durven te laten zien.
- E: Wat ze leren van de productie is dan zichzelf te uiten en minder onzeker te worden.
- F: Ja, dat was dan toevallig bij die leerling. Ik denk dat de meeste leerlingen het gewoon echt leuk vinden om mee te doen. En we leren ze natuurlijk ook wel dingen hoe je kunt acteren en met dansen en met zingen. En sommige leerlingen zie je ook echt groeien, puur doordat ze ieder jaar mee hebben gedaan met de musical. Zie je dat ze bijvoorbeeld beter leren zingen, of beter hun adem kunnen

gebruiken. En we zien dat dat ook wel weer terugkeert in de klas, als ze bijvoorbeeld een presentatie moeten houden.

E: Met welke collega's heb je het stuk allemaal gemaakt?

F: Allereerst Nienke en Natasja natuurlijk, samen met z'n drieën vormen we wel de kernploeg. Nienke was meer de expert van het acteren en Natasja was meer van het zingen. Samen lopen we dan de planningen door, gaan we op zoek naar kleding, maken we een lichtdraaiboek, een decordraaiboek, dat soort zaken. We hadden iedere week ook wel een overlegmoment. Dus met z'n drieën zijn we wel echt de kern. En daarbuiten hebben we dan nog met Frans Killian te maken, die doet het licht en geluid en hij stuurt die leerlingen aan die zich bezig houden met de techniek. Dat contact is minder intensief, ik merk wel dat het ieder jaar meer wordt, ook omdat Frans het steeds leuker vindt als hij erbij betrokken wordt. Met hem spreken we dan door vanaf wanneer we gaan oefenen met de zenders, wie krijgt welke zender, kan dit decor, kan dit licht en hij zoekt ook geluidjes op voor ons. Qua docenten zijn dat wel echt de belangrijkste die zich hier mee bezig houden.

E: En aan ondersteunend personeel is er dan Nel...

F: Ja, de avondconciërge. Zij heeft ons geholpen met de catering en dan stuurt zij ook wel de leerlingen aan die helpen bij de catering. Dan heb je Erik, die is ook van het ondersteunend personeel die is meer van het facilitair, dus de stoelen neerzetten en de gordijnen heeft hij dan besteld. Die zorgt meer voor dat soort dingetjes. Dus dat is wel meer op de achtergrond. Geert is de teamleider waar de musical onder valt. Bij hem gaan we dan ook altijd langs om bijvoorbeeld de bloemen te bespreken, wie er een bloemetje krijgt en de rozen en bij hem geven we ook aan welke leerlingen er meedoen, welke leerlingen er uitgeroosterd moeten worden voor bepaalde uren. Daar is hij verantwoordelijk voor dat het dan in Magister komt te staan, dat die leerling door een schoolactiviteit niet bij dat lesuur is. Verder heeft Wenceslaus Scheepmaker geadviseerd bij de muziek en heeft Sascha Montauban geassisteerd met de grime. Dat zijn ze wel denk ik.

E: En met wie van hen heb jij het meeste contact?

F: Met Nienke en Natasja.

- E: Praten jullie ook buiten de overlegmomenten om over het stuk?
- F: Ja [lacht]. Als we elkaar zagen praatten we negen van de tien keer wel over de musical. Van we moeten dit nog even regelen of wat zullen we die maandag doen, dat soort zaken. Ook in de vakanties trouwens, we hebben eigenlijk iedere vakantie wel een keer afgesproken om nog dingen door te bespreken. Dan gingen we naar een recyclingwinkel om te kijken voor kleding of naar De Verkleedkist, dat is een soort winkeltje waar je dan verkleedkleding kan huren.
- E: Kun je de relaties met je collega's met wie je het stuk maakt omschrijven?
- F: Onze relatie is denk ik wel vriendschappelijk ook, want naast de musical, wat werkgerelateerd is, bespreken we ook heel veel privédingen die ons bezighouden. Dat is ook gegroeid door de jaren heen, dus ik zie ze ook wel als vriendinnen. Dan kun je ook wel makkelijker met elkaar omgaan, als je iets niet leuk vindt of zo, dan zeg je dat ook wel eerder tegen elkaar. Je merkt wel dat ieder z'n eigen rol heeft, Natasja is bijvoorbeeld meer van het organiseren ook. Nienke is dan meer de creatieve geest die bijvoorbeeld de posters heeft ontworpen. Natasja denkt aan alles, dat weet je ook gewoon.
- E: Veranderen die relaties in een stresssituatie?
- F: Dat ligt er aan, stel dat er leerlingen bij zijn en een leerling doet iets, dan zegt bijvoorbeeld Natasja daar iets van, dat kan. Of ik was met de groep aan het dansen en zij moesten nog met een leerling praten, dan gaan zij samen even met die leerling praten, daar ben ik dan niet bij geweest. Als het iets is waar de leerlingen niet bij zijn dan gaan we even met z'n drieën zitten van, hoe kunnen we dit oplossen, of we zijn dit vergeten, wat kunnen we daar aan doen. Het is niet dat we gaan schelden of zo [lacht]. Of dat we heel boos worden of iets. Meestal kan het toch wel in harmonie opgelost worden of besproken worden.
- E: Heb je ook buiten de school om contact met je collega's?
- F: Meestal komt het wel vanuit de musical, dan hadden we bijvoorbeeld audities gehad en dan gaan we daarna samen eten en dan gaan we alvast een beetje kijken wie we willen aannemen of welke rol. En in de vakanties bijvoorbeeld, het doel is dan wel om over de musical te praten, maar we combineren het vaak wel, dat we lekker gaan lunchen of bij iemand thuis of ergens op een terrasje gaan zitten.

Toevallig zijn Natasja en ik vanmiddag nog een drankje gaan doen in Naaldwijk. We zijn vorige week ook samen uit geweest, dus het is ook wel privé. Dat komt steeds meer.

E: En is dat dan meer met Natasja dan met Nienke?

F: Nienke hadden we wel meegevraagd maar die kon toevallig niet, maar met Nienke ben ik dit weekend weer naar Barcelona geweest om voorwerk te doen voor school. We gaan in oktober met de leerlingen en omdat we het zelf organiseren mochten we van school samen alvast een weekendje op pad om alles uit te zoeken.

E: Heb je het idee dat de collega's met wie je het stuk maakt zicht hebben op wat jij doet?

F: Zeker, we zien van elkaar wat we doen. Meestal benoemen we dat positief, van ziet er leuk uit, of goed gedaan. Natuurlijk is het ook, Natasja gaat deze zomer weer een script vertalen, dan hebben we ook wel aangeboden om te helpen, of we hebben pas met elkaar alvast de namen verandert, want die waren wel erg Amerikaans. Zulk soort dingen en dan kan zij aan de slag en met de dansjes zeg ik ook van ik begin anders wel alvast maar als jullie nog ideeën hebben, geef het aan. Dus dat is wel heel positief eigenlijk, we kunnen elkaar wel gezonde feedback geven.

E: Kende je Nienke en Natasja al voordat je bij het ISW kwam werken?

F: Nee.

E: Voel je je door je collega's gewaardeerd voor het werk dat je doet voor de musical?

F: Ja, het is wel steeds meer hoor. Ik merkte wel, misschien ook omdat de musical dit jaar goed in de smaak viel, maar ook de directeur bijvoorbeeld, dan komen we weleens langs om nog wat dingen door te spreken en dan zegt hij ook aan het einde van ik vind het echt hartstikke leuk dat jullie dit doen en eigenlijk benoemen we dat ook te weinig binnen school. De positieve dingen, hij zei we geven elkaar te weinig complimentjes, maar bij dezen, het komt er wel altijd een beetje geforceerd uit maar je ziet wel dat hij het meent. Als docenten dan bij een voorstelling zijn gaan kijken dan is het wel de volgende dag van oh leuk en dit en

dat. En dat vond ik zo grappig, en dit hebben jullie leuk gedaan, of jammer dat de koormeisjes minder in het licht stonden, kunnen jullie daar volgend jaar niet iets aan doen. Ze geven ook wel leuke feedback en ook wel dingen waar we iets mee kunnen.

E: En de mensen met je het stuk maakt, voel je je door hen gewaardeerd?

F: Ja.

E: Uiten ze dit?

F: Ja, dan zeggen ze het zag er echt leuk uit, die dansjes, dat soort dingen bijvoorbeeld. En op mijn beurt zeg ik ook wel dingen van leuke posters, we zijn wel vriendelijk naar elkaar.

E: Heb je na afloop vanuit school of vanuit een collega een bedankje gekregen?

F: We krijgen vanuit school altijd een bosje bloemen en dit jaar was de directeur zo enthousiast dat hij een hele poster heeft gemaakt met alle namen van degenen die betrokken waren bij de musical en die hebben ook door de school gehangen. Was echt heel leuk, van bedankt voor deze mooie musical. Daar stonden dan alle namen op. En voor een andere collega hadden we stoelen gereserveerd en dat vond hij zo leuk dat hij bij ons alle drie een grote reep chocolade in ons postvakje had gedaan. Dus dat zijn kleine dingetjes. En naar elkaar toe hebben we nog een kaartje naar elkaar geschreven, van toi toi toi, bedankt voor je inzet en alles wat je gedaan hebt.

E: Bedankt voor je tijd en je openheid.

F: Graag gedaan.

Interview Natasja den Broeder

Het interview is afgenomen op 12 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al op deze school?

Natasja: Vier jaar.

E: Waarom heb je voor deze school gekozen?

- N: Dit is mijn oude school en ik heb het hier als leerling altijd erg naar mijn zin gehad en voor mijn opleiding moest ik ook op andere scholen stage lopen, dus ik heb ook in Rotterdam en in Den Haag stage gelopen, op vmbo. Maar dat vond ik gewoon niet leuk. Ik had nog regelmatig contact met mijn oude docent Nederlands, dus hij vroeg of ik niet hier een keer stage kon lopen en toen ben ik niet meer weggegaan. Ik ben vanuit mijn stage direct doorgerold en gebleven.
- E: Wat was jouw rol bij de productie?
- N: Organisatorisch ben ik denk ik het sterkst van de drie, dus meestal dat soort dingen, wat moeten we allemaal kopen voor eten bijvoorbeeld in zo'n week, zorgen dat het podium wordt verlengd, de communicatie met de conciërges hoe de stoelen moeten staan, dat soort organisatorische dingetjes. En als je echt kijkt naar het stuk zelf, dan is Nienke het meest toegespitst op het spelen, Femke op het dansen en ik op de zang samen met Roy, want Roy is natuurlijk van de muziek en ook van de zang. Hij doet de technische kant van de zang en ik doe meer de beleving van de zang en het spelend zingen. Niet het technisch zingen, ik heb helemaal geen technische achtergrond, ik heb zelf nooit zangles gehad of wat dan ook. Het is meer echt van het spelen in het zingen. Dan bespreek ik ook van wat zing je nou en hoe zou je je er dan bij moeten voelen, hoe kun je dat nou uitstralen. Dus dat doe ik eigenlijk.
- E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen van het stuk?
- N: We wisten toen we de vorige productie aan het spelen waren dat we een kant-en-klaar script hadden. Dus we zijn dit jaar iets later begonnen, want vorige keer heb ik nog in de zomervakantie een script vertaald en dat moet ik nu ook doen. Maar dat was nu dus wel relaxed. We komen wel in de zomervakantie altijd bijeen voor wat organisatorische dingetjes, de bespreking van de jaarplanning, wanneer doen we die extra vrijdagen omdat die ook in het rooster moeten komen. Dan gaan we bespreken wat we voor de auditie uitkiezen om te doen. Dit jaar zijn we vrij snel ook na het schooljaar gestart met het opzetten. We wisten wat we wilden doen, echt al wel in september en dus in augustus al een beetje voorbespreken. En dan de eerste week van september posters drukken voor de audities, ik geloof dat we de derde week van september de audities hadden.

- E: Heb je uren gekregen voor dit stuk?
- N: Ja, honderdtwintig uur krijgen we per docent.
- E: Ben je daar overheen gegaan?
- N: Ja, zeker wel hoor. Het allereerste jaar kregen we geloof ik vijftig uur en daar waren we al gauw over uit dat dat veel te weinig was, maar ja, de school was ook wel een beetje sceptisch in het begin. Dus we hadden zo iets van nou, oké, we gaan er niet over zeuren, we gaan gewoon bewijzen wat we kunnen neerzetten. Dan zullen ze vanzelf zien van als je dat neerzet dan zit er inderdaad wel meer werk in. Want zowel leerlingen als docenten als de schoolleiding had in het begin zo'n groep acht musical idee, dus we moesten ons wel flink bewijzen. Vorig jaar kregen we honderd uur en toen bij de evaluatie zijn we gaan kijken, ook al die voorbesprekingen in de zomervakantie, alle mailtjes die je aan het sturen bent om dingen te regelen, alle repetitiemaandagen, alle vrijdagen, dan kom je ongeveer op de honderdvijftig uur per persoon hadden we uitgerekend. Daar proberen we langzaam naar toe te groeien. We hadden dus vorig jaar honderd en dat dit jaar honderdtwintig, ze waren nu weer helemaal lyrisch dus we hopen zo langzamerhand dat het zo richting die honderdvijftig uur kan. Maar goed, aan de andere kant, we vinden het alle drie ook veel te leuk om te doen en ik geloof dat er niks is in het onderwijs waar je alle uren voor krijgt uitbetaald [lacht]. Geen illusie ook daar.
- E: Ik heb begrepen dat het de derde keer is dat er een musical wordt geproduceerd.
- N: Deze school staat hier vier jaar, het allereerste jaar is er een toneelgroepje geweest, dat was van leerlingen. Die hebben toen een toneelstuk geprobeerd op te voeren. In datzelfde jaar is het idee ontstaan om de *Blues Brothers* te doen vanuit de sectie muziek, dat is helemaal spaak gelopen dus die is niet doorgegaan. Toen zijn wij achtereenvolgens *Grease*, *Legally Blonde* en dan nu *Mamma Mia!* gaan doen. Hiervoor bestond deze school uit twee locaties, hoe het op de Chrysantenstraat was weet ik niet, maar op de Tiendweg had je altijd wel cabaret. Dat werd wel door de docent Nederlands gedaan, maar dat waren cabaretstukjes, dat is wel anders. Maar echt de musical is nu drie jaar.
- E: Doe je al drie jaar mee?

- N: Ja, het eerste jaar niet vanaf het begin, Nienke is begonnen met de muziekdocent. En wij hadden ook wel goed contact al met Femke dus dan vraag je haar uit interesse, ook omdat ik heel veel passie heb voor musicals en Femke voor dansen, dat ligt ook wel naast elkaar. Op een gegeven moment zagen wij Nienke wel een beetje van, oh help, het wordt me een beetje te veel. Ook omdat de betreffende docent muziek organisatorisch niet heel sterk is en Nienke ook wat chaotisch kan zijn [lacht], dus al gauw hebben we toen gezegd zullen wij je helpen. Toen ben ik denk ik iets eerder dan Femke nog gewoon puur organisatorisch, puur dat, ik heb me toen echt helemaal niet met het stuk bemoeid. Uiteindelijk ben ik de make-up gaan doen en het haar, samen met mijn moeder. Femke is zich wel gaan bemoeien met de dans en kwam uiteindelijk ook een beetje helpen met make-up, dus zo ging het eerste jaar. En *Legally Blonde* en *Mamma Mia!* hebben we echt met z'n drieën vanaf het begin gedaan en die muziekdocent is er dus uitgestapt. Roy heeft vorig jaar als leerling meegedaan en dit jaar dus als oud-leerling en als lid van ons team. Dus zo is dat eigenlijk een beetje gegroeid.
- E: Dit jaar heb je ook het haar gedaan toch?
- N: Ja, het haar heb ik dit jaar gedaan ja. Ja dat is eigenlijk ook nog iets wat ik doe ja [lacht]. Helemaal vergeten. Die draaiboeken schrijf ik, wat iedereen in z'n haar moet krijgen en wat iedereen voor make-up moet krijgen. Normaal gesproken zou ik dus alleen make-up doen, maar mijn zus is uitgevallen dus toen heb ik het haar gedaan uiteindelijk en helemaal geen make-up. Toen hebben we de leerlingen gevraagd om ons te ondersteunen daarbij en dat ging eigenlijk ook goed. Dit jaar heb ik alleen de make-up spullen ingekocht en gezegd, die moet dit krijgen. Maar niet aangebracht.
- E: Zijn er vaste procedures rondom de productie?
- N: Het eerste jaar was gewoon heel rommelig, toen dachten we pas twee weken voor de voorstelling, oh ja, laten we eens beslissen wat iedereen aantrekt, ik noem maar even een gek voorbeeld. En de afgelopen twee jaar hebben we ook echt veel meer gepland en ook echt vaststaan dat de vrijdagrepetitie in februari willen we ook een keer met kleding en in maart willen we echt een keer de hele productie spelen ook met licht en geluid en met zenders want dat ging de eerste keer echt

helemaal mis. Dan hadden ze het nog nooit met zenders gedaan en het was opeens heel gek bij de generale en toen kraakten er weer een paar zenders omdat ze niet wisten hoe ze er langs konden bewegen en hoe niet. Dus we zijn veel planmatiger geworden. Dat is wel een bepaalde routine, voor komend jaar ook hebben we gewoon de jaarplanning van afgelopen jaar erbij gepakt en gezegd nou oké, die vrijdagen pakken we weer want dat beviel gewoon. Dus dat is een vast iets, we hebben ons ook wel bewezen binnen de school nu, dus we krijgen ook bepaalde faciliteiten vanuit school wat betreft uitroostering van de leerlingen en van onszelf, dat zij in de speelweek bijvoorbeeld het eerste uur vrij zijn zodat ze toch net even iets langer kunnen slapen en dat ze vanaf twee uur geen les meer hebben. Dat moet nog een beetje groeien, de communicatie naar de lesgevende docenten toe. Vorig jaar zei de teamleider van dat doe ik. Toen zeiden sommige docenten we hebben het wel gehoord en anderen zeiden van nou, helemaal niet. Waar dat dan mis gaat dat is dan niet echt te achterhalen, het kan ook zijn dat je zelf laks bent geweest in het lezen van je mail of wat dan ook. Nu hebben we dit jaar ons daar zelf ook wat meer mee bemoeid, het staat én in het weekbericht én het wordt gemaïld én we zetten het op de lichtkrant [lacht], dat dat meer sluitend wordt. Daar zijn we nog in aan het groeien. De acceptatie van de musical wordt steeds breder. In het begin waren er nog wel docenten die dan echt op hoge poten konden gaan klagen dat er een lokaal bezet was als kleedkamer, of dat er leerlingen dus in de docentenkamer zitten. En vanuit de directie is daar dit jaar ook echt een heel duidelijk stuk over in het weekbericht geplaatst, van dit zijn de faciliteiten die zij nodig hebben, de docentenkamer daar is er ook op gebouwd dat dat een tweeledige functie heeft. Het is één week per jaar, het is zoals het is en ze hebben daar gewoon recht op, of hoe je het wilt noemen. Dus dit jaar, één klacht hebben we gehad en toen is daar even opnieuw wat van gezegd en dan was dat weer over.

E: Je zegt we hebben één klacht gehad. Heb je verder een idee wat je collega's van het stuk vonden?

N: De reacties die we krijgen die zijn vrij positief, maar goed, musical is niet iedereen z'n ding. Er is ook gewoon een groepje die ons al van die musicaltypes vindt

[lacht], overdreven, ja, dat beeld dat heerst. Dat geeft ook voor de rest niks, maar ja die mensen kunnen dan ook gewoon de keuze maken om niet te komen. We merken wel, in het eerste jaar werd er gezegd van het is nog een beetje vals en het geluid is niet helemaal goed. Maar daar proberen we ook steeds meer in te groeien en daar steeds ook strenger in te worden qua selectie. In het eerste jaar hadden we zoiets van, kom allemaal, we willen een grote groep, we willen dat het leuk wordt gevonden onder leerlingen en zijn misschien niet zo selectief geweest. Dat worden we nu ook steeds meer. Je hebt altijd wel docenten die er wat van vinden. De één die zegt gewoon van fantastisch, al die inzet. En je hebt ook docenten die zeggen van nou, heel leuk, maar dat lied dat was echt geen gehoor, bijvoorbeeld. Dat wij zoiets hebben van ja, het is ook een beetje met welke verwachting je komt natuurlijk, je gaat niet naar een Joop van den Ende productie. Maar goed, de mening van de mensen waaraan wij waarde hechten, als in de directie omdat die je wel tegemoet moeten komen in bepaalde dingen om het neer te kunnen zetten, die zijn allemaal heel enthousiast. En als je dan de directeur tijdens de generale repetitie ziet dansen achterin de zaal, dan is dat gewoon leuk [lacht]. En dat is dan veel leuker om te onthouden dan die ene docent die zegt, nou dat meisje was nog niet helemaal goed bij stem. Nou ja, klopt. Maar ze heeft wel haar best gedaan en ze deed het vol overgave. Dat is waar wij waarde aan hechten, aan de inzet van leerlingen en de één zingt nou eenmaal net iets beter. En wij vinden het ook wel de charme van de musical dat er dan precies eentje net uit de maat danst, of zo, ja dat hoort er ook gewoon een beetje bij. Ons motto is ook geworden, we zijn geen Broadway, maar ISW, dus [lacht]. Dus ja, de mensen die komen vinden het leuk en de mensen die het niet leuk vinden komen niet. Ik denk dat dat prima is.

E: Was er ook dit jaar nog een reactie over het gebruik van de docentenkamer?

N: Ja, één keer over inderdaad die docentenkamer, maar al gauw volgde dat stuk in het weekbericht dus hebben we er ook niks meer over gehoord. En één terechte, ja klacht zou ik het niet willen noemen, maar de docent die vaak in het lokaal zit dat wij als kleedkamer gebruiken, die is naar ons toegekomen van, wil je er rekening mee houden dat ze niet aan de afstandsbedieningen en zo zitten, dat was

gewoon terecht. Toen hebben we ook dat soort elementen uit het lokaal gehaald en dat is weer iets waar we volgend jaar aan denken om dat van tevoren al weg te halen zodat ze er überhaupt niet aan kunnen zitten. Maar voor de rest, nee, niet.

E: Zijn er dingen die de productie hebben belemmerd, die beter zouden kunnen?

N: Ja, wat zou beter kunnen. We zijn aan het groeien in de samenwerking tussen de spelers en de band. Dat ging dit jaar al een stukje beter dan vorig jaar maar het kan nog steeds beter. In de zin van, meer repetitiegelegenheden, zowel als leerlingen leren met de band te zingen en niet met de karaokeversie van de cd. Dit jaar hebben we ook helemaal niet tijdens repetities de cd gebruikt, dus dat was alweer anders dan het jaar daarvoor. Er was of een gitarist alleen, of een pianiste die alleen de begeleiding aangaf. Maar dat zou nog wel meer moeten, het was natuurlijk ook voor Roy nieuw en het was voor ons nieuw om met Roy samen te werken, dus dat is ook logisch. Maar dat is denk ik een punt dat zeker beter kan.

E: Waarom waren nu niet de leerlingen van de band erbij tijdens de toneelrepetities?

N: Omdat een groot gedeelte van die leerlingen op maandag niet kon. De band repetitiedag was op dinsdag en Femke, Nienke en ik hadden als enige overeenkomstige dag dat we er alle drie waren op de maandag. Dat is al drie jaar de repetitiedag, dus dat was zo. Er was dan één leerling die dan wel op maandag kon en die kwam dan of op de gitaar of op de piano begeleiden. Dus we hadden nu alleen die vrijdagen. Roy zei ook van nou, of we moeten op zoek naar een moment dat we wel allemaal kunnen, of we moeten gewoon zorgen dat er één of twee vrijdagrepetities helemaal alleen maar in het teken staan van liedjes zingen met de band. Dus dat is iets dat nog beter kan, zeker. Audities kunnen beter, tenminste, praktischer. Afgelopen jaren hebben ze steeds alleen geauditeerd en het idee is nu om ze al in samenspel te laten auditeren. Dus dan heb je er al gelijk wat minder tijd voor nodig. We zijn daar over aan het nadenken hoe we dat praktischer kunnen krijgen, want we willen het eigenlijk gewoon op één middag. Nu was het eigenlijk steeds zo dat er toch ook nog de dinsdagmiddag bij kwam. Roy heeft toen terecht opgemerkt dat dat veel praktischer kan door ze samen al een stuk te laten spelen, dan kun je het ook al zien. Afgelopen jaar zeiden we gewoon, je moet zoveel tellen dansen op dit liedje en nu hebben we het idee om al van tevoren een

filmpje op te nemen van vier keer acht tellen of zo, dat iedereen hetzelfde stukje moet instuderen. Dus dat kan wat gecoördineerder nog. Dat is dus iets wat beter kan en wat we dus beter willen doen volgend jaar. Ik denk dat dat de twee belangrijkste dingen wel zijn, de samenwerking met de band en de audities functioneler.

E: Welke dingen gaan juist heel goed?

N: De samenwerking tussen ons drie, dat zeggen we ook altijd. We vullen elkaar gewoon heel erg aan, we zijn alle drie heel anders en we zijn alle drie goed in iets anders en dat is gewoon heel fijn. Ik vind het zelf gewoon heel fijn om samen te werken met iemand tegen wie je niet alles expliciet hoeft uit te leggen, maar dat als je gewoon even zo doet, dat ze dan weet van oh ja. En dat je elkaars kruisjes kan lezen, bij wijze van spreken. Dat is zo fijn, wij zijn echt een eenheid en daar zijn we ook wel trots op. Ik denk ook dat leerlingen dat ook wel merken. Dat is iets waar ik heel blij mee ben. En ik ben trots dat we het weer voor elkaar hebben gekregen om het neer te zetten. Dat het beter was dan vorig jaar en dat mensen ook zien dat we groeien en dat we ook complimenten krijgen van wow, het wordt echt beter. En daar doe je het natuurlijk ook voor. Je kunt niet vanaf het begin af aan de top neerzetten, maar ik heb wel het idee dat we daar nu langzaam naartoe aan het groeien zijn. Dat het gewoon steeds iets beter wordt en steeds iets professioneler, ik hoop ook echt dat dit blijft en dat het een traditie wordt hier op school.

E: Wat is de rol van de leerlingen bij de productie?

N: Het spelen natuurlijk sowieso, sommige leerlingen pakken gewoon bepaalde dingen op. Dat was dit jaar heel erg en dat laten we dan ook zo. Bijvoorbeeld waren er nu steeds drie of vier meiden die zeiden van, zullen we de docentenkamer in orde maken voor het eten. Het jaar daarvoor deden we dat nog zelf, de tafels dekken bijvoorbeeld. Nu hadden we zoiets van oké, ga maar doen, helemaal goed. We gaan dat ook steeds meer een beetje loslaten. Dat twee leerlingen helpen geholpen bij het haar en make-up, beetje ondersteunen, dat ging ook goed. Soms komen ze met hele leuke ideeën, dan bedenken wij een grap in het script en dan moeten wij daar zelf verschrikkelijk hard om lachen en dan

blijkt dat die leerlingen het helemaal niet snappen of zo. Dan leggen we het uit en dan zeggen ze ja maar mevrouw, dat kunnen we dan toch ook dit zeggen. Ja klopt, dat kunnen we ook zeggen. Dus ze hebben wel enigszins invloed op hoe bepaalde dingen worden gespeeld. Daar krijgen ze ook zelf naarmate ze langer in hun rol zitten een idee over, van opkomen of zo. We hebben natuurlijk ook een groepje leerlingen dat ook helemaal verantwoordelijk is voor het decor. Leerlingen ondersteunen ook bij licht en geluid. Dus dat zijn de verschillende rolletjes. En afgelopen jaar hadden we ook die meiden die het koor waren. Dat beviel eigenlijk ook goed, dat je gewoon standaard mensen had die echt konden zingen die een lied ondersteunen. Dus ik denk dat dat er ook in blijft, dus die rol kunnen ze hebben. Dan ben je of speler, of alleen danser, of alleen ensemble waarin je meezingt met alle liedjes. Het ligt er een beetje aan, het ligt ook een beetje aan de kwaliteit van de leerling. Dus iedereen heeft wel een beetje z'n eigen rolletje.

E: En die decorgroep, wordt die begeleid door een docent?

N: Nienke geeft natuurlijk CKV, dus die heeft daar wel kijk op, op bepaalde tekeningen of die een beetje kloppen of wat ze misschien kunnen doen. Maar we worden ook wel begeleid door Johan van Wijk van Brievingh, ze zijn sowieso altijd in zijn lokaal aan het schilderen en hij houdt een oogje in het zeil en draagt ook leerlingen aan bij ons van goh, die kan goed tekenen, misschien moet je die eens benaderen. Dus die speelt daar ook een rol in, in die zin dat hij niet kijkt naar of wat zij tekenen past bij de musical, maar of wat zij tekenen beeldend klopt en of de schaduw goed staat, ik noem maar wat. Hij heeft ook de leerlingen uitgelegd hoe ze dat dan kunnen doen, met projecteren op dat hout. De meeste leerlingen uit de decorgroep krijgen ook wel les van hem. Ze maken de stukken geloof ik niet in de les van hem, dan konden ze op maandag de laatste uren in zijn lokaal. Tijdens het eten waren de decorgroep leerlingen er wel bij, dat het niet een los iets is. Dat was een puntje dat zij twee jaar geleden aangaven, van we hebben niet echt het idee dat we erbij horen. Dat vonden we wel jammer dat ze het zo voelden, maar we begrepen het wel. We proberen het nu echt als één geheel te behandelen. Dat is ook iets wat nog beter kan, dat gaan we volgende keer ook

doen, dat iedereen die meedoet samen met ons één keer het script gaan lezen.

Zodat iedereen weet wat het verhaal is.

E: Wat wil je dat de leerlingen meekrijgen van zo'n productie?

N: Ik vind dat school uit meer moet bestaan dan leertalent. Dus ik hoop dat leerlingen inzien dat ze talent hebben. Ik krijg ook van lesgevende docenten regelmatig te horen van, doet die mee, dat is zo'n grijs muisje, of die is altijd zo stil, wat apart dat ze dan meedoet. Dat leerlingen misschien zelfvertrouwen krijgen, over een bepaalde gêne heen stappen en gewoon voor een groep durven staan. Dat ze emoties durven uiten, dat stukje. Ook wel een bepaalde binding met school, dat ze het leuk vinden om iets neer te zetten waar de school trots op is en dat merken ze ook dat er op een open avond over wordt gesproken. Nu ook, dat we een try-out mogen doen voor basisschoolleerlingen, om te laten zien dit doet onze school. Ze voelen zich daar heel verantwoordelijk voor en dat is gewoon heel schattig. Want dan zie je ze helemaal stralen en we zijn de afgelopen jaren wel iets kritischer geworden in bepaald talent, maar we houden ook wel altijd in ons achterhoofd dat we ergens ook wel voor een heel klein stukje een sociale instelling zijn. We hadden bijvoorbeeld drie jaar terug gemerkt van een bepaalde leerling, dat is eigenlijk helemaal niks. Die danst altijd net uit de maat, het is het gewoon net niet. En we hadden gezegd, die komt er gewoon niet meer in. Het jaar daarna hadden we hem dus niet doorgelaten, toen kwam hij naar ons toe, van ja, mag ik er alsjeblieft bij want ik vind het zo leuk en het zijn echt mijn vrienden. Dan gaat er toch iets smelten, dat we zoiets hadden van daar kunnen we geen nee tegen zeggen. Zo iemand heeft dan gewoon geen tekst en is eigenlijk alleen maar vulling, maar daar kun je op een bepaalde manier ook zo van genieten omdat je ziet hoe erg zo'n leerling van zoiets kleins al zo kan genieten. Dus dat beseffen we ons wel, ook. We zullen zo iemand nooit een hoofdrol geven maar we zijn ons er wel bewust van dat we dat ook zo moeten houden. Dat bepaalde leerlingen gewoon op de een of andere manier hun plekje misschien niet kunnen vinden in een klas, maar wel in zo'n musicalgroep. Dat is natuurlijk ook belangrijk dat je daar rekening mee houdt.

E: Met wie van je collega's heb je contact tijdens zo'n productie?

N: Met de lesgevende docenten om uit te leggen waarom bepaalde leerlingen er soms niet zijn. Met de administratie omdat er in het systeem dan moet staan dat ze gegrond afwezig zijn in een les. Met de teamleider om altijd nog even te verifiëren van, klopt het dat die leerlingen inderdaad vrij zijn. Met de directeur als het gaat om bepaalde financiën die misschien gedeeld kunnen worden, zoals licht en geluid omdat dat ook weer wordt gebruikt tijdens een kerstviering. En we hebben sowieso ieder jaar een evaluatie met de teamleider en de directeur om gewoon te bespreken wat zij ervan vonden, wat zij denken wat beter kan. Met die docent beeldende vorming, met een muziekdocent die Roy ondersteunt in bepaalde dingen, met de avondconciërge, Nel om te zorgen dat die avonden goed lopen. Ik denk dat ik wel het meeste contact heb met Nel, omdat ik de dingen vaak regel. Het is niet zo dat ze niet met haar praten of zo. Als er bijvoorbeeld een avond bij komt ben ik wel degene die naar Erik stapt van, kun je Nel bellen of ik bel Nel zelf. Ik regel eerst met de catering dat de drank klaar staat en daarna regel ik met Nel hoe we de drank gaan turven. Aan het eind van de week overleg ik met de catering van dit hebben we gekregen, dit krijg je terug, wat krijg je van ons. Dat regel ik wel het meeste ja.

E: Heb je ook in de privésfeer contact met de collega's met wie je dit stuk maakt?

N: Nienke en Femke zie ik ook wel in de privésfeer. De rest niet, nee.

E: Met wie heb je het meeste contact?

N: Met Nienke en Femke is wel gelijkwaardig, we noemen onszelf ook altijd K3, het is niet zo dat we alles met z'n drieën doen, maar we bespreken wel met z'n drieën wie wat gaat doen. Dan is het soms weleens zo dat er iets bijvoorbeeld op dinsdag gehaald moet worden en Nienke is vrij op dinsdag dan is het logisch dat zij dat niet gaat halen. We doen allemaal een deel en dat is alle drie een ander deel. Het is niet zo dat de een meer doet dan de ander, of dat de een meer verantwoordelijkheid heeft dan de ander. We krijgen er ook allemaal evenveel uren voor. Wat ik zeg, we vullen elkaar gewoon echt aan en als de een zegt dat hij iets zou doen maar hij redt het net niet en ik heb wel nog even tijd, of andersom, dan pak je dat gewoon op. Dat gaat gewoon zoals het gaat.

E: En met Roy?

- N: Ik denk dat ik van de drie wel het meeste contact heb met Roy. Ook omdat ik met hem natuurlijk wel samen het muzikale gedeelte doe, dus dat is misschien ook wel logisch. Wederom, als er iets geregeld moet worden en hij moet erbij zijn, dan ben ik vaak wel degene die hem belt of een berichtje stuurt of mailt. Daar hadden we het pas nog over, dat loopt ook gewoon zo op de een of andere manier, dat als hij dan bepaalde punten heeft die hij beter wil en hij weet dat we vandaag bijvoorbeeld evaluatie hebben, dan komt hij toch vorige week al naar me toe om dat te vertellen, zodat ik dat dan alvast wist. Dat doet hij misschien niet bewust, maar ik vind het wel grappig dat ook leerlingen vaker naar Nienke of naar Femke gaan om iets te vragen dan naar mij. In dat opzicht valt dat altijd wel op. Meestal als ze iets voor elkaar willen krijgen gaan ze niet eerst naar mij, maar dan gaan ze heel vaak eerst naar Nienke of naar Femke omdat die wat toegelijker zijn [lacht]. Als er iets praktisch geregeld moet worden komen ze wel weer eerder naar mij toe. Dat voelen ze wel aan ook al hebben we dat niet uitgesproken.
- E: Stel dat je collega's met wie je het stuk maakt zien dat wat je doet niet goed gaat, zouden ze dat dan zeggen?
- N: Ja, zeker hoor. We doen het echt met z'n drieën, iedereen bereidt zijn eigen deel voor, maar dat is hetzelfde als dat we bij de audities echt met z'n drieën bepalen wie er door gaat. Ik kan ook blèren terwijl ik helemaal niets met de dans te maken heb, je gaat uit de maat [lacht]. En Femke en Nienke zeggen ook wel van dat was niet helemaal zuiver. Soms gaat dat direct naar de leerlingen en soms is dat van o, dat moeten we straks even bespreken.
- E: Vind je dat erg, dat ze dat zeggen?
- N: Nee, helemaal niet. Ik zie het ook niet als iets wat ik doe. Het is zo gegaan van nou, vanwege de tijd die we hebben moeten we het zo praktisch mogelijk indelen, dus is het handig als we opsplitsen en dan ga je kijken naar wat iedereen het beste kan. Maar het is niet zo van, Nienke doet het spel en als er dan iemand verkeerd speelt dan is dat haar pakkie aan, nee dat zeggen wij ook. En als wij daar ideeën over hebben van nou misschien moet je het zo doen, dan zeggen we dat ook.
- E: Heb je nog iets van een bedankje gekregen vanuit school?

- N: Een bos bloemen. Eigenlijk regelen we het ook nog eens zelf [lacht]. We zeggen elk jaar welke kleur we willen. Dit jaar hadden we wel voor het eerst vanuit de directeur, die was zó enthousiast en die had voor iedereen een soort postertje gemaakt met een zakje M&M's eraan, ook voor ons, met alle namen erop van zowel de spelers als decor als wij en de band. Van bedankt namens de hele school.
- E: Voel je je gewaardeerd door de collega's met wie je het stuk maakt?
- N: Ja, dat zeggen ze ook. Vaak is het zo, dat weten ze ook, vaak krijg ik veel organisatorische dingen voor elkaar dus dan komen ze ook, regel jij dat maar want jij bent daar altijd zo goed in. Maar we weten het ook van elkaar, dat zeggen we ook. We staan daar echt als drie trotse mama's te stralen en het hardst te klappen van iedereen [lacht].
- E: Hoe zou je de relaties tussen jou en de collega's met wie je het stuk maakt omschrijven?
- N: Fijn, positief, iedereen doet z'n eigen ding en is goed in bepaalde dingen en met elkaar vormen we een goed team.
- E: En in stresssituaties, verandert er dan iets?
- N: Nee, we zijn heel open in de communicatie en ik moet zeggen dat ik nou niet echt iets heb van dat is echt mis gegaan, of daar hebben we echt woorden over gehad of zo. Helemaal niet.
- E: Heel erg bedankt voor je tijd en je openheid.
- N: Graag gedaan.

Interview Nienke Deelstra

Het interview is afgenomen op 12 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je al hier?

Nienke: Dit is mijn vierde jaar.

E: Waarom heb je voor deze school gekozen?

- N: Eigenlijk niet gekozen, want CKV, het vak wat ik geef, dat is maar hopen dat je een baan krijgt. En ik was net terug van een wereldreis en ben toevallig hier in het Westland terecht gekomen omdat we hier een huisje konden krijgen. Toen kwam er hier een baan vrij en heb ik gesolliciteerd en ben ik het geworden. Dus niet echt gekozen maar heel fijn dat ik een baan heb. En uiteindelijk blijkt het ook een hele fijne school te zijn, dus dat is wel leuk.
- E: Voor de hoeveelste keer wordt er hier een musical georganiseerd?
- N: Dit is de derde musical die we hebben gedaan en daarvoor waren er wel ook toneelpraktijken, dat was allemaal wat kleinschaliger. En voor toneel is er cabaret geweest maar degene die het cabaret deed is ermee gestopt omdat ze niet voldoende uren ervoor kreeg. Toen ik hier in mijn eerste jaar les gaf werd ik aan het eind van het jaar benaderd of ik een musical wilde gaan doen het jaar daarop, samen met de muziekdocent. Toen heb ik gezegd, leuk. Ik weet niet waarom jullie bij mij terecht komen [lacht], maar ik vind het heel leuk. Dus eigenlijk ben ik ook bij de eerste betrokken geweest.
- E: Dus je doet het nu voor de derde keer.
- N: Dit was de derde musical die we hier hebben gedaan.
- E: Wat is jouw rol bij de productie van het stuk?
- N: Ik ben eigenlijk begonnen als regisseur in het eerste jaar, manusje van alles, zeg maar gewoon het organiseren. In het eerste jaar was het heel heftig en hectisch en de muziekdocent deed echt alles op het gebied van muziek. Toen zijn die andere meiden er eigenlijk een soort van bij gekomen omdat ze zagen dat ik gewoon hulp nodig had, en dat was heel fijn. En nu vullen we elkaar eigenlijk met z'n drieën aan. Ik vind regie heel erg leuk, het toneelmatige zeg maar. En daarnaast dingetjes regelen maar ook dat doen we met z'n drieën eigenlijk. Veel dingen als de posters, opmaak, de dingen die er grafisch..., dat doe ik omdat ik dat gewoon heel leuk vind.
- E: Geef je meer leiding aan de meiden?
- N: Nee, het is gelijkwaardig.
- E: Hoeveel uren heb je gekregen vanuit school?

N: Honderdtwintig. Het eerste jaar heb ik honderdvijftig gekregen en toen hebben die dames minder gekregen omdat die er later bij zijn gekomen. Het tweede jaar hebben we gezegd, zoveel geven we er echt aan, toen is de muziekdocent er ook mee gestopt en toen hebben ze gekeken naar we hebben in totaal zoveel uur, hoe gaan jullie dat verdelen. Toen hebben we vorig jaar nog gedaan dat ik dan honderddertig kreeg en zij honderd. En dit jaar hebben we dan ieder honderdtwintig.

E: Heb je het idee dat je over dat aantal heen bent gegaan?

N: Ja.

E: Hoe vind je dat?

N: Niet erg. Ik weet dat het erbij hoort, als ik kijk naar hoeveel uur we ervoor krijgen in verhouding tot andere activiteiten op school is het best veel. Dat je het niet haalt, ja, dat is gewoon zo [lacht]. Je krijgt er superveel voor terug en heel veel enthousiasme en ook gewoon energie voor jezelf. Het zou niet minder moeten worden, ik denk dat ik dan wel zou gaan twijfelen maar met die honderdtwintig voel ik me wel gewoon gewaardeerd.

E: Heb je budget gekregen voor het stuk?

N: Het eerste jaar moesten we het eigenlijk helemaal zelf doen, dat was *Grease*. Toen heeft de school gezegd, we willen jullie duizend euro voorschieten, maar dat moet je dan in principe terugverdienen met de kaartverkoop. Duizend euro dat was natuurlijk snel op, dus toen hebben we het ook nog op een andere manier opgelost door wat geld van de cultuurkaart te gebruiken om iemand in te huren die workshops kwam geven. Daar hebben we een beetje mee gepuzzeld hoe we dat konden doen en toen hebben we best een aardige kaartverkoop gehad. We moesten dus nog eigenlijk duizend euro terugbetalen maar toen heeft de school gezegd nou, het is zo'n succes, het ging zo goed, we willen jullie die duizend euro geven zodat je volgend jaar een aardig startkapitaal hebt. Toen zijn we het jaar daarop met ongeveer vijftienghonderd euro begonnen en nu geeft de school geen geld meer want we hebben zelf ons startkapitaal opgebouwd, alleen investeren ze bijvoorbeeld wel in grote dingen. Licht en geluid, als dat nodig is. Dit

jaar hebben ze voor ons zwarte doeken opnieuw aangeschaft, dat soort dingen hoeven we dan niet ook nog eens uit te geven.

E: Heb je genoeg aan het budget of zou je eigenlijk nog meer dingen willen?

N: Nee, zeker dit jaar hebben we echt een supergoede kaartverkoop gehad, dus voor volgend jaar hebben we iets van drieduizend euro. Daar gaan we zeker een eind mee komen en we hebben het geluk dat de vriend van Natasja werkt bij een reproductiezaak dus die regelt heel vaak de posters en zo voor ons. Kijk, als dat over gaat dan zullen we een beetje moeten gaan kijken [lacht]. Het is superfijn dat we daar gewoon geen kosten aan hebben voor de posters, flyers, dat soort dingen. Dus we hopen dat dat nog even doorgaat en anders, we bouwen wel wat op en dat merken we ook wel. We worden ook wel inventief met kledinghuur en sponsors, zodat je daar ook weer niet te veel geld aan uitgeeft. Dat is wel heel goed. We redden het zeker wel, ik denk dat we volgend jaar gewoon zelfs wat makkelijker geld uit kunnen geven, dat als we zeggen we hebben een cowboyhoed nodig, dan kopen we die gewoon. Dit jaar was het, kunnen we dat wel. En voor decorstukken, daar geef je gewoon af en toe wat geld aan uit, maar dat is alleen maar leuk.

E: Zijn er mijlpalen voor wat betreft de productie?

N: *Mamma Mia!* was tot nog toe wel de beste musical die we hebben neergezet, dus dat was echt heel leuk. Daar ging gewoon eigenlijk alles goed, het decor was mooi, de zang, de muziek, de band deed het heel goed maar ook het toneelspel wordt steeds beter. Dus dit was voor ons wel eigenlijk een mijlpaal en voor het eerst dat we het echt met z'n drieën helemaal hebben afgemaakt, vorig jaar ging ik met zwangerschapsverlof dus dat is ook wel gek. Toen ben ik bevallen op de dag van de première [lacht], dus toen heb ik het niet meegemaakt, goede timing. Dus dat is ook wel, je hebt het echt met z'n drieën helemaal gedaan. En het eerste jaar zijn zij er echt helemaal aan het einde bij gekomen en toen heeft de muziekdocent gezegd, ik stop ermee. Het tweede jaar hebben we het wel met z'n drieën gedaan maar hebben zij het met z'n tweeën afgemaakt en dit jaar klopte het gewoon helemaal. En we ontdekken ook steeds meer, dus je merkt wel dat je elk jaar leert, ook dit jaar hebben we bijvoorbeeld de workshops gedaan aan het begin van het

schooljaar, dan zaten de leerlingen 's avonds op school maar dan kregen ze in groepjes van een professional een workshop. Dus van iemand die zang coachte, iemand die heel erg op spel gericht was, iemand die meer op articulatie gericht was. Dat was heel leuk en dan ontdek je dat dat heel leuk is en dat gaan we dan weer doen, dat soort dingetjes. Een beetje onderzoeken wat werkt en dat hoor je dan ook weer van de leerlingen terug, van dat was echt leuk, dat moeten we weer doen. We gaan bijvoorbeeld volgend jaar *Footloose* doen, aan het begin van het schooljaar zitten we altijd een beetje te puzzelen, dan doen we altijd drie keer ongeveer dat ze gaan improviseren en dat wij een beetje kunnen inschatten wat voor rol ze kunnen. Maar we lezen nooit het script met ze door. Nu hadden we zoiets van, we moeten gewoon één keer rustig met z'n allen dat script doorlezen. Dan kennen ze het verhaal, dan zien ze hoe zo'n script werkt, wanneer de liedjes zijn. Toen hadden we zoiets van oh ja, dat hebben we ook nooit gedaan. Dus al dat soort dingetjes, elk jaar komt er wel weer iets bij. Steeds een beetje beter en dat is heel leuk om te zien.

E: Wanneer ben je begon met de voorbereidingen van het stuk?

N: De eerste twee weken van het jaar is even settelen en dan hangen we de posters op voor de audities. Die zijn dan de derde week eigenlijk al meteen. We hebben het nu ook al gepland voor volgend jaar. Aan het einde van die derde week weten ze ook of ze door zijn en dan beginnen we dus op maandag meteen met repeteren. We willen altijd voor de herfstvakantie de rollen rond hebben en het is maar zes, zeven weken altijd tot aan de herfstvakantie. Dan heb je nog drie, vier keer met ze en dan moeten de rollen er al zijn. Ze moeten natuurlijk ook die teksten gaan leren, dus we beginnen altijd wel meteen.

E: Kan er van de vaste procedures afgeweken worden?

N: Het is wel lastig, we verschuiven weleens wat in de planning maar je zit natuurlijk ook met je schoolagenda, met je jaarplanning. Vanuit school willen ze het ook graag dat we op tijd aangeven wanneer de dagen van de musical zijn, we hebben natuurlijk van die extra avonden, er moet dan een extra avondconciërge ingehuurd worden, al dat soort dingen moeten we eigenlijk ruim van tevoren aangeven. Kijk, het kan best zo zijn dat we last minute toch iets besluiten van we

willen een extra avond, dan kan het wel maar het is het fijnst als het er gewoon in staat en daar proberen we ons wel aan te houden. We hebben nu ook al even gekeken naar de planning van volgend jaar.

E: Als blijkt dat de taakverdeling tussen jullie toch beter anders kan...

N: Dat gaat vanzelf, we vullen elkaar heel erg aan, ik merkte aan het begin van het jaar dat we alle drie zoiets hadden van, doe ik wel genoeg. Omdat je alle drie je eigen stukje hebt en dat je gaat twijfelen van oh, maar zij doen dat, misschien moet ik ook wat meer, zo. Maar uiteindelijk vul je elkaar zo makkelijk aan en merk je ook gewoon dat dat goed loopt eigenlijk. Dat is wel prima. Ik hoop dat de andere meiden dat ook zo zeggen [lacht].

E: Op welke manier is de voorstelling aangekondigd?

N: We hebben zo'n banner buiten, als je aankomt dan hangt er in de week van de musical een banner. Dit jaar hebben we leerlingen ook posters laten verspreiden buiten school, op de plek waar ze werken, dat soort dingen. Zodat er ook van buiten school mensen konden komen. En op de website komt het te staan, we hadden een promotiefilmpje, die hebben we voor de leerlingen in de pauzes gedraaid. Volgens mij zijn dat een beetje de manieren waarop we het doen.

E: Wie heeft dat filmpje gemaakt?

N: Een leerling.

E: Hoe reageren de collega's op het stuk die niet betrokken zijn bij de productie?

N: Heel positief, eigenlijk al vanaf het eerste jaar dat we het doen. Bij *Grease* had ik heel erg het gevoel dat we een beetje moesten opboksen tegen een beetje een negatief iets. Dat de docenten zoiets hadden van nou, we moeten maar eens even zien hoe dat gebeurt. Toen hadden we iets neergezet en toen was het van oh wat leuk. Eigenlijk is het daardoor wel gaan leven, van oh dat is eigenlijk wel heel goed. Vorig jaar is ie heel positief ontvangen maar niet door iedereen. Dat kwam omdat mensen de zangkwaliteiten minder goed vonden, maar ja, kan gebeuren. Maar dit jaar is ie eigenlijk, we hebben alleen maar lof gekregen. Ook per mail, dat docenten nog even een mailtje sturen van wat was het leuk. Persoonlijk, echt superleuk. Ook de directeur die nog veren in onze reet heeft gestoken, om het maar even zo te zeggen [lacht]. Je krijgt heel veel positieve feedback. Van de week

nog, toen hadden we de personeelsbarbecue en toen kwam er een collega naar me toe, ja die musical hè, dat vind ik toch zo leuk, dus als er een keer iemand afvalt dan moet je het maar laten weten [lacht]. Dus er zijn ook wel docenten die een beetje azen nu op die uren omdat het natuurlijk gewoon heel leuk is om te doen.

E: Er moeten dus eerst uren vrijkomen voordat je...

N: We hebben nu gewoon het aantal uren wat we hebben. Er komt volgend jaar een nieuwe docent voor muziek extra doen, hij geeft wiskunde. Die heeft wel wat uren gekregen, niet zoveel als wij, om zich met de band een beetje te gaan bemoeien. Dus dat is wel heel fijn, maar wij hebben gewoon al echt hard ons best moeten doen om het aantal uren te krijgen en misschien naarmate de jaren vorderen, maar nu wordt er gewoon enorm bezuinigd, juist op dit soort uren. We hebben echt moeten vechten om de musical te behouden. Ze hebben alle taken binnen school een label gegeven, één tot en met vier. Één is de hoogste prioriteit, die moet blijven. Twee is belangrijk voor school omdat je je daarmee uitstraalt naar buiten toe. Drie is minder belangrijk, vier mag weg. Wij stonden met de musical op de derde plek. Daar zijn wij het zo niet mee eens, want we vinden dat we zo'n profilering zijn voor school. Er zijn ook dit jaar voor het eerst heel veel ouders die ook op de open avond zijn gekomen, dus met leerlingen die nog niet op school zitten, zijn ook bij de musical komen kijken, juist toen hij hier speelde. Dus dat zijn hele leuke dingen om ons juist mee te profileren. Nu staan we op twee, dus we zijn belangrijk, dus dat is wel heel fijn. Dat zijn wel dingen waarvan ik denk, dat is gewoon belangrijk. Dat we naar twee zijn gegaan komt ook omdat veel collega's het met ons eens zijn dat we daar horen.

E: Zijn er reacties op het gebruik van de docentenkamer en het lokaal?

N: Dat we de tweede docentenkamer hebben gebruikt is wel negatief op gereageerd door één of twee docenten, maar ja wij zijn met honderdtwintig man hier. Het was op vrijdagavond toen waren we in de ene docentenkamer de grime aan het doen en in de andere docentenkamer aan het eten met de leerlingen, toen zei één docent er is ook nergens een plek waar ik rustig kan zitten. Toen heb ik uitgelegd dat dit bijzondere avonden zijn omdat de musical er bijna aan komt. Toen heb ik

echt een discussie met hem gekregen en ik heb ook gezegd dat ik het met de directeur heb besproken dus dat hij naar hem toe kon gaan. Toen heeft vervolgens de directeur een stukje in het weekbericht geschreven over de musical komt eraan, dat betekent dat de docentenkamers ook bezet zijn. Dat was wel heel fijn, hij stond wel echt achter ons. Toen heeft hij gezegd nou, het wordt gewoon gebruikt. Als je het vervelend vindt moet je gewoon even een ander plekje zoeken, op die manier. Dat was super. En de docent van wie het lokaal is heeft wel iets gezegd over de afstandsbedieningen in het lokaal, dat we daar netjes mee om moesten springen. Ook dat ging niet op een hele sympathieke manier, maar uiteindelijk snap je ook wel dat je dan even denkt oh, m'n lokaal. Ik kan me daar wel wat bij voorstellen. Behalve dat was het prima, we hebben dat gewoon op tijd geregeld bij de planning, we willen dat lokaal dan hebben en dan wordt iemand ander gewoon even ergens anders neergezet.

E: Zijn er dingen die belemmerend werkten bij de productie?

N: Dat is altijd denk ik, wij houden ons met z'n drieën bezig met de regie en de choreografie en alles wat er op het podium gebeurt. Roy en Wenceslaus houden zich bezig met de band en dat is altijd een lastige combi. Dat heb ik elk jaar gemerkt omdat je anders over dingen denkt omdat wij zien dat iets op een bepaalde manier moet gebeuren, terwijl Roy denkt ja maar, ik vind dit veel belangrijker want de muziek moet goed naar voren komen, terwijl ik denk nee, deze tekst moet goed naar voren komen. Dus dat is altijd een punt van discussie, maar dat is ook wel heel verhelderend. Dan denk ik je ineens, oh ja, hij bekijkt het natuurlijk van zo'n kant. Dan moet je gewoon even met elkaar daarover in discussie, voor Roy was dat ook heel leerzaam omdat hij dat heel moeilijk vond om dat op tijd te zeggen. Dus hij liep soms wel tegen dingen aan maar dan kwamen ze er pas uit als het al helemaal tot hier zat. Toen hebben we tegen hem gezegd, oké, het komt er gelukkig nu uit, maar zeg het eerder want dan kunnen we er ook eerder op een rustige manier over praten. Dat was wel heel goed. Ik ben altijd wel zo, als iets niet lekker loopt probeer ik het altijd meteen te zeggen, dat lukt ook weleens niet altijd, maar als ik denk van wacht, dit moeten we anders doen dan gaan we dat gewoon regelen. Dus dat is eigenlijk denk ik het grootste punt. En

verder ging het eigenlijk best wel soepel, ook met het podium en het licht, alleen de achtergrondzangeressen stonden niet in het licht wat we heel jammer vonden. Ook weer een verbeterpuntje voor volgend jaar. We hadden voor het eerst de band in de hoek staan, die stond de andere jaren op het podium, dus we onderzoeken weer, gewoon elk jaar een beetje uittesten van hoe loopt het en wat doen we waar. Volgend jaar komt er ook iemand van buitenaf met ons kijken naar het licht en wat de mogelijkheden zijn, weer een kennis van Femke. Dan gaan de leerlingen het wel doen, maar dan heb je wel een beter beeld.

E: Welke factoren werken juist bevorderend bij zo'n productie?

N: De samenwerking, het is gewoon heel fijn dat we alle drie op elkaar vertrouwen en gewoon eruit flappen wat we vinden. Soms loopt iets niet en dan zeg je dat even en dan is het ook meteen oké, dus dat werkt gewoon heel fijn. En we zijn ook alle drie heel anders, als je met elkaar kijkt is dat zo'n belangrijk ding. We denken aan andere dingen en dat is heel fijn. Dus dat werkt bevorderend en ja, de leerlingen. Als je eenmaal een groep bij elkaar hebt en het wordt ook een hechte groep, dat was dit jaar wel echt superleuk. De groep was zó hecht, we hebben nog een barbecue georganiseerd, we hebben nog een reünie gehad, dat soort dingen, zo leuk. Als je ziet hoe zij met elkaar omgaan, dat werkt wel bevorderend.

E: Wat is hun rol bij de productie?

N: Hun rol bij de productie is natuurlijk een spetterende productie neerzetten. Ze hebben allemaal individueel een rol maar met z'n allen doen ze het. Dat besef proberen we ze wel heel erg mee te geven, dat de ensemblerollen ook belangrijk zijn. Dit jaar hebben we wel een zware beslissing genomen, een jongen die eigenlijk nog een kort stukje had aan het einde van de productie hebben we er op het allerlaatste moment uit gezet, omdat hij gewoon niet is komen opdagen op de allerbelangrijkste laatste repetitie, onze pregenerale. Toen is hij gewoon niet gekomen, zonder opgaaf van reden. Toen hebben we echt met pijn in ons hart gezegd, wat gaan we hier nou mee doen. Oké, we gaan zeggen dat hij niet meer mee mag doen. Ook mailwisselingen met ouders en ook nog een meisje dat eigenlijk in het koor zat dat ook toen weg is gegaan, tegen haar hebben we gezegd je kan dus niet in het koor meezingen. Je mag wel blijven maar dan zit je in het

ensemble. Zo geef je wel een boodschap ook aan de andere leerlingen, van je doet het met z'n allen en je kan niet iedere keer er niet zijn. Dat vonden we heel lastig, die afweging, want eigenlijk ben je ook een soort van sociale instelling. Je hebt ook kinderen die misschien niet de beste toneelspelers of de beste zangers zijn, maar die wil je er wel bij hebben om te laten zien dat je door iets te maken toch zekerder kan worden. Dus dat vond ik wel heel lastig, maar ik denk wel dat het goed is want we geven ze daardoor wel mee van, je doet het met z'n allen maar je moet er ook wel zijn. Je moet ook wel laten zien dat je die inzet toont. Dat vind ik het belangrijkste wat je ze meegeeft. Daarnaast heeft iedereen z'n eigen rol, iedereen doet z'n eigen ding, z'n eigen taakje. Binnen de band heb je Roy, die is natuurlijk van leerling docent geworden, Lisan zit ook al een paar jaar in de band en dan merk je dat dat een beetje de bandoudste is en die regelt dan ook weer allemaal dingetjes. Dat is wel heel grappig om te merken.

E: Waarin werken de leerlingen belemmerend of juist bevorderend bij de productie?

N: Belemmerend is dat ze op maandagmiddag al de hele dag les hebben gehad en eerst even uit moeten waaien, zeg maar. En dat je toch iets met ze neer wil gaan zetten, dus dat is altijd wel even pittig. Bevorderend, dat als ze eenmaal doorhebben wat ze kunnen en wat ze doen, dat ze het dan ook gaan zien. Dat merk ik ook elk jaar zelf, dat ik ze dat meer probeer te laten zien wat ze neer gaan zetten. Het eerste jaar was gewoon soort van, we gaan een productie maken, we zien wel wat er gebeurt. Het tweede jaar was al wat gestructureerder en nu merk ik dat ik ook echt met regieaanwijzingen kan werken, dat ik naar ze kan gaan kijken en ook kan laten zien, hoe is het voor mij om op het podium te staan en we doen het met z'n allen. Dat werkt volgens mij heel bevorderend, voor hen ook.

E: Met wie van je collega's, behalve Femke, Natasja en Roy, heb je het meeste contact tijdens de productie?

N: Frans Killian, hij wil het script ook hebben, hij denkt mee welke geluidjes eronder moeten, dus ik denk in eerste instantie Frans. Daarna denk ik de conciërges. En Sascha is meer op het einde, door het jaar heen heb je het meeste contact met de conciërges. De avondconciërge als we een avondrepetitie hebben, maar ook met

dingen als er iets op het podium staat wat er niet hoort, of als we iets getimmerd willen hebben of als er iets stuk is, dat soort dingen.

E: En zoals met de directeur, heb jij daar dan contact mee?

N: Ja, we gaan met z'n drieën. Dat is ook twee, drie keer per jaar of zo, als we iets van hem nodig hebben [lacht]. Weet hij ook altijd, dan zeggen we wat heb je een mooi pak aan Han en dat weet hij al dat we iets van hem willen.

E: Roy is natuurlijk oud-leerling, waarom wordt de band niet begeleid door een muziekdocent?

N: Dat is een hele goede vraag. Het eerste jaar heb ik samen met de muziekdocent Nico de musical gedaan, hij heeft mij toen ook gevraagd. Het eerste jaar deden we *Grease* en dat is eigenlijk heel goed verlopen maar achteraf heb ik toen een evaluatiegesprek met hem gehad en is er heel veel naar boven gekomen. We hebben eigenlijk een soort van ruzie gekregen, tenminste, ruzie, ik had het idee dat het allemaal nog wel oké was, uitgesproken. Toen zijn we gaan kijken naar wat voor musical we het jaar daarop wilden doen. Toen waren Femke en Natasja erbij gekomen, omdat ik ook zei ik heb gewoon hulp nodig. Het eerste jaar had iemand van buitenaf ons heel erg geholpen, die is zelf acteur en die speelde in musicals. Zonder hem hadden we het ook niet kunnen doen, dus dat was heel fijn maar daar was geen budget meer voor. We wilden er ook echt een schoolmusical van gaan maken, dus die meiden zijn erbij gekomen. We waren aan het kijken welke musical we dan wilden gaan doen, we hadden toen een script van *Legally Blonde* want die wilden we graag doen. Toen vroegen we aan hem voor wat betreft de muziek, kan dit, wat vind jij. Toen heeft hij in eerste instantie gezegd dat het wel kon en toen zei hij later dat het toch wel moeilijk was en dat we met z'n allen moesten gaan luisteren. Toen hebben we geluisterd en toen zei hij dat het wel moest kunnen. En toen 's middags kreeg ik een mail van hem dat hij ermee wilde stoppen. Omdat hij het gevoel had dat hij er niet meer bij betrokken was, dat de toon naar de leerlingen toe te hard was geworden doordat de andere meiden erbij waren gekomen. En dat hij zich niet meer erin zag. Het is gewoon vervelend gelopen, ik heb het ook wel hier op school neergelegd van zo is het gelopen. Ik heb gezegd dat ik heel graag door wilde. Toen kregen de meiden een grotere rol omdat er geen

muziekdocent meer was. Toen hebben we aan twee jongens die hiervoor op school zaten, Remi en Roy gevraagd of die wilden helpen. Remi ging studeren en Roy is dat gaan doen en dat is eigenlijk zo gegaan. Dit jaar kreeg ik de vraag van de teamleider, ik vind het eigenlijk wel bizar dat er geen muziekdocent meehelpt bij jullie productie. Toen zei ik ja, ik ook, alleen Nico heeft besloten om er zelf uit te stappen. Toen zei de teamleider oh, ik heb weer een heel ander verhaal. Toen zei ik, ik heb de mails voor je, maar die hoefde hij niet te zien, hij geloofde het. Maar toen heb ik gezegd dat ik niet geloofde dat er nu nog een samenwerking is, dat was een vervelende situatie. Uiteindelijk praten Nico en ik nu wel met elkaar, maar we hadden blijkbaar gewoon andere ideeën en hij heeft ze niet uitgesproken en ik wel. Uiteindelijk heeft hij ze uitgesproken maar een soort van te laat, denk ik.

E: Krijgt Roy een vergoeding voor het werk dat hij voor de musical doet?

N: Ja, uren. Hij heeft hier dit jaar gewerkt als vervangende docent voor een muziekdocent die ziek was. Die docent wil sowieso niet meedoen met de musical, dat heeft hij al aangegeven. Er is er nog eentje maar die werkt alleen op donderdag, dus dat kan gewoon niet. Toen de docent weer beter was is Roy hier wel blijven werken maar dan als lesopvang, dus als er een docent uitvalt in de onderbouw wordt er altijd een andere docent op gezet. Toen wij aangaven van wij gaan Roy wel wat geld geven omdat hij zo hard heeft gewerkt, maar kan er van school uit niet iets gebeuren? Toen hebben ze gevraagd hoeveel uur hij erin gestoken had, toen zeiden wij dat wij er honderdtwintig uur voor kregen, maar hij heeft er misschien wel vierhonderd uur in gestoken want hij heeft alle stukken geschreven, hij heeft alles omgezet. En op maandag en op dinsdag gerepeteerd. Toen hebben ze zijn lestaak uitgebreid, dus dat was superleuk. Volgend jaar gaat hij zelf de conservatoriumopleiding doen en daarnaast gaat hij dan nog wel komen en daar krijgt hij ook weer uren voor, maar we moeten heel goed gaan kijken hoe en wat.

E: Praat je over het stuk buiten de overlegmomenten om?

N: Ja, heel veel, altijd [lacht]. En dat is wel lastig als je met z'n drieën bent, want dan heb je tegen één van de twee wat gezegd en dan denk je ik heb het toch al gezegd,

maar dan weet die ander niet waar wij het over hebben. Dat is wel een beetje lastig, maar dat komt vanzelf goed. We komen er altijd achter dat iets besproken is, dat gaat snel genoeg.

E: Hoe zou je de relaties omschrijven tussen jou en de collega's met wie je het stuk maakt?

N: Met de meiden is echt een vriendschap ontstaan, dat is gewoon heel easy en ook wel professioneel op de momenten dat het moet, maar vooral ook heel veel lachen en dingen maar uitvogelen en soms denken, dat werkt eigenlijk helemaal niet. Dus dat is wel heel fijn, dat zien we gewoon wel. Naar de leerlingen toe zijn we wel gewoon zakelijk als er dingen moeten gebeuren. Naar Roy toe, dat verschuift, ik ben twee jaar docent van hem geweest. Dan verschuift het langzaam, ik kon het als docent ook al wel met hem vinden, ook omdat hij al bij de musical zat. Nu ga ik hem ook steeds meer als professional zien, omdat hij lesgeeft en omdat hij verstand heeft van muziek en ik niet, dus dat is ook wel heel leuk. Dat is geen vriendschap maar dat is wel een hele goede, collegiale band.

E: Zie je je collega's met wie je het stuk maakt ook in de privésfeer?

N: Ja, Natasja en Femke wel. Vaak is het dan wel musical gerelateerd, we gaan bijvoorbeeld gezellig lunchen met als thema musical, maar dan gaat het vooral over andere dingen.

E: Veranderen de relaties in een stresssituatie?

N: Vast wel, ik weet niet of er echt iets verandert. Ik denk dat we op onze eigen manier alle drie het voortouw nemen. Natasja kan zorgen dat het allemaal gestructureerd is en geregeld, dus als er stress is vallen we denk ik op haar terug [lacht]. En dan doen we gewoon alle drie ons ding. Dus ik denk dat de relatie wel verandert, maar niet op een negatieve manier.

E: Geen frictie of...

N: Geen spanningen, nee. Tenminste, ik heb ze nog niet gemerkt.

E: Hebben de collega's met wie je het stuk maakt zicht op wat je doet en zouden ze het tegen je zeggen als ze vinden dat het beter kan?

N: Dat is wel een goede vraag. Ik denk dat we nog niet zo ver zijn, maar ik denk wel dat het iets is wat nog gaat komen als we met z'n drieën de komende jaren

doorgaan, dat je naar elkaar gaat kijken. Dat zicht hebben op wat je doet is best lastig, dat vinden we alle drie volgens mij. Dat je soms denkt van zij doet veel meer dan ik, klopt dat wel. Daar hebben we het weleens over, van ik heb eigenlijk het gevoel dat ik minder doe, maar dan zeggen zij oh maar dat gevoel heb ik ook. Dan heb je het er weleens over en dan zijn de taken eigenlijk best gelijk maar iedereen doet zo'n ander stukje dus zicht hebben op, aan de ene kant niet, maar als je het dan met elkaar bespreekt denk je oh ja, het klopt eigenlijk wel. En tegen elkaar zeggen, ik denk nog niet dat we daar zijn, maar dat we daar wel naar toe gaan.

E: Zou je dat wel fijn vinden?

N: Ja, zeker. En bijvoorbeeld de grafische vormgeving dingen stuur ik altijd naar hen, van wat vinden jullie hiervan. Dus daar hebben ze dan heel concreet zicht op, maar als ik de fritesboer bel om zestig frites te bestellen [lacht], dat soort dingen zijn natuurlijk onzichtbaarder en dat geeft ook helemaal niet. Zo geven we elkaar wel feedback, ook als Femke een choreografie heeft gemaakt, dan gaat ze hem dansen en dan zeg ik soms wel van, dat is volgens mij gewoon echt te moeilijk. Dan zegt ze ook wel ja, misschien ook wel en dan gaat ze hem nog aanpassen. Dus op die manier bespreek je natuurlijk wel dingen met elkaar.

E: En dan kun je dingen wel tegen elkaar zeggen?

N: Ja, dat kan gewoon. We gaan trouwens dit jaar ook een workshop volgen, voor onszelf. De directeur zei dat het prima was en dat er ook wel een potje voor was, dus je moet gewoon even iets leuks uitzoeken. We willen wel iets met regie gaan doen, want dat kunnen we eigenlijk alle drie niet [lacht]. Maar we vinden het wel hartstikke leuk.

E: Staan jullie open voor collega's die willen meehelpen bij de productie?

N: Er zijn elk jaar mensen die aangeven te willen helpen. Bij Femke en Natasja is het concreet geworden doordat ze het gewoon zijn gaan doen. Ze hebben het gevraagd maar ze hebben ook meteen gezegd waarmee kan ik helpen, wat kan ik doen. Andere mensen zeggen, ik vind het zo leuk de musical, ik wil je wel helpen, punt. En daar blijft het dan bij en ik ben niet zo dat ik dan meteen erachteraan ga zitten en denk oh ja, die Georgina die wilde wel helpen. Zo werkt het bij mij niet. Je moet gewoon zeggen oh, ik zie dat je dit nodig hebt, ik kom het doen, zo.

Volgens mij hebben Femke en Natasja dat ook wel. Dit jaar hebben we twee docenten gevraagd om de workshops te geven, maar van één docente kregen we zo de kriebels omdat ze zich er zo mee ging bemoeien, dat we alle drie zoiets hadden van, daar merkten we dat we er dus helemaal niet open voor stonden, omdat je je bijna bekritiseert voelt. Wat eigenlijk wel goed is, maar het is een beetje dubbel.

E: Daar is die sociale controle weer niet goed.

N: Nee, want je bent heel erg met z'n drieën, dat is wel een gevaar denk ik. Wat dat betreft heb ik misschien toch wel de leidende rol dat ik af en toe een beetje sus en zeg nou jongens, laten we eens kijken of het anders kan. We hebben het ook weleens met leerlingen die we dan heel irritant vinden, dan zeg ik ja, dat vinden we ook maar we zijn wel een sociale instelling. Dan ben ik een beetje het geweten van ons drieën. Dat zouden we naar docenten misschien ook wel moeten doen. We hebben nu zelfs de discussie over docenten in de schoolband ja of nee. Die discussie hebben we elk jaar, omdat er docenten zijn die het zouden willen maar de leerlingen geven aan dat er een heel andere sfeer is wanneer er een docent mee gaat doen. Dus dat blijft altijd een beetje. Er zijn wel altijd mensen die zeggen ik wel helpen, maar, ja, je moet het gewoon doen [lacht]. Je moet gewoon zeggen oh, heb je kleding nodig, ik ga het voor je naaien, zo. Anders dan is het bij mij al weer verdwenen. En er zijn zoveel mensen, en je hebt zoveel dingen al in je hoofd en nu met z'n drieën loopt het gewoon heel goed. Voor een workshop kan dat wel.

E: Voel je je gewaardeerd door de schoolleiding voor het werk dat je doet voor het stuk?

N: Ja, het is echt na dat eerste jaar *Grease*, het was echt een beetje van we moeten wat laten zien anders mogen we er niet mee doorgaan, zo voelde het, positieve druk. Toen hebben we gewoon heel veel waardering gekregen.

E: Uiten ze dit naar je?

N: Ja, aan het einde van de drie avonden hebben ze een praatje gehouden. Zeker het eerste jaar waarin werd gesproken met hoeveel enthousiasme en lof dat we dat hadden gedaan. Toen hadden we ook geld gekregen om nog een leuk uitje met de

leerlingen te gaan doen. Dat was wel echt heel goed. En dit jaar weer, aan dat eindpraatje merk je dat gewoon en de directeur komt ook individueel naar ons toe om te zeggen hoe leuk hij het vindt. Ja, zeker.

E: Voel je je gewaardeerd door de collega's met wie je het stuk maakt?

N: Ja.

E: Uiten ze dit naar je?

N: Nee, maar dat is niet bewust denk ik. Als het goed loopt merk je gewoon dat het oké is, dan hoef je het ook niet expliciet te zeggen. We hebben wel aan elkaar zo'n gelukspoppetje gegeven, Femke en Natasja hadden voor mij een lief berichtje geschreven en Natasja en ik weer voor Femke. Dan hadden we met z'n drieën wel weer iets liefs voor elkaar geschreven. Dan merk je toch wel dat je elkaar waardeert.

E: Bedankt voor je tijd en je openheid.

N: Graag gedaan.

Interview Roy Harms

Het interview is afgenomen op 12 juli 2013.

Eveline: Hoe lang werk je hier?

Roy: Ik heb hier vorig jaar mijn vwo gehaald en ik heb dit jaar een tussenjaar gedaan. Vanaf *Grease* ben ik al bezig met de musical, maar ik werk hier nu een half jaar.

E: Wat was jouw rol bij de productie?

R: Ik heb de muziek gedaan, dus de band gevormd en daar de liedjes voor gearrangeerd, gedirigeerd tijdens de show en de zangrepetities bijgewoond.

E: Wanneer ben je begonnen met de voorbereidingen van het stuk?

R: Vanaf het moment dat de audities waren. Ik heb die audities een beetje voorbereid en vanaf dat moment ben ik begonnen om al die stukken te arrangeren.

- E: Heb je uren gekregen voor het stuk?
- R: Ja, dit jaar is het een beetje rommelig gegaan. Ze wisten niet hoeveel het was dus ze hebben gewoon maar random wat gedaan, maar voor volgend jaar is het 0,1 fte, dat zijn dan drie lessen inclusief voorbereiding.
- E: Heb je daar genoeg aan denk je?
- R: Nou, één liedje arrangeren duurt ongeveer tien uur en er zijn achttien liedjes. Dat is het alleen het arrangeren, dan nog hier iedere week zijn, dus dat is niet genoeg. Maar dat geldt voor alle activiteiten op school, dat het aantal uren niet overeenkomt met wat je er werkelijk voor doet.
- E: Hoe vind je dat?
- R: Ik vind dat niet heel erg, ze kunnen er ook niks aan doen. Ze willen er best meer uren voor geven maar het is er gewoon niet. Het is leuk, je leert ervan.
- E: Heb je budget gekregen?
- R: Het is niet dat er een budget is wat ik kan uitgeven, maar als ik iets wil hebben dan vraag ik het gewoon aan de regie en dan zeggen ze daar is budget voor of niet. Voor kleine dingetjes hebben ze zelf budget van de kaartverkoop en voor grotere dingen gaan we dan altijd met z'n allen naar de directeur en dan komt er meestal niet uit dat we geld krijgen [lacht], maar we gaan wel met z'n vieren daar gewoon heen.
- E: Hoe reageren de collega's die niets met de productie te maken hebben?
- R: Ik hoor altijd dat ze het heel leuk vinden, als ze langslopen als we daar bezig zijn, dan vinden ze het altijd leuk. Na afloop van de shows krijg je in die weken heel veel complimenten van iedereen. Ze vonden het allemaal heel erg leuk, ze vroegen allemaal van wanneer is de uitvoering, dat soort dingetjes.
- E: Voel je je gewaardeerd door de schoolleiding?
- R: Ja, door de schoolleiding heel erg, dat zeker. Het feit dat ik er uren voor krijg vind ik al heel wat eigenlijk, terwijl ik het vrijwillig heb gedaan kwamen ze naar me toe, van jij verdient ook uren. Dat kwam uit hen, dat was hun initiatief dus dat vond ik heel erg fijn.
- E: En voel je je gewaardeerd door de collega's met wie je het stuk maakt?

- R: Ook, ja, zeker. Maar ze weten niet precies wat je doet, dat is altijd met mensen die niet muzikaal zijn, of nou ja, ze zijn wel muzikaal, ik weet niet hoe je dat zegt. Volgens mij is dat overal wel een beetje, hoorde ik van mensen als troost, van de muzikale afdeling en de rest, dans en acteren, gaan nooit helemaal samen.
- E: Zou je dat wel willen?
- R: Ik zou het wel leuk vinden als zij iets over muziek gingen leren, dan praat het wat makkelijker [lacht]. Maar ik hoor altijd van die collega van muziek dat het altijd niet helemaal samen loopt, dus dat heb ik maar geaccepteerd.
- E: Zijn er dingen die de productie belemmerden?
- R: Uiteindelijk is het goed gekomen, dus op zich niet zo. Maar er zijn wel dingetjes, vooral bijvoorbeeld bij de zang waar ik dan bij was. De manier waarop het liedje werd aangeleerd, dat deed ik samen met Natasja. Je merkt echt dat zij uitgaat van wat ze op het podium wil zien en wil horen en ik ga meer uit van de muziek. Hoe dat er op het podium uit ziet, dat zien we wel zodra we gaan samenwerken met de acteurs. Het was altijd dat ik meer zei van dat nootje moet zo en dat moet je zo zingen en zij was altijd meteen van kijk hem aan, doe zo. Meteen al vanaf de eerste repetitie van je moet zo doen, je moet daar naar kijken. Ik wil eerst die zangtechniek eventjes recht krijgen. Ik heb in de bladmuziek ook staan wat hij moet doen, dus als hij dat dan vergeet heb ik heb liever dat hij tijdens het lied dan naar mij kijkt, zodat ik hem kan helpen, in plaats van dat hij kijkt naar een collega op het toneel. Ik zou willen dat eerst de techniek goed gaat en dat daarna pas aan de beleving wordt gewerkt.
- E: Zijn er nog meer dingen?
- R: Vanaf *Grease* hadden we bedacht, had ik begrepen, dat die vrijdagavonden bedoeld waren om de band, die apart was, te integreren met de zang, die ook apart oefende. Dat dan op zo'n vrijdagavond te ontwikkelen naar zo'n podiumding, dat het bij elkaar kwam. Maar nu, steeds meer, bij *Legally Blonde* werd het al minder, vond ik dat er heel veel aan het acteren werd gedaan en er gewoon werd doorgelopen terwijl ik liever had gehad dat we dan puur alleen de liedjes doen. Want dat doorlopen doen ze ook die maandagen al. Zo'n vrijdagavond ben je echt bij elkaar met z'n allen en dan is het een soort van

verplicht. Dan kunnen we beter meer tijd besteden aan dat integreren. De band moest verplicht komen, dan denk ik ga dan waardevol met die tijd om, die acteurs zijn er toch wel op maandag. Dat vond ik dan, maar zij vonden dat die doorloop ook belangrijk was. De vrijdagavond vonden zij lekker rustig, dan heb je de hele avond de tijd. Ik denk dat je de tijd meer efficiënt kan benutten, zeker met zo'n band.

E: Kun je dat wel gewoon tegen ze zeggen?

R: Dat is echt wel lastig, want het is één keer een beetje mis gegaan, ook hierom. Toen hebben ze ook gezegd van je moet het veel eerder zeggen. Toen is er een moment geweest dat ik zei dit liedje gaat nog niet goed samen, apart gaat het wel maar samen niet, dus kunnen we die nog een keer doen. Terwijl op dat moment een liedje op het programma stond dat al heel goed ging, maar dat was wel heel grappig op het toneel, dus dat wilden ze nog een keer zien hoe dat dansje nou ging. Terwijl ik zei van nu zitten we er met de band, dus kunnen we alsjeblieft één liedje overslaan, het was al half negen, kwart voor negen. Toen wilden ze wel echt dat liedje doen, toen zei ik ja, maar ik wil dat andere liedje doen en toen ging het mis. Toen hebben we alsnog wel het liedje gedaan wat zij wilden doen, toen dacht ik laat maar. Het ging in principe met alle drie mis, maar Nienke kwam met mij overleggen. Maar ja, het komt ook omdat het niet echt is afgesproken wat we nou echt gaan doen op zo'n vrijdagavond. Ik heb ook gevraagd, wat gaan we doen en toen is altijd gezegd akte één, of akte twee. Toen dacht ik, dat is wel heel ruim [lacht]. Ik vind het best, wat jullie willen. Zij zijn uiteindelijk de regisseurs, ik heb bij heel veel dingen dit jaar gedacht van oké, zij zijn op zich verantwoordelijk. Maar nu begin ik steeds meer te denken, ik sta er wel voor daar, dus ik ben ook wel een beetje verantwoordelijk voor iets. Misschien moet ik dat de volgende keer toch iets anders doen, maar goed. In mijn ogen moet de verdeling van de repetitietijd wat logischer verdeeld worden, maar nogmaals, van die collega hoorde ik dat dat altijd zo is. Daarom doe ik het nu, want die collega, Nico, die deed het eerst. Dat is toen helemaal mis gegaan, zo'n zelfde verhaal als wat ik had. Hij zei ik wil dit liedje doen en zij zei nee ik wil dit dansje doen. En toen zijn ze verschrikkelijk tegen elkaar tekeer gegaan toen hebben ze ruzie gehad, nu is het een soort van bijgelegd

maar het is niet helemaal goed. Ik vroeg nog of hij wilde helpen, toen zei hij nou, liever niet.

E: Dus je hebt het in je eentje gedaan, geen assistentie van Nico.

R: Nee, ik heb wel bij *Legally Blonde* hulp gehad van Wenceslaus. Afgelopen jaar heeft hij niet geholpen. Volgend jaar ga ik weer studeren dus dan krijgt hij weer een grotere rol.

E: Welke dingen gingen juist heel goed bij de productie?

R: Dit jaar hadden we heel veel goede zangers en een hele gezellige band. De samenwerking ging eigenlijk ook heel erg goed, af en toe hadden we een meningsverschilletje, maar het ging wel heel erg goed.

E: Wat voor rol hebben de leerlingen bij de productie?

R: De rol die ze krijgen natuurlijk [lacht]. Tja, ze willen iets leuks doen in hun vrije tijd, met de musical. Je kiest ervoor om dan je vrije tijd daaraan te besteden.

E: Wat wil je dat ze meekrijgen van zo'n productie?

R: Voor de band probeer ik wel hen echt iets te leren, die zitten ook op les dus dat is een hele andere groep dan de acteurs, die doen het echt voor hun lol. Bij de band probeer ik ook echt met het arrangeren, als iemand bijvoorbeeld zegt ik wil graag dat examen halen, dan maak ik het iets moeilijker voor hem speciaal. Dat lijkt me bij het toneel toch wat moeilijker, er zijn ook wel jongens die zitten bij een zanggroep en zo, maar het lijkt me wel lastig om speciaal daarvoor iets te verzinnen zodat zij wat leren. Maar bij de band is dat vrij makkelijk, gewoon moeilijker schrijven en dan leren ze er wat van [lacht]. Dat is ook meestal een bezwaar om er niet bij te komen, van ik moet oefenen voor mijn examen, dan zeg ik nou, dat kan je dan hier doen.

E: Vind je dat het belangrijkste, dat ze nog beter gaan spelen?

R: Dat ze er lol in hebben eigenlijk, dat ze het leuk vinden. Maar aan de andere kant moeten ze niet zeggen, als ik het niet meer leuk vind dan stop ik, dat is natuurlijk niet de bedoeling. Maar ze moeten het wel leuk gaan vinden. Het hoeft niet altijd heel erg leuk te zijn, soms moet het ook wel serieus zijn en dat gebeurt niet altijd. Ik probeer steeds serieuzer te zijn, vooral dat daar die week optreden, dat dat het leuke is en dat dat het doel is en dat ze daar iets van leren.

- E: Hoe is de relatie met de leerlingen?
- R: Bij mij was dat wel iets anders denk ik, omdat ik vorig jaar nog vwo deed, dus ik zit gewoon in dezelfde groeps whatsapp als hen en ik ga ook meer naar hun feestjes en afterparty's en zo. Dat is gewoon hartstikke goed, ik denk dat dat volgend jaar wel iets anders wordt omdat de leeftijd steeds meer uit elkaar loopt.
- E: Hebben ze dingen gedaan waarin ze belemmerend werkten?
- R: Bij de band weleens dat mensen niet komen of afzeggen, dan beseffen ze niet hoe vervelend dat kan zijn. Er zijn ook heel veel goede leerlingen bij, die komen altijd. Bijvoorbeeld die drummer van afgelopen jaar, als je de drummer mist gaat het een stuk moeilijker, dat is echt de basis en die kwam echt iedere keer, dus dat was heel erg fijn. Dus dat ging heel erg goed.
- E: Ze voelen zich wel verantwoordelijk dat ze er moeten zijn?
- R: Ja, inderdaad en bij die zang en toneelgroep, daar was meestal wel iedereen en soms waren er een paar niet. Dan verschoven ze het rooster een beetje. Achteraf kwam ik er volgens mij achter dat we een liedje niet hebben geoefend, maar dat ging volgens mij ook wel goed.
- E: Is dat dan niet goed gecommuniceerd met Nienke, Femke en Natasja?
- R: Ze hebben gewoon dat rooster van dit is wat we zouden moeten doen, maar die is er niet, dus dat schuiven we. Dat is een paar keer gebeurd en volgens mij is er toen steeds één liedje niet gedaan. Voor de eerste show hebben we die nog geoefend.
- E: Met wie heb van je collega's heb je het meeste contact tijdens zo'n productie?
- R: Ik denk met Natasja, maar met allemaal wel een beetje. Meestal als ik dan een mailtje stuur aan de regie stuur ik ze naar alle drie. En dan krijg ik van één iemand antwoord. Ik ben ook weleens bij meneer Killian langsgelopen over de band. Hij vindt dat de band te groot wordt en dan moet hij meer kanalen op z'n mengpaneel doen. Volgend jaar wordt het weer groter, hij heeft gezegd van ik gooi er gewoon een paar uit. Dan zeg ik nee, ze moeten toch plezier hebben.
- E: Dus jullie relatie is een beetje lastig?
- R: Nee, ik ben heel goed bevriend met hem, dat gaat super. Ik heb heel veel met hem samengewerkt, alleen op dat vlak verschillen we gewoon van mening.
- E: Wil hij dan niet meer kanalen omdat hij er dan meer werk voor moet doen?

- R: Ja, in principe wel en dan zegt hij dat het onnodig werk is. Dan zeg ik je kunt de band ook niet versterken, dus niets met techniek. Maar dan zegt hij dan heb ik weer geen controle. Maar dat is dan mijn verhaal, van mijn kant. Maar daar komen we vast uit.
- E: Dus die relatie met meneer Killian is wel zo goed dat jullie daar wel uit komen.
- R: Ja, soms botsen we wel met dingen maar we komen er altijd wel uit.
- E: Als er een collega is die aangeeft mee te willen helpen bij het stuk, kan dat dan?
- R: Er is wel een docent die in de band mee wil spelen, dat soort hulp zouden we aannemen. Wenceslaus is ook zo iemand, die is gewoon naar ons toegekomen van kan ik ook wat doen. Dus dat gaat wel goed. Maar ik vraag me af wat er zou gebeuren als iemand kan dansen en zou willen helpen, hoe dat dan zou gaan. Want het is wel echt een vriendinnengroep, gezelligheid met elkaar. Het lijkt mij wel moeilijk om daarbij te komen, het is niet zo'n professioneel, alles gericht op de uitvoering. Het is ook gewoon gezellig. De weken voor de herfstvakantie gaan ze de rollen verdelen en dan gaan ze iedere maandag met elkaar uit eten. Dat kost vijf keer uit eten, of zo [lacht]. Dus het is ook een soort gezelligheidsdingetje.
- E: Zie jij hen in de privésfeer?
- R: Nee, volgens mij niet. Maar dat zou zomaar kunnen.
- E: Als er een stresssituatie is, verandert dan de relatie tussen jou en de collega's met wie je het stuk maakt?
- R: Nee, op dat moment natuurlijk wel. Want bij die vrijdagavond ben je dan aan het opruimen en dan kijk je elkaar eventjes niet aan, of je geeft elkaar nog een boze blik bij wijze van spreken, maar dan ga je het daarna erover hebben en nu is het weer hetzelfde of nog beter dan eerst. Onze relatie kan dat wel hebben.
- E: En met Killian?
- R: Daar heb ik nooit echt ruzie mee, hij zegt gewoon van is de band weer zo groot, wat moeten we daar nou weer mee, dat gaat altijd wel goed.
- E: Heb je nog iets van een cadeau gekregen?
- R: Ja, Nienke, Femke en Natasja wilden een cadeautje geven, maar ze wisten niet wat ze moesten halen, dus ik heb gewoon geld en een kaart gekregen.
- E: En heb je vanuit de schoolleiding nog iets gekregen?

- R: Volgens mij wel, dat weet ik eigenlijk niet. Vorig jaar wel, toen zat bij de bos bloemen een cadeaubon van tien euro. Ik heb sowieso dit jaar een bos bloemen gekregen, volgens mij zat er nu ook een cadeaubon bij maar die ben ik kwijtgeraakt, of hij zat er niet bij, dat kan ook.
- E: Denk je dat de collega's met wie je het stuk maakt zicht hebben op wat jij doet en zouden ze het zeggen als ze vinden dat dat niet goed is?
- R: Nee, dat zouden ze nooit zeggen nee. Soms geven ze weleens een gil dat het sneller of langzamer moet, dat is het enige.
- E: Hoe vind je dat, dat ze dat dan zeggen?
- R: Dat hoor ik zelf natuurlijk ook wel, maar dat lukt dan gewoon niet. Dat ging één repetitieavond helemaal mis, maar toen zei die drummer ook ja, ik heb gisteren niet geslapen en ik ben zo moe. Dat hoor ik zelf ook wel natuurlijk, dat dat te snel is, maar dat gaat gewoon even niet anders. Met sommige dingen bemoeien, nou ja, bemoeien, ze zich eigenlijk met mijn taken, zoveel taken heb ik niet, maar als ik bij een liedje moet zeggen wanneer de zang moet beginnen, dan moeten zij dat niet gaan doen, bijvoorbeeld een maat te vroeg of zo. Dat is best vervelend.
- E: Dus je hebt liever dat ze jou gewoon je werk laten doen.
- R: Ja, ze vertrouwen me heus wel, maar ze weten niet dat de muziek zo belangrijk is eigenlijk. Of je kiest voor een cd, dan kan je zelf gaan roepen want dan ken je die cd uit je hoofd. Maar als je livemuziek hebt, dan kan je niet gewoon zeggen ja, begin maar. Het tempo is iedere keer eigenlijk wel wat anders.
- E: Bedankt voor je tijd en je openheid.
- R: Graag gedaan.